

แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย

กวิน มุสิกกา

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ

วิทยาลัยพานิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤศจิกายน 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ กวิน มุลิกา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์

สร อร อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนนี เมธิโยธิน)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

[Signature] ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ โรจนแสง)

NM กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช)

สร อร กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนนี เมธิโยธิน)

สนิศา / Nonong กรรมการ
(ดร.ชนิศา แก้วสวรรค์)

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

สนิศา คณบดีวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระพีพร ศรีจำปา)

วันที่ 10 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนนี เมธิโยธิน อาจารย์ที่ปรึกษา ที่เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ และเพิ่มเติมในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ครั้งนี้ ด้วยความละเอียดทุกขั้นตอน และด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมา โดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกจนคุษฎีนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และสนับสนุน ตลอดจนกำลังใจอย่างเต็มเปี่ยม

คุณค่าและประโยชน์ของคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแด่บุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษา และประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

กวิน มุสิกกา

56870057: สาขาวิชา: การจัดการสาธารณะ; ปร.ด. (การจัดการสาธารณะ)

คำสำคัญ: แนวทาง/ การบริหาร/ หนี้สิน/ เกษตรกรไทย/ ประสิทธิภาพ

กวิน มุสิกกา: แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย (THAI FARMER DEBT MANAGEMENT) อาจารย์ควบคุมคุษฎีนิพนธ์: สุขชนิ เมธิโยธิน, D.B.A. 273 หน้า. ปี พ.ศ. 2561.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะเป็นการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นที่จะนำไปยืนยันในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 10 คน แล้วจึงทำการสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพในส่วนภาคเกษตรกร คือ 1) การจัดทำบัญชีครัวเรือน 2) การชำระหนี้ตามกำหนด 3) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบ และหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ 4) การปลูกพืชไร่สวนผสมหรือปลูกพืชหลากหลายประเภท 5) การให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและความต้องการของตลาด 6) การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และ 7) น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ส่วนของภาครัฐ คือ 1) ประกันราคาผลผลิตเกษตรและหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ 2) ให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ 3) สถาบันเงินทุนภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ความช่วยเหลือเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ให้มากขึ้น 4) สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร 5) ให้ความช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด 6) ส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน 7) ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ และการบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกร และ 8) ให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้ว่าเป็นระบบ

56870057: MAJOR: PUBLIC ENTERPRISE MANAGEMENT; PH.D. (PUBLIC ENTERPRISE MANAGEMENT).

KEYWORDS: GUIDELINES/ MANAGEMENT/ DEBT THAI FARMERS

KAWIN MUSIGA: GUIDELINES FOR THAI FARMER DEBT MANAGEMENT.

ADVISOR: SUCHONNANEE METHIYOTHIN, D.B.A., 273 P. 2018.

The objective of this research was to find out the effective and suitable way for Thai farmers' debts management in the current Thai debt situation. Qualitative research model was used for this study. There was review of literature and related research. In-depth interviews were conducted to 10 agricultural representatives, 5 informal creditors and 200 farmers who had been in debt before and currently recovered from debt. The interviews were to find a way to manage the farmers' debts. In other words, in-depth interview was used to collect data, and then the data were analyzed to find out the issues to be confirmed in the focus group of ten people including specialists and representatives of agencies responsible for the debt of Thai farmers, and then the research results were summarized to provide policy, operational recommendations and practices.

The findings revealed that the effective management of Thai farmer debt should be as follows: 1. For farmer sector: there should be 1) Household accounting, 2) Debt settlement, 3) Access to finance and loans in the system, 4) Cultivation of mixed orchards or planting of various crops, 5) The focus on the quality and market demand. 6) Networking and consolidation of farmers to be strong and sustainable. 7) Introduction to the philosophy of sufficiency economy to apply in the life. 2. For the government, there should be 1) Guarantee of the price of agricultural products and finding markets to support agricultural products, 2) Educating the farmers on the proper seasonable planting, 3) Help from institutions under the supervision of the government to reduce interest rates and to expand the loan and increase access to credit, 4) Support of technology and innovation, research and development of agricultural products, 5) Providing assistance in reducing the agricultural production cost, 6) Encouraging farmers to have financial discipline and educating them on how to produce and market their products and how to create household accounts; 7) Consultancy on projects and problems, and risk management for farmers; and 8) providing knowledge on systematic financial and debt management.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดเกี่ยวกับจัดการนโยบายสาธารณะ	12
แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกรไทย	22
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาภาคการเงินกับการพัฒนาเศรษฐกิจ	32
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรเพื่อไปสู่ความสำเร็จ	37
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร	57
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน	62
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กับการจัดการองค์กร	69
แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าและการจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยโดยภาครัฐ ..	76
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	84
3 วิธีดำเนินการวิจัย	90
รูปแบบการวิจัย	90
ขั้นตอนในการวิจัย	91

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	92
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	93
การเก็บรวบรวมข้อมูล	94
การจัดการข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล	94
4 ผลการวิจัย.....	96
ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)	96
ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)	116
ส่วนที่ 3 ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group).....	158
5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	181
สรุปผลการวิจัย.....	181
อภิปรายผลการวิจัย	197
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	208
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	211
บรรณานุกรม.....	212
ภาคผนวก	225
ภาคผนวก ก	226
ภาคผนวก ข	232
ภาคผนวก ค	240
ภาคผนวก ง.....	247
ภาคผนวก จ.....	250
ภาคผนวก ฉ	252
ภาคผนวก ช	254
ภาคผนวก ซ	261
ภาคผนวก ฌ.....	267
ภาคผนวก ญ.....	270
ประวัติย่อของผู้วิจัย	273

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย 3 ปีหลังสุด (หน่วย: ล้านบาท).....	1
1-2 รายละเอียดหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตรของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2555	2
1-3 รายละเอียดหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตรใน 4 จังหวัด ภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2555.....	6
2-1 สรุปความหมายของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการ	13
2-2 การสังเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการ	14
2-3 ประเภทของนโยบายสาธารณะ.....	15
2-4 ประเภทของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการท่านอื่น ๆ.....	17
2-5 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง.....	38
2-6 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง.....	43
2-7 ปัจจัยหลักและปัจจัยย่อยจากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจแนวใหม่.	44
2-8 สรุปการศึกษาค้นคว้าวัดความสำเร็จ (KPI) ของนักวิชาการ	52
2-9 สรุปความหมายของพฤติกรรมองค์กรจากนักวิชาการ	57
2-10 สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการ	62
2-11 สรุปความหมายของโซ่คุณค่า	76
2-12 สรุปความหมายของโซ่คุณค่า	78
4-1 จำนวนและร้อยละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	96
4-2 จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	97
4-3 จำนวนและร้อยละ ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก.....	97
4-4 จำนวนและร้อยละ จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	98
4-5 จำนวนและร้อยละ สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก.....	98
4-6 จำนวนและร้อยละ หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก.....	99
4-7 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 2.1	100
4-8 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 2.2	102
4-9 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.1	102
4-10 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.2	103

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-11 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.3.....	103
4-12 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.4.....	104
4-13 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.5.....	104
4-14 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.6.....	105
4-15 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.7.....	105
4-16 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.1.....	106
4-17 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.2.....	107
4-18 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.3.....	108
4-19 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 5.1.....	109
4-20 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 5.2.....	110
4-21 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 6.1.....	112
4-22 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 6.2.....	112
4-23 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 7.....	114
4-24 จำนวนและร้อยละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	116
4-25 จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก.....	116
4-26 จำนวนและร้อยละ ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	117
4-27 จำนวนและร้อยละ จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก.....	117
4-28 จำนวนและร้อยละ สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	118
4-29 จำนวนและร้อยละ หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	118
4-30 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน	119
4-31 สักระยะประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 1	122
4-32 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรตลอดห่วงโซ่คุณค่า หนี้สินของเกษตรกร	124
4-33 สักระยะประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 2	127
4-34 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องวิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน.....	128
4-35 สักระยะประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 3	131
4-36 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ...	133

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-37	สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 4.1 136
4-38	สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมี ประสิทธิภาพ..... 137
4-39	สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 4.2 140
4-40	สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการส่งเสริมจากภาครัฐในปัจจุบัน..... 141
4-41	สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 5.1 143
4-42	สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องรัฐควรจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สิน เกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร 145
4-43	สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 5.2 147
4-44	สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 149
4-45	สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 6 151
4-46	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 1 159
4-47	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 2 161
4-48	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 3 163
4-49	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 4 166
4-50	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 5 168
4-51	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 6 170
5-1	สรุปแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ ภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน 181

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 กรอบแนวคิดงานวิจัย	8
2-1 ผลกระทบหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	24
2-2 ความสัมพันธ์ของรายได้และการบริโภคในช่วงอายุขัย	25
2-3 วัฏจักรเศรษฐกิจ	26
2-4 ความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาภาคการเงินกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลผลิตภาพของ ประเทศ และการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ	33
2-5 มุมมองการวัดความสำเร็จแบบสมดุล	50
2-6 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff	65
2-7 แบบจำลองโซ่คุณค่า (Value chain model) ของ Porter	79
3-1 ขั้นตอนในการวิจัย	91
4-1 โมเดลการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพ	156
4-2 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกร	171
4-3 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ ธ.ก.ส.	173
4-4 การบริหารจัดการหนี้สินจากการเป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน	174
4-5 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์	175
4-6 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์	176
4-7 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก	177
5-1 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกร	184
5-2 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ ธ.ก.ส.	186
5-3 การบริหารจัดการหนี้สินจากการเป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน	188
5-4 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์	190
5-5 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์	192
5-6 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก	194

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรไทย เป็นอาชีพของคนไทยมายาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรรมเป็น ทั้งสิ่งที่ทำเลี้ยงชีพของคนในประเทศและเพื่อค้าขายและการส่งออก ประชากรส่วนใหญ่ของ ประเทศไทยประกอบอาชีพการเกษตร ผลผลิตเกษตรกรรม เป็นสินค้าขายออกที่ทำรายได้มาสู่ ประเทศเป็นลำดับหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (กระทรวง เกษตรและสหกรณ์, 2560) ดังแสดงในตารางที่ 1-1

ตารางที่ 1-1 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย 3 ปีหลังสุด (หน่วย: ล้านบาท) (กรมส่งเสริม การค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2560)

ปี	พ.ศ. 2557		พ.ศ. 2558		พ.ศ. 2559	
การส่งออก	มูลค่า	% ขยายตัว	มูลค่า	% ขยายตัว	มูลค่า	% ขยายตัว
	719,536.64	-5.05	679,919.18	4.63	682,777.29	-5.51

แต่ในความเป็นจริงพบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้มีฐานะยากจนที่จะต้องมีการไปกู้ยืม เงินทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ส่งผลทำให้เกษตรกรมีหนี้สิน เกินกว่าจะมีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ ทำให้ต้องเสียดุลยกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง และ กลายเป็นผู้เช่าที่ดินแทน และต้องมีการเสียค่าเช่าในอัตราที่สูงขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรผู้ผลิต ตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเกษตรกรรมขึ้นต้นและ ผลิตภัณฑ์อาหารโดยมุ่งเอาเปรียบคนราคา เพื่อให้ตนได้รับผลกำไรจากการรับซื้อผลผลิตจาก เกษตรกรให้มากที่สุด รัฐบาลจึงเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวที่จะต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือ เกษตรกรให้หลุดพ้นจากการเป็นหนี้สิน ให้เกษตรกรมีที่ดินทำมาหากินเป็นของตนเอง และให้ สามารถเพิ่มผลผลิตและมีรายได้มากขึ้น และเป็นการช่วยพยุงราคาขายผลผลิตทางการเกษตรกรรม ขึ้นต้น และผลิตภัณฑ์อาหารให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมซึ่งเป็นผลดีแก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2554)

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ซึ่งให้เห็นว่า คราวเรือนภาคการเกษตร มีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 204.1 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 453.3 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2555 โดย ในขณะที่สัดส่วนการเป็นหนี้สินคราวเรือนของภาคการเกษตรต่อ GDP เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 0.71 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 1.10 ในปี พ.ศ. 2555

ตารางที่ 1-2 รายละเอียดหนี้สินคราวเรือนภาคเกษตรของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2555
(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

รายละเอียด	ปี					
	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2552	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555
หนี้สินคราวเรือนภาค เกษตร (ล้านบาท)	204,117.40	245,563.14	393,839.96	319,093.99	351,135.64	453,339.94
การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	-	20.3	60.38	-18.98	10.04	29.11
GDP ภาคเกษตร (ล้านบาท)	289,178	322,179	369,772	390,362	396,951	412,175
สัดส่วนหนี้สิน คราวเรือนภาคเกษตร ต่อ GDP	0.71	0.76	1.07	0.82	0.88	1.1

โดยขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตรในประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2538 ต่อ พ.ศ. 2539 คราวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตรมีหนี้สิน 24,672 บาทต่อคราวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 76,697 บาทต่อคราวเรือน ในปี พ.ศ. 2554 ต่อ พ.ศ. 2555 คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.15 ต่อปี ในขณะที่มูลค่าทรัพย์สินนั้น ในปี พ.ศ. 2538 ต่อ พ.ศ. 2539 คราวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตรมีมูลค่าทรัพย์สินทางการเกษตร อยู่ที่ 964,372 บาทต่อคราวเรือน และเพิ่มขึ้นเป็น 1,029,218 บาทต่อคราวเรือน ในปี พ.ศ. 2554 ต่อ พ.ศ. 2555 นั้น คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.34 ต่อปี

ดังนั้น สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของขนาดการมีหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินคราวเรือนภาคเกษตรมากกว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร โดยเกษตรกรในทุกภาคมีการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตรเช่นเดียวกัน แต่มี

อัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินในครัวเรือนเกษตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

สำหรับการพยากรณ์อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในหลายสำนัก พบว่า ส่วนใหญ่พยากรณ์ว่า GDP ในจะมีการขยายเป็นร้อยละ 1.5-2.5 ซึ่งถ้าเชื่อมโยงตัวเลขประมาณการดังกล่าวกับภาระหนี้สินในภาคเกษตรผ่านแบบจำลองทางเศรษฐมิติ ทำให้เห็นว่า ตังแปรปัจจัยด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ส่งผลให้ภาระหนี้ทางภาคการเกษตร ลดลง โดยเฉลี่ยประมาณ 2,885 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นั่นก็คือ ทำให้มีการลดภาระหนี้ในภาคการเกษตรทั้งระบบอยู่ที่ประมาณ 16,446 ล้านบาท

ธีรภัทร ประยูรสิทธิ (2559) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจในการส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการผลิตสินค้าทางการเกษตร ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มุ่งเน้นนโยบายในเรื่องการให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมีกรมส่งเสริมสหกรณ์คอยให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงการสร้างการผลิต การแปรรูป และการตลาดให้สูงขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีเกษตรกรหลายรายที่ได้รับความเดือดร้อนจากต้นทุนในการผลิตสินค้าเกษตร อาทิเช่น ปุ๋ยเคมี น้ำมัน อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ รวมไปถึงเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตรมีราคาค่อนข้างสูง นอกจากนี้ ในเรื่องแรงงานภายในครัวเรือนก็มีจำนวนลดลงไป ส่งผลให้เกษตรกรต้องมีการจ้างแรงงานเพิ่ม ถือเป็นต้นทุนการผลิตอย่างหนึ่ง และสินค้าเกษตรมักประสบปัญหาราคาคต่ำ โดยเฉพาะปีใดที่ผลผลิตออกมาล้นตลาด บางครั้งภาครัฐก็ไม่ได้มีการวางแผนช่วยเหลือเกษตรกรไว้ล่วงหน้า ต้องเกิดการร้องเรียนจากเกษตรกรก่อน จึงจะมีการช่วยเหลือเกษตรกรเกิดขึ้น ดังนั้น รัฐควรสนับสนุนเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ยในกระบวนการผลิตต่าง ๆ ของเกษตรกร

จากรายงานการศึกษาหนี้สินเกษตรกรไทยของ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) พบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ตลาดสินเชื่อชนบทมีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมตลาดสินเชื่อชนบทครอบงำด้วยสินเชื่อระบบที่นายทุนเงินกู้คิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงมาก แต่พัฒนาการของตลาดสินเชื่อในช่วงที่ผ่านมาทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไทยสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบที่คิดดอกเบี้ยต่ำได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้สามารถแบ่งพัฒนาการของตลาดสินเชื่อชนบทออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ 1) ยุคพึ่งตลาดสินเชื่อระบบที่นายทุนเงินกู้ผูกขาดในช่วงปี พ.ศ. 2500-2534 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นายทุนเงินกู้ในระบบมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเงินทุนระยะสั้นของคนในชนบท แต่มีการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูง 2) ยุคกำเนิด ธ.ก.ส. พ.ศ. 2534-2543 ความสำเร็จของ ธ.ก.ส.

เกิดจากการสร้างนวัตกรรมที่เรียกว่า “การค้าประกันกลุ่ม” ซึ่งช่วยลดปัญหาการไม่ชำระหนี้ โดยให้สมาชิกกลุ่มที่ร่วมกันค้าประกัน ทำหน้าที่สอดส่องและดูแล ในขณะที่เดียวกันช่วยแก้ปัญหาเกษตรกรไม่มีโฉนดที่ดินในการค้าประกันเงินกู้ 3) ยุคเปิดเสรีทางการเงิน พ.ศ. 2537-2544 เป็นยุคที่สถาบันการเงินไทยต่าง ๆ มีการกู้ยืมเงินจำนวนมากจากต่างประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำมาปล่อยกู้ในประเทศ ผลพวงของการไหลเข้าของเงินทุนต้นทุนจำนวนมากจากต่างประเทศสู่ตลาดการเงินในระบบของไทย ทำให้สัดส่วนสินเชื่อในระบบสูงขึ้นอย่างมากและทำให้อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อระบบลดลง และ 4) ยุคพักชำระหนี้กับการปรับโครงสร้างหนี้ พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน จากการที่มีการกู้ยืมเงินจำนวนมากจากต่างประเทศในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 และเกิดวิกฤตทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 จนทำให้เศรษฐกิจประสบกับภาวะตกต่ำ ทำให้ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมถึงเกษตรกรประสบปัญหาการชำระหนี้ ฉะนั้น เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรที่ไม่สามารถชำระหนี้ ธ.ก.ส. ได้ทำให้รัฐบาลในขณะนั้นออกนโยบาย “พักชำระหนี้” และมีการจัดตั้งสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรในหมู่บ้านฯ หลังจากนั้น รัฐบาลต่อ ๆ มา ก็ทำในลักษณะที่คล้ายคลึงกันด้วยการออกนโยบายปรับโครงสร้างหนี้ในระบบหรืออัดฉีดเงินกู้ให้เพิ่มเติม โดยรวมแล้ว รัฐบาลทุกชุดมักคิดอยู่ในวัฏจักร “พักชำระหนี้-ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ-ปรับโครงสร้างหนี้” เป็นหลัก

ตามรายงานของ TDRI (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558) ยังพบอีกว่า หากพิจารณาสถิติสถานะความเป็นหนี้ของเกษตรกรในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา คราวเรือนเกษตรกรที่มีหนี้สินมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นและส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบซึ่งเกิดจากการกู้เงินจาก ธ.ก.ส. และสถาบันการเงินของรัฐที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2540 ตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ หนี้สินแท้จริงของครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เงินและไม่เงินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนค่อนข้างน่าเป็นห่วงเนื่องจากมีอัตราส่วนหนี้คงค้างต่อรายได้ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่เงินสำหรับภาพรวมหนี้สินคงเหลือของเกษตรกรที่มีอยู่กับองค์กรการเงินต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สหกรณ์ภาคการเกษตร สถาบันการเงินของรัฐที่ช่วยฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สถาบันการเงินของรัฐในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงหนี้สินภาคการเกษตร (ไม่จำกัดเฉพาะหนี้สินของเกษตรกร) ที่มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์นั้น พบว่า ธ.ก.ส. เป็นแหล่งเงินกู้ยืมที่สำคัญที่สุดของภาคการเกษตรไทย โดยในปี พ.ศ. 2557 มียอดเงินลูกหนี้คงเหลือสูงที่สุดคิดเป็นสัดส่วนที่สูงถึง ร้อยละ 63 ของยอดหนี้สินคงเหลือของภาคเกษตรที่มีอยู่กับองค์กรการเงินข้างต้น รองลงมาเป็นธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ภาคการเกษตร สถาบันการเงินของรัฐที่มีเงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามลำดับ

หากพิจารณาสถานะลูกหนี้ของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลรายงานฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ พบว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ มีลูกหนี้ระหว่างร้อยละ 8-75

ของสินทรัพย์รวมในปี พ.ศ. 2555-2556 อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า สถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ ด้วยอัตราอุดหนุนที่สูงมาก ทั้งในรูปของสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำการให้เช่าที่ดินหรือเช่าซื้อในราคาที่ต่ำกว่าตลาดค่อนข้างมาก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) การขายปัจจัยการผลิตที่เงินทุนหมุนเวียนผลิตและจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก แต่ก็ยังพบว่าเกษตรกรที่ไม่สามารถชำระคืนหนี้ได้ตามกำหนดเวลา ทั้งนี้จากข้อมูลลูกหนี้ของสถาบันการเงินของรัฐ ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2557 (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558) พบว่า สถาบันการเงินของรัฐที่สนับสนุนสินเชื่อฯ กำลังประสบกับปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพในระดับที่สูง โดยเฉพาะมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณ ร้อยละ 38.7 สูงสุด ร้อยละ 79 ซึ่งนับว่าสูงกว่าอัตราหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของ ธ.ก.ส. หลายเท่าตัว

จากผลการศึกษามูลหนี้เกษตรกรไทยของ TDRI (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558) ทำให้ทราบว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอุปสรรคสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) ขาดระบบการติดตามและประเมินผลลัพธ์ของการให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างเป็นระบบและชัดเจน 2) มีบทบาทหน้าที่ทับซ้อนหรือคล้ายคลึงกัน 3) ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรแต่ไม่ได้วิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหาที่ทำให้เกษตรกรไม่เข้มแข็งและเน้นการอุดหนุนเงินทุนหรือราคามากกว่าการพัฒนาศักยภาพและอาชีพของเกษตรกร 4) ดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมในส่วนที่ภาคเอกชนดำเนินการอยู่แล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายผลผลิตขั้นต้น 5) โครงสร้างอัตราค่าตั้งยังไม่สอดคล้องกับภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบ 6) การบริหารงานยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร 7) สถาบันการเงินของรัฐขาดการพัฒนากระบวนการข้อมูลซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการในระยะต่อไป รวมถึงยากต่อการปรับมาตรการให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น และ 8) เกษตรกรขาดทักษะด้านการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและการเงิน

สำหรับเกษตรกรในภาคตะวันออกของประเทศไทยนั้น พบว่า จากปัญหาอุปสรรคของการดำเนินสถาบันการเงินของรัฐที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้ทำให้ผลการดำเนินสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ในแต่ละปีที่ผ่านมา ยังไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยจะเห็นได้จากตารางที่ 1-3 ที่แสดงว่า แนวโน้มเกษตรกรใน 4 จังหวัด ภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเฉพาะเป็นหนี้ลดลงจากปี พ.ศ. 2551-2555 โดยจากก่อนนี้ทั้งหมดเป็นหนี้นอกระบบกว่า ร้อยละ 40 ซึ่งเกษตรกรผู้เป็นหนี้เหล่านี้ไม่ได้มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นมากนักจากปีก่อน ๆ อันเป็นผลทำให้เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นจากวัฏจักรความยากจน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) นอกจากนี้ ที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกรอย่างเป็น

ระบบ ตลอดจนการประเมินที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินของรัฐ ในระบบสินเชื่อเพื่อเกษตรกร ภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่า สามารถ ดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งสถาบันการเงินของรัฐและการพัฒนาภาคเกษตรของ ไทยหรือไม่ ความเป็นไปได้ในการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ การปรับโครงสร้างหรือ ควบรวมสถาบันการเงินของรัฐเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน รวมถึงแนวทางการ ดำเนินการของสถาบันการเงินของรัฐและการกำหนดมาตรการช่วยเหลือ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกร สามารถหลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจน

ตารางที่ 1-3 รายละเอียดหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตรใน 4 จังหวัด ภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2555 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

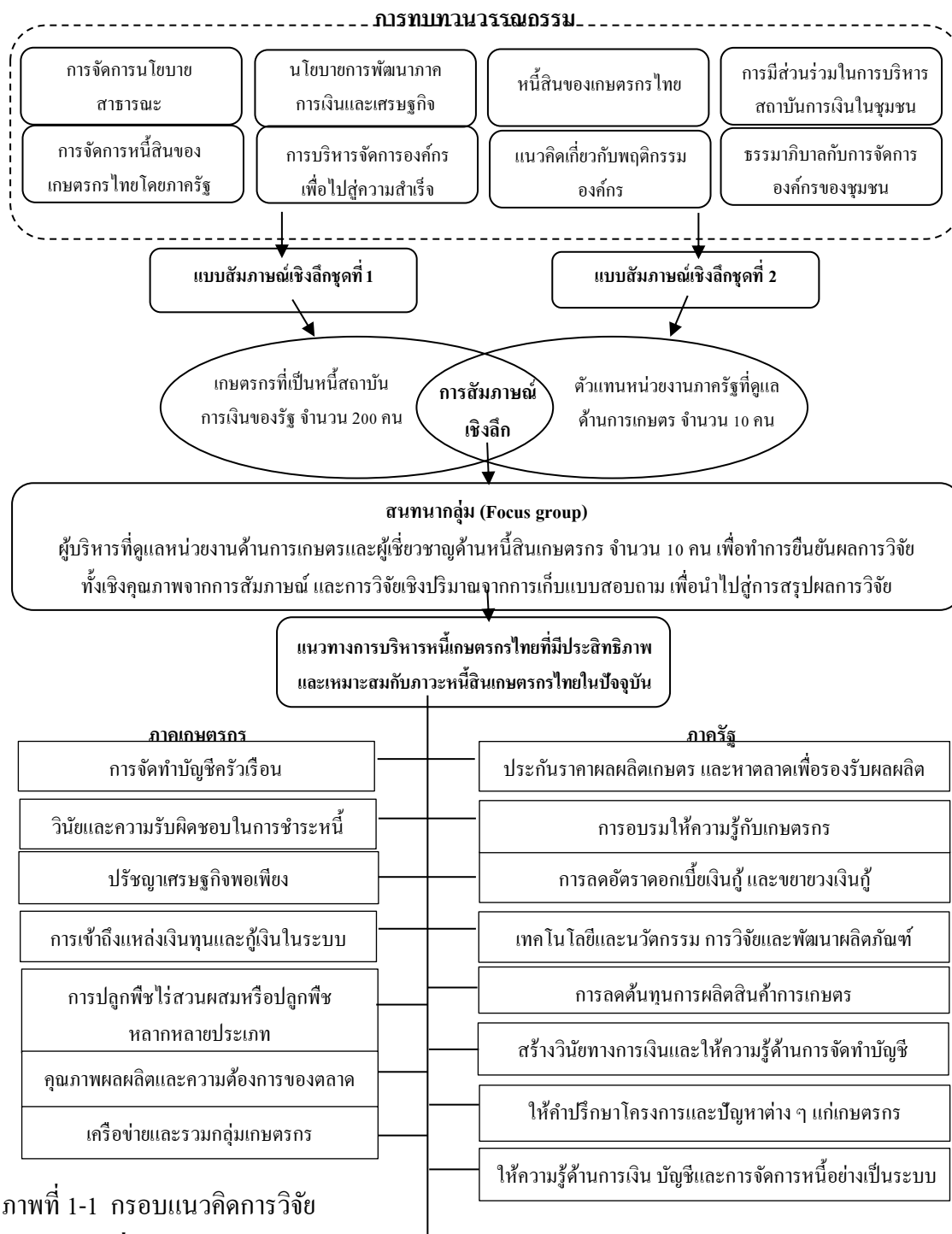
ปี	รายละเอียด	จำนวนหนี้	ตราด	ระยอง	ชลบุรี
พ.ศ. 2551	จำนวนเกษตรกรผู้เป็นหนี้	57,951	18,603	35,554	35,517
	นอกระบบ	34,218	54,779	33,464	36,290
	หนี้สิน ในระบบ	51,328	82,168	50,197	54,436
	รวม	85,546	136,947	83,661	90,726
พ.ศ. 2552	จำนวนเกษตรกรผู้เป็นหนี้	56,908	18,938	36,194	35,241
	นอกระบบ	35,962	54,904	35,702	36,519
	หนี้สิน ในระบบ	53,942	82,357	53,554	54,779
	รวม	89,904	137,261	89,256	91,298
พ.ศ. 2553	จำนวนเกษตรกรผู้เป็นหนี้	50,512	18,582	36,814	36,254
	นอกระบบ	32,689	58,226	33,582	44,656
	หนี้สิน ในระบบ	49,034	87,339	50,372	66,983
	รวม	81,723	145,565	83,954	111,639
พ.ศ. 2554	จำนวนเกษตรกรผู้เป็นหนี้	55,950	18,970	36,256	35,301
	นอกระบบ	29,420	46,272	37,574	38,739
	หนี้สิน ในระบบ	44,131	69,409	56,362	58,108
	รวม	73,551	115,681	93,936	96,847
พ.ศ. 2555	จำนวนเกษตรกรผู้เป็นหนี้	56,329	19,098	36,501	35,540
	นอกระบบ	27,249	41,617	36,564	41,300
	หนี้สิน ในระบบ	40,874	62,426	54,845	61,949
	รวม	68,123	104,043	91,409	103,249

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐและการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อเป็นการหาแนวทางในการปรับปรุงการทำงานของสถาบันการเงินของรัฐให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศ รวมถึงแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร จึงเป็นที่มาของการศึกษาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย ซึ่งจะเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการชำระหนี้สินแก่สถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ที่ปล่อยสินเชื่อให้กับเกษตรกรไทยในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้มแข็งและแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังว่า จะสามารถศึกษาและทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาของหนี้สินเกษตรกรไทย และค้นพบแนวทางที่จะสามารถช่วยให้การบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรเหล่านี้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

2. ได้คู่มือแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบันได้

3. สามารถนำคู่มือแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรในประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรในระบบสถาบันการเงินของรัฐ เพื่อศึกษาถึงภาวะหนี้สินและภาพรวมโครงสร้างหนี้สินภาคเกษตรไทยทั้งระบบในปัจจุบัน พร้อมทั้งหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย เพื่อให้เกษตรกรไทยใช้เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการหนี้สินที่เกิดกับสถาบันการเงินของรัฐต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ประชากรประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ เกษตรกรผู้เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ 200 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเจาะจงเฉพาะเกษตรกรผู้เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐใน 4 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ ชลบุรี ระยอง ตรัง และฉะเชิงเทรา ในส่วนของตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตรและเจ้าหน้าที่นอกระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

3. ขอบเขตระยะเวลาวิจัย ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษา รวบรวมข้อมูลจัดทำข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 1 ปี 6 เดือน (เมษายน 2560-ตุลาคม พ.ศ. 2561)

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันการเงินของรัฐเพื่อเกษตรกร หมายถึง เป็นสถาบันการเงินของภาครัฐที่มีจุดประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้เกษตรกรมีเงินทุนหมุนเวียน ในภาคการผลิต การรับซื้อสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของภาครัฐ รวมไปถึงการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

หนี้สินของเกษตรกร หมายถึง หนี้สินของเกษตรกรซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เกษตรกรเป็นหนี้ตั้งแต่ปีที่เริ่มกู้จนถึงปีปัจจุบัน ที่ต่อธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยที่กลุ่มเกษตรกรผู้เป็นหนี้จะต้องชำระคืนต่อผู้ให้กู้และรวมทั้งยังคงค้างชำระทั้งหมดหรือบางส่วนในช่วงเวลาที่กำหนด โดยผู้ให้กู้ สำหรับงานวิจัยเล่มนี้จะศึกษาเฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นในระบบเท่านั้น

แหล่งเงินกู้ในระบบ หมายถึง แหล่งเงินกู้ในระบบที่มีการดำเนินธุรกิจโดยสถาบันการเงินต่าง ๆ ภายในขอบเขตของกฎหมายและจดทะเบียนตามกฎหมายมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแตกต่างกันไป เช่น ธ.ก.ส. ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารอื่น ๆ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เป็นต้น

ประเภทเงินกู้ หมายถึง เงินกู้ระยะสั้น ระยะปานกลาง เครดิตเงินสด ระยะยาว เพื่อการเกษตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตร

หนี้ค้างชำระ หมายถึง สินเชื่อการเกษตรที่เกษตรกรได้กู้ยืมไปเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนการเกษตร แล้วไม่สามารถนำเงินคืนพร้อมดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบ หมายถึง ผลตอบแทนที่เจ้าหนี้ในระบบ เช่น ธ.ก.ส. ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารอื่น ๆ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เรียกเก็บประจำปี คิดตามจำนวนเงินต้น 100 บาท ที่เป็นเงินสด และสิ่งของโดยตีราคาตามราคาในท้องถิ่น

นโยบายสาธารณะ หมายถึง รูปแบบของแนวทางในการทำกิจกรรม หรือเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจในการเลือกของผู้บริหารประเทศหรืออาจจะเป็นรัฐบาลที่ทำหน้าที่ในช่วงนั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการกำหนดแนวทางต่าง ๆ เหล่านั้นไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นตัวชี้แนะหรือใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นเกิดขึ้น และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนอย่างดี การจัดทำโครงการที่เป็นขั้นเป็นตอนและวิธีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องนั้น ๆ มีความสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้น ๆ และจะต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

พฤติกรรมองค์กร หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในหน่วยงานอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งเป็นพฤติกรรมระดับบุคคล พฤติกรรมระดับกลุ่ม และพฤติกรรมระดับองค์การ โดยใช้ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งสามารถนำไปเพิ่มประสิทธิผลของทั้งองค์กร

การมีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน มีสิทธิในกระบวนการบริหารองค์กรของชุมชน ทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มองค์กร การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผล ตามนโยบายแผนงานขององค์กร

เกษตรกรรม หมายถึง การประกอบอาชีพ อาชีพ เช่น การทำนา การทำไร่ การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการทำเกษตรกรรมอื่นตามที่รัฐบาลกำหนด โดยมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงสหกรณ์ การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม ชุมชุมสหกรณ์ดังกล่าว และกลุ่มเกษตรกร ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบกิจกรรมภาคเกษตรที่ได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความรู้ ที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยต่าง ๆ ที่สอดคล้องที่จะช่วยให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และได้ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร วารสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการนโยบายสาธารณะ
2. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกรไทย
3. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาภาคการเงินกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรเพื่อไปสู่ความสำเร็จ
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการองค์กร
8. แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าและการจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยโดยภาครัฐ
 - 8.1 ห่วงโซ่คุณค่าและที่มาของหนี้สิน
 - 8.2 องค์กรที่มีส่วนช่วยเหลือและเกี่ยวข้อง
 - 8.3 ผลการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรที่ผ่านมา
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับจัดการนโยบายสาธารณะ

ความหมาย

นโยบายสาธารณะมีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศ โดยรัฐบาลต้องออกนโยบายและนำไปปฏิบัติเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา หรือทำให้ประชาชนที่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ส่วนประชาชนเมื่อเห็นว่านโยบายของรัฐบาลมีประโยชน์และตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต ก็จะทำให้การสนับสนุนรัฐบาลมากขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อทั้งประชาชนและ

รัฐบาล จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการด้านการจัดการสาธารณะ
หลายท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมาย/ นิยามของนโยบายสาธารณะได้ดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 สรุปความหมายของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการ

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
Sharkansky (1970)	กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล
Dye (1984)	กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกจะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ โดยจะครอบคลุมการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งที่ทำเป็นประจำ หรือครั้งคราว
Friedrich (1963)	การดำเนินการของภาครัฐภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ โดยจะมีการนำเสนอเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาของประชาชน
Prewitt and Verba (1983)	พันธะสัญญาระยะยาวในการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นแบบแผนของรัฐบาล โดยมุ่งถึงสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริงมากกว่าสิ่งที่รัฐบาลพูด
Anderson (1994)	แนวทางการปฏิบัติ ซึ่งมีองค์ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติที่จะรับผิดชอบการแก้ไข ปัญหาด้านสังคม โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะต้องสำเร็จ เป็นการจำแนกให้ เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล
Eulau and Prewitt (1973)	การตัดสินใจที่มีจุดยืนของรัฐบาล ซึ่งจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีพันธะผูกพันในการ ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
Easton (1953)	อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวลและผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรร ก็คือ รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจากการ จัดสรรค่านิยมของสังคม
Hecl (1972)	ชุดของการกระทำของรัฐบาล หรือสิ่งที่รัฐบาลไม่กระทำ หรือสิ่งที่รัฐบาลตกลง ใจที่จะกระทำจริง ๆ โดยประกอบไปด้วยชุดของการกระทำที่เป็นระบบที่จะ นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา
Considine (1994)	การกำหนดค่านิยมของสังคม เพื่อให้เกิดความชัดเจน และเชื่อมโยงกับการ จัดสรรงบประมาณ เพื่อการบริการสาธารณะ

ตารางที่ 2-2 การสังเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ	นักวิชาการ									ความถี่	อันดับ
	Sharkansky (1970)	Dye (1984)	Friedrich (1963)	Prewitt and Verba (1983)	Anderson (1994)	Eulau and Prewitt (1973)	Easton (1953)	Heclo (1972)	Considine (1994)		
1. กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	7	1
2. สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ		✓			✓	✓	✓	✓		5	3
3. ข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรคและโอกาส			✓		✓					2	4
4. การนำนโยบายไปแก้ไขปัญหาของ ประชาชน โดยมุ่งที่จะบรรลุปเป้าหมาย			✓	✓	✓		✓	✓	✓	6	2
5. พันธะสัญญาระยะยาวในการดำเนิน กิจกรรมอย่างเป็นแบบแผนของรัฐบาล				✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	2

จากความหมาย/นิยามของนโยบายสาธารณะของนักวิชาการในตารางที่ 2-1 และ การสังเคราะห์ในตารางที่ 2-2 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางกิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลได้ทำการตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อชี้้นำให้มีกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการ วางแผน การจัดทำโครงการ วิธีการบริหารหรือกระบวนการดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และ ความต้องการของประชาชน ผู้ใช้บริการในแต่ละเรื่อง

ประเภทของนโยบายสาธารณะ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะจาก สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2549) ผู้วิจัย สามารถที่จะสรุปประเภทของนโยบายสาธารณะ ได้ดังนี้

ตารางที่ 2-3 ประเภทของนโยบายสาธารณะ (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2549)

ประเภท	รายละเอียด
1. นโยบายมุ่งเน้น ขอบเขตเฉพาะด้านและ นโยบายมุ่งเน้นสถาบัน กำหนดนโยบาย	1.1 นโยบายมุ่งเน้นขอบเขตเฉพาะด้าน เช่น นโยบายด้านการเมือง นโยบายด้านการบริหาร นโยบายด้านเศรษฐกิจ นโยบายด้านสังคม 1.2 นโยบายมุ่งเน้นสถาบันที่กำหนดนโยบาย สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ
2. นโยบายมุ่งเน้น เนื้อหาสาระและ นโยบายมุ่งเน้นขั้นตอน การปฏิบัติ	2.1 นโยบายมุ่งเน้นเนื้อหาสาระ รัฐบาลมีประสงค์ที่จะทำอะไร เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน สิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจ อาจก่อให้เกิดผลประโยชน์หรือต้นทุนต่อประชาชน หรืออาจ ประชาชนกลุ่มใดได้เปรียบหรือ 2.2 นโยบายมุ่งเน้นขั้นตอนการปฏิบัติ ลักษณะ จะเกี่ยวข้องกับวิธีการ ดำเนินการนโยบายว่าจะดำเนินการอย่างไร และใครเป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้นนโยบายนี้จะครอบคลุมองค์การที่จะต้องรับผิดชอบการบังคับ ใช้นโยบาย
3. นโยบายมุ่งเน้นการ ควบคุมโดยรัฐและ นโยบายมุ่งเน้นการ ควบคุมตนเอง	3.1 นโยบายมุ่งเน้นการควบคุมโดยรัฐ ลักษณะนโยบายประเภทนี้ มุ่งเน้นกำหนดข้อจำกัดเกี่ยวกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็น การลดเสรีภาพหรือการใช้ดุลยพินิจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของ ผู้ถูกควบคุม เช่น นโยบายควบคุมอาวุธปืน วัตถุประสงค์ นโยบาย ควบคุมการพนัน นโยบายลดอุบัติเหตุจากการจราจรยานยนต์ 3.2 นโยบายมุ่งเน้นการควบคุมกำกับตนเอง ลักษณะมีลักษณะ คล้ายคลึงกับนโยบายเน้นการควบคุมโดยรัฐ แต่แตกต่างกันคือ มีลักษณะของการส่งเสริมการป้องกันผลประโยชน์และความ รับผิดชอบของกลุ่มตน เช่น พรบ.วิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2537 พรบ. ทนายความ พ.ศ. 2528
4. นโยบายมุ่งเน้นการ กระจายผลประโยชน์ และนโยบายมุ่งเน้นการ กระจายความเป็นธรรม	4.1 นโยบายมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ การจำแนกโดยการใช้ เกณฑ์การรับผลประโยชน์จากนโยบายของรัฐ เป็นนโยบายเกี่ยวกับการ การจัดสรรบริการหรือผลประโยชน์ให้กับประชาชน บางส่วนอย่าง เฉพาะเจาะจง ซึ่งผู้รับผลประโยชน์อาจจะเป็น ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน องค์การ เช่น นโยบายการแก้ปัญหาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด
	4.2 นโยบายมุ่งเน้นการกระจายความเป็นธรรม เป็นความพยายามของรัฐที่จะจัดสรรความมั่นคง รายได้ ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนอย่างเป็นธรรม เช่น นโยบายพื้นฐานไม่ต่ำกว่า 12 ปี นโยบายการจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
5. นโยบายมุ่งเน้นเชิงวัตถุ และนโยบายมุ่งเน้นเชิงสัญลักษณ์	5.1 นโยบายมุ่งเน้นเชิงวัตถุ เกิดขึ้นเพื่อจัดหาทรัพยากรหรืออำนาจที่จะให้ประโยชน์แก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ เช่น นโยบายช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบอุทกภัย นโยบายปรับปรุงชุมชนแออัด 5.2 นโยบายมุ่งเน้นเชิงสัญลักษณ์ เป็นลักษณะของนโยบายที่ตรงกันข้ามกับนโยบายมุ่งเน้นเชิงวัตถุ คือ เป็นนโยบายที่มีได้เป็นการจัดสรรเชิงวัตถุหรือสิ่งของที่จับต้องได้แต่เป็นนโยบายมุ่งเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่ประชาชน เช่น นโยบายรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม นโยบายส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย
6. นโยบายมุ่งเน้นลักษณะเสรีนิยมและนโยบายมุ่งเน้นลักษณะอนุรักษนิยม	6.1 นโยบายมุ่งเน้นลักษณะเสรีนิยม เป็นนโยบายที่เกิดจากการผลักดันของกลุ่มความคิดก้าวหน้าที่ต้องการจะเห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความเสมอภาค เช่น นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นโยบายการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น 6.2 นโยบายมุ่งเน้นลักษณะอนุรักษนิยม แนวความคิดกลุ่มนี้จะอยู่ในกลุ่มชนชั้นของสังคมกลุ่มความคิดเหล่านี้จะเห็นว่าสิ่งที่ดำรงอยู่นั้นดีอยู่แล้วถ้าจะทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไปรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เช่น นโยบายจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพื่อผูกขาดการผลิตสินค้าและบริการ
7. นโยบายมุ่งเน้นลักษณะสินค้าสาธารณะและนโยบายมุ่งเน้นลักษณะสินค้าเอกชน	7.1 นโยบายมุ่งเน้นลักษณะสินค้าสาธารณะ คือ การกำหนดสินค้าที่ไม่สามารถแยกกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ออกจากนโยบายได้เมื่อรัฐจัดสรรสินค้านั้นแล้วประโยชน์จะตกอยู่กับประชาชนทุกคนไม่จำกัดบุคคล

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด
	7.2 นโยบายมุ่งเน้นลักษณะสินค้าเอกชน สินค้าเอกชนสามารถแยกกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ได้และสามารถเก็บค่าใช้จ่ายอันเนื่องจากผู้ได้รับผลประโยชน์ได้โดยตรง เช่น การเก็บขยะของเทศบาล การไปรษณีย์โทรเลข

ตารางที่ 2-4 ประเภทของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการท่านอื่น ๆ

นักวิชาการ	ประเภทของนโยบายสาธารณะ
Lowi (1968)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นโยบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ (Regulatory policy) 2. นโยบายเกี่ยวกับการกระจายทรัพยากร (Distributive policy) 3. นโยบายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรใหม่ (Redistributive policy)
Sharkansky (1970)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นนโยบายสาธารณะ (Public policy) 2. ชั้นผลผลิตนโยบาย (Policy output) 3. ชั้นผลกระทบของนโยบาย (Policy impact)
Dror (1968)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นการกำหนดนโยบายต้นแบบ (Metapolicy making stage) 2. ชั้นการกำหนดนโยบาย (Policy making stage) 3. ชั้นภายหลังการกำหนดนโยบาย (Post policy making stage)
Easton (1953)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นโยบายที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้บังคับต่อบุคคลหรือกลุ่ม โดยเฉพาะ 2. นโยบายที่มีผลกระทบ หรือบังคับใช้ต่อสมาชิกในสังคมทั้งหมด
Ripley and Franklin (1991)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นโยบายภายในประเทศ (Domestic policy) มี 4 ประเภท คือ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 นโยบายกระจายความอยู่ดีกินดี (Distributive policy) 1.2 นโยบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อจัดการผูกขาด (Competitive regulatory policy) 1.3 นโยบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค (Protective regulatory policy) 1.4 นโยบายเกี่ยวกับการกระจายความเท่าเทียมกันในสังคม (Redistributive policy)

ตารางที่ 2-4 (ต่อ)

นักวิชาการ	ประเภทของนโยบายสาธารณะ
	2. นโยบายด้านการต่างประเทศและการป้องกันประเทศ (Foreign & defense policy) มี 3 ประเภท คือ
	2.1 นโยบายด้านการเสริมสร้างและพัฒนาการค้าทางทหาร (Structural policy)
	2.2 นโยบายยุทธศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Strategies policy)
	2.3 นโยบายเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศ (Crisis policy)

จากการศึกษาประเภทของนโยบายสาธารณะในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเภทของนโยบายสาธารณะ ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ (Regulatory policy)
2. นโยบายเกี่ยวกับการกระจายทรัพยากร (Distributive policy)
3. นโยบายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรใหม่ (Redistributive policy)
4. นโยบายส่งเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชน (Ethics policy)

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะสมัยใหม่

ประโชชน์ สงกลิ่น (2555) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของนโยบายสาธารณะแบบใหม่ในเชิงปริกษาหรือ มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ลักษณะของผู้มีส่วนร่วม 2 ประการ คือ ความหลากหลายของผลประโยชน์และการพึ่งพาซึ่งกันและกันของผลประโยชน์
2. ลักษณะของการสนทนาเชิงปริกษาหรือ 4 ประการ คือ ความชอบธรรม ความจริงใจ ความสามารถเข้าใจได้และความถูกต้อง
3. ผลของการปริกษาหรือ 4 ประการ คือ การต่างตอบแทน ความสัมพันธ์ การเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์
4. การปรับตัวของระบบ 4 ประการ คือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วม การสร้างความหมายร่วม การแก้ปัญหาแบบใหม่และการสร้างนวัตกรรม

ประโยชน์ของนโยบายสาธารณะ

ศศิธา ลึบแสง (2549) กล่าวว่า ความสำคัญหรือประโยชน์ของนโยบายสาธารณะ สามารถจำแนกออกได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาลที่สามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชน ส่งผลให้รัฐบาลดังกล่าวมีโอกาสในการดำรงอำนาจในการบริหารประเทศยาวนานขึ้น

ประการที่ 2 ประโยชน์ต่อประชาชน นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทางการเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของพวกเขาผ่านกลไกทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ระบบราชการ นักการเมือง ความต้องการดังกล่าวจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบายสาธารณะ เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ ก็จะประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ประการที่ 3 ประโยชน์ต่อการบริหารงานของรัฐบาล ประโยชน์ของนโยบายสาธารณะต่อการบริหารงานของรัฐบาล

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ทฤษฎีชนชั้นผู้นำ (Elite theory)

Mills (1956) ได้อธิบายว่า ทฤษฎีนี้ใช้อธิบายถึง การกำหนดนโยบาย จากความปรารถนาและความต้องการของชนชั้นผู้นำประเทศ ซึ่งผู้นำในระบบนี้ใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จหรือแบบเผด็จการ หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฯลฯ เพราะหลักการของตัวแบบชนชั้นผู้นำที่ใช้ในการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายสาธารณะจะให้ความสำคัญกับบทบาทหรืออิทธิพลของชนชั้นผู้นำหรือชนชั้นผู้ปกครอง ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ นโยบายสาธารณะอย่างเด็ดขาด

ทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน (Institutional theory) แสดงให้เห็นถึงนโยบายสาธารณะ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของสถาบันทางการเมือง โดยโครงสร้างของสถาบันทางการเมือง การจัดระเบียบในสถาบัน และขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ของสถาบันทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องต่อการกำหนดนโยบายและเนื้อหาของนโยบายสาธารณะ (Anderson, 1994) ทฤษฎีสถาบันการเมืองเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเชิงระบบ มีแต่รัฐบาลเท่านั้นที่สามารถลงโทษผู้ฝ่าฝืนนโยบายหรือกฎหมายของรัฐได้ (Dye, 1984)

ตัวแบบกระบวนการ (Process model)

ตัวแบบกระบวนการ (Process model) เป็นการจำแนกรูปแบบของกิจกรรม (Activities) หรือกระบวนการ (Process) โดยพยายามที่จะจัดกลุ่มของกิจกรรมและพิจารณาความสัมพันธ์

ระหว่างกิจกรรมทางการเมือง กับนโยบายสาธารณะ ด้วยการกำหนดชุดของกระบวนการนโยบายสาธารณะไว้เป็นขั้นตอน (Dye, 1984) เช่น การจำแนกลักษณะของปัญหา (Problem identification) การจัดทำทางเลือกนโยบาย (Policy alternative) หรือข้อเสนอ นโยบาย (Policy proposals) การให้ความเห็นชอบนโยบาย (Policy adoption or approvals) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementations) และการประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation) ความสัมพันธ์ของกระบวนการนโยบายสาธารณะดังกล่าวข้างต้น

แนวทางการกำหนดนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือบริหารประเทศของรัฐบาล ในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ ตอบสนองความต้องการของประชาชน แก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน จัดสรรค่านิยมทางสังคม เสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม เสริมสร้างความเสมอภาค ให้โอกาสแก่ประชาชน กระจายรายได้ให้แก่ประชาชน ดังนั้น นโยบายสาธารณะถือว่าเป็นแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐบาลหรือหน่วยงานเอกชน ไม่แสวงหากำไร และไม่สังกัดรัฐบาล การกำหนดนโยบายมักจะนำนโยบายในอดีตมาเป็นเกณฑ์ตั้งต้นแล้วทำการปรับปรุง คัดแปลง แก้ไขออกมาเป็นนโยบายใหม่เพื่อให้ดีขึ้นกว่าเดิม ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย มักจะเป็นข้าราชการประจำที่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงมากมาย ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบส่วนเพิ่ม หรือตัวแบบเฉพาะส่วนที่เปลี่ยนแปลง

Ripley and Franklin (1991) นโยบายสาธารณะที่ถูกกำหนดขึ้นมักจะได้รับอิทธิพลจากผู้มีบทบาท หรือตัวแสดงในนโยบายสาธารณะ เช่น รัฐบาล ข้าราชการ กลุ่มผลประโยชน์ภาคประชาชน เป็นต้น แม้ว่านโยบายหนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นมีตัวแสดงในนโยบายสาธารณะที่หลากหลาย แต่มักจะมีตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งมีบทบาทที่โดดเด่นกว่าตัวอื่น ดังนั้นทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ จึงจำเป็นต้องพิจารณาบทบาทการแสดงที่โดดเด่นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บทบาทชนชั้นนำ นโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากความต้องการของชนชั้นนำ เช่น ผู้กุมอำนาจทางการเมือง ในขณะนั้น หรือช่วงที่เป็นรัฐบาลเผด็จการ หรือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฯลฯ ชนชั้นปกครองเหล่านี้จะยึดถือความพึงพอใจ ส่วนข้าราชการเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน ทิศทางของนโยบายจึงเป็นแบบ แนวตั้ง จากชนชั้นผู้ปกครองลงสู่ประชาชน ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบชนชั้นนำ”

2. บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ นโยบายสาธารณะได้มาจากดุลยภาพระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในรัฐ กล่าวคือ เป็นผลของความสมดุลของการต่อสู้ระหว่างกลุ่ม ซึ่งเกิดขึ้นจากอิทธิพลระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่ตกลง ประนีประนอมกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นนโยบาย

มักจะถูกเปลี่ยนทิศทางไปสู่กลุ่มที่มีอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ที่ต่างช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบกลุ่ม”

3. บทบาทของสถาบัน นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของสถาบันทางการเมือง โดยสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ สถาบันการปกครองท้องถิ่น และสถาบันพรรคการเมือง เป็นต้น นโยบายสาธารณะ จะถูกกำหนดไปปฏิบัติและใช้บังคับโดยสถาบันเหล่านี้ ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบสถาบัน”

4. บทบาทของประชาชนจากระบบการเมืองประชาธิปไตย นโยบายสาธารณะเป็นผลของปัญหาหรือการแสดงความต้องการของภาคประชาชน โดยผ่านกระบวนการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่ง Easton (อิสตัน) ได้นำทฤษฎีระบบ System theory (ลิสเตม เชียร์) มาอธิบายระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบระบบการเมือง กรอบแนวคิด ได้แก่

4.1 ปัจจัยนำเข้า เช่น ความต้องการ การเรียกร้องและการสนับสนุนของประชาชนและสังคม

4.2 กระบวนการการเมือง เช่น กิจกรรมทางการเมืองและการบริหารที่สัมพันธ์กัน

4.3 บทบาทของกระแสนิยม นโยบายสาธารณะเป็นผลมาจากกระแส Current (เคอเร็นท) เช่น ความนิยม ความคิดวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งมีเงื่อนไข 3 ประการ คือ กระแสประเด็นปัญหา กระแสนโยบาย และกระแสการเมือง เมื่อทั้งสามกระแสรวมกันอย่างลงตัวก็จะเกิดการผลักดันสู่การแก้ปัญหา ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบหน้าต่างนโยบาย”

5. บทบาทนักวิเคราะห์นโยบาย นักวิเคราะห์นโยบายจำเป็นต้องวิเคราะห์เพื่อให้ได้ทางเลือกในการแก้ปัญหาสาธารณะ โดยความพยายามมุ่งเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของสังคม คำว่า “ผลประโยชน์สูงสุดของสังคม” นั้นหมายถึง รัฐบาลควรจะต้องตัดสินใจเลือกนโยบายที่จะให้ผลประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า ค่าใช้จ่ายไปให้มากที่สุด และสมควรหลีกเลี่ยงการเลือกนโยบายที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายมากกว่า ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับมา ใช้ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบเหตุผล” นอกจากนี้ Ripley and Franklin (1991) ยังกล่าวว่า จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ เรียกว่าเป็นขั้นตอนการแก้ปัญหา ซึ่งการกำหนดชุดของกระบวนการนโยบายสาธารณะ เช่น การจำแนกลักษณะของปัญหา การจัดทำทางเลือกนโยบายหรือข้อเสนอ นโยบาย การให้ความเห็นชอบนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบกระบวนการ”

6. บทบาทนักการเมือง

โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นบทบาทของนักการเมืองที่พยายามเล่นเกม หรือกับคำที่เราคุ้นเคย “เล่นเกมการเมือง” ซึ่งหากการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลแล้ว อาจทำให้แพ้หรือชนะก็ได้ นโยบาย

สาธารณะที่ถูกกำหนด ออกมาเป็นทางเลือกที่มีเหตุผลท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการแข่งขัน ซึ่งผู้มีส่วนในการตัดสินใจเพียงสองคน สองกลุ่ม หรือสองฝ่าย หรือมากกว่านั้น มีทางเลือกที่จะทำการตัดสินใจและผลของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับทางเลือกที่แต่ละฝ่ายจะเลือก ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบเกม” การนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพการเจรจาระหว่างประเทศ การต่อรอง เป็นต้น

7. บทบาทของข้าราชการ การกำหนดนโยบายสาธารณะเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหารตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคนิคทางวิชาการเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดหรือสิ่งที่สร้างความพึงพอใจให้แก่สังคม ทฤษฎีเกี่ยวกับ การกำหนดนโยบายสาธารณะสามารถพิจารณาบทบาทการแสดงที่โดดเด่นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น บทบาทชนชั้นนำ บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ บทบาทของสถาบัน บทบาทของประชาชนจากระบบการเมือง ประชาธิปไตย บทบาทของกระแสนิยม บทบาทนักวิเคราะห์นโยบาย บทบาทนักการเมือง บทบาทของข้าราชการ ส่วนทฤษฎีการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะประกอบด้วย ทฤษฎีความเป็นธรรมในนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกนโยบายสาธารณะและทฤษฎีทางเลือกสาธารณะหรือเศรษฐศาสตร์การเมือง นอกจากนี้ กระบวนการการกำหนดนโยบายสาธารณะครอบคลุมตั้งแต่การระบุปัญหาการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการวิเคราะห์ ปัญหาการเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา การเสนอร่างนโยบาย และการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย

แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกร

ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทย

นับตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการเงินจนกระทั่งเกิดวิกฤตทางการเงินอันเป็นผลทำให้รัฐบาลต่าง ๆ ดำเนินนโยบายประชานิยมต่าง ๆ เช่น การพักชำระหนี้ การให้เงินกู้ การปรับโครงสร้างหนี้ เป็นต้น ประเด็นคำถามสำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีผลอย่างไรต่อหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรไทย เนื้อหาในส่วนนี้ใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (ระหว่าง พ.ศ. 2537-2556) เพื่อวิเคราะห์ภาวะหนี้สินของเกษตรกรในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

สถานะความเป็นหนี้ของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์จำนวนครัวเรือนเกษตรกรตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537-2554 พบว่า จำนวนครัวเรือนเกษตรกรมีแนวโน้มคงที่ประมาณ 4.9 ล้านครัวเรือน อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2556 ปรากฏว่ามีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นอีกกว่า 3 แสนครัวเรือน ซึ่งคาดว่าจะเป็นผลพวงจากการดำเนินนโยบายรับจำนำข้าวทุกเมล็ดของรัฐบาลซึ่งทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเดิมเลือกที่จะแยก

ครอบครัวเกษตรกรเพื่อให้สามารถเข้าเงื่อนไขของโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล อนึ่ง หากเปรียบเทียบสถานการณ์การเป็นหนี้ของครัวเรือนไทยโดยรวมกับครัวเรือนเกษตร ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา พบว่า ทั้งครัวเรือนไทยโดยรวมกับครัวเรือนเกษตร ยังคงพึ่งแหล่งเงินกู้ยืม โดยจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2547 แต่หลังจากนั้นสัดส่วนเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด สำหรับครัวเรือนเกษตร นั้น เกษตรกรประมาณ ร้อยละ 54 ของจำนวนครัวเรือนเกษตร ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2556 ยังคงพึ่งเงินกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ อนึ่ง หากพิจารณาการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร ในเชิงพื้นที่ พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 ครัวเรือนเกษตร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนสูงสุด รองลงมาคือครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรทางภาคใต้ที่เป็นหนี้มีสัดส่วนน้อยที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

แหล่งเงินกู้

ในปี พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2554 ครัวเรือนเกษตรมากกว่า ร้อยละ 80 เป็นหนี้ในระบบและมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2552 ครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้ในระบบอย่างเดียวมีร้อยละ 86.4 เพิ่มขึ้นร้อยละ 91.0 ในปี พ.ศ. 2554 ในขณะที่การเป็นหนี้นอกระบบของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบของประชาชน โดยมีการดำเนินการผลักดันให้ประชาชนที่เป็นหนี้นอกระบบเปลี่ยนหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ในระบบเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณเงินกู้ของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบสถาบันการเงินในเครือข่ายของรัฐได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ครัวเรือนเกษตรมากกว่าครึ่งมีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อย่างไรก็ตามมูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรไม่ได้ลดลง แต่กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นั่นคือ จากเดิมที่มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย 121,965 บาทต่อครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2552 เพิ่มขึ้น 140,040 บาท ในปี พ.ศ. 2554 และเมื่อพิจารณามูลค่าหนี้สินตามแหล่งเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้ พบว่า แหล่งเงินกู้ในระบบเป็นแหล่งเงินกู้ที่ใหญ่ที่สุด โดยในปี พ.ศ. 2552 มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยเท่ากับ 113,884 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้น 135,363 บาทต่อครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

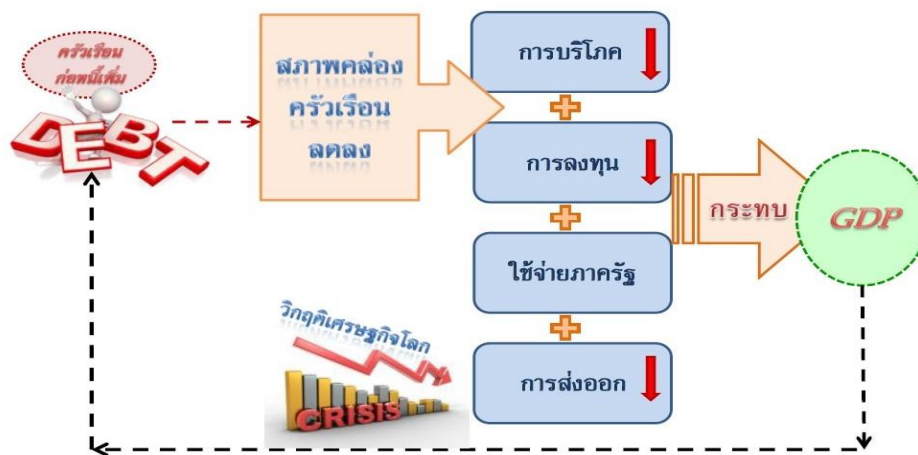
ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตร

ตัวบ่งชี้ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน คือ สัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ (คำนวณจากการนำมูลค่าหนี้สินทั้งหมดของครัวเรือนหารด้วยรายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตร พบว่า ในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนเกษตรมีความสามารถในการชำระหนี้ดีกว่า ปี พ.ศ. 2552 คือ จากที่มีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้เฉลี่ยถึง 7.8 เท่าในปี พ.ศ. 2552 ลดลงเหลือ 7.1 เท่าในปี พ.ศ. 2554 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ลดลงค่อนข้างมากจาก 13.4 เท่าในปี พ.ศ. 2552

เหลือเพียง 4.4 เท่าในปี พ.ศ. 2554 และเมื่อเปรียบเทียบภาคต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2554 พบว่า ภาคเหนือ มีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้สูงกว่าภาคอื่น ๆ คือ 8.3 เท่า รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ 8.1 เท่า 8.0 เท่า และ 6.6 เท่า ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

ชนิษฐา วนะสุข, จุฬารัตน์ โฆษะโก และภาวนิศร์ ชวีวลลี (2557) กล่าวว่า หลายปีที่ผ่านมา แรงขับเคลื่อนจากการบริโภคและการลงทุนในประเทศ ได้เข้ามามีบทบาทในการชดเชยรายได้จากการส่งออกที่ขยายตัวลดลงมาก เนื่องจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก จากปัญหาหนี้สาธารณะในกลุ่มสหภาพยุโรป ปัญหาเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา และการชะลอตัวของเศรษฐกิจจีน ทำให้อุปสงค์ต่อสินค้าส่งออกของไทยในตลาดโลกลดลง ภาครัฐจึงใช้นโยบายกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เช่น นโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำ โครงการรถยนต์คันแรก โครงการบ้านหลังแรก โครงการรับจำนำข้าว และโครงการบัตรเครดิตเกษตรกรเป็นต้น ควบคู่ไปกับการแข่งขันปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงิน สนับสนุนให้ครัวเรือนมีการก่อหนี้เพิ่มขึ้น

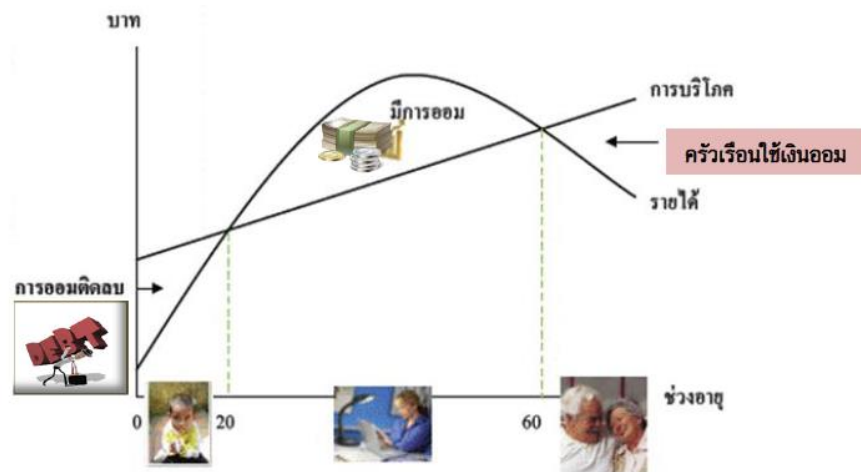
ภาพที่ 2-1 ผลกระทบหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) (ชนิษฐา วนะสุข และคณะ, 2557)

ทั้งนี้ การขยายตัวของหนี้ภาคครัวเรือนในระดับสูง ย่อมส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหาสภาพคล่องลดลง เนื่องจากต้องมีภาระในการชำระหนี้มากขึ้น และต้องระมัดระวังการใช้จ่าย ขณะเดียวกันสถาบันการเงินเริ่มวิตกกังวลกับคุณภาพของหนี้ที่ต่อเค้ามมีปัญหา จึงใช้นโยบายเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ ยิ่งกดดันให้การบริโภคชะลอตัวมากขึ้น และยังกระทบต่อเนื่องไปถึงภาคการ

ลงทุนให้ชะลอตามไปด้วย สุดท้ายเมื่อการบริโภค การลงทุน และการส่งออกชะลอตัวพร้อม ๆ กันย่อมกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สาเหตุในการก่อหนี้

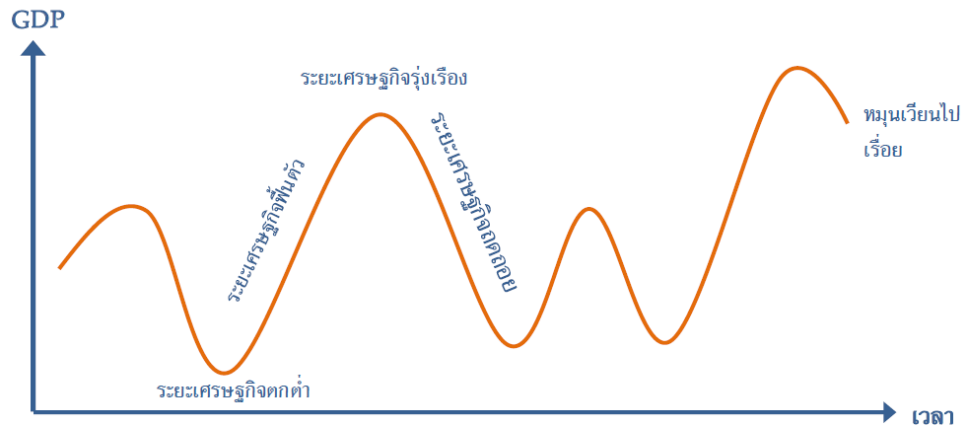
1. ก่อหนี้เพื่อการบริโภคของครัวเรือน ตามทฤษฎีการบริโภคแบบช่วงอายุขัย (Life cycle hypothesis) ซึ่งเป็นแนวคิดของ Ando and Modigliani (1963) ได้อธิบายไว้ว่า ระดับการบริโภคของบุคคลมีได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตด้วย ซึ่งในช่วงอายุน้อยบุคคลจะมีรายได้ต่ำกว่าระดับการบริโภคในการดำรงชีวิต ซึ่งแสดงว่าในช่วงนั้นเขาจะมีการออมติดลบหรือมีหนี้สินเกิดขึ้น แต่เมื่ออายุมากขึ้นประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น ระดับรายได้ก็จะสูงกว่าระดับการบริโภค เงินส่วนที่เหลือจะเก็บออมและสะสมความมั่งคั่ง และเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุรายได้จะค่อย ๆ ลดลง ในขณะที่การบริโภคนยังคงสูงอยู่บุคคลจึงต้องใช้จ่ายเงินออมเพื่อชดเชยรายได้ที่ลดลง

ภาพที่ 2-2 ความสัมพันธ์ของรายได้และการบริโภคในช่วงอายุขัย (Branson, 1989)

2. การกู้ยืมตามวัฏจักรเศรษฐกิจ ในช่วงขาขึ้นของวัฏจักรเศรษฐกิจ เศรษฐกิจขยายตัวได้เพิ่มบรรยากาศแห่งการลงทุน ภาคเอกชนมีความมั่นใจในอัตราผลตอบแทนที่จะได้รับทำให้การลงทุนต่าง ๆ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การจ้างงานเพิ่มขึ้น รายได้ของประชาชนมีมากขึ้น ครัวเรือนใช้เงินออม ผลักดันให้การบริโภคขยายตัว ขณะเดียวกันสถาบันการเงินต่าง ๆ เร่งขยายสินเชื่อเพื่อสนับสนุนการบริโภคและการลงทุน ทำให้การกู้ยืมของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจขยายตัว ขณะที่ในช่วงขาลงของวัฏจักรเศรษฐกิจ เศรษฐกิจชะลอตัวจนทำให้ภาคเอกชนต้องชะลอการลงทุนเนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มกับความเสี่ยงที่จะตัดสินใจลงทุน ทำให้การจ้างงานลดลง

ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้มีความต้องการกู้ยืมมากขึ้น (Dornbusch, Fischer & Startz, 2008)

ภาพที่ 2-3 วัฏจักรเศรษฐกิจ (Dornbusch et al., 2008)

3. การเข้าถึงบริการทางการเงินที่ง่ายขึ้น จากการกระจายตัวที่ดีขึ้นของผู้ให้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาาระบบของสถาบันการเงิน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความหลากหลายช่องทางให้บริการทางการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความสะดวกและมีต้นทุนที่เหมาะสมในการเข้าถึงบริการทางการเงินมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ที่ตรงกับความต้องการของครัวเรือนให้มากขึ้น ประกอบกับครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินดีขึ้น ทำให้ครัวเรือนเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายยิ่งขึ้น (Dornbusch et al., 2008)

แรงจูงใจในการก่อหนี้

1. อัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในระดับต่ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนี้ภาคครัวเรือนเร่งตัวสูงขึ้น จากการบริโภคและการลงทุนที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากขณะนั้นเป็นช่วงเศรษฐกิจขยายตัวดี กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปด้วยดี ผู้ผลิตจึงหันมาลงทุนมากขึ้นจากแรงจูงใจด้านดอกเบี้ยที่อยู่ในระดับต่ำ ทำให้สามารถคาดคะเนถึงต้นทุนการผลิตที่ต่ำและได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ ขณะเดียวกันด้านผู้ฝากเงิน ผลตอบแทนจากอัตราดอกเบี้ยต่ำ ทำให้ตัดสินใจนำเงินไปลงทุนในสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงและมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น เช่น ตลาดหลักทรัพย์และตลาดอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น (Dornbusch et al., 2008)

2. มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ ทั้งด้านการใช้จ่ายและการเพิ่มรายได้แก่ประชาชน โดยใช้เครื่องมือด้านภาษีและการจัดสรรเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเร่งใช้จ่ายมากขึ้น ผ่านมาตรการรถยนต์คันแรก มาตรการบ้านหลังแรก บัตรเครดิตเกษตรกร และโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารแห่งประเทศไทยสำหรับผู้อยู่ในเขตพื้นที่ประสบอุทกภัย ขณะเดียวกัน การใช้มาตรการเพิ่มรายได้ผ่านนโยบายการปรับเพิ่มค่าตอบแทนข้าราชการระดับปริญญาตรีเป็น 15,000 บาทต่อเดือน และการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาทต่อวัน ทั่วประเทศ ทำให้ภาคครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้นจนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้มากขึ้น ประกอบกับความเชื่อมั่นต่อภาพรวมเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น จึงทำให้เกิดการก่อหนี้เพิ่มขึ้นในระดับครัวเรือน (Dornbusch et al., 2008)

3. การแข่งขันปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงิน เพื่อรองรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ และเป็นการขยายฐานลูกค้าให้มากขึ้น ถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้หนี้ภาคครัวเรือนเร่งตัวสูงขึ้น โดยสถาบันการเงินใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกอย่างต่อเนื่องและหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานมหกรรมผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินแบบครบวงจร (Money expo) กลยุทธ์การแข่งขันด้านอัตราดอกเบี้ย การออกผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น การพัฒนาและนำเสนอเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการขยายช่องทางการตลาดทั้งการเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ูงใจให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงแหล่งทุนได้สะดวก รวดเร็ว และง่ายขึ้น (Dornbusch et al., 2008)

จากการศึกษาของ TDRI (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558) พบว่า เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรที่ยากจนประสบกับปัญหาหนี้สิน 3 ประการ คือ

1. เกษตรกรเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิต เงินทุน ความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรยากจนเข้าไม่ถึงสินเชื่อและไม่มีเงินออม จึงทำให้ไม่มีเงินทุนสำหรับลงทุนในการทำการเกษตร ส่งผลทำให้ภาครัฐต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือด้วยการสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกร

2. เกษตรกรขาดศักยภาพด้านต่าง ๆ เช่น ขาดความสามารถด้านการเพาะปลูก ด้านการจัดการความเสี่ยงภาคเกษตร เป็นต้น

3. เกษตรกรขาดความพยายาม เช่น เกษตรกรอยากรวยแต่ไม่ยอมทำงานหนัก โดยเกิดได้จากหลายสาเหตุ หนึ่ง การดำเนินมาตรการหรือ นโยบายของรัฐที่ช่วยเหลือคนล้มเหลวตลอดมา ทำให้คนกลุ่มนี้มีความหวังและความเชื่อที่ภาครัฐจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ

อย่างไรก็ดี การปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำส่งผลให้รัฐต้องแบกรับความเสี่ยงต่อการที่เกษตรกรไม่ชำระเงินคืนในอนาคต ในกรณีที่เกษตรกรมีความพึงพอใจกับการบริโภคในปัจจุบัน และให้ความสำคัญน้อยกว่าสวัสดิการในอนาคต เกษตรกรกลุ่มนี้จะเลือกใช้จ่ายเงินที่สามารถกู้ยืมมาได้

ไปกับการบริโภคในปัจจุบัน แทนที่จะลงทุนเพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นในอนาคต ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว เกษตรกรที่นำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้ในการบริโภคเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ หากเกษตรกรขาดความสามารถในการลงทุน หรือ ตัดสินใจลงทุนผิดพลาดอันเป็นผลทำให้เกิดขาดทุนจากการลงทุนแทนที่จะมีรายได้มากขึ้นในอนาคตจากการลงทุนในปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้เกษตรกรรายนี้มีรายได้สุทธิในอนาคตน้อยลง เพราะต้องชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งส่งผลให้สวัสดิการลดลง

อนึ่งในภาวะฉุกเฉินที่ทำให้เกษตรกรบางรายประสบกับปัญหาการชำระหนี้สิน หากรัฐบาลมีนโยบายให้เกษตรกรกลุ่มนี้หยุดพักชำระหนี้ได้ชั่วคราว ก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรบางรายที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เงิน แต่ปัญหา คือ รัฐบาลหลายชุดต่างก็มีนโยบายให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และมีโครงการพักชำระหนี้หลาย ๆ โครงการจนทำให้พฤติกรรมการใช้เงินของเกษตรกรแย่ลง ซึ่งกระทบฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินรัฐที่ปล่อยกู้ได้ โครงการพัฒนาหรือลดความยากจนของภาครัฐประสบกับปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับแรงจูงใจและความพยายาม กล่าวคือ ผู้ที่รับการช่วยเหลือต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะตั้งดวงผลประโยชน์แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอาโดยไม่มีความพยายามที่จะร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา ผลลัพธ์ที่สุดคือทำให้ในระยะยาวทุกคนเสียประโยชน์มากกว่าเมื่อเทียบกับกรณีที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558)

วิวัฒนาการของการให้สินเชื่อกับเกษตรกร

ในอดีตภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจไทยทั้งในแง่ของการสร้างรายได้จากการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรและการจ้างงาน โดยที่สินเชื่อกว่าภาคเกษตรและชนบทมีส่วนช่วยเกษตรกรในการลดข้อจำกัดด้านเงินทุนทำให้เกษตรกรที่ประสบกับภาวะขาดแคลนเงินทุน มีเงินทุนเพื่อลงทุนในการผลิตและการตลาด รวมถึงซื้อปัจจัย การผลิตที่จำเป็นสำหรับการทำการเกษตรของตนเอง พัฒนาการของตลาดสินเชื่อเพื่อการเกษตรแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

ยุคที่ 1 ยุคพึ่งตลาดสินเชื่อระบบที่มีนายทุนเงินกู้ผูกขาดในช่วงปี พ.ศ. 2500-2534 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นายทุนเงินกู้ระบบ มีบทบาทอย่างมากในฐานะแหล่งเงินทุนระยะสั้นที่สำคัญของคนในชนบท แต่มีการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูง

ยุคที่ 2 กำเนิด ธ.ก.ส. 2534-2543 ธ.ก.ส. เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในฐานะเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนให้แก่เกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อต้องการให้เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้านายทุนต่าง ๆ ตลอดจนต้องการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

ยุคที่ 3 ยุคเปิดเสรีทางการเงิน พ.ศ. 2537-2544 เป็นยุคที่สถาบันการเงินไทยต่าง ๆ มีการกู้ยืมเงินจำนวนมากจากต่างประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำมาปล่อยกู้ในประเทศ สำหรับ ธ.ก.ส. นั้น สามารถระดมเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากตลาดการเงินและการกู้เงินจากรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ธุรกรรมทางการเงินของ

จากการศึกษาพบว่า โดยสรุปแล้ว หนี้สินเกษตรกรรมที่มาจาก

1. บริโภคนิยม (Consumerism)

ปัญหาของโลกในปัจจุบัน มีการกระตุ้นการบริโภคในปริมาณที่มาก สาเหตุเพราะตัวชี้วัดความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตอยู่ที่การบริโภควัสดุปัจจัย ทำให้เกิดความต้องการที่ไม่จำกัด (Gorbachev, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่ได้อธิบายถึงพฤติกรรม การบริโภคในลักษณะที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด (Bentham, 1994) ประกอบกับภายใต้การเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า สังคมบริโภคนิยม ซึ่งเป็นลักษณะทางสังคมที่ทำให้พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของความต้องการที่ไม่จำกัด จากการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายภาพเพื่อการดำรงชีวิต พัฒนาเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความพอใจสูงสุด ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันภายในตัวผู้บริโภคเอง และไม่ขึ้นกับปัจจัยภายนอก ทำให้ผู้บริโภคมีสถานะที่เป็นปัจเจกบุคคลในการที่จะตัดสินใจเลือกทำการบริโภคสินค้า และการบริการด้วยตนเอง เป็นการบริโภคที่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าคุณเองได้มีโอกาสแสดงความเป็นตนเอง หรืออัตลักษณ์ของตนเอง ผ่านการบริโภคเพื่อแสวงหาและความพึงพอใจ โดยเชื่อว่าการบริโภคในปริมาณที่มากขึ้นจะก่อให้เกิดความสุขมากขึ้น และเป็นหนทางที่จะปกป้องความคับข้องใจ อีกทั้งทำให้สภาพของปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่เลือนรางไป ทั้งที่ความจริงนั้นมนุษย์ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ได้

Baudrillard (1975) ได้เสนอแนวความคิดทฤษฎีในเรื่องเกี่ยวกับวัตถุและการบริโภค สังคมปัจจุบันไว้ว่า การทำความเข้าใจการบริโภคในปัจจุบันไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอรรถประโยชน์ (Utility) หรือความพึงพอใจ (Pleasure) หากแต่ควรจะเป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจในเรื่องของการสร้างคุณค่า และความหมายวัตถุที่เรียกว่า “การบริโภคเชิงสัญลักษณ์” ซึ่งเป็นลักษณะการบริโภคที่ทำให้ผู้บริโภคมีความรู้สึกว่าคุณเองมีเอกลักษณ์ (Identity) แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ในสังคมที่สามารถผลักดันให้เกิดการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ในอดีตจึงถูกเปลี่ยนเป็นมูลค่าการแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐศาสตร์สินค้าจึงไม่มีหน้าที่ของการใช้ในส่วนของวัตถุอีกต่อไป แต่แลกเปลี่ยนหน้าที่การให้ความหมายทางสัญลักษณ์แทน เช่น ห้างสรรพสินค้า และ

ศูนย์การค้า เปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับการบริโภคของคนในสังคม จากการบริโภคเพื่อตอบสนอง ความจำเป็นสู่การบริโภคเพื่อสร้างวิถีชีวิต (Lifestyle shopping) เพื่อสร้างเอกลักษณ์และตัวตนของผู้บริโภคฉะนั้น การไปห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า จึงมิใช่เพื่อการจับจ่ายซื้อสินค้าเท่านั้น แต่เป็นการ ไปเพื่อสร้างและต่อยอด เอกลักษณ์ของเราเองด้วย เช่น ไปพบปะเพื่อนฝูงพาครอบครัวไปพักผ่อนทานอาหาร หรือ ไปเพื่อสร้างความต้องการบริโภคไว้ล่วงหน้าด้วยการเดิน ชมสินค้า เป็นต้น (Saunders, 2010)

2. ค่านิยมใหม่ (New value)

ข้อแตกต่างที่สำคัญของมนุษย์และสัตว์อยู่ตรงที่มนุษย์มีวัฒนธรรม มนุษย์สามารถปรับปรุงพัฒนาตัวเอง ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้น มนุษย์รู้จักใช้สมองมากกว่าสัตว์ วัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันในสังคมเดียวกัน ทำความตกลงว่าจะยึดระบบไหนดี เราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงในความหมายนี้ว่า ระบบสัญลักษณ์ ดังนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นวัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคม ซึ่งได้เคยมีการตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติก็คือ บรรทัดฐาน และค่านิยมถ้ากล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือแนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือ และค่านิยมคือ ความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องจึงตาม Michener and Delamater (1999) ได้กล่าวไว้และสรุปได้ว่า เป็นความเชื่อความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเป็นผลให้บุคคลนั้นนำไปเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล โดยค่านิยมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ค่านิยมส่วนบุคคล และค่านิยมสังคมวันนี้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรุนแรง (Shermon, 2004) จนทำให้ความรู้ในทศวรรษใหม่นี้ล้ำสมัยเร็วมาก ขอบเขตขององค์ความรู้สามารถขยายตัวได้เป็นสองเท่าในเวลาเพียง 7-10 ปี ประกอบกับมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศสูง โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากตะวันตก และปัจจัยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม โครงสร้างสังคม และพิธีกรรม (Ferguson, 2002) สามารถจะสังเกตเห็นได้ในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสถาบันสังคม การเปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลในสวนย่อยต่าง ๆ ของสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น แนวโน้มของครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้นจากที่กล่าวมานี้สามารถนำทฤษฎีทางสังคมวิทยามาพิจารณาถึงเหตุและผลได้ คือทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic interactionism)

3. ลักษณะครอบครัว (Family type)

ครอบครัวเป็นสังคมแรกของมนุษย์ ซึ่งมีความสำคัญที่สุดในการก่อบุคลิกภาพและสุขภาพจิตของบุคคล ครอบครัวเป็นแหล่งหล่อหลอมและขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีและอยู่ในสังคมได้โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นพฤติกรรมประจำสังคม เพื่อสมาชิกสามารถเข้ากับสังคมได้ ซึ่ง Phillips (1965) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นโครงสร้างและสถาบันทางสังคมขั้นมูลฐานที่เกิดมาจากประชาชนที่ต่างมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด การสมรสและการรับบุตรบุญธรรม หรือประกอบด้วยชายหญิงหนึ่งหรือมากกว่าอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติ พร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ ครอบครัวจัดเป็นสังคมประเภทหนึ่งที่มีรูปแบบโดยเฉพาะมีความเป็นไปและการกระทำต่าง ๆ ต่อกันและกันระหว่างสมาชิก อันสามารถทำให้แต่ละคนต่างรู้ความประสงค์ และความหมายและความเข้าใจในกันและกัน ทางด้านสังคมวิทยา ครอบครัวถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมประเภทหนึ่งมนุษย์จะมีวัฒนธรรมเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปคือ ครอบครัวเพราะถือว่าครอบครัวมีความเป็นวัฒนธรรมสากล เช่นเดียวกับวัฒนธรรมสากลอื่น ๆ ถือว่าครอบครัวเป็นเรื่องของการสร้างหมู่คณะในกลุ่มย่อย เพื่อการอยู่รอดในการดำเนินชีวิต รวมทั้งเป็นแหล่งหล่อหลอมให้สมาชิกของครอบครัว สามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีและอยู่ในสังคมได้ โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นพฤติกรรมประจำสังคม เพื่อสมาชิกสามารถเข้ากับสังคมได้ แต่ในยุคของการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่มากขึ้น ทำให้ความผูกพันในครอบครัวลดลง (Shepard, 1999) ครอบครัวแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวเล็ก จัดเป็นครอบครัวพื้นฐานประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2 ช่วงวัยเป็นสำคัญ คือ ช่วงวัยของบิดามารดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ประเภทที่สอง ได้แก่ ครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวร่วมที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป รวมกันเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิม ผู้อาวุโสสูงมักจะได้รับ การยกย่องจากสมาชิกครอบครัว และประเภทสุดท้าย คือครอบครัวประกอบร่วมเป็นระบบครอบครัวที่ชายหญิงสามารถมีคู่สมรสได้มากกว่า 1 คน ที่เราเรียกกันว่า พหุคู่ครอง (Polygamy) ส่วนมากมักปรากฏในสังคมล้าหลังที่ยังค้ำความเจริญ

4. การขยับฐานะทางสังคม (Social mobility)

ในทุกสังคมบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งในสถานภาพและบทบาท สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ได้แก่ สถานภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ เช่น อายุ เพศ ความสามารถทางร่างกาย และสมอง ฯลฯ และสถานภาพซึ่งเกิดจากความสามารถ และประสิทธิภาพที่บุคคลแสดงออกเมื่อมีโอกาส สิ่งที่กำหนดสถานภาพประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษา

อาชีพ อำนาจ รายได้ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนทำให้บุคคลมีฐานะทางสังคม จากการศึกษาที่บุคคลมีสถานภาพและบทบาทในสังคมแตกต่างกันไป และถ้ากล่าวโดยหลักทางด้านสังคมวิทยาแล้ว กระบวนการในการตีค่าสถานภาพของบุคคลให้แตกต่างกันทำให้เกิดศักดิ์ศรีและอภิสิทธิ์ที่แตกต่างกันไปด้วย เราเรียกว่า การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification)

5. กลุ่มเพื่อน (Peer groups)

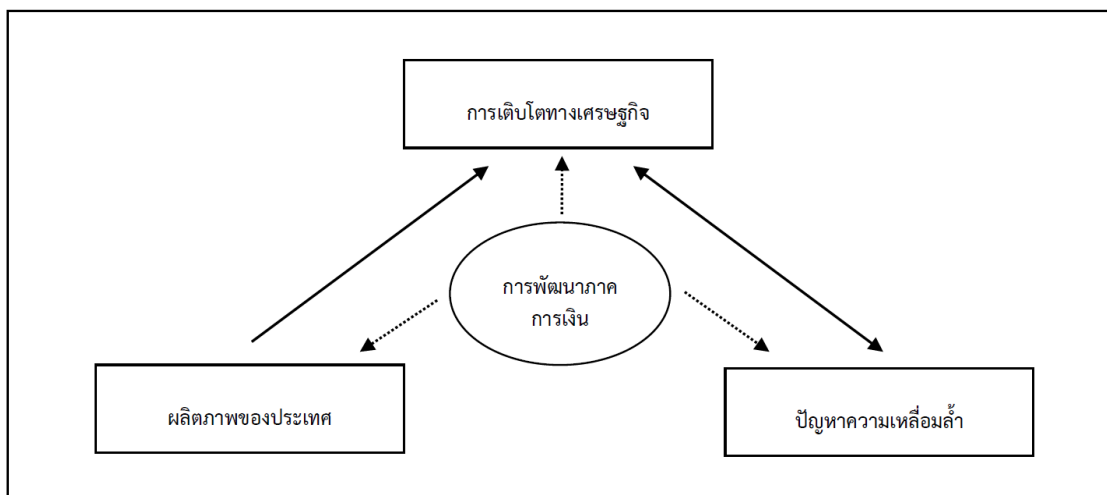
การที่กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดความรู้สึกว่าอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งโครงสร้างของกลุ่มจะประกอบด้วย บทบาท (Roles) บรรทัดฐาน (Norms) กลุ่มย่อย (Subgroups) และสถานภาพ (Status) ของบุคคลในกลุ่ม (Queralt, 1996 อ้างถึงใน ศิริริภา โภคาพานิชย์, 2560) ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งยังรวมถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับในการภาคเกษตรกรรมยังรวมถึงการวางแผนล่วงหน้ามีผลต่อการทำการเกษตร การจัดทำรายรับ-รายจ่าย มีผลต่อการประกอบอาชีพ การมีเงินฝากในธนาคารน้อย มีผลต่อความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาภาคการเงินกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาระบบการเงิน กลไกของตลาดการเงิน และสถาบันการเงินให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ จะเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมด้านการลงทุน การผลิต การจ้างงาน และส่งผลต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ การศึกษาหลายชิ้นชี้ว่า ประเทศที่ระบบการเงินและตลาดการเงินทำหน้าที่ได้ดี (Well-functioning) ส่วนใหญ่จะมีปัญหาความยากจนน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ซึ่งอาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ เช่น ระบบการเงินที่ดีช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนภายนอก ช่วยกระจายหรือโอนความเสี่ยง (Acemoglu & Zilibotti, 1997) ซึ่งเท่ากับเอื้อประโยชน์ต่อการค้า การลงทุนและการขยายธุรกิจ และส่งผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับประเทศที่มีระบบการเงินที่ด้อยกว่า (Sussman, 1993; Harrison, Sussman, & Zeira, 1999; Levine, 2004) นอกจากนี้ การเติบโตของเศรษฐกิจมีผลทางอ้อมต่อการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นและยังช่วยสร้างรายได้ ภาษีแก่รัฐบาลเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปใช้จ่ายเป็นสวัสดิการแก่คนในสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ การศึกษา การพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น หากพิจารณาจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ทั้งที่ใช้ข้อมูลข้ามประเทศ (Cross-country) ข้อมูลระดับอุตสาหกรรมและระดับองค์กรในหลายช่วงเวลา ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการและบทบาทของภาคการเงินต่อความรวดเร็วและรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจ

บทบาทของภาคการเงินเกิดขึ้นในหลายลักษณะ เช่น การระดมเงินฝากจากผู้ที่มีสภาพคล่องส่วนเกินไปยังผู้ที่ต้องการใช้เงิน การจัดสรรทรัพยากรเงินทุนให้แก่โครงการลงทุนที่มีศักยภาพดี การบริหารจัดการความเสี่ยง (Diamond & Dybvig, 1983; King & Levine, 1993) การเป็นตัวกลางที่ช่วยลดความยุ่งยากและต้นทุนของนักลงทุนและผู้ให้บริการทางการเงินในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ (Diamond, 1984; Boyd & Prescott, 1986) การควบคุมกิจการโดยอ้อมผ่านสัญญาเงินกู้ (Debt contract) อย่างไรก็ตาม บทบาทของภาคการเงินด้านการจัดสรรทรัพยากรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก หากสถาบันการเงินมีการบริหารจัดการและแนวทางการจัดสรรทรัพยากรเงินทุนที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงทางการเงินของผู้ฝากเงิน ผู้ถือหุ้น และนักลงทุนในสถาบันการเงินลงได้ อีกทั้งช่วยลดต้นทุนธุรกรรมต่าง ๆ ลงได้ ทั้งนี้เชื่อกันว่าบทบาทดังกล่าวของภาคการเงินจะช่วยสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีของประเทศ (Romer, 1990; Aghion & Howitt, 1992) ตลอดจนส่งผลดีต่อภาพรวมเศรษฐกิจ ช่วยเพิ่มโอกาสในการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อยอดมูลค่าและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อีกทางหนึ่ง

ดั่งภาพที่ 2-4

ภาพที่ 2-4 ความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาภาคการเงินกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลิตภาพของประเทศ และการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558)

นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของประเทศไทยในช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่า นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลมีความเอนเอียงไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การส่งเสริมและอุดหนุนการทำธุรกิจของกลุ่มทุน การมุ่งเน้นพัฒนาเมืองมากกว่าในชนบท แม้ว่าการดำเนินนโยบายเหล่านี้ช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้

อย่างต่อเนื่องและสัดส่วนคนยากจนลดลงมาก แต่ผลของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ไม่ได้แผ่กระจายจากผู้มีรายได้น้อยไปสู่ผู้มีรายได้น้อย (Trickle-down effect) ซึ่งหมายความว่าผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยในสังคมได้รับประโยชน์มากมายแต่ผู้ที่มีรายได้น้อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมไม่ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง ฉะนั้น การจะแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างเหล่านี้ให้ได้ผลอย่างแท้จริงจึงไม่สามารถพึ่งเพียงการเติบโตของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ และรอให้ผลประโยชน์ไหลรินไปสู่คนจนหรือคนด้อยโอกาส แต่จำเป็นต้องสร้างโอกาสและลดข้อจำกัดต่าง ๆ ลงเพื่อให้คนจนหรือคนที่เข้าไม่ถึงโอกาสในการสร้างเนื้อสร้างตัว สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ มีรายได้และพึ่งตนเองได้ และสามารถหลุดพ้นจากวงจรอุบาทว์ของความด้อยโอกาสและความยากจน โดยรวมแล้ว การส่งเสริมให้คนยากจนหรือคนด้อยโอกาสที่มีศักยภาพสามารถเข้าถึงโอกาสการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นประโยชน์จึงน่าจะเป็นทางออกหนึ่งที่ดี อนึ่งในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พยายามสร้างโอกาสให้กับประชาชนที่ด้อยโอกาส (รวมถึงเกษตรกร) ตัวอย่างการให้ความช่วยเหลือด้านเงินให้กู้ยืมผ่านกลไกต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในการกำกับของรัฐบาลโดยตรง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สถาบันทางการเงินของรัฐต่าง ๆ ภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และที่รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนการจัดตั้งแต่ให้ประชาชนบริหารกันเอง เช่น สหกรณ์ สถาบันทางการเงินของหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เป็นต้น (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558)

อนึ่ง การสร้างกลไกที่ช่วยให้คนที่ประสบปัญหาทางการเงินและไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินในระบบการเงินกระแสหลักอย่างธนาคารพาณิชย์ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกยิ่งขึ้นผ่านความช่วยเหลือของภาครัฐ จะช่วยลดข้อจำกัดทางการเงิน (Financial constraint) ของคนกลุ่มนี้ แต่ความช่วยเหลือของภาครัฐด้วยการสนับสนุนเงินทุนจะไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาทางการเงินและหนี้สินของคนกลุ่มดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนหากคนเหล่านั้นขาดความตระหนักรู้และความรอบรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) ของตนเอง และไม่สามารถหาทางออกจากวงจรของปัญหาทางการเงิน เช่น มีรายได้ไม่เพียงพอ มีการใช้จ่ายเกินสมควร ไม่ออมเงิน ก่อหนี้สูง โดยไม่ตระหนักถึงผลเสีย เป็นต้น หากเป็นเช่นนี้ การปล่อยสินเชื่อผ่านกลไกของภาครัฐก็อาจจะยังไม่สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ได้ ทั้งนี้ในปัจจุบันประเด็นภาระหนี้สินของภาคครัวเรือนยังคงเป็นปัญหาที่พบเห็นอยู่บ่อยครั้งและมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้นทั้ง ๆ ที่ภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2558)

แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกรที่ยากจน

การจะแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเข้าใจปัญหาที่เกษตรกรกำลังเผชิญอยู่เสียก่อน จากการทบทวนการศึกษาในอดีต พบว่า เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกร

ที่ยากจนประสบกับปัญหา ประการสำคัญ คือ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554)

1. เกษตรกรเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิต เงินทุน ความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ (Lack of access) เช่น เกษตรกรยากจนเข้าไม่ถึงสินเชื่อและไม่มีเงินออม จึงไม่มีเงินทุนสำหรับลงทุนในการทำการเกษตร ส่งผลกระทบต่อรัฐต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือด้วยการสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกร เช่น การปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น การที่ภาครัฐมักให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากมายาคติที่ว่า เกษตรกร (โดยเฉพาะเกษตรกรยากจน) เข้าไม่ถึงแหล่งสินเชื่อในระบบ จึงต้องกู้ยืมเงินจากนายทุนนอกระบบที่คิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก หรืออาจเป็นเหตุผลทางการเมืองเพื่อให้ได้คะแนนเสียงสนับสนุน เป็นต้น

2. เกษตรกรขาดศักยภาพ (Lack of capacity) ด้านต่าง ๆ เช่น ขาดความสามารถด้านการเพาะปลูก ด้านการจัดการความเสี่ยงภาคเกษตร เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เกษตรกรยากจนบางกลุ่มที่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้อยู่แล้วแต่กลับไม่สามารถชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยได้ ซึ่งอาจเกิดจากการที่เกษตรกรไม่มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลต่อปริมาณผลผลิต ความเสี่ยงด้านราคาผลผลิต เป็นต้น

3. เกษตรกรขาดความพยายาม (Lack of effort) เช่น เกษตรกรอยากรวยแต่ไม่ยอมทำงานหนัก โดยเกิดได้จากหลายสาเหตุ หนึ่ง การดำเนินมาตรการหรือนโยบายของรัฐที่ช่วยเหลือคนล้มเหลวตลอดมา คนกลุ่มนี้มีความหวังและความเชื่อที่ภาครัฐจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวภาครัฐต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหา เช่น การดำเนินนโยบายรับจำนำข้าว การปล่อยสินเชื่อเพิ่มเติมแก่เกษตรกร โดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร รวมถึงการปรับโครงสร้างหนี้ทั้งในรูปแบบของการพักชำระหนี้ การยืดเวลาในการชำระหนี้ การลดเงินต้นและ/หรือดอกเบี้ย เป็นต้น

ในการวิเคราะห์เหตุผลของการสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรยากจนนั้น คณะผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคว่าด้วยพฤติกรรมการบริโภคข้ามเวลา (Intertemporal consumption) ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าผู้บริโภคต้องเลือกระหว่างการบริโภคในปัจจุบันกับการบริโภคในอนาคต เช่น หากเกษตรกรต้องการจะบริโภคมากขึ้นในปัจจุบัน โดยกู้ยืมเงินมาเพื่อการบริโภค ก็จำเป็นที่จะต้องลดการบริโภคในอนาคตเนื่องจากต้องชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ลองพิจารณากรณีที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อได้และกู้ยืมเงินไปลงทุนในการทำการเกษตรเพื่อให้เกิดดอกออกผล แทนที่จะนำเงินไปใช้สำหรับบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยที่ไม่ก่อประโยชน์เหมือนในกรณีที่กำลังกล่าวถึงตอนต้น ผลต่อสวัสดิการโดยรวมของเกษตรกรรายนี้จะเป็นอย่างไ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554)

นอกจากนี้ หากเกษตรกรขาดความสามารถในการลงทุน หรือ ตัดสินใจลงทุนผิดพลาด อันเป็นผลทำให้เกิดขาดทุนจากการลงทุนแทนที่จะมีรายได้มากขึ้นในอนาคตจากการลงทุน ในปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้เกษตรกรรายนี้มีรายได้สุทธิในอนาคตน้อยลง เพราะต้องชำระเงินต้นพร้อม ดอกเบี้ย ซึ่งส่งผลให้สวัสดิการลดลง

อนึ่งในภาวะฉุกเฉินที่ทำให้เกษตรกรบางรายประสบกับปัญหาการชำระหนี้สิน หากรัฐบาลมีนโยบายให้เกษตรกรกลุ่มนี้หยุดพักชำระหนี้ได้ชั่วคราว ก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรบางรายที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เงิน เช่น เพื่อชำระค่าเล่าเรียนของบุตร ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ โดยไม่ต้องลดการบริโภคที่จำเป็น เช่น ไม่ต้องเอาลูกออกจากโรงเรียน เป็นต้น เมื่อเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะปกติเขาก็จะสามารถหาเงินมาชำระคืนได้

แต่ปัญหา คือ รัฐบาลหลายชุดต่างก็มีนโยบายให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และมีโครงการพักชำระหนี้หลาย ๆ โครงการจนทำให้พฤติกรรมการใช้เงินของเกษตรกรแย่ง เช่น กู้เงินไปบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย เพราะรู้ว่าในวันหลังถ้าตนไม่มีเงินชำระหนี้ก็สามารถกดดันให้รัฐบาลพักชำระหนี้ได้ พฤติกรรมแบบนี้เป็นพฤติกรรมชกนาคความเลื่อม (Moral hazard) ซึ่งกระทบฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินรัฐที่ปล่อยกู้ได้ ด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากรัฐให้ความช่วยเหลือ ทำให้นักวิชาการเริ่มตั้งข้อสงสัยว่าเงินช่วยเหลือของรัฐอาจไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจน กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ พัฒนาสังคม หรือสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ อนึ่งหากพิจารณาตามแนวคิด Samaritan's dilemma อาจกล่าวได้ว่า โครงการพัฒนาหรือลดความยากจนของภาครัฐประสบกับปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับแรงจูงใจและความพยายาม กล่าวคือ ผู้ที่รับการช่วยเหลือต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะตัดดวงผลประโยชน์แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอาโดยไม่มี ความพยายามที่จะร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาทั้ง ๆ ที่ผู้ให้ความช่วยเหลือ (เช่น ภาครัฐ) พยายามอย่างเต็มที่ในการดำเนินมาตรการความช่วยเหลือต่าง ๆ ผลท้ายที่สุดคือทำให้ในระยะยาวทุกคนเสียประโยชน์มากกว่าเมื่อเทียบกับกรณีที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา อนึ่ง แม้ว่าการร่วมมือกันทำงาน (Collective action) จะเป็นหัวใจของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามการศึกษาของ Elinor Ostrom แต่มีปัญหาสำคัญ 2 ประการที่ทำให้การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาพร้อมกันไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ปัญหาแรงกระตุ้น (Motivation) เนื่องจากมีผู้ที่ต้องการของฟรี (กาฝาก) ต้องการได้รับประโยชน์ แต่ไม่ร่วมจ่ายเงินหรือลงแรง (Effort) และปัญหาผลประโยชน์ส่วนตัวขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรเพื่อไปสู่ความสำเร็จ

แนวคิดหลักการ

ในปัจจุบัน ด้วยสภาพการแข่งขันที่สูงขึ้นในทุกธุรกิจและกระแสของโลกาภิวัตน์ รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ อย่างมากมาย การดำรงอยู่ขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น มิใช่เพียงการสร้างความสำเร็จเติบโตให้แก่องค์กรหรือแค่เพียงแต่แสวงหาผลกำไร แต่องค์กรที่สามารถเรียนรู้และรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างกลมกลืน เป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากต่อการคงอยู่ขององค์กรอย่างยั่งยืน เป็นไปดังคำกล่าวของ Dess, Rasheed, McLaughlin and Priem (1995) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ด้วยสาเหตุของการการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีด้านการติดต่อสื่อสาร ทำให้การเชื่อมโยงของธุรกิจมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น การแข่งขันในธุรกิจที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น การบริหารจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานก็เริ่มมีความยากลำบากและเกิดภาวะขาดแคลน จึงทำให้องค์กรในปัจจุบันไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยการพึ่งพาตนเองแต่เพียงอย่างเดียว โครงสร้างองค์กรที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจมาในอดีตจึงไม่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ผู้บริหารองค์กรจึงต้องหารูปแบบการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพมาใช้เพื่อนำองค์กรให้สามารถดำเนินการต่อไปได้

แนวโน้มขององค์กรในอนาคตที่จะมาถึงนี้ จะเปลี่ยนไปให้ความสนใจกับการเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานสูง โดยมีการปรับเปลี่ยน โครงสร้างองค์กรและ โครงสร้างการทำงานใน รูปแบบใหม่ มีการมอบความรับผิดชอบให้กับพนักงานแต่ละคนให้มีส่วนร่วมในแต่ละงาน ทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นตอจนจบ ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถของพนักงาน (Competencies) องค์กรจะเน้นให้พนักงานต้องเรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น และต้องหันมาสร้างความจริงรักภักดี ความผูกพันต่อองค์กร โดยการพัฒนาเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพให้กับพนักงานที่เป็นพนักงานหลัก (Core staff) ซึ่งองค์กรลักษณะนี้อาจเรียกว่า องค์กรเสมือนจริง (Virtual organization) หรือองค์กรไร้ลำดับชั้น (Holacracy) (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2551)

ด้วยเหตุปัจจัยข้างต้นทำให้ผู้นำหรือผู้กำหนดทิศทางองค์กรต่างแสวงหาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการต่อกรและแนวทางที่จะตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ และนำพาองค์กรก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ องค์กรที่สามารถแข่งขันและอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High performance organization: HPO) ซึ่ง Lawler (2005) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุที่องค์กรต้องปรับเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กรแบบสมรรถนะสูง (HPO) เพราะความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและพนักงานได้เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ใหม่ให้

ความสำคัญกับคน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ทำให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขัน มากกว่านั้น Lawler (2005) ได้กล่าวเสริมว่า ปัจจุบันลูกค้าต้องการสินค้าและบริการที่รวดเร็ว (Speed) ราคาถูก (Cost) มีคุณภาพ (Quality) และมีคุณค่าทางนวัตกรรม (Innovation) ลูกค้าจะไม่อดทนต่อสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและพร้อมเปลี่ยน ไปซื้อผู้ผลิตรายอื่นที่พร้อมจะให้ในสิ่งที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งองค์กรจะเลี่ยงปัญหาเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อ องค์กรมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดและหลักการของนักวิชาการได้ดังตาราง ที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Dharmniti (2016)	1) Marketing management: การบริหารการตลาด 2) Strategic planning and management: การวางแผนและบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ 3) Investment opportunity: ทิศทางการลงทุน 4) People management: การบริหารคน 5) Tax management: เทคนิคบริหารภาษี 6) Business law: กฎหมายธุรกิจ 7) Financial management: การบริหารการเงิน
Drueker (2016)	1) การบรรลุเป้าหมาย 2) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การปฏิบัติตามคำสั่งอย่างมุ่งมั่นและด้วยความพยายาม 4) การทำให้องค์กรมีบทบาทสำคัญ 5) ส่งเสริมให้เกิดวิสัยทัศน์และสายตากว้างไกล 6) ส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตและความมั่งคั่งในระดับชาติ
Magretta, Birkinshaw and McCrimmon (2010)	1) ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกมากกว่าการสั่งการ 2) การเปลี่ยนแปลงวิธีการตัดสินใจ 3) การเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำหรือแรงจูงใจในการบริหารจัดการ 4) รักษาสถานะเดิมไว้และยอมรับนวัตกรรมใหม่เข้ามา 5) การจัดการกับความเป็นผู้นำ 6) ทำให้ทุกคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ
Wenda (2016)	1) การให้ความสำคัญกับงานวิจัย 2) การผลิตตามความต้องการของลูกค้า 3) รายได้ที่กลับคืนมา 4) การค้นพบความเป็นจริง 5) รายงานการกำกับดูแล 6) การสื่อสารกับลูกค้า 7) การสรรหาที่ปรึกษาที่ถูกต้อง 8) การจัดการความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ 9) การจัดการระบบการปฏิบัติ

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Mustafa (2011)	1) หลักการคิดในเชิงบวก 2) ประสิทธิภาพในระยะยาว 3) ผลตอบแทนที่แท้จริง 4) การประสานงานและการควบคุมงาน 5) การได้รับการยอมรับด้านคุณภาพการบริหารจัดการและ 6) ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและจิตใจเป็นหลัก
Meyer (2004)	1) เน้นทรัพยากรด้านการตลาด 2) โอกาสที่จะขับเคลื่อนองค์กรมาจากผู้เกี่ยวข้องภายนอก 3) เริ่มต้นจากความต้องการของตลาดและโครงสร้างของอุตสาหกรรม 4) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม 5) เน้นกลยุทธ์เพื่อไปสู่ความได้เปรียบ 6) กลยุทธ์ที่มองจากภายนอก 7) ยุทธวิธีการแสวงหาทรัพยากรที่จำเป็น 8) อำนาจในการต่อรองและการจัดอุปสรรค
Sweetland and Hoy (2000)	1) สื่อสารสองทางระหว่างลูกค้ากับองค์กรอยู่เสมอ 2) มองปัญหาให้เป็นโอกาสทางธุรกิจ 3) การให้กำลังใจในองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย 4) ส่งเสริมให้องค์กรเป็นที่น่าเชื่อถือของลูกค้า 5) เรียนรู้จากความผิดพลาดในอดีต 6) มีความสุขกับสิ่งที่ไม่ได้คาดหวังที่จะเกิดขึ้นได้เสมอ
Westford School (2016)	พึ่งพาเทคโนโลยีในการ 1) เพิ่มความรวดเร็วในการบริหารธุรกิจและการบริหารเวลา 2) การบริหารจัดการการจัดเก็บสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในองค์กร 3) แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทั้งในและนอกองค์กร 4) ขับเคลื่อนองค์กรแบบอัตโนมัติ
Buytendijk (2006)	1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมาจากการทำงานเป็นเครือข่ายผ่านเทคโนโลยี 2) มีความสัมพันธ์ในองค์กรที่เป็นธรรมชาติ เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน 3) มีความโปร่งใสในองค์กร 4) มีความสัมพันธ์อันดีและเชื่อมโยงถึงกัน 5) สร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กรและความเชื่อถือของสมาชิกที่มีต่อองค์กร 6) การบริหารองค์กรที่เป็นปัจจุบันทันสมัย ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Bradley and McDonald (2011)	1) มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองไปข้างหน้าและให้ความร่วมมือกัน อยู่เสมอ 2) จัดทำกลยุทธ์ร่วมมือกับชุมชนจากการประเมินความเสี่ยงทางธุรกิจและคุ้มวัดคุณค่าความสำเร็จทางธุรกิจในบางครั้ง 3) แจงเป้าหมายที่ชัดเจนขององค์กรกับสมาชิกทุกคนให้เข้าใจ ตรงกัน 4) สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานร่วมกันระหว่างลูกค้าและพนักงานในองค์กร 5) การมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายโดยการร่วมมือกัน 6) มีการปรับเปลี่ยนบริบทขององค์กรในทางสร้างสรรค์เพื่อรองรับการทำงานร่วมกันกับชุมชนให้ดีขึ้น
Bender (2016)	กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการก้าวไปสู่ธุรกิจสมัยใหม่นั้นจะต้อง 1) ยกเลิกระบบโครงสร้างขององค์กรแบบลำดับชั้นหรือแบบเดิม และ 2) จะต้องให้สมาชิกในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรร่วมกัน
Suggett (2014)	กล่าวว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการธุรกิจสมัยใหม่จะต้อง 1) ทำให้กระบวนการต่าง ๆ ในธุรกิจเป็นเรื่องง่าย 2) สร้างการรับรู้ในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กร 3) มุ่งเน้นการให้บริการลูกค้าเป็นสำคัญ 4) อำนวยความสะดวกแก่พนักงานในองค์กรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
Lukac (2011)	ให้ความเห็นว่า ในปัจจุบันองค์กรทางธุรกิจสมัยใหม่จะต้องให้ความสำคัญกับ 1) สังคมโลกเป็นแบบโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา 2) เทคโนโลยี 3) การพัฒนาอย่างยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคม 4) การศึกษาทางด้านจิตวิทยาทางสังคม 5) ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในธุรกิจ
Hair, Black, Babin and Anderson (2014)	องค์กรทางธุรกิจสมัยใหม่จะต้อง 1) มีการตัดสินใจที่ดี 2) มีวิวัฒนาการด้านการเปลี่ยนแปลงองค์กรในทางที่ดี 3) มีการประเมินความเสี่ยงในธุรกิจอยู่เสมอ 4) การจัดการระบบแบบเมทริกซ์ 5) มีความคล่องตัวในธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ 6) มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารองค์กรอยู่เสมอ

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Kotelnikov (2016)	ธุรกิจสมัยใหม่จะต้องให้ความสำคัญกับ 1) การรวบรวมความต้องการของลูกค้า 2) ผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้ความสามารถ 3) ทำงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย 4) เป็นองค์กรที่มีหลากหลาย 5) การสื่อสารทั้งภายในและภายนอกที่มีประสิทธิภาพ 6) สร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่า 7) ให้อำนาจและสร้างความเป็นผู้นำให้แก่สมาชิกในองค์กร 8) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 9) มีความรวดเร็ว ว่องไวในเชิงธุรกิจ 10) ปรับปรุงบุคคลให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตน
Aquinas (1274 อ้างถึงใน สุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2556)	1) การมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ ผลสะท้อนและสิ่งแวดล้อม 2) การขับเคลื่อนกระบวนการที่มีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างในองค์กร 3) การมีระบบบริหารที่หลากหลายระดับและหลายมิติ 4) การสร้างแรงจูงใจที่หลากหลายให้กับสมาชิกในองค์กร 5) มีความหลากหลายของวิชาชีพในองค์กร 6) มีการจัดการกับความหลากหลายของปัจจัยต่างที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร 7) มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการในองค์กรตามกระแสโลกอยู่เสมอ 8) มีการจัดการความเป็นไปได้ทางธุรกิจที่ดี
Claude Littner Business (2016)	ได้ให้ความเห็นว่า ในองค์กรธุรกิจสมัยใหม่นั้น การดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ 1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ 2) การจัดการเชิงกลยุทธ์ 3) การจัดการข้ามวัฒนธรรม 4) ตลาดทั่วโลก 5) กลยุทธ์การตลาด 6) ธุรกิจระหว่างประเทศ 7) ผู้ประกอบการ 8) จัดการการดำเนินงาน 9) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน 10) การจัดการด้านการเงิน
Turner (1993)	ให้ความเห็นว่า 1) พนักงานเป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ทางธุรกิจที่จะส่งเสริมให้มีการเจริญเติบโตและการดำเนินธุรกิจในระยะยาว 2) การพัฒนาความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับธุรกิจสมัยใหม่ 3) ให้การดูแลฝึกฝนรุ่นต่อรุ่น 4) รักษาและคงไว้ซึ่งแรงจูงใจสูง 5) มีช่องทางการสื่อสารที่เปิดสำหรับทุกคน

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Cohen (2014)	<p>6) มีความรับผิดชอบของผู้จัดการต่องานสูง</p> <p>รูปแบบของธุรกิจในปัจจุบันเน้นเรื่อง 1) ใช้การประมวลแบบย้อนกลับ 2) รวบรวมความต้องการของลูกค้า 3) การลดราคาจะช่วยเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและผลกำไร 4) การจัดตั้งธุรกิจเฟรนไชส์ที่ทันสมัย 5) นำเสนอผลิตภัณฑ์ในราคาที่สูงที่สุดที่เป็นไปได้ 6) มีการมอบหมายให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลโดยตรง</p>
Status Flow (2014)	<p>ธุรกิจยุคใหม่นี้ จะต้อง 1) สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน 2) สร้างความแตกต่างจากข้อได้เปรียบ 3) ใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน 4) สร้างพันธมิตรทางธุรกิจ 5) มีมาตรฐานทางธุรกิจและใช้กันอย่างแพร่หลาย 6) มีการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสารสนเทศที่ดี 7) เรียนรู้จากการแข่งขันทางธุรกิจและลูกค้า 8) สร้างสายการผลิตที่มีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา 9) มีปรับปรุงต้นทุนที่น่าสนใจ 10) ความเป็นผู้นำจากความสัมพันธ์ภายในองค์กร 11) สร้างอำนาจการต่อรองทางการตลาด 12) ให้ความสำคัญกับลูกค้าที่มีอยู่เสมอ 13) สร้างเอกลักษณ์ตราสินค้าและได้รับการรับรองอย่างถูกต้อง</p>

ตารางที่ 2-6 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยการบริหารธุรกิจสมัยใหม่	นักวิชาการ													ความถี่	อันดับ								
	Dharmniti (2016)	Druker (2016)	Magretta et al. (2010)	Wenda (2016)	Mustafa (2011)	Meyer (2004)	Sweetland et al. (2000)	Buytendijk (2006)	Bradley et al. (2011)	Bender (2016)	Westford School (2016)	Suggett (2014)	Lukac (2011)			Claude Littner Business (2014)	Hair et al. (2014)	Turner (1993)	Aquinas (1274)	Kotelnikov (2016)	Status Flow (2014)	Cohen (2014)	
1. การบริหารการตลาด	✓				✓									✓							✓	4	5
2. การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์	✓				✓			✓						✓			✓	✓	✓	✓	✓	8	1
3. การบริหารการเงินการลงทุน	✓													✓			✓					3	6
4. การบริหารทรัพยากรมนุษย์	✓	✓		✓										✓		✓	✓	✓				7	2
5. การบริหารภาษีและกฎหมาย	✓																					1	8
6. การบริหารองค์กรที่มีคุณภาพ		✓			✓			✓		✓				✓	✓		✓	✓				8	1
7. การบริหารจัดการทรัพยากร		✓				✓								✓								3	6
8. การบรรลุเป้าหมาย		✓							✓													2	7
9. สร้างเอกลักษณ์ของตราสินค้า																			✓	✓		2	7
10. วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล		✓							✓							✓						3	6
11. การเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน		✓											✓	✓			✓					4	5
12. การอำนวยความสะดวก			✓									✓										2	7
13. การเปลี่ยนแปลงวิธีการตัดสินใจ			✓		✓										✓							3	6
14. การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ			✓				✓									✓			✓			4	5
15. นวัตกรรมใหม่และงานวิจัย			✓															✓				2	7
16. ความต้องการของลูกค้า				✓		✓						✓					✓	✓	✓	✓		6	3
17. ผลตอบแทนที่แท้จริง				✓	✓														✓			3	6
18. การสื่อสารในองค์กรกับลูกค้า			✓	✓			✓		✓							✓		✓				6	3
19. การจัดการความเสี่ยง				✓											✓							2	7
20. การจัดการระบบและกระบวนการ				✓							✓			✓			✓		✓			5	4
21. ประสิทธิภาพในระยะยาว					✓											✓						2	7
22. ความรับผิดชอบทางสังคมและจิตใจ					✓								✓									2	7
23. โอกาสทางธุรกิจ							✓															1	8
24. การปรับตัวทางธุรกิจ						✓			✓						✓							3	6
25. อำนาจในการต่อรอง						✓													✓			2	7
26. การสร้างแรงจูงใจ		✓					✓									✓	✓					4	5
27. สร้างความน่าเชื่อถือ				✓			✓	✓														3	6
28. ทำงานเป็นเครือข่าย					✓			✓			✓							✓	✓	✓		6	3
29. เทคโนโลยีสารสนเทศ								✓			✓	✓	✓					✓	✓			6	3
30. องค์กรโลกาภิวัตน์							✓	✓					✓		✓					✓		5	4
31. สิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ									✓				✓									2	7
32. การมีส่วนร่วม								✓	✓	✓												3	6
33. การขับเคลื่อนองค์กร						✓					✓			✓		✓						4	3

จากตารางที่ 2-6 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจแนวใหม่ พบว่า สามารถสรุปปัจจัยที่มีความสำคัญในการบริหารธุรกิจแนวใหม่แบ่งออกเป็นปัจจัยหลัก 4 ปัจจัย มีดังนี้

ตารางที่ 2-7 ปัจจัยหลักและปัจจัยย่อยจากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจแนวใหม่

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยย่อย
1. ปัจจัยด้านการบริหาร	1.1 การบริหารการตลาด 1.2 การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ 1.3 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ 1.4 การบริหารองค์กรที่มีคุณภาพ 1.5 การขับเคลื่อนองค์กร
2. ปัจจัยด้านลูกค้า	2.1 ความต้องการของลูกค้า 2.2 การสื่อสารในองค์กรและกับลูกค้า
3. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี	3.1 การทำงานเป็นเครือข่าย 3.2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3.3 การเป็นองค์กร โลกาภิวัตน์
4. ปัจจัยด้านการจัดการกระบวนการ	4.1 การเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน 4.2 การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ 4.3 การจัดการระบบและกระบวนการ 4.4 การสร้างแรงจูงใจ

กลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่

1. ตัวเร่ง (Catalyst) ให้เกิดการบริหารงานในรูปแบบใหม่

กระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการทำธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ (E-business) ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรธุรกิจในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากอดีต และเป็นจุดเริ่มต้นของความแตกต่างอย่างถอนรากถอนโคน ซึ่งเป็นผลมาจากการก้าวข้ามยุค จากยุคธุรกิจในสังคมอุตสาหกรรมที่เติบโตเต็มที่ (Mature industrial social) ไปสู่สังคมอนาคตที่มีการผลิตในปริมาณมาก (Mass product) เพื่อสร้างความได้เปรียบจากความประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอต่อการแข่งขันในโลก ดังนั้นความอยู่รอด ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของธุรกิจ

ในอนาคต สามารถเกิดได้เพียงชั่วพริบตา โดยมีตัวเร่ง (Catalyst) ให้เกิดการบริหารงานในรูปแบบใหม่ ตัวเร่งดังกล่าวได้แก่ (โนวาบิซส์, 2561)

- 1.1 อำนาจของผู้ซื้อ (Buyer power) และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หลากหลาย
- 1.2 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (Technology) ทั้งในด้านการผลิต และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ที่ทำให้องค์กรต้องปรับระบบธุรกิจ และกระบวนการให้ทันสมัย
- 1.3 การลดจำนวนบุคลากรในองค์กร (Removal layer of hierarchy) แต่กลับต้องการความสามารถของบุคลากรและผลิตภาพ (Productivity) ที่สูงขึ้น
- 1.4 การให้อำนาจและการมอบหมายอำนาจหน้าที่ (Empowerment and delegation of responsibility) ให้ภาคธุรกิจ ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ตอบสนองความต้องการและความพอใจแก่ลูกค้า
- 1.5 การส่งเสริมการเชื่อมโยงตามแนวระนาบ (Create horizontal linkages) ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ผ่านการทำงานเป็นทีม เพื่อเพิ่มศักยภาพและยืดหยุ่นแก่ธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงปัจจัยสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับข้อกำหนด/ ข้อจำกัดตามสถานการณ์ มิเช่นนั้นจะถูกคู่แข่งแซงและทิ้งให้อยู่ข้างหลัง และต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด (โนวาบิซส์, 2561)

2. ปัจจัยผลักดันองค์กร (Organizational drivers) ให้ก้าวไปสู่รูปแบบการดำเนินงานและการแข่งขันในอนาคตมีดังนี้

- 2.1 การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive advantage) โดยเริ่มที่เชิงกลยุทธ์ (Strategic initiatives)
 - 2.2 การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญต้นทุน (Cost) ความเร็ว (Speed) และคุณภาพ (Quality)
 - 2.3 การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและเหมาะสม
 - 2.4 การให้ความสำคัญกับ ทุนมนุษย์ ในการสั่งสม ใช้งานและประเมิน ให้สอดคล้องกับงาน
 - 2.5 การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของการควบคุม ให้โปร่งใส สามารถวัดประเมิน และแก้ปัญหาได้ถูกต้องและทันเหตุการณ์
3. องค์กรในอนาคต (Organizational of the future) ต้องปรับตัวใน 2 มิติ ดังนี้
- 3.1 โครงสร้าง (Structure) ซึ่งรูปแบบโครงสร้างที่สำคัญมีดังนี้ (Novabizz, 2018)

3.1.1 มีลำดับขั้นในการบริหารงานและการบังคับบัญชาลดลง (De-layering) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและรวดเร็ว

3.1.2 ลดความเป็นราชการ (Non-bureaucratic) เพื่อลดปัญหาความล่าช้าของระบบ (Red tape) ลดความซ้ำซ้อน ขั้นตอนการทำงาน และกฎระเบียบขบง โดยมีเท่าที่จำเป็นในการตอบสนองและสร้างคุณค่าแก่ลูกค้า

3.1.3 ไม่ยึดติดกับโครงสร้างแบบสามเหลี่ยมพีระมิด แต่จะมีรูปแบบหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพ และแสดงความสามารถเต็มที่ รูปแบบที่สำคัญจะเบรราบ (Flatter) มีการทำงานเป็นทีมและเชื่อมโยงแบบเครือข่าย

3.1.4 การจัดองค์การที่เคารพในความเป็นปัจเจกชน โดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารสามารถทุ่มเท ศักยภาพในการ นำ แทนการบริหารแบบเดิม ๆ และเปิดโอกาสให้ฝ่ายปฏิบัติการสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างอิสระ ภายใต้วัตถุประสงค์ขององค์การ นอกจากนี้องค์การในอนาคต จะให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้ และคุณธรรมอย่างมาก ผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนด และสื่อสาร วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ไปยังส่วนต่าง ๆ ขององค์การ

4. การบริหารงานสมัยใหม่

นับตั้งแต่การพัฒนาการของสังคมอุตสาหกรรม (Industrial society) ที่ก่อให้เกิดการตื่นตัวในการศึกษาเทคนิคการบริหารที่มีประสิทธิภาพในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการเกิดหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (Master of business administration: MBA) ที่มุ่งสร้างผู้จัดการมืออาชีพ (Professional manager) ทำให้ความหมายของการจัดการ (Management) และการบริหารงาน (Administration) ก่อนข้างจะคงตัวและได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ มีกระบวนการจัดการและการใช้ทรัพยากรในการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผ่านกระบวนการ ที่สำคัญ (Management functions) 4 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

5. บทบาทของผู้บริหาร

5.1 ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารอาวุโส (Top and senior managers) จะต้องปรับตนเองจากผู้จัดการตามหน้าที่ (Functional managers) เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary leaders) ผู้นำจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ที่มีความชัดเจนเป็นเอกภาพ ชีทิศทางขององค์การ รวมถึงกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการบรรลุวิสัยทัศน์

5.2 ผู้บริหารระดับกลาง (Middle managers) จะต้องเปลี่ยนจากการควบคุมเชิงบริหารที่ปฏิบัติตามขั้นตอน โดยเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับระดับปฏิบัติงาน เป็นผู้บริหารที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดและดำเนินกลยุทธ์ในการแข่งขัน สามารถแสดงออกดังนี้

5.2.1 คูดซับและปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์และกลยุทธ์องค์กรไปสู่การดำเนินงานเชิงยุทธวิธีของธุรกิจ

5.2.2 สร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานที่ส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานเป็นทีม กล้ารับผิดชอบ ตัดสินใจและแก้ปัญหาแบบกลุ่ม

5.3 ผู้บริหารระดับต้น (First-line managers) จะต้องเปลี่ยนจากการบริหารงานโดยมุ่งผลระยะสั้น และทำงานตามผู้บริหารระดับบนสั่งการ ไปสู่การเป็นผู้ฝึกสอน (Coach) และพี่เลี้ยง (Mentor) สำหรับผู้ใต้บังคับบัญชาดังนี้

5.3.1 ให้คำปรึกษา แนะนำ และสอนแก่นักงานในการปฏิบัติและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง

5.3.2 ให้อำนาจแก่นักงาน ในการทำงาน การตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

5.4 พนักงาน จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมใหม่ผ่านการระดมความคิด การทำงานเป็นทีมดังนี้

5.4.1 หาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

5.4.2 ทำงานเป็นทีมในการพัฒนากระบวนการ

5.4.3 ให้ความสำคัญต่อคุณภาพ และต้นทุน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต ผู้วิจัยสรุปว่า ผู้บริหารต้องดำเนินการเชิงรุกและมีระบบการวิเคราะห์ปัญหา หรือโอกาส อย่างเป็นระบบและสนใจในสิ่งต่อไปนี้

1. กลยุทธ์
2. โครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร
3. การจัดการทรัพยากรมนุษย์

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Critical success factor: CSF)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จเป็นเครื่องมืออันหนึ่งของผู้บริหารในการจัดลำดับความสำคัญของการจัดการและการดำเนินธุรกิจ ซึ่งนอกเหนือจากการเรียงลำดับความสำคัญแล้ว ยังเป็นเครื่องมือตรวจสอบความเข้มแข็งขององค์กรในการบรรลุเป้าประสงค์ที่สำคัญ การมีข่าวสารข้อมูลมากเกินไปโดยปราศจากการเน้นปัจจัยสำคัญ จะทำให้ผู้จัดการเสียเวลาในการวิเคราะห์ และผลที่ได้ยังนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดอีกด้วย และในที่สุดก็จะนำไปสู่การลดขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ปัจจัยแห่งความสำเร็จไม่จำเป็นต้องวัดผลได้ แต่จะทำหน้าที่ชี้แนะ หรือเป็นหลักหมายสำคัญต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552, พสุ เดชะรินทร์, 2548)

การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (CSF Analysis) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการยกระดับผลประกอบการให้สูงขึ้น (Higher performance) ซึ่งประเด็นนี้ จัดเป็นสิ่งที่ใช้วัดประสิทธิภาพในการติดตามผลการดำเนินการ (Monitoring system) เกณฑ์การจัดทำปัจจัยแห่งความสำเร็จ ต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552)

1. มุ่งความสำคัญที่ผลผลิตและผลลัพธ์ขององค์กร ไม่นับปัจจัยนำเข้าหรือกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น
2. มีความเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมุ่งเน้นเฉพาะงานที่สำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น
3. กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จให้ชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีความหมายเฉพาะเจาะจง
4. ผู้บริหารให้การยอมรับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร และผู้บริหารมีพันธะผูกมัด (Commitment) ร่วมกันที่จะทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามนั้น
5. องค์กรสามารถควบคุมผลให้เกิดขึ้นจากปัจจัยนั้น ๆ ได้

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key performance indicator: KPI)

คำว่า “Indicator” ในภาษาไทยมีการใช้คำอย่างหลากหลาย เช่น ตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ ตัวชี้นำ ดัชนี และเครื่องชี้วัด เป็นต้น คำเหล่านี้ถูกใช้เป็นมาตรฐานทางสถิติเพื่อใช้วิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต กระบวนการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ (อุบลทิพย์ จางวิบูลย์, 2555) ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ หรือ ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นเครื่องมือวัดผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งแสดงผลของการวัดในรูปแบบข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวัดความก้าวหน้าของการบรรลุปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตกลงกันได้ องค์กรสามารถใช้ผลของการวัดและการประเมินความก้าวหน้าตามดัชนีชี้วัด เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร ดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานหลักมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ประเภทของดัชนีชี้วัด แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552)

1. ดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณ เป็นดัชนีชี้วัดที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดสิ่งที่นับได้ หรือสิ่งที่มีลักษณะ เชิงกายภาพ โดยมีหน่วยการวัด เช่น จำนวน ร้อยละ และระยะเวลา เป็นต้น ตัวชี้วัดเชิงปริมาณจะเหมาะสำหรับการวัดในสิ่งที่จับต้องได้ เป็นรูปธรรม และมีความชัดเจน
2. ดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณที่ใช้วัดสิ่งที่เป็นามธรรม การวัดในหลายกรณีจะเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นามธรรม เช่น ความพึงพอใจ ระดับความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม เป็นต้น

3. ดัชนีชี้วัดเชิงคุณภาพ เป็นดัชนีชี้วัดที่ใช้วัดสิ่งที่ไม่เป็นค่าเชิงปริมาณ หรือเป็นหน่วยวัดใด ๆ แต่จะเป็นการวัดที่อิงกับค่าเป้าหมายที่มีลักษณะพรรณนา ดัชนีชี้วัดนี้จึงทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นเกณฑ์หรือกรอบกำกับการใช้วิจารณ์ญาณของผู้ประเมิน

ขั้นตอนการสร้างดัชนีชี้วัด โดยสามารถดำเนินการเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

1. วิเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ขององค์กร ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการและกิจกรรมขององค์กรให้ชัดเจน
2. กำหนดประเด็น โดยประมวลเป็นประเด็นที่ต้องติดตามประเมินผลให้ครบทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการใช้จ่าย (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) จนถึงผลผลิต (Output)
3. เลือกประเด็นสำคัญ โดยเลือกเฉพาะประเด็นที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร หรือปัจจัยแห่งความสำเร็จ ที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ที่องค์กรต้องการ เช่น ปัจจัยด้านคุณภาพ ปริมาณ ต้นทุน การส่งมอบ ความพึงพอใจ ความปลอดภัย และการเพิ่มผลผลิต
4. กำหนดดัชนีชี้วัด โดยเลือกดัชนีชี้วัดที่ตรงประเด็นมากที่สุด ที่สามารถบ่งชี้ความสำเร็จหรือประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลจากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ที่องค์กรต้องการ ซึ่งสามารถแสดงเป็นข้อมูลในเชิงปริมาณและกำหนดสูตรในการคำนวณดัชนีชี้วัดแต่ละตัว

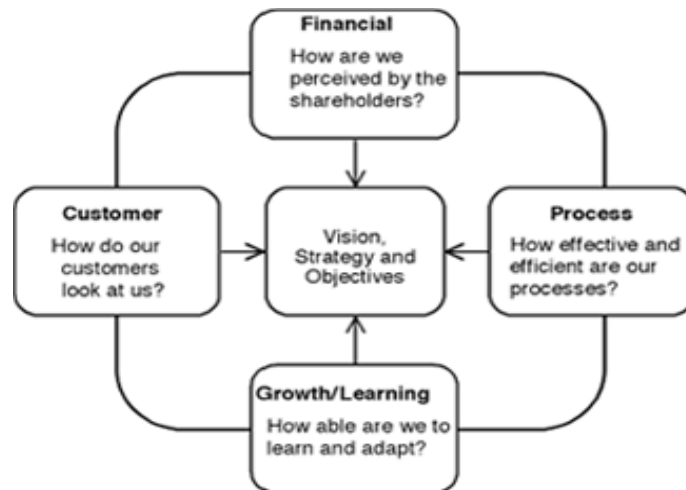
ลักษณะของดัชนีชี้วัดที่ดี ควรประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ (พสุ เดชะรินทร์, 2548)

1. มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์กร
2. ควรแสดงถึงสิ่งที่มีความสำคัญเท่านั้น ซึ่งดัชนีชี้วัดที่มีความสำคัญต่อองค์กรและหน่วยงาน มี 2 ลักษณะ คือ ดัชนีชี้วัดที่แสดงผลการดำเนินงานที่สำคัญขององค์กร และดัชนีชี้วัดกิจกรรมหรืองานที่สำคัญ ซึ่งหากผิดพลาดจะก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงในองค์กรหรือหน่วยงาน
3. ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดทั้งที่เป็นด้านการเงิน และไม่ใช่มูลค่าทางการเงิน
4. ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดที่เป็นเหตุและดัชนีชี้วัดที่เป็นผล
5. ต้องมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบดัชนีชี้วัดทุกตัวที่สร้างขึ้น
6. ดัชนีชี้วัดที่สร้างขึ้นควรเป็นดัชนีชี้วัดที่องค์กรหรือหน่วยงานสามารถควบคุมผลงานได้
7. เป็นดัชนีชี้วัดที่สามารถวัดผลได้ และบุคคลทั่วไปเข้าใจ
8. ต้องช่วยให้ผู้บริหารและพนักงานสามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขององค์กรได้ดี นอกเหนือจากการใช้ดัชนีชี้วัดเพื่อการประเมินผลงาน
9. ตัวดัชนีชี้วัดที่ดีจะต้องไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในองค์กร

การวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced scorecard: BSC)

การวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard) เป็นเครื่องมือทางการจัดการที่ใช้ในการถ่ายทอดและแปลงวิสัยทัศน์ ลงสู่เป้าหมายในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับปฏิบัติงาน และใช้เป็นเครื่องมือในการวัดประเมินผล ควบคุมและติดตามการดำเนินงานทางธุรกิจให้เกิดความสอดคล้องและมุ่งเน้นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร การวัดความสำเร็จแบบสมดุลก่อให้เกิดดุลยภาพทางการบริหารจัดการ ทำให้องค์กรเติบโตได้อย่างยั่งยืน Kaplan and Norton (1996) ได้พัฒนา

Balanced scorecard ประกอบด้วย 4 มุมมอง คือ มุมมองด้านการเงิน (Financial perspective) มุมมองด้านลูกค้า (Customer perspective) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal business process perspective) และมุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and growth perspective) ดังภาพที่ 2-5

ภาพที่ 2-5 มุมมองการวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced scorecard: BSC)

(Kaplan & Norton, 1996)

ภายใต้มุมมองแต่ละมุมมอง ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ (Objectives) คัดชี้ชี้วัด (Key performance indicators) เป้าหมาย (Target) และแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม (Initiatives) มุมมองทั้ง 4 ด้าน ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยอาศัยปรัชญาในการดำเนินธุรกิจทั่ว ๆ ไป และความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงเหตุและผล ในลักษณะที่องค์กรจะมีกำไรได้ต้องมาจากลูกค้า ซึ่งการหาลูกค้าได้ต้องมีการดำเนินงานภายในที่ดี และการที่จะดำเนินงานภายในให้ได้ดีนั้นพนักงานต้องมีทักษะ ความพร้อมในการทำงานนั่นเอง Balanced scorecard เป็นการวัดที่มีความสมดุลในแง่ของ

การประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่สำคัญที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ นั่นคือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Critical success factors: CSF) และประกอบด้วยดัชนีชี้วัด (Key performance indicators: KPI) ทั้งด้านการเงิน และไม่ใช้ด้านการเงิน ทำให้องค์กรไม่มุ่งเน้นในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป และแสดงความสมดุลในแง่การประกอบด้วยปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ มุมมองด้านการเงิน กระบวนการภายใน และการเรียนรู้และพัฒนา และปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ มุมมองด้านลูกค้า รวมทั้งมีความสมดุลของปัจจัยที่เป็นเหตุและดัชนีชี้วัดที่เป็นผล ตัวอย่างเช่น การวัดความพึงพอใจของลูกค้าเป็นดัชนีชี้วัดที่เป็นผล ซึ่งจะทราบความพึงพอใจของลูกค้าเมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไปแล้ว โดยปัจจัยที่เป็นเหตุของความพึงพอใจของลูกค้า อาจประกอบด้วย คุณภาพของสินค้า ความเร็วในการบริการ และราคา เป็นต้น

การจัดทำ Balanced scorecard จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดประกอบในการจัดทำด้วย ปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ทราบว่ามุมมองแต่ละด้านนั้นมีปัจจัยใดที่องค์กรให้ความสำคัญในการประเมินผลการดำเนินงาน โดยแนวคิดมุมมอง 4 มุมมอง ดังนี้ (Kaplan & Norton, 1996)

1. มุมมองด้านการเงิน (Financial perspective) เน้นเป้าหมายทางการเงินในระยะยาว ปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของรายได้ การปรับปรุงให้ดีขึ้นด้านผลผลิต การลดลงของต้นทุน การใช้งานจากสินทรัพย์ เป็นต้น

2. มุมมองด้านลูกค้า (Customer perspective) เป็นมุมมองที่สะท้อนการตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่ทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจสูงสุด ปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ส่วนแบ่งการตลาดที่เพิ่มขึ้น การรักษาลูกค้าเดิม การเพิ่มลูกค้าใหม่ การเสนอสินค้าที่มีคุณภาพ การบริการที่รวดเร็ว หรือการมีชื่อเสียงของกิจการที่ดี เป็นต้น

3. มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal operations perspective) โดยต้องศึกษากระบวนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ขององค์กร ปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องเน้นที่คุณภาพของกระบวนการ ระยะเวลาที่ใช้ในการส่งมอบงานให้ลูกค้า การร่วมมือระหว่างพนักงานในองค์กร ได้แก่ การดำเนินงานที่รวดเร็ว กระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ กระบวนการจัดส่งที่รวดเร็วตรงเวลา หรือกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4. มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and growth perspective) องค์กรจำเป็นต้องเพิ่มความสามารถของพนักงานในการพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ และบริการที่ดีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และพัฒนาระบบภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แก่พนักงาน เพื่อเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน ปัจจัยแห่งความสำเร็จและดัชนีชี้วัดที่

เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพัฒนาทักษะของพนักงาน การรักษานักงานที่มีคุณภาพ การเปิดโอกาสที่ดีให้พนักงานที่มีความสามารถ การมีระบบการทำงานที่ดี เป็นต้น การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เซงเก (Senge, 1990) ได้เสนอแนวคิดของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องมีลักษณะ 5 ประการคือ

1. มีการเรียนรู้ของคนในองค์กร (Personal mastery)
2. มีความพร้อมด้านจิตสำนึกของคนในองค์กร (Mental model)
3. มีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร (Shared vision)
4. มีการเรียนรู้เป็นกลุ่มคณะ (Team learning)
5. มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems thinking)

งานวิจัยด้านดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key performance indicator: KPI)

นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key performance indicator: KPI) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ดังนี้

ตารางที่ 2-8 สรุปการศึกษาดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ของนักวิชาการ

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
เนติมา นิจันพันธ์ และพนม คลีฉายา (2555)	เสนอข้อความตัวชี้วัดในการประเมินผลการดำเนินการขององค์กร ธุรกิจในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ด้าน คือด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และด้านการดำเนินงานภายในองค์กร
ศิริพงษ์ รักริใหม่ (2552)	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารและ ภัตตาคาร ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง และทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อม เงินทุนและ แหล่งเงินทุน การมีความคิดสร้างสรรค์ และความรู้ด้านวิชาชีพเกี่ยวกับ อาหาร
กนกวรรณ กุลบุตร (2554)	ปัจจัยความสำเร็จที่มาจากส่วนผสมทางการตลาดที่มีความสำคัญ มากที่สุด คือด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ ราคา และลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ช่องทางการจัดจำหน่าย มีผลต่อความถี่ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ช่วงเวลาและวันในการบริโภค

ตารางที่ 2-8 (ต่อ)

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
ชวลีพร มาสเนตร อนิวัช แก้วจางงค์ และ อรจันทร์ สิริโชติ (2555) ธานี นาคเกิด (2555)	ปัจจัยพื้นฐานแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ คือ แรงงาน เงินทุน และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ผู้ประกอบการธุรกิจประดิษฐ์ คิดค้น เครื่องมืออุปกรณ์ขึ้นใช้เองในกิจการ การจัดทำดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพ KPI ตามทฤษฎี Balanced scorecard ช่วยให้มีอัตราการเติบโตของยอดขาย จำนวนข้อร้องเรียนจากลูกค้า ลดลง ความพึงพอใจของลูกค้าเพิ่มขึ้น กระบวนการภายใน มี ประสิทธิภาพมากขึ้น อัตราของเสียจากการผลิตลดลง อัตราการ ลาออกและอัตราการหยุดงานลดลง
สมภาร ดอนจันดา และคณิศร ภูนิคม (2556)	ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจถึงแสงหากำไรมีทั้งหมด 4 ปัจจัย หลัก 1) ปัจจัยหลักด้านการเงิน 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระบวนการ ภายใน และ 4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา
พหล ศักดิ์กะทัศน์ และ อิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน (2554)	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ เศรษฐกิจ ด้าน และด้าน สิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ รายได้ การศึกษา และ ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิก
เนติมา นิจันพันศรี และ พนม คลี่ฉายา (2555)	แบบวัดสำหรับการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อ สังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศไทย มีข้อความที่ใช้ในแบบวัด ทั้งหมด 47 ข้อความ ประกอบด้วย ด้านสังคม 13 ข้อความ ด้านสิ่งแวดล้อม 12 ข้อความ และด้านการบริหารจัดการหรือ เศรษฐกิจ
ฐปณีย์ วิชญชน และ รุ่งนภา พิตรปรีชา (2555)	ตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมมี 6 ปัจจัยหลักและมีตัวชี้วัดความ รับผิดชอบต่อสังคม 49 ตัวชี้วัด นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลการดำเนิน กิจกรรมความ รับผิดชอบต่อสังคม พบว่ามี 7 องค์ประกอบ

จากผลการศึกษาดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key performance indicator: KPI) ของนักวิชาการ
ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key performance indicator: KPI)
แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม
2. ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
3. ด้านการดำเนินงานภายในองค์กร

แนวทางการบริหารจัดการองค์กรเพื่อไปสู่ความสำเร็จ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

วิชา ด้านธำรงกุล (2549) กล่าวว่า กลยุทธ์ขององค์กรจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรได้ การทำความเข้าใจและการพยายามศึกษาองค์กรที่ประสบผลสำเร็จในการใช้กลยุทธ์เพื่อจัดการ จะทำให้นักบริหารได้ทราบถึงคุณประโยชน์ของกลยุทธ์ ที่จะช่วยสนับสนุนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ และจะต้องมีการพิจารณาเลือกกลยุทธ์และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับองค์กร การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารอย่างมีระบบที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กรเป็นส่วนประกอบ และอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอน เนื่องจากการบริหารกลยุทธ์เป็นการบริหารองค์รวม ผู้นำที่มีความสามารถจะต้องอาศัยกลยุทธ์ในการจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์กร และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่ล้มเหลว เนื่องจากกลยุทธ์ที่ดีแต่ล้มเหลวจะไม่สามารถนำความสำเร็จมาสู่องค์กรได้ ดังนั้น ทั้งกลยุทธ์และนักบริหารที่เป็นผู้ตัดสินใจเลือกใช้กลยุทธ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ลักษณะที่สำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ มีดังนี้ (วิชา ด้านธำรงกุล, 2549)

1. เป็นกระบวนการของการบริหารองค์กรโดยรวม
 2. เป็นการบริหารที่เน้นการสร้างกลยุทธ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กรในระยะยาว
 3. เป็นการตัดสินใจที่อาศัยชั้นเชิง ไม่มีวิธีการที่สำเร็จรูป
 4. ต้องอาศัยความร่วมมือ พันธะผูกพัน (Commitment) และทรัพยากรในองค์กร
 5. มีทิศทางที่ชัดเจนต่อทางเลือกต่าง ๆ และแสดงให้เห็นทุกคนในองค์กรเข้าใจตรงกัน
- ### **องค์ประกอบของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์**

วิชา ด้านธำรงกุล (2549) กล่าวว่า การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. การกำหนดทิศทาง (Direction setting) ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และการกำหนดภารกิจ (Mission) หรือ กรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจนจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทิศทางในระยะยาว อีกทั้งยังแสดงถึงความตั้งใจในการดำเนินธุรกิจอีกด้วยภารกิจ (Mission) ในกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น

2. การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment scanning) การประเมินสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นจะประกอบไปด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก และการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

3. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยองค์กรจะต้องกำหนดและเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับองค์กรที่สุด

4. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy implementation) กระบวนการที่ผู้บริหารแปลงกลยุทธ์และนโยบาย ไปสู่แผนการดำเนินงาน กำหนดรายละเอียดด้านต่าง ๆ

5. การประเมินผลและการควบคุม (Evaluation and control) การตรวจสอบกลยุทธ์ (Strategic control) จะมีการวัดผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐาน

ประคัลภ์ ปัทมพลังกูร (2554) กล่าวว่า ถ้าเราต้องการให้ระบบบริหารผลงานของเราประสบความสำเร็จ องค์กรประกอบที่สำคัญจะมีดังนี้

1. Agreement ก็คือมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน เป้าหมายนี้จะต้องเริ่มตั้งแต่เป้าหมายขององค์กรเลยนะครับ พนักงานทุกคนจะต้องเข้าใจ และมองเห็นเป้าหมายเดียวกันว่า องค์กรจะไปไหน และต้องการบรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง พอเข้าใจเป้าหมายขององค์กรแล้ว ก็ต้องเข้าใจเป้าหมายของหน่วยงานซึ่งสอดคล้องมาจากเป้าหมายขององค์กร จากนั้นก็จะถ่ายทอดลงสู่เป้าหมายของพนักงานแต่ละคน ว่าจะต้องสร้างผลงานอะไร และผลงานที่สร้างนั้นจะมีผลต่อเป้าหมายของหน่วยงาน และต่อเป้าหมายขององค์กรอย่างไร

2. Measurement เป้าหมายที่กำหนดนั้นจะต้องมีวิธีการที่บอกได้ว่าบรรลุหรือไม่บรรลุ จะต้องม็เครื่องมือชี้วัดเป้าหมายที่ชัดเจน วัดและประเมินได้ว่าสำเร็จหรือไม่สำเร็จ โดยที่พนักงานทุกคนจะต้องเข้าใจในเครื่องมือวัดนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเรียกกันว่าตัวชี้วัดผลงาน (Performance indicator) ตัวชี้วัดเหล่านี้ต้องเริ่มตั้งแต่ตัวชี้วัดระดับองค์กรเช่นกันว่า องค์กรต้องทำเป้าอะไร ทำเท่าไร จึงจะถือว่าบรรลุเป้าหมายผลงาน และตัวชี้วัดขององค์กรก็จะกระจายลงสู่ระดับหน่วยงาน และระดับพนักงาน

3. Feedback เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และมีตัวชี้วัดผลงานที่สามารถวัดได้แล้ว สิ่งถัดไปที่ต้องมีก็คือ ระบบการให้ Feedback ผลงานแก่พนักงานทุกคน เพื่อให้พนักงานรู้ว่าขณะนี้ ผลงานของเขาบรรลุไปได้มากน้อยแค่ไหน และต้องปรับปรุงและพัฒนาอะไรบ้าง เพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายที่กำหนดไว้ เรื่องของการให้ Feedback นี้เองที่เป็นจุดอ่อนของคนไทยส่วนใหญ่ เพราะยังมีความรู้สึกเกรงใจลูกน้องอยู่ ทำให้ไม่กล้าบอกว่าผลงานไม่ดีอย่างไร ต้องแก้ไขอะไรบ้าง ซึ่งจุดนี้เองที่เป็นอุปสรรคสำหรับหลายองค์กรที่ต้องการนำเอาระบบบริหารผลงานมาใช้ ซึ่งก็ต้องแก้ไขโดยการสนับสนุนการให้ Feedback ที่ดี และมีระบบในการตรวจสอบการให้ Feedback ของหัวหน้างาน

4. Positive reinforcement ก็คือ การส่งเสริมให้พนักงานสร้างผลงาน โดยเน้นการพัฒนาเป็นหลัก เพื่อให้พนักงานรู้สึกอยากพัฒนาผลงานต่อไปเรื่อย ๆ เมื่อพนักงานทำผลงานไม่ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด หัวหน้างานก็ต้องคอยสนับสนุน ให้การพัฒนา ให้การสอนงาน และให้กำลังใจ เพื่อให้พนักงานสามารถสร้างผลงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ไม่ใช่เอาแต่พูดว่ากล่าว และตำหนิอย่างเสีย ๆ หาย ๆ แล้วก็ไม่มีการพัฒนาแต่อย่างใด แบบนี้พนักงานที่ไหนจะอยากทำงานให้ ผลงานก็จะไม่เกิดขึ้น เมื่อพนักงานไม่สามารถทำผลงานได้ตามเป้า หัวหน้าก็ไม่ได้เป้า หน่วยงานก็ไม่ได้เป้าหมายก็ไล่ไปจนถึงองค์กรก็ไม่ได้เป้าเช่นกัน ดังนั้น ถ้าจะนำระบบบริหารผลงานมาใช้อย่างจริงจัง ๆ จะต้องสร้างบรรยากาศในการทำงานเชิงบวกขึ้นให้ได้ ผลงานไม่ดี ก็ต้องเน้นการพัฒนา และทำให้ดี เน้นการให้ความช่วยเหลือพนักงานเพื่อให้บรรลุผลงานให้ได้ (ผมเคยเห็นหัวหน้างานนั่งหัวเราะด้วยความสะใจที่ลูกน้องของตนเองไม่สามารถบรรลุเป้าหมายผลงานที่กำหนดไว้)

5. Dialog ก็คือการสื่อสารความเรื่องของผลงาน จะต้องมีการพูดคุยกันอย่างเปิดเผยในเรื่องของผลงาน มีการสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อดูความคืบหน้าของผลงาน การให้ Dialog เรื่องผลงานของหัวหน้างาน ก็จะประกอบไปด้วย การติดตามผลงาน การสอนงาน และการให้คำปรึกษาแก่พนักงาน

6. Reward ตัวสุดท้ายที่ขาดไม่ได้ก็คือ การให้รางวัลตอบแทนผลงาน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นแค่ตัวเงินนะครับ รางวัลตอบแทนผลงานนั้นมีมากมาย ส่วนใหญ่ก็แยกออกเป็นรางวัลที่จับต้องได้ เช่น การให้โบนัสผลงาน การให้เงินรางวัลผลงาน ฯลฯ และรางวัลที่จับต้องไม่ได้ก็คือ คำชมเชย การให้ความสำคัญกับพนักงาน การให้การยอมรับนับถือพนักงาน และการส่งเสริมให้พนักงานได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การฝึกอบรม ฯลฯ เมื่อพนักงานทำงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ องค์กรเองก็ต้องมีการจัดให้มีระบบการให้รางวัลตามผลงาน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องของโบนัสตามผลงาน เช่น ถ้าสามารถช่วยกันทำงานจนองค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ก็จะมีการจ่ายโบนัสให้ที่เดือนที่กว่ากันไป (ประคัลภ์ ปัทมาพาลังกูร, 2554)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร

ความหมาย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กรจากนักวิชาการด้านการบริหารจัดการ องค์กร ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมาย/ นิยามของพฤติกรรมองค์กรได้ดังตารางที่ 2-9

ตารางที่ 2-9 สรุปความหมายของพฤติกรรมองค์กรจากนักวิชาการ

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
Middlemist and Hitt (1988)	เป็นศึกษาพฤติกรรมของคนและกลุ่มคนภายในองค์กร เพื่อเป็นการเพิ่ม ประสิทธิภาพให้กับองค์กร
Baron and Greenberg (1989)	เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลากรในองค์กร โดยศึกษาการ ดำเนินการของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อนำ ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร และทำให้ บุคคลที่ทำงานในองค์กรมีความสุข
Moorhead and Griffin (1995)	เป็นการศึกษาพฤติกรรมของคนในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมมนุษย์กับองค์กร ซึ่งการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าว จะทำให้เกิด ความเข้าใจพฤติกรรมองค์กรในภาพรวม
Gibson, Ivancevich, and Donnelly (1994)	เป็นหน่วยที่มีการประสานงานกัน โดยประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน

จากความหมาย/ นิยามของพฤติกรรมองค์กรเป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ใน องค์กรอย่างเป็นระบบ ทั้งพฤติกรรมระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร ซึ่งความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ ในการเพิ่มผลผลิตและความพึงพอใจของบุคคลากร อันนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กรใน ภาพรวม

องค์ประกอบขององค์กร

องค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือองค์กรธุรกิจต่างมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายขององค์กร (Organization goal) หมายถึง เป้าประสงค์ของการบริหาร ที่องค์กรต้องการทำให้สำเร็จ เช่น องค์กรธุรกิจ มีจุดมุ่งหมายต้องการตอบสนองความพึงพอใจ ของลูกค้า ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการแสวงหากำไร และให้ผลตอบแทนที่เหมาะสมกับพนักงาน

จุดมุ่งหมายขององค์การจะเป็นตัวจูงใจให้บุคคลมาทำงานร่วมกัน ถึงแม้ว่าจุดมุ่งหมายของแต่ละบุคคลที่ทำงานจะมีความสำคัญ แต่จุดมุ่งหมายขององค์การโดยรวมมีความสำคัญมากกว่า เพราะจะเป็นจุดเน้นให้สมาชิกทุกคนในองค์การให้ความสนใจและดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ

2. โครงสร้างขององค์การ (Organization Structure) หมายถึง ระบบของงาน การรายงาน และความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในการดำเนินงานขององค์การนั้น ๆ โดยการออกแบบโครงสร้างขององค์การนอกจากจะเป็นการออกแบบอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ แล้ว ยังเกี่ยวข้องกับการจัดกลุ่มกิจกรรมในการทำงานเป็นแผนกหรือฝ่ายต่าง ๆ การประสานงาน การสื่อสาร และกลไกควบคุมการทำงานภายใน องค์การ อีกด้วย ซึ่งการมองโครงสร้างขององค์การ อาจพิจารณาจากรูปแบบและการดำเนินกิจกรรมขององค์การ หรืออาจพิจารณาจากความสัมพันธ์ของ ส่วนต่าง ๆ ภายในองค์การ ซึ่งได้แก่ แผนผังองค์การ (Organization chart) โดยทั่วไปโครงสร้างขององค์การประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ

2.1 โครงสร้างนั้นต้องมีการระบุงานหรือกระบวนการทำงานที่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ

2.2 โครงสร้างจะต้องรวมและเชื่อมโยงงานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

การจัดโครงสร้างองค์การมีวัตถุประสงค์เพื่อการสั่งการและการประสานการทำงานของบุคลากรภายในองค์การ เพื่อให้การทำงานบรรลุจุดมุ่งหมาย การมีโครงสร้างองค์การที่ดีจะทำให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกัน ประสานงานกัน และเชื่อมต่อกันได้ดี อย่างไรก็ตาม โครงสร้างองค์การที่ออกแบบไว้ตั้งแต่เริ่มแรกสามารถมีการปรับเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น ซึ่ง Leatt, Shortell and Kimberly (1988) ที่ระบุว่าสภาวะการณ์ที่ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ คือ

2.2.1 เมื่อองค์การเผชิญกับปัญหาที่สำคัญ

2.2.2 เมื่อสภาวะแวดล้อมภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อนโยบายขององค์การ

2.2.3 เมื่อองค์การมีโปรแกรมหรือการบริการใหม่ที่ได้ถูกกำหนดให้เป็นพันธกิจขององค์การ

2.2.4 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร

3. บุคคล (People) ในแต่ละองค์กรย่อมประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ คนมาทำงานร่วมกัน ซึ่งบุคคลและองค์กรต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ บุคคลจะถูกองค์การคาดหวังเกี่ยวกับความพยายาม ความสามารถ ความจงรักภักดีต่อองค์การ ทักษะ การทุ่มเทเวลาและศักยภาพ ในขณะที่เดียวกันองค์กรก็ถูกคาดหวังจากบุคคลว่า จะได้รับการสนับสนุนจากองค์การ

ในเรื่องค่าตอบแทนความมั่นคงของงาน ผลประโยชน์ โอกาสในการทำงาน สถานภาพ และความก้าวหน้า

4. สภาพแวดล้อมขององค์การ (Organization environment) หมายถึง แรงผลักดันต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการองค์การ ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั่วไปสภาพแวดล้อมที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์การ และสภาพแวดล้อมภายในองค์การ (จรัสศักดิ์ จิระนันท์ และคณะ, 2542) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป (General environment) ได้แก่ แรงผลักดันที่อยู่ภายนอกองค์การที่มีอิทธิพลแบบทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงต่อองค์การ ได้แก่ อิทธิพลจากการเมืองและกฎหมาย เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

4.2 สภาพแวดล้อมที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์การ (Task environment) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การที่มีผลกระทบโดยตรงต่อองค์การและการดำเนินงานขององค์การในการบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ลูกค้าหรือผู้ให้บริการ คู่แข่งขัน ผู้ขายวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน ตลาดแรงงาน นโยบายและเจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานรัฐที่เข้ามาควบคุมกำกับ

4.3 สภาพแวดล้อมภายในองค์การ (Internal environment) เป็นแรงผลักดันภายในองค์การที่มีอิทธิพลต่อการจัดการและดำเนินงานขององค์การ

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาวิชาพฤติกรรมองค์กร มีหลายแนวคิดด้วยกันในที่นี้จะขอเสนอให้เห็นถึงพัฒนาการของแนวคิดในยุคต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีองค์กรยุคเดิม (Classical organization theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญและได้รับความนิยมนจากองค์กรต่าง ๆ หลักการจึงถูกนำมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรต่าง ๆ อย่างมาก แนวคิดในยุคนี้ได้ให้ความสนใจไปที่ระบบและวิธีการเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าการบริหารงานด้านต่าง ๆ ภายในองค์กรจะต้องสร้างระบบและกำหนดวิธีการปฏิบัติให้ดี และมีการควบคุมงานอย่างใกล้ชิด ผลงานขององค์กรก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่แนวคิดนี้มีจุดอ่อนคือไม่เห็นความสำคัญของมนุษย์มองมนุษย์คล้ายกับเครื่องจักร ไม่คำนึงถึงจิตใจมนุษย์

Taylor (2002) เป็นตัวอย่างที่ดีของทฤษฎีองค์กรยุคเดิม ซึ่งได้ให้หลักการที่สำคัญของทฤษฎีองค์กรไว้หลายเรื่อง เช่น Systematic management (การบริหารเชิงระบบ) แนวคิดนี้เชื่อว่าการสูญเสียที่เกิดขึ้นในองค์กรเกิดขึ้นจากองค์การมีระบบการบริหารงานที่ไม่ดี ดังนั้น การแก้ไขปัญหาก็ควรสร้างระบบที่ดีและมีการวางแผนการบริหารอย่างเป็นกระบวนการ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและหากได้สร้างกฎระเบียบเพื่อควบคุมการทำงานงานไว้อย่างดีแล้ว บุคคลจะ

สามารถผลิตงานได้อย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Taylor (2002) แม้จะได้รับการตอบรับจากองค์การธุรกิจอย่างกว้างขวางแต่นักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยาได้โจมตีว่า แนวคิดนี้มองมนุษย์เป็นเครื่องจักร แสวงหาประโยชน์จากมนุษย์โดยมิได้ให้เกียรติและมิได้ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

Werber (1966) ได้ให้หลักการความสำคัญของการบริหารองค์การขนาดใหญ่ หรือองค์การระบบราชการ (Bureaucracy) ไว้ว่าควรมีหลักปฏิบัติเพื่อให้องค์การเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ดังนี้

1. หลักการแบ่งงานกันทำตามความถนัด (Specialization)
2. หลักการบริหารงานตามสายการบังคับบัญชา (Hierarchy)
3. หลักกฎหมาย (Rule, procedures and regulation)
4. หลักความสำคัญแบบทางการ (Impersonality)
5. หลักคุณธรรม (Merit system)
6. หลักความมั่นคงในอาชีพ (Tenure)

Fayol (1949) ได้ให้หลักการที่สำคัญเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโดยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น ได้แก่

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดการองค์กร (Organization)
3. การบังคับบัญชา (Commanding)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุมงาน (Controlling)

ทฤษฎีองค์การยุคพฤติกรรม (Behavioral organization theory) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับมนุษย์มากขึ้น โดยเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีสมอง มีความรู้สึกรู้คิด มีชีวิตจิตใจ มีความคิด มีเหตุผล และมีความต้องการ ดังนั้น การบริหารองค์การให้ได้ดีจะต้องให้ความสำคัญกับมนุษย์ด้วยการให้เกียรติมนุษย์และเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

Mayo (1973) ได้ศึกษาและทำการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางกายภาพ ในการทำงานกับผลิตภาพของงาน โดยการทดลองที่เรียกว่า Hawthorne experiment เมือง Hawthorne และสรุปผลการทดลองได้ว่า

1. บุคคลจะอุทิศตนเพื่องาน และส่งผลลัพธ์ที่ดีต่องานด้วย หากบุคคลได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดีและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน

2. รางวัลทางจิตใจ จะเป็นตัวกระตุ้นในการทำงานได้มากกว่ารางวัลที่เป็นตัวเงิน อย่างไรก็ตาม มีผู้ไม่เห็นด้วยกับผลการทดลองนี้อยู่มาก โดยให้เหตุผลแย้งว่าความคิดที่ว่าหากบุคคลมีขวัญและกำลังใจที่ดีจะส่งผลต่อผลิตภาพของงานสูงตามไปด้วยนั้นนับเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ทฤษฎีองค์การยุคปัจจุบัน หรือทฤษฎีตามสถานการณ์ (Contingency theories) หรืออาจเรียกว่าทฤษฎีทางระบบ แนวคิดนี้ให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยน โดยเชื่อว่าองค์การจะต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น องค์การต่าง ๆ จะต้องยืดหยุ่นอยู่ได้จำเป็นจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

Lawrence and Lorsch (1967) กล่าวว่าองค์การต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน ทั้งภายในและภายนอกองค์การ การที่องค์การจะอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้ก้าวทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านมีความเห็นร่วมกันว่าการศึกษารองการจะต้องมององค์การในเชิงระบบ ซึ่งแบ่งระบบออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ระบบเปิดและระบบปิด นักทฤษฎีระบบมองว่าองค์การต้องมีความสามารถให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดสมดุลอยู่ตลอดเวลา จึงจะทำให้้องการอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าได้

Fiedler (1976) กล่าวว่า องค์การที่เหมาะสมที่สุด คือองค์การที่มีโครงสร้างรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมที่องค์การเผชิญอยู่ รวมรวมถึงสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ การสนับสนุน และความต้องสามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าและความต้องการของสมาชิกในองค์การนั้นด้วย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องกระทำอยู่เสมอ

ประโยชน์ของการศึกษาพฤติกรรมองค์กร

การศึกษาพฤติกรรมภายในองค์กร เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในองค์กรได้ ตลอดจนสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การศึกษาพฤติกรรมองค์กรมีความสำคัญต่อผู้บริหารดังต่อไปนี้ คือ

1. เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การศึกษาพฤติกรรมองค์กรจะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง เช่น มีความเข้าใจในความรู้สึก ความต้องการและแรงจูงใจของตนเอง ทราบธรรมชาติ จุดอ่อนและจุดแข็งของพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุ สามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เช่น นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมและความสามารถในการตัดสินใจ การตอบสนอง การควบคุมอารมณ์และความเครียดต่าง ๆ

การพัฒนาการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารงานในอาชีพของตน

2. เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของผู้ได้บังคับบัญชา เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องรับผิดชอบในการวางแผน การจัดองค์การ และการควบคุมให้มีการทำงานที่นำไปสู่ผลสำเร็จขององค์การ

3. เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องทำงานและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์การ การเข้าใจกระบวนการเกิดทัศนคติของบุคคล การเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล กระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

4. เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายพฤติกรรมของผู้บริหาร บุคคลอื่นและสภาวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายขององค์การ ตลอดจนสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อองค์การ ฯลฯ การศึกษาพฤติกรรมขององค์การจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้บริหารมีความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริหารที่อยู่เหนือขึ้นไปและบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายขององค์การ และสามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายขององค์การ ซึ่งนำมาสู่การเจรจาต่อรอง การวางแผน การจัดองค์การ และการควบคุมให้้องค์การมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายขององค์การได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

ตารางที่ 2-10 สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการ

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
Cohen and Uphoff (1981)	สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

ตารางที่ 2-10 (ต่อ)

นักวิชาการ	ความหมาย/ นิยาม
	4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)
Erwin (1976)	กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสนอความคิด ช่วยกันพัฒนา และร่วมมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
Fairchild, et. al. (1964)	การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันหรือการเข้ามามีส่วนติดต่อสัมพันธ์กันและอาจหมายถึงสถานการณ์ทางสังคมด้วยก็ได้
United Nations (1975)	กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้ 1. ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร 2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ
Kasperson and Breitbank (1974)	การที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะบังเกิดผล คือ สามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้และผลของกิจกรรมจะต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง
Lisk (1985)	การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน
William (1980)	การเกี่ยวข้องกับสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group situation) ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม
Andrews (1980)	ลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากนิยามของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมกันทางจิตใจและอารมณ์ เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของเขา โดยเขาจะมีความคิดริเริ่มความเป็นตัวของเขา มีการวางแผนการตัดสินใจในการเข้าควบคุมทรัพยากรและระเบียบให้กลุ่มเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ให้บรรลุ เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมาก แต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครองที่เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังสามารถเป็นปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึง จุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

Creighton (2005) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็น โดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ มีอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมี

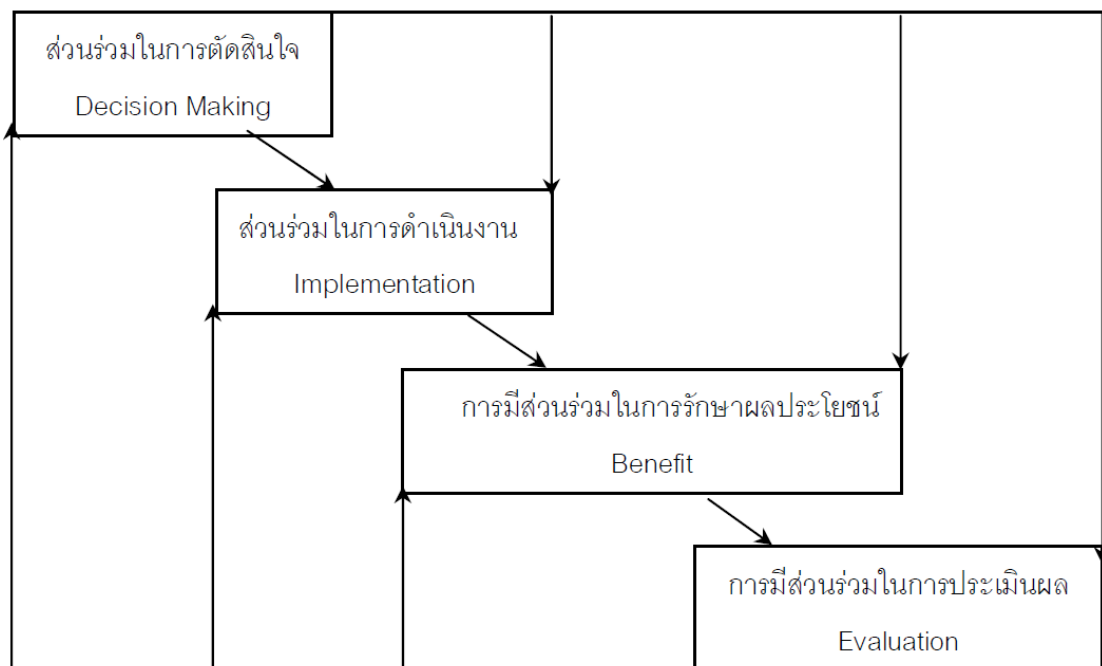
วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ระดับขั้นและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ และนักวิชาการต่าง ๆ ได้กำหนดไว้หลากหลาย แต่ในสาระสำคัญมีความคล้ายกันซึ่งจะขอนำเสนอโดยสังเขป ดังนี้

Cohen and Uphoff (1981) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ภาพที่ 2-6 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

Reeder (1974) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อถือพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคล

เหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง

3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมป้องกันและรักษาเป้าหมายตน

4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วย

6. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตนเองสมควรกระทำเช่นนั้น

7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ

8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรานิสัยชอบกระทำอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้

10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น

Newstorm (1993) พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม คือ

1. ลักษณะขององค์กร โครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร หากองค์กรมีโครงสร้างใหญ่ ขั้นตอนการปฏิบัติมาก เช่น ระบบราชการ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

2. นโยบายขององค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมาย แนวทางการปฏิบัติ จึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

3. ภาวะผู้นำ ซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มีควมก้าวหน้า ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน งานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภทนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

4. ลักษณะงาน ซึ่งหากว่างานที่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยตัวเอง เช่น งานในห้องทดลอง ลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่สูงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วมมากกว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย

Koufman (1949) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

Hay (1979) ได้กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งในการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น คือ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่างจะเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง

Brown (1995) กล่าวว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างแข็งขันหรือไม่แข็งขันมักมีฐานะแตกต่างกันออกไป บุคคลที่มีอายุสถานภาพทางสังคมสูง (การศึกษา อาชีพ รายได้สูง) มักจะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแข็งขันมากกว่าคนที่มีความสถานภาพทางสังคมต่ำ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมนั้น

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

อรทัย ก๊กผล (2552) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตาม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการอย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่จะได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงจังในการดำเนินการด้วย ประโยชน์โดยทั่วไป คือ

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง (อรทัย ก๊กผล, 2552)

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น รับทราบข้อมูลคำอธิบายต่าง ๆ เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ แน่ใจว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติจะรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การสร้างฉันทามติ สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันการสร้างฉันทามติ อาจเป็นเรื่องยาก สังคมเรากลายร่างเป็นพหุลักษณะและต้องยอมรับความหลากหลายแตกต่างทางความคิด กลไกที่จะช่วยให้ความแตกต่างได้มีการแลกเปลี่ยน คือ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การสร้างความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ (อรทัย ก๊กผล, 2552)

5. ช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชน ไม่ใช่เป็นของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนี้ความใกล้ชิด ผู้บริหารท้องถิ่นจะไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองความกังวลของประชาชน

6. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

7. ช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (อรทัย ก๊กผล, 2552)

แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) กล่าวว่า ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็นประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจวิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้

หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผน โครงการกับประชาชน

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น อนึ่ง การรับฟังความคิดเห็นนี้ จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อประชาชน ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551)

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่า การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจกันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจน การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น โดยใช้รูปแบบต่าง ๆ อาทิ การสนทนากลุ่ม และประชาเสวนา เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการ เป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551)

6. ร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการองค์กร

ความหมายของหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

The World Bank (1989) กล่าวว่า แนวคิดธรรมาภิบาลปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรายงานธนาคารโลกเมื่อปี พ.ศ. 2532 กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของ

ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ต่อมาองค์การสหประชาชาติ (United Nation Development Program: UNDP) (NUDP, 1997) ได้นำแนวความคิดนี้ไปวิเคราะห์และอธิบายรายละเอียดในเอกสาร Governance for sustainable human development หลังจากนั้น หลายองค์กร อาทิ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian development bank: ADB) และสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ (The international monetary fund: IMF) ได้นำแนวความคิดนี้ ไปใช้ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือหรือให้เงินกู้ยืมแก่ประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าประเทศเหล่านั้นจะสามารถแก้ปัญหาได้ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน (The International Monetary Fund: IMF) ในปี พ.ศ. 2544 องค์กรพัฒนาเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Organization of economy cooperation development: OECD) ซึ่งเป็นองค์กรที่เสนอแนวคิด Governance มาตั้งแต่ต้น ได้เสนอบทความเรื่อง Governance of the future ย้ำเตือนความสำคัญของการปฏิรูปว่าเป็นจุดหมาย และค่านิยมร่วมกันของทุกองค์กร การปฏิรูปไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ก็สามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ รัฐจำเป็นต้องไปด้วยกันได้กับสังคมยุคใหม่ที่ซับซ้อน หลากหลาย เป็นสังคมแห่งความรู้และเทคโนโลยีที่เต็มไปด้วยความคาดหวัง รัฐต้องเรียนรู้ปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และสิ่งสำคัญคือสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน บทความของ OECD สนับสนุนความสำคัญของการสื่อสารระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งเป็นที่มาของความเชื่อถือ ไว้วางใจ และการมีจุดหมายสูงสุดร่วมกัน การสื่อสารเป็นกระบวนการแรกที่ต้องปฏิรูปด้วยวิธีการง่าย ๆ คือ การพูดจากันอย่างจริงจัง หลีกเลี่ยงคำพูดหวานที่สร้างความสับสน (OECD, 2001) วิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยมีความตื่นตัวและสนใจในเรื่อง ธรรมาภิบาลมากขึ้น เพราะธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ เป็นที่เชื่อกันว่า หากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบบริหารของรัฐบาลมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งยังนำไปสู่การลดการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมืองได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปในทิศทางที่ดี เกิดความเป็นธรรมในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552) ธรรมาภิบาลเป็นกระแสหลักในการพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายสูงสุดไว้ดังนี้

1. การบริหารราชการที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen centered)

2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ โดยยึดการบริหารแบบบูรณาการซึ่งมุ่งเน้นผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน

3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ

4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น

5. มีการปรับปรุงภารกิจของรัฐให้ทันต่อเหตุการณ์

6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ

7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

Rhodes (1996) กล่าวว่า ความหมายของธรรมาภิบาลเมื่อเริ่มมาใช้ในทศวรรษที่ 1980 หมายถึงคุณลักษณะของรัฐ 6 ประการ คือ 1) การเป็นรัฐที่มีบทบาทน้อย (As the minimal state) 2) มีการประกอบการแบบเอกชน (As corporate governance) 3) มีการบริหารราชการแนวใหม่ (As the new public management) 4) มีการจัดการที่ดี (As 'good' governance) 5) มีระบบเครือข่ายระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (As a socio-cybernetic system) และ 6) มีความสามารถดำเนินงานได้ด้วยตัวเอง (As self-organizing networks)

จากความหมายดังกล่าว การจัดการที่ดีจึงมีลักษณะที่เป็นการกระจายงานออกเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วน ต่างพึ่งพิงซึ่งกันและกัน มีการใช้อำนาจของส่วนกลางน้อยลงหน่วยงานจึงมีอิสระมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความสำคัญของการตรวจสอบได้ (Rhodes, 1996)

The World Bank (1989) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างและธำรงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการได้มาซึ่งนโยบายเศรษฐกิจที่ดีเพราะรัฐเป็นผู้วางและรักษากฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาของประเทศ ระบบราชการที่น่าเชื่อถือ การจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและระบบการให้บริการที่มีคุณภาพ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดธรรมาภิบาลขึ้นในสังคม การปฏิรูประบบราชการถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพยากรภาครัฐ โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมายที่ส่งเสริมและพัฒนาความโปร่งใสของการบริหารงานที่สามารถเข้าไปตรวจสอบได้ โดยกำหนดเป็นหลักการว่าการดำเนินนโยบายใด ๆ ต้องคิดถึงวิธีการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ได้มีการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับธรรมาภิบาล หรือธรรมรัฐไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี อธิบายธรรมรัฐว่า ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคมที่มีความถูกต้อง เป็นธรรม โดยรัฐและธุรกิจต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ก่อให้เกิดธรรมรัฐแห่งชาติขึ้น

อานันท์ ปันยารชุน เสนอว่า ธรรมรัฐ คือ ผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั้งในภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้ กระทำลงในหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้ โดยสาระของธรรมรัฐ หรือ Good governance คือ องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้จะได้ผล หมายถึง การมีบรรทัดฐานเพื่อให้มีความแน่ใจว่ารัฐบาลจะสามารถสร้างผลงานตามที่สัญญาไว้กับประชาชน

ธรรมรัฐ ในทัศนะของ ชีรยุท นุญมี คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในกรที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยและฝ่ายสังคมเอกชน องค์การที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (Non-governmental organization: NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared policy making) และการจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมากขึ้น

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เห็นว่า ธรรมภิบาล คือ การจัดการบริหารประเทศที่ดีในทุก ๆ ด้านและทุก ๆ ระดับ ทั้งในระบบองค์กรและกลไกของภาครัฐที่สำคัญที่สุด คือ ตั้งแต่คณะรัฐมนตรี ลงมาถึงส่วนราชการต่าง ๆ ของรัฐ และองค์กรภาคเอกชน (Private sector organizations) ทั้งที่แสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร รวมทั้งสมาคมต่าง ๆ และภาคประชาสังคม (Civil society)

กล้าณรงค์ จันทิก เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กล่าวว่า ธรรมรัฐ คือ การทำให้ระบบการบริหารจัดการที่ดีทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งต้องเกิดจากสำนึกความรู้สึกของภาคส่วนนั้น ๆ โดยไม่ใช่อำนาจรัฐไปทำให้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน

วรภัทร โทษณะเกษม อธิบายว่า Good governance หมายถึง “การกำกับดูแลที่ดี” หรือหมายถึง การใช้สิทธิ์ของความเป็นเจ้าของที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเอง โดยผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องในการบริหารโดยหัวใจสำคัญของ Good governance คือ ความโปร่งใส (Transparency) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ (Accountability) ในขณะที่พิทยา บวรวัฒนา (2547) เห็นว่า ธรรมภิบาลประกอบด้วย หลักการที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. รัฐบาลกลางที่มีขนาดเล็กลง และบทบาทน้อยลง (A smaller government that does less) โดยรัฐบาลกลางกระจายอำนาจลงไปที่ท้องถิ่น เพิ่มคนและงบประมาณไปที่ท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนกลางทำงานน้อยลงเท่าที่จำเป็น เนื่องจาก

- 1.1 ภาครัฐที่มีขนาดใหญ่เกินไป ต้องใช้งบประมาณในการดูแลเป็นจำนวนมาก
 - 1.2 ภาคเอกชนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าภาครัฐ เนื่องจากภาครัฐไม่มีคู่แข่ง ขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการ และการผูกขาดทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพต่ำ
 - 1.3 ภาครัฐกิจต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)
2. วิสัยทัศน์แบบโลกาภิวัตน์และการจัดองค์กรแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่น (Government with a global vision and flexibility) ข้าราชการต้องมีวิสัยทัศน์แบบโลกาภิวัตน์ เข้าใจบทบาทของตนเอง เช่น ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์จะต้องรู้ว่าคู่แข่งทางการค้าของประเทศเป็นอย่างไร ภาวะตลาดโลกเป็นอย่างไร รวมทั้งต้องเข้าใจ เครือข่ายโครงสร้างธุรกิจโลกด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ต้องอาศัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม ภาครัฐต้องหารูปแบบการจัดองค์กรใหม่ ที่ไม่ใช่ระบบลำดับชั้นบังคับบัญชา (Hierarchy) แบบเดิม หรือการแยกรูปแบบการจัดการภาครัฐออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนนโยบายและส่วนปฏิบัติ ซึ่งส่วนปฏิบัติอาจเป็นภาคเอกชน รัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งจะช่วยเหลือกระจายในการปฏิบัติงาน
3. รัฐบาลที่รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน (Accountable government) ให้มีความสำคัญต่อการตรวจสอบได้ของภาครัฐมากขึ้น เป็นการตรวจสอบจากภายนอก ประชาชน สื่อมวลชน หรือองค์กรตรวจสอบที่ตั้งขึ้นมาเป็นพิเศษ เพื่อให้ข้าราชการมีความรับผิดชอบมากขึ้น
4. ภาครัฐที่มีความยุติธรรม (Government that is fair) การจัดการที่ดีทำให้เกิดความยุติธรรม และมีความเสมอภาคมากขึ้น ความยุติธรรมที่เป็นรูปธรรมถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ นโยบายภาครัฐ หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุคำนิยามของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีไว้ดังนี้ “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทา ป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากคำนิยามของธรรมาภิบาล สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของธรรมาภิบาล มี 8 ประการ ดังต่อไปนี้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551)

1. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหญิงและชาย ทั้งโดยทางตรงหรือผ่านสถาบันหรือตัวแทน การมีส่วนร่วมยังหมายรวมถึงเสรีภาพในการเข้าร่วม กลุ่มและการแสดงความคิดเห็น
2. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ธรรมาภิบาลต้องประกอบด้วยกฎหมายที่เป็นธรรมและบังคับใช้อย่างเป็นกลาง ปกป้องสิทธิของประชาชนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสิทธิของเสียงข้างน้อย นอกจากนี้จะต้องมีระบบศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และผู้รักษากฎหมายที่เป็นกลาง ไม่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบ
3. ความโปร่งใส (Transparency) การตัดสินใจใด ๆ ตลอดจนการนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด ต้องจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น สามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยตรง
4. การสนองความต้องการ (Responsiveness) ต้องมีกระบวนการที่สามารถสนองตอบความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ภายในกรอบระยะเวลาที่สมเหตุสมผล
5. การมีความเห็นร่วมกัน (Consensus oriented) ผู้ได้รับประโยชน์หลากหลายในสังคม ต้องยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนามนุษย์ในระยะยาวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย
6. ความเสมอภาคและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Equity and inclusiveness) เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าทุกคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่เกิดความรู้สึกแปลกแยก
7. ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) ผลผลิตของรัฐ บรรลุความต้องการของสังคม โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ทั้งนี้หมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย
8. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือผู้ที่อาจได้รับผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือการกระทำใด ๆ ของตน

จากองค์ประกอบของธรรมาภิบาลทั้ง 8 ประการข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดธรรมาภิบาลในภาครัฐ ได้แก่ ประชาชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรตรวจสอบ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม องค์กรภาครัฐต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อปฏิบัติหน้าที่ และสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งต้องมีองค์กรที่ทำ

หน้าที่ตรวจสอบความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความโปร่งใส และการปฏิบัติตามกฎหมายของการดำเนินงานภาครัฐ Creighton (2005)

ธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กรเพื่อชุมชน

Barker (1990) และ Gilliland (1984) กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อชุมชน ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) สมาชิกองค์กรเพื่อชุมชนทั้งชายและหญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อมโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ที่มีอำนาจอันชอบธรรม (Legitimate intermediate institution)

2. กฎหมายที่ยุติธรรม (Rule of law) การปกครองและบริหารองค์กรเพื่อชุมชนจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

3. ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) กระบวนการทำงานในองค์กรเพื่อชุมชนทุกกระบวนการ กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ (Free flow of information) สมาชิกทุกคนในองค์กรเพื่อชุมชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

4. การมีฉันทานุมัติร่วมในองค์กรเพื่อชุมชน (Consensus orientation) การตัดสินใจดำเนินนโยบายใด ๆ ของภาครัฐ ต้องมีการประสานความต้องการหรือผลประโยชน์ที่แตกต่างของกลุ่มคนในสังคม ให้เกิดเป็นความเห็นร่วมกัน (Broad consensus) บนพื้นฐานของสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกในองค์กรเพื่อชุมชนโดยรวม

5. กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political legitimacy) กระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การได้มาซึ่งผู้บริหารองค์กรเพื่อชุมชนที่มีคุณภาพเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม การมีระบบบริหารองค์กรเพื่อชุมชนที่สุจริตโปร่งใสตรวจสอบได้การมีกระบวนการเปิดเผยทรัพย์สินและหนี้สินขององค์กรเพื่อชุมชน

6. ความเสมอภาค (Equity) สมาชิกขององค์กรเพื่อชุมชนทุกคนมีความสามารถอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ในสังคม เช่น โอกาสพัฒนาหรือมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยองค์กรเพื่อชุมชนเป็นผู้จัดสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ประชาชนที่เป็นสมาชิกองค์กรเพื่อชุมชนต้องการ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการ โดยเท่าเทียมกัน

7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and efficiency) กระบวนการจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) การตัดสินใจใด ๆ ขององค์กร เพื่อชุมชนต้องกระทำ โดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำต่อสมาชิกในองค์กร เพื่อชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลักและมีจิตใจเสียสละเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

9. การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategic vision) การที่ผู้นำและสมาชิกในองค์กร เพื่อชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการสร้างธรรมาภิบาลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าและการจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยโดยภาครัฐ

ห่วงโซ่คุณค่าและที่มาของหนี้สิน

1. ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain)

Porter (1985) กล่าวว่า โมเดลนี้จะเน้นกิจกรรมหลักและกิจกรรมรองที่เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า/ บริการของบริษัท ทั้งนี้โดยบริษัทอาจนำระบบสารสนเทศในกิจกรรมเหล่านั้นมาสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น โมเดลนี้จึงให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการแข่งขัน โดยแนวคิดนี้จะแบ่งกิจกรรมขององค์กร โดยใช้มิติทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐศาสตร์ เป็นพื้นฐานในการแบ่งประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำภายในองค์กร และเรียกกิจกรรมเหล่านี้ว่า “กิจกรรมที่มีมูลค่า” (Value activities) โดยที่มูลค่า (Value) ที่องค์กรสร้างขึ้นวัดจากจำนวนของผู้ค้าที่เต็มใจจะซื้อสินค้า/ บริการองค์กรจะมีกำไร ถ้ามูลค่าที่สร้างขึ้นเกินกว่าต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมเหล่านั้น

ตารางที่ 2-11 สรุปความหมายของห่วงโซ่คุณค่า (Value chain)

นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
Porter (1985)	เป็นการเพิ่มมูลค่าจากกิจกรรมการแปรสภาพวัตถุดิบเพื่อป้อนเข้าสู่ขั้นตอนการผลิต และขายในราคาที่สูงกว่าต้นทุน ซึ่งจะช่วยให้แต่ละหน่วยงานปฏิบัติการเข้าใจถึงบทบาทในการช่วยเหลือให้องค์กรธุรกิจเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าให้แก่ลูกค้า
Frederick (2016)	ห่วงโซ่คุณค่าเป็นสิ่งที่เต็มไปด้วยกิจกรรม ซึ่งบริษัทและพนักงานได้นำผลิตภัณฑ์หรือบริการจากแนวคิดไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบ การผลิต การตลาด การกระจายสินค้าและการให้การสนับสนุนต่อผู้บริโภคสุดท้ายด้วย

ตารางที่ 2-11 (ต่อ)

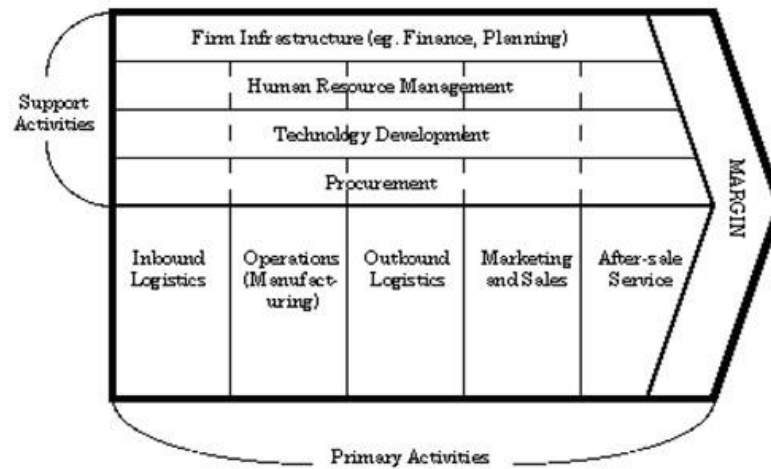
นักวิชาการ	แนวคิดและหลักการ
The economic times (2016)	เป็นกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์คุณค่าในทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งคุณค่าโดยรวมที่ถูกส่งมอบโดยบริษัทจะเป็นคุณค่าโดยรวมของคุณค่าทั้งหมดที่ถูกสร้างขึ้นจากทุกขั้นตอนโดยบริษัท
Katherine (2015)	ห่วงโซ่คุณค่าเป็นสิ่งที่เต็มไปด้วยกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบ การผลิต การตลาด และการกระจายสินค้า และคุณค่าสร้างขึ้นในทุกกระบวนการ
WBCSD. (2011)	เป็นการบูรณาการการวางแผนกลยุทธ์ในทุกกระบวนการ ซึ่งเกี่ยวเนื่องวงจรในการผลิตและกระบวนการ ประกอบไปด้วยการสรรหาวัตถุดิบ การผลิต การบริโภค และการกำจัดหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ด้วย
Kaplinsky and Morris. (2001)	ห่วงโซ่คุณค่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมมากมาย ซึ่งเป็นความต้องการในการนำผลิตภัณฑ์หรือบริการจากแนวคิดจากแหล่งผลิตที่หลากหลายไปสู่ผู้บริโภคสุดท้าย และการกำจัดในตอนท้ายหลังจากการใช้แล้ว
GHG Protocol (2011)	เป็นกิจกรรมต้นน้ำและปลายน้ำทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของบริษัท ประกอบด้วย การผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคและการกำจัดผลิตภัณฑ์เหล่านั้นหลังจากที่ผู้บริโภคได้ใช้แล้วด้วย
McCormick and Schmitz (2001)	เป็นการตระหนักถึงเกี่ยวกับการออกแบบ การผลิตและการตลาดของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มาจากแหล่งผลิตที่หลากหลาย เป็นความต้องการการนำผลิตภัณฑ์จากแนวคิดไปสู่ผู้บริโภคสุดท้าย
Schofield (2016)	เป็นกิจกรรมทางธุรกิจแบ่งได้ 2 แบบ คือ ในตอนแรกเป็นการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ตอนต่อมาก็คือ การสนับสนุนเรื่องการจัดส่งไปสู่ร้านค้าในที่ต่าง ๆ ประกอบด้วย การส่งของแบบออนไลน์ การจัดส่งในวันเดียวกัน และจัดทำตารางการส่งของประจำสัปดาห์ เป็นต้น
Del Vecchio (2016)	เป็นกิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นตั้งแต่การรับวัตถุดิบ จนถึงการบริการหลังการขาย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะช่วยสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 2-12 สรุปความหมายของโซ่คุณค่า (Value chain)

แนวคิดโซ่คุณค่า (Value chain)	นักวิชาการ											
	Porter (1985)	The economic times (2016)	Katherine (2015)	WBCSD. (2011)	Frederick (2016)	Kaplinsky and Morris. (2001)	GHG Protocol (2011)	McCormick and Schmitz (2000)	Schofield (2016)	Del Vecchio (2016)	ความถี่ อันดับ	
1. มีหลายกิจกรรมร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	1
2. เพิ่มคุณค่าให้กับตัวสินค้า ผลิตภัณฑ์ (Product) บริการ (Service)	✓	✓	✓						✓	✓	5	2
3. การสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้า	✓	✓	✓						✓		4	3
4. การสร้างสรรคุณค่าในทุก ๆ ขั้นตอน	✓	✓	✓						✓	✓	5	2
5. การนำผลิตภัณฑ์หรือบริการจากแนวคิดไปสู่ผู้บริโภค					✓	✓	✓	✓			4	3
6. การกำจัดผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคใช้แล้ว				✓			✓				2	5
7. การบริการและสนับสนุนหลังการขาย					✓	✓			✓		3	4

จากตารางที่ 2-12 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า โซ่คุณค่า (Value chain) นั้นเป็นเรื่องของเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมมากมาย ซึ่งในที่นี้เป็นเกษตรกรได้นำผลิตภัณฑ์หรือบริการจากแนวคิดไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบ การผลิต การตลาด การกระจายสินค้าและการให้การสนับสนุนต่อผู้บริโภคสุดท้าย รวมถึงการกำจัดหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ด้วย เพิ่มคุณค่าให้กับตัวสินค้า ผลิตภัณฑ์ (Products) บริการ (Service) การสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้า และการสร้างสรรคุณค่าในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการ

แบบจำลองโซ่คุณค่า (Value chain model)

ภาพที่ 2-7 แบบจำลองโซ่คุณค่า (Value chain model) ของ Porter (1985)

จากภาพที่ 2-7 แบบจำลองโซ่คุณค่า (Value chain model) ของ Porter (1985) จะมีกิจกรรมหลัก (Primary activities) ที่สามารถจำแนกได้ตามประเภท คือ

โดยกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่า Value activities ออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ Primary activities หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการผลิตสินค้า/ บริการโดยตรง การส่งมอบให้กับลูกค้า รวมทั้งบริการหลังการขาย และ Support activities ซึ่งหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่คอยสนับสนุน หรือทำให้ Primary activities ดำเนินไปโดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมหลัก (Primary activities) ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่มีการดำเนินติดต่อกันเป็นลำดับอีก 5 กิจกรรม ได้แก่

1.1 Inbound logistics เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสรร การรับ การเก็บ Inputs ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้า/ บริการ กิจกรรมเหล่านี้จึงรวมถึง Raw material, Delivery, Transportation, Inventory เป็นต้น

1.2 Operation (Manufacturing) เป็นกิจกรรมการแปรสภาพ Inputs ต่าง ๆ ให้เป็นสินค้า/ บริการ ซึ่งจะรวมถึงการบำรุงรักษาเครื่องจักร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ Outbound logistics หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำส่งสินค้า/ บริการไปให้กับลูกค้า ตั้งแต่ Order processing, Warehousing ไปจนถึง Transportation

1.3 Marketing and sales เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อให้สินค้า/ บริการเป็นที่รู้จักของลูกค้า และพยายามโน้มน้าวให้ลูกค้าซื้อสินค้า/ บริการ

1.4 Service เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าใช้สินค้า/ บริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะหมายความรวมถึง การติดตั้ง การซ่อมบำรุง บริการอะไหล่ และการรับประกันต่าง ๆ

1.5 Support activities ในขณะที่ Primary activities มีการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ

2. กิจกรรมสนับสนุน (Support activities) เป็นกิจกรรมที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อทุก Primary activities ในทุกขั้นตอน ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นว่าแต่ละ Support activities เป็นกิจกรรมตามแนวนอนที่ครอบคลุมทุก Primary activities ในทุกขณะ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยสำคัญ 4 กิจกรรม คือ

2.1 Procurement หมายถึง กิจกรรมการสรรหาสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในแต่ละ Primary activities ไม่ว่าจะเป็นการเลือกแหล่งวัตถุดิบ การเลือกวิธีการในการส่งมอบสินค้า/ บริการ แก่ลูกค้า ฯลฯ

2.2 Technology development หมายถึง วิทยาการ (Know-how) และเทคโนโลยีของ อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ

2.3 Human resource management เป็นทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นการสรรหา ฝึกอบรม ประเมินผล รวมทั้งการให้ผลตอบแทนและรางวัล

2.4 Firm infrastructure ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้างใด ๆ ตามความหมายโดยตรงของคำว่า Infrastructure แต่จะหมายถึง หน่วยงานต่าง ๆ ที่ผลิตข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจและการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งจะรวมถึงฝ่ายบัญชี ฝ่ายการเงิน และฝ่ายกฎหมาย

สิ่งสำคัญในการวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value chain analysis)

Porter (1985), The Economic Times (2016), WBCSD (2011), Kaplinsky and Morris. (2001) และ Del Vecchio (2016) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value chain analysis) เป็นวิธีการที่มีประโยชน์ของการคิดผ่านวิธีการที่องค์กรส่งมอบคุณค่าให้ลูกค้าขององค์กร และทบทวนทุกสิ่งทุกอย่างที่องค์กรสามารถทำเพื่อเพิ่มมูลค่าได้ในกระบวนการตามขั้นตอน 3 ประการ

1. การวิเคราะห์กิจกรรม องค์กรระบุกิจกรรมที่นำไปสู่การส่งมอบสินค้าหรือบริการของ องค์กร

2. การวิเคราะห์คุณค่า องค์กรระบุสิ่งที่มีคุณค่าของลูกค้า ในกระบวนการที่องค์กร ดำเนินการแต่ละกิจกรรมแล้วมีผลงานออกมา และมีการเปลี่ยนแปลงถ้าจำเป็น

3. การประเมินผลและการวางแผนการ องค์กรตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะต้องเปลี่ยนแปลง และทำการวางแผนว่าองค์กรจะทำให้พวกเขา

ห่วงโซ่คุณค่าและที่มาของหนี้สินหนี้สินเกษตรกรไทย

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า โครงสร้างหนี้สินของเกษตรกรปีเพาะปลูก พ.ศ. 2550/ 51-2553/ 54 นั้นพบว่า มีมูลค่าหนี้สินเพิ่มขึ้นทั้งระดับประเทศและภาค ยกเว้นภาคใต้ที่มีมูลค่าหนี้สินลดลง คราวเรือนเกษตรกรในภาคเหนือมีหนี้สินปลายปีเพิ่มมากที่สุด มีอัตราเพิ่มเฉลี่ย ร้อยละ 7.76 ส่วนภาคใต้มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยลดลง ร้อยละ 5.90 การกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการเกษตรยังคงเป็นวัตถุประสงค์หลักในการกู้ยืมของเกษตรกรแต่มีสัดส่วนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แหล่งกู้ยืมในระบบที่เป็นหลักและสำคัญของเกษตรกร คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ส่วนใหญ่จะใช้หลักทรัพย์สินหรือบุคคลในการค้ำประกันเงินกู้สำหรับระยะเวลาในการกู้ยืมซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะเวลาสั้น ปากกว่าหนี้สินระยะสั้นและระยะยาวมีสัดส่วนและอัตราเพิ่มใกล้เคียงกันคือมีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 2.88 และร้อยละ 2.80 ส่วนหนี้สินระยะปานกลางซึ่งมีสัดส่วนน้อยกว่า เกษตรกรมีความต้องการหนี้สินระยะปานกลางเพิ่มขึ้นมีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 4.23 เมื่อได้รับเงินกู้แล้วเกษตรกรจะนำเงินไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมกว่าร้อยละ 95 ส่วนการที่เกษตรกรยังคงมีหนี้สินค้างชำระอยู่นั้นส่วนใหญ่พบว่าหนี้สินนั้นยังไม่ถึงกำหนดเวลาชำระคืน และบางส่วนได้เข้าโครงการพักชำระหนี้/ ปรับโครงสร้างหนี้ และเมื่อพิจารณาคราวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้ ในปี พ.ศ. 2553/ 54 ซึ่งแบ่งเป็นประเภทฟาร์ม 8 ประเภท คือ ข้าว พืชไร่/ เส้นใย พืชผัก ไม้ดอก/ ไม้ประดับ ไม้ผล/ ไม้ยืนต้น ปศุสัตว์ ฟาร์มเพาะเลี้ยงประมง และฟาร์มผสม พบว่า ฟาร์มทุกประเภทมีขนาดของหนี้สินปลายปีสูงกว่าขนาดเงินกู้ที่เหมาะสม เมื่อมีหนี้สินสูงกว่าความสามารถของฟาร์มที่จะชำระคืนได้ จึงทำให้ฟาร์มทุกประเภทมีหนี้สินปลายปีเหลืออยู่ในปีเพาะปลูกต่อไป หนี้สินปลายปีของฟาร์มปศุสัตว์มีมูลค่าสูงกว่าฟาร์มประเภทอื่น ๆ ในขณะเดียวกันขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมก็มีมูลค่าสูงที่สุดเช่นกัน ในขณะที่ฟาร์มไม้ผล/ ไม้ยืนต้น มีหนี้สินปลายปีน้อยกว่าขนาดเงินกู้ที่เหมาะสม (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2561)

ต้นน้ำ

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2559) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้มาจากหลายสาเหตุ โดยเฉพาะภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ภัยแล้ง หรือน้ำท่วม เป็น 2 สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดภาระหนี้สินในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การลงทุนทางการเกษตร เช่น ซื้อเครื่องมือ/ เครื่องจักรทางการเกษตร ส่วนการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาระหนี้สินในระดับปานกลาง สอดคล้องกับสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพการผลิตลดลงเนื่องจาก ที่ดินที่ทำการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ขาดแคลนที่ดินทำกิน การเกิดภัยธรรมชาติทำให้ผลผลิตลดลง การขาดความรู้พื้นฐานในการพัฒนาการผลิต รวมทั้งความไม่มีเสถียรภาพของราคาผลผลิต ซึ่งปัจจัยดังกล่าว

ทำให้รายได้จากการขายผลผลิตไม่แน่นอน และไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการยังชีพ ด้วยเหตุนี้ ส่งผลให้เกษตรกรขาดความสามารถในการสะสมเงินออมเพื่อการลงทุนและต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ ทั้งในและนอกระบบ เพื่อใช้จ่ายในส่วนที่ไม่เพียงพอ (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2561)

กลางน้ำ

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า การที่ราคาผลผลิตตกต่ำ และในส่วนของซื้อขายสินค้าเกษตรผ่านระบบสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรยังพัฒนาไปได้น้อยมาก เกษตรกรผู้ผลิตส่วนใหญ่ยังคงซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นหลายขั้นตอน ทำให้เกษตรกรตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบอยู่มาก และไม่ได้รับประโยชน์จากราคาผลผลิตทางการเกษตรเต็มที่เท่าที่ควร ส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่าราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ผู้ผลิตหรือเกษตรกรได้รับจะต่ำกว่าหรือใกล้เคียงต้นทุนการผลิตเท่านั้น อีกทั้งยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลให้เกษตรกรต้องประสบกับปัญหาหนี้สินเพิ่มมากขึ้น (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2561)

ปลายน้ำ

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า คราวเรือนเกษตรกรมีรายได้ระหว่างปีไม่สม่ำเสมอ ทำให้บางปีเพาะปลูกมีเงินออมเหลือน้อยหรือไม่มีเงินออมเหลือสำหรับลงทุนและการชำระหนี้สิน หรืออาจชำระได้แต่ไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดทั้งยังมีการกู้ยืมในระหว่างปีเพาะปลูกเพิ่มอีก และเกษตรกรไม่ทราบความสามารถในการชำระคืนของตนเองว่าควรจะต้องกู้เงินเป็นจำนวนเท่าใดจึงจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการชำระคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินเชื่อระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี ซึ่งคราวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินประเภทนี้มากที่สุดเท่ากับร้อยละ 40.40 ส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อที่กู้เพื่อลงทุนทำการผลิตในฤดูกาลหนึ่ง

การแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรที่ผ่านมา

ต้นน้ำ

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สิน ในจุดเริ่มต้นนั้น จะต้องมาจากตัวเกษตรกรเอง สนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปัจจัยที่สามารถผลิตเองได้ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการผลิต การจดบันทึก/ บัญชีครัวเรือน จะทำให้ทราบรายได้รายจ่ายของครัวเรือนเพื่อวางแผนการปรับลดค่าใช้จ่าย ทั้งด้านการเกษตรและนอกการเกษตร ควรให้ความรู้เรื่องหนี้สินและการพักชำระหนี้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง มากกว่านั้นเกษตรกรควรจัดเป็นกลุ่มเพื่อค้ำประกันและช่วยเหลือดูแลกันและกันในกลุ่มสมาชิก ถ้าเกษตรกรกู้ยืมเงินโดยพิจารณาจากเงินออมที่มีอยู่ โดยไม่คาดหวังจากรายได้ในปีต่อไป เกษตรกรก็จะไม่เดือดร้อน และควรใช้เงินตรงตามวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ในขณะเดียวกัน จำนวนการกู้ยืมเงินของเกษตรกร ควรพิจารณาจากขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมตามประเภทฟาร์มและตามความสามารถในการชำระหนี้คืนของเกษตรกร ใน

ส่วนภาครัฐนั้น ควรสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมภาคการเกษตร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การเกษตรของเกษตรกรที่ครบวงจร ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดของพืชผลทางการเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของเกษตรกร และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันกับภาคธุรกิจอื่นได้ ในขณะเดียวกัน สถาบันการเงิน ควรทบทวนนโยบายการให้สินเชื่อ โดยมุ่งเน้นการให้สินเชื่อในรูปของสินเชื่อกลุ่ม แทนการให้สินเชื่อรายบุคคล เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม โดยมีตัวแทนของกลุ่มชาวบ้านในการควบคุม และการตรวจสอบการกู้ยืมเงินและการชำระหนี้ของสมาชิกภายในกลุ่มกันเอง (วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล, 2550)

กลางน้ำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2554) กล่าวว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกร จะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองและการแข่งขันในตลาดได้ ซึ่งการมีกลุ่มที่เข้มแข็งจะเป็นเกราะป้องกันเกษตรกรจากการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ช่วยให้อำนาจการต่อรองทั้งด้านราคา ปริมาณผลผลิต ตลาด หรือแม้แต่ความจำเพาะของผลผลิตทางการเกษตรบางชนิดในฤดูกาลแล่น เช่น ทูเรียน บางสายพันธุ์ เป็นต้น ดังนั้น การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ กองทุน หรือแม้แต่รวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ก็จะช่วยให้เกษตรกรรอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง มีอำนาจในการต่อรองราคามากขึ้นและที่สำคัญก็คือ สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้สามารถมีกำไรและเหลือเงินมากพอในการนำไปชำระหนี้ได้ มากกว่านั้น ควรจะต้องใช้กลไกชุมชนและสถาบันอื่นเข้าร่วมด้วย การใช้วิทยาการสมัยใหม่ ด้านการผลิต การตลาด การเงิน เข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายด้านการผลิต (วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล, 2550)

ปลายน้ำ

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินด้วยตนเอง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ จะรอความช่วยเหลือจากภาครัฐบาล เช่น โครงการยกระดับรายได้ของเกษตรกร โครงการพักชำระหนี้ รongลงมาได้แก่ การวางแผนควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน ปรับเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก/ สัตว์ที่เลี้ยงให้เหมาะสมกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น พืชที่ใช้น้ำน้อย รวมกลุ่มเพื่อทำการระดมทุน หรือสร้างอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ และการปรับเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก/ สัตว์ที่เลี้ยง โดยเน้นพืช/ สัตว์ที่ให้ผลตอบแทนสูง เป็นต้น เห็นได้ว่าภาระหนี้สินของเกษตรกรเป็นปัญหาที่เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่ยากต่อการควบคุม โดยวัตถุประสงค์โครงการพักหนี้เกษตรกร เพื่อบรรเทาภาระหนี้สินของเกษตรกรรายย่อยและประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่มีปัญหาการชำระหนี้ โดยให้เกษตรกรรายย่อยและประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสนำเงินที่ต้องส่งชำระหนี้ไปฟื้นฟูตนเองในการประกอบอาชีพ และปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของครัวเรือนให้ดีขึ้นระหว่างการพักชำระหนี้ และเพื่อให้

เกษตรกรรายย่อยและประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสเข้าถึงองค์ความรู้ในการพัฒนาอาชีพและการดำรงชีวิต เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างบูรณาการและยั่งยืน (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2561)

องค์กรที่มีส่วนช่วยเหลือและเกี่ยวข้องกับการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกร

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2561) กล่าวว่า การนำไปสู่การปรับโครงสร้างอำนาจ ได้แก่

1. สถาบันเกษตรกรหรือสภาเกษตรกร การพัฒนายกระดับการทำงานของเกษตรกร ควรจะต้องยกระดับการทำงานในระดับกลุ่มและองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ให้เป็นสถาบัน ในรูปแบบสภาเกษตรกร ให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการปัญหาของเกษตรกรด้วยตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น

2. สถาบันการเงินเกษตรกรหรือธนาคารเกษตรกร การแก้ปัญหานี้สินและการฟื้นฟูพัฒนาระบบการผลิตของเกษตรกรในปัจจุบันทำได้ยาก ไม่มีพลังเพราะต่างคนต่างทำ โดยเฉพาะ ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ของเกษตรกรกำลังปรับโครงสร้างหนี้เกษตรกร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วารุณี ศรีชัย (2555) ได้ทำการศึกษา เรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ในตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลปานกลางต่อการก่อหนี้สินทางการเกษตร และปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยต่อการก่อหนี้ของเกษตรกร สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และปัจจัยด้านการลงทุนทางการเกษตร ปัจจัยที่มีอิทธิพลปานกลางต่อการก่อหนี้ของเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยด้านการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยการใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยและเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ยานพาหนะต่าง ๆ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น และปัจจัยด้านการกู้ยืมเงินในปริมาณมากเกินไป และท้ายที่สุดคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของเกษตรกรน้อยที่สุดคือ การใช้จ่ายเมื่อการภาวะฉุกเฉิน

อิสยาห์พร อินทวัน (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหานี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายของครัวเรือน ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1) ผล กระทบจากภัยทางธรรมชาติ ทำให้ต้องใช้เงินจำนวนมากในการฟื้นฟูความเสียหายต่อที่อยู่อาศัยและที่ดิน 2) รายได้จากการทำการเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาผลผลิตไม่แน่นอนทั้งต้นทุนการผลิตในปัจจุบันยังสูงกว่าต้นทุนในอดีตอีกด้วย 3) ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภคภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุและเด็ก ค่าเล่าเรียน ที่อยู่อาศัยและ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อัน

ก่อให้เกิดการกู้ยืมเงิน นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรมักมีการกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่าในระบบ เนื่องด้วยเหตุผลด้านขั้นตอนการกู้ยืมที่ง่าย และได้รับเงินสดในทันที

ศิริพร กัณนิเทศ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาหนี้สินเกษตรกร คริวเรือน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาพบว่า นอกจากปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้สินเบื้องต้นคือ รายได้จากการทำนาไม่เพียงพอลงทุนในการทำเกษตร และดูแลสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่านโยบายของรัฐบาลส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนจากการกู้ยืมนอกระบบมากู้ยืมในระบบมากขึ้น โดยเกษตรกรมีทิศทางความต้องการที่จะกู้หนี้สินเพิ่มขึ้นอีกด้วย เนื่องด้วยความปลอดภัยไม่ต้องกังวลเหมือนกับการกู้ในระบบ

กนกรดา มาโนชญ์นิรันดร์ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาหนี้สินเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุดคือ รายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการบริการ เช่น การเข้าถึงบริการง่าย อัตราดอกเบี้ยต่ำ ระยะเวลาในการผ่อนชำระหนี้ยาวนาน เป็นต้น และปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ต้นทุนทางการเกษตร สำหรับในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้

นภาพร ลิ้มประพันธ์ (2553) ได้ศึกษาถึงผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่า F-test (One way anova) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ค้นพบผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน โดยแบ่งปัจจัยผลกระทบต่อการชำระหนี้เป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลความสามารถในการทำเกษตร ได้แก่ รายได้จากการขายผลผลิต และค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร ค่าปุ๋ยเคมี ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านภัยธรรมชาติ คือ ภัยแล้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ ผลผลิตการเกษตรมีราคาตกต่ำ ปัจจัยด้านสังคม คือการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมต่อกัน ปัจจัยทางด้านการเมือง คือนโยบายการแก้ไขหนี้ของภาครัฐ

อัจฉราวดี จันทร์ดวงโต (2556) ที่มีการแบ่งมูลเหตุของปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้เป็นปัจจัยภายนอกและภายในของตัวลูกค้า (เกษตรกรผู้ใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายนอกเป็นปัญหาสูงสุด อันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับภัยทางธรรมชาติและโรครณะบาด ด้านปัจจัยของเกษตรกร คือ มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ปัญหาที่ดินในการประกอบอาชีพน้อย และมีต้นทุนในการผลิตสูง นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรบางรายนำเงินกู้ที่ได้รับมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำเงินกู้ที่กู้มาเพื่อค่าใช้จ่ายในการทำเกษตรมาใช้เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ทำให้ไม่ก่อให้เกิดรายได้และไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ตามกำหนด

มงคล การดี (2541) ศึกษาถึงผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร ผลการศึกษา พบว่าการค้างชำระหนี้สินของเกษตรกร เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุคือส่วนหนึ่งเป็นสาเหตุอันเกิดจากเกษตรกรเอง เช่น การใช้แหล่งกู้ผิดวัตถุประสงค์และเกษตรกรมีความจำเป็นฉุกเฉินในครัวเรือน จึงนำเงินที่จะนำไปชำระหนี้มาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

นิพนธ์ พัวพงศกร (2556) ได้ศึกษานโยบายแทรกแซงราคาของรัฐบาล โดยนโยบายการแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตร 6 ชนิด ก่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเกิน โดยพบว่า การแทรกแซงตลาดข้าว อ้อย และลำไย ก่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเกินมากที่สุด และเกษตรกรชาวนาข้าวได้รับผลประโยชน์ส่วนเกินนั้นน้อยกว่าพ่อค้า ทั้งนี้เกษตรกรที่มีฐานะดีและได้รับผลตอบแทนส่วนเกินมากกว่าเกษตรกรยากจน ซึ่งผลตอบแทนส่วนเกินเกิดจาก 1) รัฐบาลกำหนดราคารับจำนำสินค้าเกษตรในราคาสูงกว่าราคาตลาด 2) รัฐบาลกำหนดค่าจ้างในการสีแปรสภาพและค่าเช่าโกดังในราคาสูงกว่าตลาด ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงยินดีลงทุนใช้ทรัพยากรช่วงชิงผลตอบแทนส่วนเกินในส่วน of เกษตรกรพบว่าบางรายเพิ่มรายการเพาะปลูกพืชที่ได้รับการอุดหนุน และลดพื้นที่การเพาะปลูกพืชอื่น ๆ ชาวนาบางส่วนเลือกเพาะปลูกข้าวที่มีอายุสั้นและคุณภาพต่ำลง

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555) ได้ศึกษาผลดีผลเสียจากการจำนำข้าวทุกเมล็ด ผลการศึกษาพบว่าความสูญเสียของนโยบายรายการหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมของชาวนาที่ต้องการทางกำไรส่วนเกินจากโครงการ ชาวนาจะขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากที่สุดมาขายแก่รัฐบาล ดังนั้นผลคือที่ตามมาคือต้นทุนการผลิตที่ถีบตัวสูงขึ้น จนเท่ากับจำนวน 15,000 บาท สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิชญ อรรถวานิช (2558) ในงานศึกษาการประเมินผลกระทบโครงการรับจำนำข้าวที่มีต่อสถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย ซึ่งพบว่าโครงการรับจำนำข้าวส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรชาวนาเพิ่มขึ้น ในขณะที่รายรับทางตรงของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้ฟาร์มที่มีขนาดใหญ่จะได้รับรายรับมากกว่าฟาร์มเล็ก

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร และขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า ขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมของฟาร์มทั้ง 8 ประเภทนั้น ฟาร์มประเภทปศุสัตว์มีขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมมูลค่าสูงที่สุดคือ 261,439 บาทต่อครัวเรือน ส่วนฟาร์มที่มีขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมมีมูลค่าน้อยที่สุด คือฟาร์มประเภทข้าวคือ 53,307 บาทต่อครัวเรือน สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองโลจิส หรือการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Logit model or logistic regression analysis) เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้สินของครัวเรือน พบว่า ตัวแปรทุกตัว มีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้สินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทัศนคติของเกษตรกรต่อการเป็นหนี้และการพักชำระหนี้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยใน

ระดับปานกลาง แต่ในเรื่องไม่ควรผิคนัดชำระหนี้เกษตรกรให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด และเชื่อว่าโครงการพักชำระหนี้ไม่ได้ทำให้หนี้สินลดลงหนี้สินยังคงเดิมเป็นเพียงการยืดระยะเวลาการชำระหนี้ ดังนั้นภาครัฐควรสนับสนุนและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการใช้และปรับปรุงปัจจัยที่มีอยู่ในฟาร์มให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนะนำให้เกษตรกรจดบันทึกรายรับและรายจ่ายเพื่อเกษตรกรจะได้วางแผนปรับลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนโดยเฉพาะด้านนอกการเกษตร ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีเงินออมเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการพักชำระหนี้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง

นัตรชัย คำเจริญ และคณะ (2553, อ้างถึงใน สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2557 ก) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้ค้างชำระของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส.สาขาแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้างชำระหนี้ของลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาแม่สายที่ชำระหนี้ได้ตามปกติและมีหนี้ค้างชำระ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ อายุของเกษตรกรลูกค้า จำนวนแรงงานในครัวเรือน มูลค่าทรัพย์สิน รายได้สุทธิ แหล่งเงินกู้ยืมอื่น การใช้เงินกู้ การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2550) จากรายงานผลการศึกษาภาวะเศรษฐกิจสังคม ครัวเรือนและแรงงานเกษตร ปีเพาะปลูก พ.ศ. 2549/ 50 พบว่าขนาดหนี้สินต้นปีของครัวเรือนเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 47,672 บาท/ ครัวเรือน ขนาดสินเชื่อระหว่างปี 33,410 บาท/ ครัวเรือน และพบว่าเมื่อเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นจะนำรายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นไปใช้คืนเงินกู้ที่ผ่านมา เงินกู้ส่วนใหญ่จะกู้เพื่อใช้ในการเกษตร และการนำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ ถึงร้อยละ 95 แหล่งเงินกู้ที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นแหล่งเงินในสถาบัน ระยะกู้ยืม ส่วนใหญ่ ร้อยละ 43 เป็นการกู้ระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี สำหรับเหตุผลการค้างชำระหนี้เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดชำระเงิน จากราคาสินค้าเกษตรในปีที่ปรับตัวสูงขึ้นทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตมากขึ้นทำให้มีรายได้เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายมากขึ้น

วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล (2550) ได้ศึกษาเรื่อง หนี้สินของเกษตรกรในชนบทไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อให้เกษตรกรมีระดับหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน การเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้าน การเข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ส่วนปัจจัยช่วยลดภาระหนี้สินเกษตรกร เช่น การเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ และการเข้าร่วมโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปัจจัยที่บั่นทอนความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร เช่น ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร (รวมถึงค่าใช้จ่ายการศึกษา) การเข้าร่วมโครงการสินเชื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการเข้าร่วมโครงการ แก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน ปัจจัยที่เอื้อต่อการชำระหนี้จริงของเกษตรกร ได้แก่ รายได้การเกษตร ทศนคติของเกษตรกรต่อการเป็นหนี้ ทศนคติของเกษตรกรต่อการชำระหนี้ และการเข้าร่วมโครงการบัญชีครัวเรือน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ

ชำระหนี้จริง เช่น จำนวนหนี้สิน และค่าใช้จ่ายการเกษตร สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินฯ ได้แก่ จำนวนหนี้สิน ปรากฏและผู้รู้ในท้องถิ่น และการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ จำนวนเงินออม และรายได้การเกษตร เป็นต้น

ปีฉับปีฉวน รัตนรักษ์นุรักษ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกร ผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญคือ หนี้จากต้นทุนทางการเกษตร หนี้เพื่อการศึกษา บุตรหลาน หนี้เพื่อการค้าซื้อขายยานพาหนะ หนี้เพื่อนำไปชำระหนี้เดิม หนี้เพื่อการรักษาพยาบาล หนี้เพื่อการซ่อมแซมบ้าน หนี้เพื่อผ่อนซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า และหนี้สินจากการผ่อนชำระหนี้ตามลำดับ ในขณะที่ประเภทของหนี้ที่ส่งผลต่อมูลค่าหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ หนี้อันเกิดจากต้นทุนทางการเกษตร นอกจากนี้เกษตรกรที่มีทัศนคติต่อการเป็นหนี้ในเชิงบวกมีโอกาที่ระดับหนี้สินและภาวะการเป็นหนี้มากขึ้น เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการนโยบายอุดหนุนด้านราคา ผลผลิตมีแนวโน้มมีมูลค่าหนี้สินและสถานะการเป็นหนี้มากขึ้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์สามารถอธิบายถึงความสอดคล้องได้คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนโยบายด้านราคาจากรัฐบาลเป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมาก มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง และมีแนวโน้มประกอบเพียงแต่อาชีพเกษตรกรรมหลักเท่านั้น ไม่ประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ โดยมีมูลค่าหนี้สินเกิดจากการกู้ยืมเพื่อเป็นต้นทุนทางการเกษตรเป็นหลัก นอกจากนี้ความมั่นใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือด้านราคาพืชผลการเกษตรจากรัฐบาลส่งผลให้เกษตรกรมีแนวโน้มในการก่อหนี้ลดลง โดยเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมลดลงและชะลอการใช้จ่ายหากทราบว่าในอนาคตหนี้สินจะลดลง เกษตรกรจะมีรายได้มากขึ้น จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มเกษตรกร 3 กลุ่มพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีมูลค่าหนี้สิน ภาวะการเป็นหนี้ และการผัดผ่อนชำระหนี้มากกว่าเกษตรกรกลุ่มอื่น และมากกว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อรายได้มีน้อยกว่าข้าวประมาณ 2 เท่า และน้อยที่สุดในกลุ่มเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วรรณภา วงศ์สวรรค์ ขนิษฐา เสถียรพิระกุล, ปราโมช ศิระ โกลเศศ และเกรียงศักดิ์ ศรีเงิน (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสมของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอัตราหนี้สะสมในครัวเรือนเฉลี่ย 300,001-500,000 บาท โดยมากมีสัญญาการกู้ยืม 4 สัญญากู้ต่อครัวเรือน และเป็นการกู้ยืมเพื่อลงทุนทางการเกษตร พฤติกรรมการกู้ยืมโดยมากส่งตรงตามกำหนดแล้วขอกู้กลับ 10,000-50,000 บาท ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาระหนี้สินสะสมในครัวเรือนมากที่สุดคือ ปัจจัยทางด้านสังคม และนโยบายของรัฐ สถาบันการเงินเป็น

ที่ยอมรับ เงื่อนไขการกู้ที่จูงใจ และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รองลงมาคือ ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ การลงทุนด้านการเกษตร การซื้อปุ๋ย เชื้ออุปกรณ์ จากการสนทนากลุ่มเกษตรกรมี ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสม ร่วมกันว่าเกษตรกรขาดความรู้ในเรื่อง การทำเกษตรอย่างถ่องแท้ควรได้รับความรู้ในด้านนี้เพิ่มเติม ควรมีการจัดทำบัญชีเพื่อรับรู้กระแส เงินสดในครัวเรือนวางแผนการใช้จ่ายได้ถูกต้อง

มานิตย์ สิงห์ทองชัย และระติมา ภูริรุ่งภิญโญ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการ หนี้สินภาคครัวเรือนตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่ครอบครัวเกษตรกรแทบจะทุกหลังคา เรือนในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี และรายได้ที่เกิดจากการผลิตภาคการเกษตรของ ครัวเรือนนั้นไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้สินรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของสมาชิก แต่เนื่องจากเงื่อนไขที่เป็นศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการ ผลิตสำคัญเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม เงื่อนไขของกลุ่มองค์กรและกลุ่มอาชีพเป็นเงื่อนไขของ ศักยภาพของแกนนำชุมชนและเกษตรกรในการปรับตัว ทำให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินประสบ ความสำเร็จ ผ่านกระบวนการดำเนินการ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการลดต้นทุนการผลิต ประกอบไป ด้วย การแลกเปลี่ยนแรงงาน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ปุ๋ยพืชสด หรือสารชีวภาพ การเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ ธาตุอาหารของดิน 2) กิจกรรมการกระจายความเสี่ยง ประกอบไปด้วย การลดพื้นที่เพาะปลูก การปลูกพืชผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ผสมผสาน 3) กิจกรรมการเพิ่มรายได้ ประกอบไปด้วย การแปรรูปผลผลิต การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เสริมรายได้ รายได้ โดยส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวพันธุ์ดี (ข้าวปลอดสารพิษ) เพื่อไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย, ส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในตำบลและ 4) กิจกรรมการลดรายจ่าย โดยต้องมีการหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต รวมถึงการสร้างเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ

กมลวรรณ พิมพ์แพทย์ และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ชาวนาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเป็นหนี้ของเกษตรกรส่วนใหญ่ เกิด จากการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากนโยบายของภาครัฐแต่ชาวนาขาดความรู้ในการบริการการเงิน ชาวนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินช่วยลดภาระหนี้สินและมีผลต่อความ มั่นคงของชาวนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการกับภาวะหนี้สินของเกษตรกรให้ประสบผลสำเร็จต่อไป โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

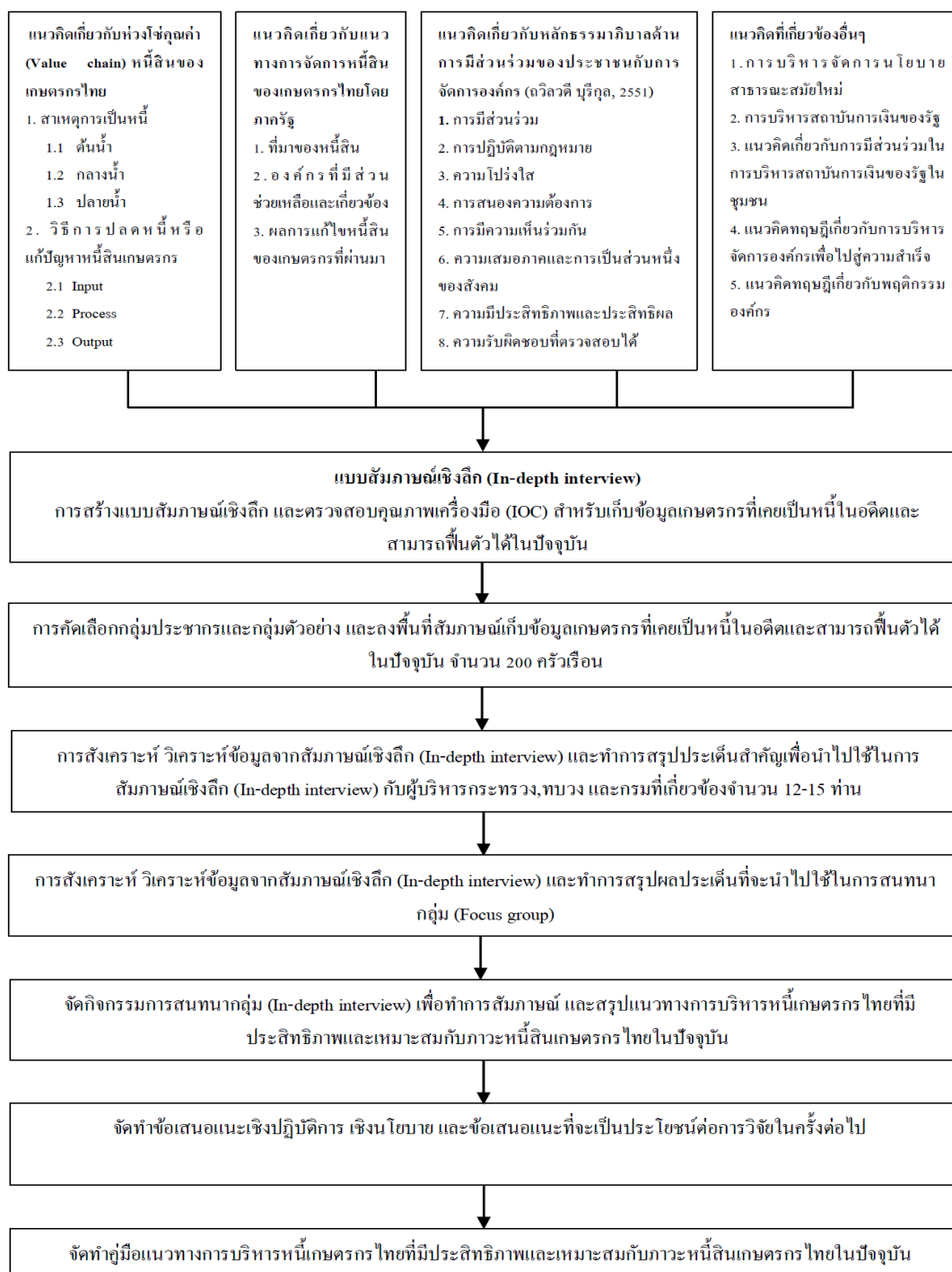
1. รูปแบบการวิจัย
2. ขั้นตอนในการวิจัย
3. การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การจัดการข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจะเป็นการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 ท่าน และผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐ จำนวน 10 ท่าน และเจ้าหน้าที่ในระบบ 5 คน เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นที่จะนำไปยืนยันในการสนทนากลุ่ม ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐและเกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 9 ท่าน เพื่อยืนยันผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วทำการสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการและจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และคู่มือแนวทางการบริหารหนี้เกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ขั้นตอนในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนในการวิจัย

จากภาพที่ 3-1 ขั้นตอนในการวิจัย สามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยละเอียดได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary analysis) เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือในการวิจัยนั้นคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย เกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐ และและเจ้าหน้าที่นอกระบบ

ขั้นตอนที่ 5 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐจำนวน 10 ท่าน และและเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน

ขั้นตอนที่ 6 การสนทนากลุ่ม และสรุปแนวทางการบริหารหนี้เกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 7 แนวทางการบริหารหนี้เกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 8 จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และคู่มือแนวทางการบริหารหนี้เกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 เกษตรกรผู้เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542) ใช้การเลือกเก็บตัวอย่าง โดยเลือกเก็บเฉพาะเกษตรกรผู้เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ ใน 4 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ ชลบุรี ระยอง ตราด และฉะเชิงเทรา จังหวัดละ 50 คน รวมเป็นทั้งหมด 200 คน

ขั้นตอนที่ 2 เลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสะดวก (Convenience sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารระดับสูงตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและดูแลด้านหนี้สินเกษตรกรโดยตรง หลังจากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสะดวก (Convenience sampling)

กลุ่มที่ 3 เจ้าหนี้ในระบบ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยจะต้องเป็นผู้ให้เงินกู้ในระบบกับเกษตรกรโดยตรงในอัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างจากสถาบันการเงินของรัฐ หลังจากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสะดวก (Convenience sampling)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่ม ที่ใช้เพื่อการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่

1. เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน
2. ผู้บริหารระดับสูงตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน
3. เจ้าหนี้ในระบบ จำนวน 5 คน โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open-ended) แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไปขอความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ก่อนนำไปใช้จริง

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่ม โดยมีวิธีทำ คือ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่ม ที่สร้างขึ้นมาขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ว่ามีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยใช้การหาค่า IOC (Index of item objective consistency) แล้วจึงนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่มให้มีความเหมาะสมและถูกต้องก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data)

1. โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary analysis) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เก็บข้อมูลเกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีต และสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 ครัวเรือน ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เก็บข้อมูลผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐจำนวน 10 ท่าน
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เก็บข้อมูลเจ้าหน้าที่นอกระบบ จำนวน 5 คน

การสนทนากลุ่ม (Focus group)

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อยืนยันผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหนี้ของเกษตรกร รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งประธาน/ ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งเทียบเท่าของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรของรัฐจำนวน 9 ท่าน และทำการสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในขั้นตอนสุดท้าย

การจัดการข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยด้านการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรและการบริหารสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัยต่อไป
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึกเกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลจากจำนวนคนที่ตอบคำถามสัมภาษณ์ แต่ละข้อของแต่ละกลุ่ม แล้วใช้การจัดกลุ่ม

ประเด็นข้อมูลในแต่ละด้านออกมา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้นจึงนำผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเป็นฐานข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามต่อไป

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณของแบบสอบถาม มีดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage หรือ %) เพื่อใช้แปลความหมายของ ข้อมูลในคำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

1.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของ ข้อมูลในคำถามที่ให้ตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยผู้วิจัยได้ทำการแปรผล ค่าเฉลี่ย (Mean) ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ

2. สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้การหาค่า IOC (Index of item objective consistency) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน

ส่วนที่ 3 ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

คำถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เป็นเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน

1. เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-1 จำนวนและร้อยละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	145	72.50
หญิง	55	27.50
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-1 พบว่า ละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเพศชาย 145 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 และเป็นหญิง 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50

2. การศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-2 จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	8	4.00
ป.4	16	8.00
ป.6	8	4.00
ม.3	12	6.00
ม.6	24	12.00
ปวช.	28	14.00
ปวส.	40	20.00
ปริญญาตรี	60	30.00
สูงกว่าปริญญาตรี	4	2.00
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-2 พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่จบปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาได้แก่ ปวส. จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ปวช. จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 ม.6 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ป.4 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ป.6 และ ไม่ได้เรียน จำนวน 8 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.00 น้อยที่สุดคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

3. ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-3 จำนวนและร้อยละ ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตำแหน่งหรือหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	140	70.00
ทำสวน	60	30.00
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-3 พบว่า ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย เกษตรกร จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 และนักประมง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ตามลำดับ

4. จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-4 จำนวนและร้อยละ จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 5 ปี	10	5.00
5-20 ปี	116	58.00
มากกว่า 20 ปี	74	27.00
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-4 พบว่า จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกมากที่สุด คือ 5-20 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 รองลงมาได้แก่ มากกว่า 20 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 และน้อยที่สุดคือ ไม่เกิน 5 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

5. สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-5 จำนวนและร้อยละ สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

สถานที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ชลบุรี	50	25.00
ระยอง	50	25.00
ตราด	50	25.00
จันทบุรี	50	25.00
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-5 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกจาก 4 จังหวัด ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คือ จังหวัดละ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รวมทั้งสิ้น 200 คน

6. หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-6 จำนวนและร้อยละ หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

หน้าที่รับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
ทำสวน	112	56.00
ปลูกปาล์ม	12	6.00
ปลูกยาง	8	4.00
เลี้ยงหมู	8	4.00
เลี้ยงไก่	8	4.00
เพาะเห็ดฟาง	8	4.00
ทำไร่	40	20.00
ฝึกไฮโดรโปนิกส์	4	2.00
รวม	200	100.00

จากตารางที่ 4-6 พบว่า หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกมากที่สุด คือ ทำสวน จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมาได้แก่ ทำไร่ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ปลูกปาล์ม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ปลูกยาง เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เพาะเห็ดฟาง จำนวน 8 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และน้อยที่สุดคือ ปลูกผักฝึกไฮโดรโปนิกส์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบ่งหัวข้อและประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน
 - 1.1 ปัจจุบัน ท่านมีหนี้สินอะไรบ้าง และเป็นจำนวนเท่าใด
 - 1.2 ท่านมีหนี้แบบในระบบหรือนอกระบบประมาณเท่าใด
2. ห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร
 - 2.1 เหตุผลในการกู้เงิน
 - 2.2 ปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน
 - 2.3 ท่านกู้เงินจากแหล่งใด
 - 2.4 ท่านมีการค้ำประกันหรือไม่ และมีเอกสารค้ำประกันเพื่อกู้เงินที่ผ่านมาหรือไม่
 - 2.5 ท่านกู้เงินเพียงผู้เดียวหรือกู้ร่วมกับผู้อื่น และมีกระบวนการอย่างไร
 - 2.6 เงินกู้สามารถทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร
 - 2.7 ท่านกู้เงินเพื่อนลงทุนแล้วสามารถขายได้กำไรหรือขาดทุนอย่างไร

3. วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน
 - 3.1 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินได้อย่างไร
 - 3.2 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการจัดการคนได้อย่างไร
 - 3.3 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการตลาดได้อย่างไร
4. การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ
 - 4.1 ท่านคิดว่าการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยควรทำอย่างไร
 - 4.2 ท่านคิดว่าปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นควรประกอบด้วยอะไร
5. การส่งเสริมจากภาครัฐ
 - 5.1 ท่านคิดว่า ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยหรือไม่
 - 5.2 ท่านคิดว่าภาครัฐจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการสัมภาษณ์แยกตามประเด็นข้อคำถามได้ดังนี้

คำถามส่วนที่ 2 ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

คำถามข้อที่ 2.1 ปัจจุบัน ท่านมีหนี้สินอะไรบ้าง และเป็นจำนวนเท่าใด

ตารางที่ 4-7 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 2.1

สถาบันการเงิน	รายละเอียดเงินกู้	จำนวนเงินกู้	จำนวนเกษตรกร	ร้อยละ
ธ.ก.ส.	เงินกู้โดยเฉลี่ย	853,854 บาท	200	100.00
	มากที่สุด	8,000,000 บาท	8	4.00
	น้อยที่สุด	หมดหนี้	32	16.00
	ไม่แจ้งจำนวนเงิน	-	8	4.00
ธนาคารกรุงไทย	เงินกู้โดยเฉลี่ย	100,000 บาท	48	24.00

ตารางที่ 4-7 (ต่อ)

สถาบันการเงิน	รายละเอียดเงินกู้	จำนวนเงินกู้	จำนวนเกษตรกร	ร้อยละ
กองทุนหมู่บ้าน	เงินกู้โดยเฉลี่ย	25,000 บาท	120	60.00
	มากที่สุด	30,000 บาท	48	24.00
	น้อยที่สุด	20,000 บาท	68	34.00
	ไม่แจ้งจำนวนเงิน	-	4	2.00
ธนาคารชนชาติ	เงินกู้โดยเฉลี่ย	50,000 บาท	48	24.00
บริษัทไฟแนนท์ รถยนต์	เงินกู้โดยเฉลี่ย	372,500 บาท	44	22.00
	มากที่สุด	1,000,000 บาท	4	2.00
	น้อยที่สุด	100,000 บาท	4	2.00
	ไม่แจ้งจำนวนเงิน	-	8	4.00
กองทุนเกษตร	เงินกู้โดยเฉลี่ย	2,000 บาท	32	16.00
โรงน้ำตาล	เงินกู้โดยเฉลี่ย	900,000 บาท	44	22.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด เป็นหนี้หรือเคยเป็นหนี้ ธ.ก.ส. เงินกู้โดยเฉลี่ยประมาณ 853,854 บาท รองลงมาได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน เงินกู้โดยเฉลี่ยประมาณ 25,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ธนาคารกรุงไทย และ ธนาคารชนชาติ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 เท่ากัน โดยที่ เงินกู้โดยเฉลี่ยของ ธนาคารกรุงไทย ประมาณ 100,000 บาท และ เงินกู้โดยเฉลี่ยของ ธนาคารชนชาติ ประมาณ 50,000 บาท ในขณะที่ บริษัทไฟแนนท์รถยนต์ และ โรงน้ำตาล จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 เท่ากัน โดยที่ เงินกู้โดยเฉลี่ยของบริษัทไฟแนนท์รถยนต์ ประมาณ 372,500 บาท และ เงินกู้โดยเฉลี่ยของ โรงน้ำตาล ประมาณ 900,500 บาท โดยเงินกู้โดยเฉลี่ยของกองทุนเกษตร น้อยที่สุด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 เงินกู้โดยเฉลี่ย 2,000 บาท ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 2.2 ท่านมีหนี้แบบในระบบหรือนอกระบบประมาณเท่าใด

ตารางที่ 4-8 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 2.2

สถาบันการเงิน	รายละเอียดเงินกู้	จำนวนเงินกู้	จำนวนเกษตรกร	ร้อยละ
ไม่มีหนี้นอกระบบ	-	-	172	86.00
ยืมบุคคลในครัวเรือน	-	-	8	4.00
ไม่มีดอกเบีย				
หนี้นอกระบบ	เงินกู้โดยเฉลี่ย	212,500 บาท	18	60.00
	มากที่สุด	400,000 บาท	2	1.00
	น้อยที่สุด	50,000 บาท	5	2.50
	ไม่แจ้งจำนวนเงิน	-	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้อาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เป็นหนี้นอกระบบ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 86.00 ในขณะที่มีอยู่ 18 คน ที่เป็นหนี้นอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 60.00 โดยเงินกู้โดยเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 212,500 บาทและต่ำสุดประมาณ 50,000 บาท แต่มีอยู่ 8 คนที่ยืมบุคคลในครัวเรือน ไม่มีดอกเบี้ยคิดเป็นร้อยละ 4.00

คำถามส่วนที่ 3 ห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร

คำถามข้อที่ 3.1 เหตุผลในการกู้เงิน

ตารางที่ 4-9 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.1

เหตุผลในการกู้เงิน	จำนวน	ร้อยละ
1. ลงทุนธุรกิจ และลงทุนการเกษตร	168	84.00
2. นำมาใช้ในครัวเรือน	16	8.00
3. ซื้อที่ดินเพื่อขยายการทำเกษตร ซื้อรถ และลงทุนการเกษตร	24	12.00
4. ซื้อรถบรรทุก ลงทุนการเกษตร วางมัดจำแรงงาน	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้อาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อลงทุนธุรกิจ และลงทุนการเกษตร จำนวน 168 คน คิดเป็น ร้อยละ 84.00 รองลงมาได้แก่นำไปซื้อที่ดินเพื่อขยายการทำเกษตร ซื้อรถ และลงทุนการเกษตร จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ

12.00 นำมาใช้ในครัวเรือน จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 และนำไปซื้ออรรถบรรทุก ลงทุน
การเกษตร วางมัดจำแรงงาน จำนวน 4 คน คิดเป็น ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.2 ปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน

ตารางที่ 4-10 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.2

ปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน	192	96.00
พบปัญหาอุปสรรคในการกู้เงินเล็กน้อย	8	4.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่
ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน จำนวน 192 คน คิดเป็น ร้อยละ 96.00 และ พบปัญหาอุปสรรคใน
การกู้เงินเล็กน้อย จำนวน 8 คน คิดเป็น ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.3 ท่านกู้เงินจากแหล่งใด

ตารางที่ 4-11 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.3

แหล่งเงินกู้ของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. ธ.ก.ส.	200	100.00
2. ธนาคารกรุงไทย	48	24.00
3. ธนาคารชนชาติ	48	24.00
4. กองทุนเกษตร	32	16.00
5. บริษัทไฟแนนซ์	44	22.00
6. นายทุน	20	10.00
7. โรงน้ำตาล	44	22.00
8. กองทุนหมู่บ้าน	120	60.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด
เป็นหนี้หรือเคยเป็นหนี้ ธ.ก.ส. รองลงมาได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ
60.00 ธนาคารกรุงไทย และ ธนาคารชนชาติ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 เท่ากัน ในขณะที่

บริษัทไฟแนนซ์รถยนต์ และ โรงน้ำตาล จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 เท่ากัน กองทุนเกษตร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 และนายทุนน้อยที่สุด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.4 ท่านมีการค้าประกันหรือไม่ และมีเอกสารค้าประกันเพื่อกู้เงินที่ผ่านมาหรือไม่

ตารางที่ 4-12 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.4

เอกสารค้าประกันเพื่อกู้เงิน	จำนวน	ร้อยละ
1. เอกสารที่ดิน	184	92.00
2. บุคคลค้าประกันหรือรวมกลุ่ม	40	20.00
3. ทะเบียนรถยนต์	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เอกสารที่ดินในการค้าประกันเพื่อกู้เงิน จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมาได้แก่ ใช้บุคคลค้าประกันหรือรวมกลุ่ม จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และใช้ทะเบียนรถยนต์ น้อยที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.5 ท่านกู้เงินเพียงผู้เดียวหรือกู้ร่วมกับผู้อื่น และมีกระบวนการอย่างไร

ตารางที่ 4-13 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.5

ลักษณะการกู้เงิน	จำนวน	ร้อยละ
กู้คนเดียว	188	94.00
กู้ร่วมกับคนอื่น	12	6.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กู้เงินคนเดียวด้วยตัวเอง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 94.00 และกู้ร่วมกับคนอื่น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.6 เงินกู้สามารถทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการหรือไม่
อย่างไร

ตารางที่ 4-14 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.6

ความคล่องตัวที่เกิดจากเงินกู้	จำนวน	ร้อยละ
คล่องตัวขึ้น	192	96.00
ติดขัดอยู่บ้าง	8	4.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคล่องตัวมากขึ้นจากเงินกู้ จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 96.00 และ ติดขัดอยู่บ้าง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 3.7 ท่านกู้เงินเพื่อนลงทุนแล้วสามารถขายได้กำไรหรือขาดทุนอย่างไร

ตารางที่ 4-15 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 3.7

มีกำไรหรือขาดทุนจากการลงทุน	จำนวน	ร้อยละ
1. มีกำไร	95	48.00
2. มีกำไรนิดหน่อย	52	26.00
3. เสมอตัว	8	4.00
4. ยังเป็นการลงทุน จังยังไม่มียกำไรมากนัก	4	2.00
5. ขาดทุน	8	4.00
6. ขึ้นอยู่กับราคาผลิต บางครั้งก็มีกำไร บางครั้งก็ขาดทุน	32	16.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีกำไรจากการนำเงินกู้ไปลงทุน จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมาได้แก่ มีกำไรบ้างนิดหน่อย จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 บางครั้งก็มีกำไร บางครั้งก็ขาดทุน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 เท่ากัน ในขณะที่เสมอตัวและขาดทุน จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 เท่ากัน และยังเป็นการลงทุน ยังไม่มีกำไรมากเท่าที่ควร มีจำนวนน้อยที่สุด 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

คำถามส่วนที่ 4 วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน

คำถามข้อที่ 4.1 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินได้อย่างไร

ตารางที่ 4-16 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.1

การแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
1. ลงทุนหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ	12	6.00
2. แบ่งเงินกู้เป็นก้อน ๆ จะนำไปใช้จ่ายเรื่องอะไรบ้าง	12	6.00
3. หาอาชีพเสริมเพื่อก่อให้เกิดรายได้	8	4.00
4. ไม่ใช่เงินเกินตัว	12	6.00
5. มีรายได้มาชำระหนี้ก่อน เพื่อให้หนี้หมดให้เร็วที่สุด	4	2.00
6. เวลามีปัญหาการเงินปรึกษา ธ.ก.ส.	64	32.00
7. ได้เงินมาก็นำมาลงทุนทั้งหมด รอเก็บผลผลิต	4	2.00
8. ยืมเงินคนในครอบครัว ไม่เสียดอกเบี้ย	12	6.00
9. หนี้นอกระบบ	8	4.00
10. ไม่มีปัญหา	36	18.00
11. ออมเงิน เวลาต้องการใช้จ่ายถึงจะนำออกมาใช้จ่าย	4	2.00
12. ใช้เงินอย่างประหยัด	16	8.00
13. ชำระหนี้ตามกำหนด	8	4.00
14. สถานชนานุบาล	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่
 แก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงิน โดยการปรึกษา ธ.ก.ส. เพื่อขอคำแนะนำด้านการกู้เงินลงทุน
 จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมาได้แก่ จะต้องใช้สอยเงินทองอย่างประหยัด จำนวน
 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ในขณะที่การยืมเงินคนในครอบครัวแบบไม่เสียดอกเบี้ย เพื่อการลงทุน
 หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ รวมถึงแบ่งเงินกู้เป็นก้อน ๆ จะนำไปใช้จ่ายเรื่องอะไรและไม่ใช่เงินเกินตัว
 มีจำนวนเท่า ๆ กัน คือ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 มากกว่านั้น การหาอาชีพเสริมเพื่อก่อให้เกิด
 รายได้เพิ่มเติม การพิจารณากู้หนี้นอกระบบ รวมถึงการพยายามชำระหนี้ตามกำหนด ก็สามารถ
 แก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินได้ โดยมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 นอกจากนี้ เกษตรกร
 ส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินสามารถทำได้โดยจะต้องมีการ

ออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น การหาเงินจุนจุกจากโรงจำหน่ายหรือสถานธนาฑูบาล ซึ่งพอได้เงินมาก็นำมาลงทุนเพิ่มเติมและรอเก็บผลผลิตให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและทำให้สามารถชำระหนี้ได้ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ในขณะที่เดียวกันก็มีเกษตรกรถึง 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18 ที่มองว่าพวกเขาไม่ได้มีปัญหาด้านการบริหารการเงินเลย

คำถามข้อที่ 4.2 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการจัดการคนได้อย่างไร

ตารางที่ 4-17 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.2

การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการคน	จำนวน	ร้อยละ
1. จ้างแรงงานต่างด้าว	28	14.00
2. ไม่มีปัญหาด้านแรงงาน จ้างประจำเป็นรายเดือน	48	24.00
3. ทำเองในครอบครัว	68	34.00
4. ทำคนเดียว	20	10.00
5. ใช้วิธีจ้างแรงงานชั่วคราวหรือรายวัน	36	18.00
6. หาลูกจ้างยาก	12	6.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่แก้ไขปัญหาด้านการจัดการคนโดยการลงมือทำกันเองในครอบครัวโดยไม่ต้องพึ่งใคร จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ ใช้วิธีจ้างแรงงานชั่วคราวหรือรายวัน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ลำดับถัดมา คือ การจ้างแรงงานต่างด้าว จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 ต่อมา คือ ทำเองคนเดียวโดยลำพัง ไม่ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ในขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรถึง 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 ที่มองว่า พวกเขาไม่ได้มีปัญหาด้านการจัดการคนเลย บางส่วนก็มองว่า การหาหาลูกจ้างมาทำงานเป็นเรื่องที่ยากมาก โดยมีเกษตรกรถึง 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ที่ให้ข้อมูล

คำถามข้อที่ 4.3 ท่านแก้ไขปัญหาด้านการตลาดได้อย่างไร

ตารางที่ 4-18 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 4.3

การแก้ไขปัญหาด้านการตลาด	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มีปัญหาการตลาด	40	20.00
2. มีแหล่งรับซื้อแน่นอน มีตลาดรองรับ	84	42.00
3. เลือกแหล่งรับซื้อที่ให้ราคาสูง	4	2.00
4. จำเป็นต้องขายตามราคาตลาด	28	14.00
5. จำหน่ายผลผลิตให้โรงงานโดยตรง	32	16.00
6. ติดต่อผู้ซื้อโดยตรง	12	6.00
7. ตั้งกลุ่มสหกรณ์โดยไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง	4	2.00
8. ช่วงที่สินค้ามีราคาสูงต้องเก็บเกี่ยวเพื่อขายให้ทันราคา	4	2.00
9. ปลูกผักหลาย ๆ พันธุ์ และแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่
 แก้ไขปัญหาด้านการตลาดโดยการหาแหล่งรับซื้อที่แน่นอน โดยจะต้องมีตลาดรองรับอย่างเพียงพอ
 จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาคือ จำหน่ายผลผลิตให้โรงงานโดยตรง จำนวน 32 คน
 คิดเป็นร้อยละ 16.00 ต่อมาก็คือ ยังไงก็จำเป็นต้องขายตามราคาตลาด หลีกเลียงไม่ได้ จำนวน 28 คน
 คิดเป็นร้อยละ 14.00 เกษตรกรส่วนหนึ่ง กล่าวว่า สามารถแก้ไขปัญหาด้านการตลาดโดยติดต่อผู้ซื้อ
 ได้โดยตรง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ส่วนการเลือกแหล่งรับซื้อที่ให้ราคาสูง ตั้งกลุ่ม
 สหกรณ์โดยไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ปลูกผักหลาย ๆ พันธุ์ และแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่ม
 มูลค่า และช่วงที่สินค้ามีราคาสูงต้องเก็บเกี่ยวเพื่อขายให้ทันราคา มีจำนวนเกษตรกรที่ให้ความเห็น
 เท่ากัน จำนวน 4 คิดเป็นร้อยละ 2.00 ในขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรถึง 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00
 ที่มองว่า พวกเขาไม่ได้มีปัญหาด้านการตลาดเลย

คำถามส่วนที่ 5 การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ

คำถามข้อที่ 5.1 ท่านคิดว่าการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยควรทำอย่างไร

ตารางที่ 4-19 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 5.1

การบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้ที่ได้มาแบ่งเป็นส่วน ๆ เก็บออม และนำไปลงทุนต่อ	28	14.00
2. ไม่รู้จะทำอะไร เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ	8	4.00
3. รายได้เกษตรกรจะเป็นไปตามฤดูกาล เมื่อมีรายได้จากผลผลิตก็จะแบ่งมาชำระหนี้	16	8.00
4. ประกันราคาผลผลิตเกษตร	24	12.00
5. ถ้าราคาผลผลิตราคาดี เกษตรกรก็ไม่กู้ยืมเงิน	4	2.00
6. ทำเป็นพืชไร่สวนผสมถึงจะหมุนเวียนเงินทุนและได้รายได้จากผลผลิต	4	2.00
7. พยายามประหยัด อดออม	24	12.00
8. ลงทุนให้น้อยพร้อมกันพัฒนาผลผลิตให้ดี	4	2.00
9. กู้เงินมาแล้วให้ใช้ให้ตรงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้	8	4.00
10. หารายได้เพิ่ม	4	2.00
11. อยากพักหนี้	4	2.00
12. ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อที่จะรู้รายรับรายจ่ายของครัวเรือน	12	6.00
13. ชำระหนี้ตามกำหนด	24	12.00
14. ควรมีตลาดรองรับผลผลิตให้กว้างขึ้น	4	2.00
15. ควรสร้างโซนแต่ละภาคในการปลูกพืช	4	2.00
16. ให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ	4	2.00
17. ลดอัตราดอกเบี้ย	4	2.00
18. ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน	8	4.00
19. จ้างแรงงานให้น้อยลง ทำด้วยตัวเองมากขึ้น	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า การบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพสามารถทำได้โดยการจัดการรายได้ที่ได้มและแบ่งเป็นส่วน ๆ เพื่อเก็บออม และนำไปลงทุนต่อ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 รองลงมาคือ ประกันราคาผลผลิตเกษตรและการชำระหนี้ตามกำหนด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ต่อมาคือ รายได้เกษตรกรจะเป็นไปตามฤดูกาล เมื่อมีรายได้จากผลผลิตก็จะแบ่งมาชำระหนี้ จำนวน 16 คน

คิดเป็นร้อยละ 8.00 ถัดไปคือ การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อที่จะรู้รายรับรายจ่ายของครัวเรือน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ในขณะที่เดียวกันการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินมาแล้วให้ใช้ให้ตรงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ในขณะที่เกษตรกรจำนวนกว่า 8 คน ที่ไม่รู้จะทำอย่างไร เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ ในส่วนการบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพในด้านอื่น ๆ ที่มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ประกอบด้วย เลือกลงปลูกพืชไร่สวนผสม รวมถึงการพัฒนาผลผลิตให้ดีขึ้น สร้างโซนแต่ละภาคในการปลูกพืชที่มีความหลากหลาย ให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ ในส่วนของภาครัฐเองก็อาจจะช่วยพักหนี้ให้เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถหมุนเงินและตั้งหลักได้ก่อน แล้วค่อยเริ่มชำระหนี้ใหม่ ช่วยลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อลงทุน และช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้น และมีความยั่งยืน

คำถามข้อที่ 5.2 ท่านคิดว่าปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นควรประกอบด้วยอะไร

ตารางที่ 4-20 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 5.2

ปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้	4	2.00
2. ส่งเสริมราคาพืชผลทางการเกษตรให้สูง	36	18.00
3. พยายามใช้หนี้สินที่มีให้หมดโดยเร็ว ถ้ามีโอกาส	16	8.00
4. ไม่มีความเห็น	4	2.00
5. ขยัน ประหยัด อดออม	4	2.00
6. ทำอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น	8	4.00
7. ประหยัดต้นทุนในการผลิตให้มากที่สุด	12	6.00
8. เพิ่มผลผลิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้	8	4.00
9. ขยายเวลาชำระหนี้	4	2.00
10. ทำบัญชีครัวเรือน	56	28.00
11. การเงินที่มีประสิทธิภาพโดยการแบ่งรายได้เป็นสัดส่วน	20	10.00
12. รัฐบาลควรกำหนดราคากลาง ประกันราคาผลผลิต ที่มัน	24	12.00
ชัดเจน		

ตารางที่ 4-20 (ต่อ)

ปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
13. สร้างผลผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด	4	2.00
14. เกือบเกี่ยวให้ทันกับความต้องการของตลาด	4	2.00
15. ลดอัตราดอกเบี้ย	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การรู้จักจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลักบัญชีรายรับ รายจ่าย จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมราคาพืชผลทางการเกษตรให้สูงขึ้น ให้เกษตรกรสามารถอยู่ได้ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ต่อมา คือ รัฐบาลควรกำหนดราคากลาง ประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรให้ชัดเจน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ต่อมา คือ การบริหารจัดการเงินที่มีประสิทธิภาพโดยการแบ่งรายได้เป็นสัดส่วนในการใช้จ่ายอย่างชัดเจน ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ถัดไปคือ พยายามใช้หนี้สินที่มีให้หมดโดยเร็ว ถ้ามีโอกาส เพื่อไม่ให้เกิดภาระผูกพันในระยะยาว จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ต่อมา คือ การประหยัดต้นทุนในการผลิตให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผลิตผลและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ถัดไป คือ การพยายามเพิ่มผลผลิตและการทำอาชีพเสริมเพื่อก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น จำนวน 8 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ในส่วนอื่น ๆ ที่เกษตรกรมองว่า ปัจจัยที่จะช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การลดรายจ่าย ประหยัด อดออม ทำงานด้วยความขยันขันแข็ง การขยายเวลาชำระหนี้และการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ สร้างผลผลิตและเกี่ยวเกี่ยวให้ทันกับความต้องการของตลาด มีจำนวนผู้ให้ความเห็นเท่า ๆ กัน คือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00

คำถามส่วนที่ 6 การส่งเสริมจากภาครัฐ

คำถามข้อที่ 6.1 ท่านคิดว่า ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยหรือไม่

ตารางที่ 4-21 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 6.1

การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินจากรัฐ	จำนวน	ร้อยละ
1. รัฐให้ความช่วยเหลือ เช่น บัตรสวัสดิการภาครัฐ บัตรสินเชื่อเกษตรกร โครงการพักต้น ลดดอกเบี้ย	112	56.00
2. รัฐช่วยเหลือ แต่ยังไม่ทั่วถึง	36	18.00
3. รัฐยังไม่มีส่งเสริม	32	16.00
4. ช่วยแก้ไขเรื่องหนี้นอกระบบ	8	4.00
5. ให้มีตลาดรองรับ เช่น ตลาดประชารัฐ เป็นต้น	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สิน โดยการให้บัตรสวัสดิการภาครัฐ บัตรสินเชื่อเกษตรกร โครงการพักต้นและลดดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงินภายใต้การกำกับของรัฐ จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมา ได้แก่ ยื่นมือเข้าไปช่วยแก้ไขเรื่องหนี้นอกระบบ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ถัดไป คือ ช่วยหาตลาดรองรับสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ในขณะที่เกษตรกรส่วนหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า รัฐยังให้ความช่วยเหลือได้ไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร หรืออาจจะยังไม่ได้มีการส่งเสริมในบางประเด็นอย่างเพียงพอ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 และ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 ตามลำดับ

คำถามข้อที่ 6.2 ท่านคิดว่าภาครัฐจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

ตารางที่ 4-22 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 6.2

ภาครัฐจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินได้อย่างไร	จำนวน	ร้อยละ
1. รัฐให้ความช่วยเหลือคืออยู่แล้ว	24	12.00
2. ช่วยส่งเสริมพืชผลการเกษตรและพยุगरาคา	60	30.00
3. ประกันราคาผลผลิตไม่ให้ราคาตกต่ำ	24	12.00
4. ลดค่าปุ๋ย ค่ายา	8	4.00
5. ลดดอกเบี้ยเงินกู้	24	12.00
6. ช่วยเหลือเมื่อประสบภัยธรรมชาติ	8	4.00

ตารางที่ 4-22 (ต่อ)

ภาครัฐจะช่วยเหลือส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินได้อย่างไร	จำนวน	ร้อยละ
7. รับจํานำผลผลิต	4	2.00
8. ไม่มีความเห็น	16	8.00
9. อยากให้ลดหนี้ให้ทั่วถึงลูกหนี้เกษตรกรทุกคน	4	2.00
10. อยากให้รัฐรับทราบถึงความต้องการของเกษตรกรให้ทั่วถึง	4	2.00
11. อยากให้เพิ่มความช่วยเหลือเงินผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้น	4	2.00
12. รัฐช่วยเหลือส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ	8	4.00
13. มีนโยบายรองรับราคาผลผลิต	8	4.00
14. ให้รัฐสอนเกษตรกรกรทำบัญชีรายรับรายจ่าย	4	2.00
15. ช่วยเรื่องการจ้างแรงงานต่างด้าว	8	4.00
16. อยากให้มีเงินทุนช่วยเหลือเกษตรกร	4	2.00
17. ควรมีการส่งเสริมเรื่องการส่งออกผลผลิต	4	2.00
18. อยากให้ส่งเสริมให้มีที่ดินทำการเกษตร	4	2.00

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ภาครัฐจะช่วยเหลือส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพได้ โดยการช่วยเหลือส่งเสริมพืชผลการเกษตรและพยุราคา จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือ อยากให้ภาครัฐช่วยประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร ไม่ให้ราคาตกต่ำ รวมไปถึงการพิจารณาลดดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งเงินทุนภายในกำกับของรัฐ โดยมีเกษตรกรจำนวน 24 คน ที่เห็นตรงกัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.00 ในขณะที่เกษตรกรจำนวน 8 คน หรือร้อยละ 4.00 ที่คิดว่า ภาครัฐควรพิจารณาเรื่องการลดค่าวัตถุดิบการผลิต เช่น ค่าปุ๋ย ค่ายา มีนโยบายรองรับราคาผลผลิต และให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบภัยธรรมชาติ พร้อมทั้งช่วยเหลือส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพมากกว่านั้น ภาครัฐควรช่วยในเรื่องของการจ้างแรงงานต่างด้าว ขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรจำนวน 4 คน หรือร้อยละ 2.00 ที่คิดว่า ภาครัฐควรช่วยเหลือส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพ โดยการช่วยรับจํานำผลผลิต ลดหนี้ให้เกษตรกรทุกคนอย่างทั่วถึง รับทราบถึงความต้องการของเกษตรกร เพิ่มความช่วยเหลือเงินผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้น ช่วยให้ความรู้กับเกษตรกรในการทำบัญชีรายรับรายจ่าย ควรส่งเสริมให้มีที่ดินทำการเกษตรและการส่งออกผลผลิต ในขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรถึง 16 คน ที่ไม่ต้องการแสดงความความคิดเห็นใด ๆ

คำถามส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตารางที่ 4-23 สรุปประเด็นคำสัมภาษณ์คำถามข้อที่ 7

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มีข้อเสนอแนะ	184	92.00
2. อยากให้รัฐช่วยให้เกษตรกรหลุดหนี้	4	2.00
3. ให้รัฐช่วยพยุงราคาหรือประกันราคาผลผลิต	8	4.00
4. มีเทคโนโลยีเกี่ยวกับสภาพอากาศให้เกษตรกร	4	2.00
5. ช่วยลดดอกเบี้ย	4	2.00
6. อยากให้รัฐช่วยซื้อผลผลิตทางการเกษตร	2	1.00
7. ราคาน้ำ และยา อยากให้ช่วยสนับสนุน	4	2.00
8. ให้รัฐช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ	1	0.50
9. อยากให้ขยายวงเงิน	3	1.50
10. ต้องซื้อตรงต่อตัวเองและสถาบันเงินกู้	1	0.50
11. รู้จักใช้เงินจะได้ไม่มีหนี้สิน	1	0.50
12. อยากให้ภาครัฐช่วยเหลือเกษตรกรมากกว่าเดิม	1	0.50
13. ควรมีกองทุนเกี่ยวกับน้ำและยาในการทำสวน	1	0.50
14. ทำโครงการ QR CODE ให้ผลผลิตเพื่อระบุตัวตนและคุณสมบัติ	1	0.50

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องของพยุงราคาหรือประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร เพราะปัจจุบันราคาผลผลิตทางการเกษตร ขึ้นลงตามฤดูกาลและกลไกตลาด ซึ่งอาจไม่ได้สะท้อนถึงต้นทุนและผลกำไร ขาดทุนที่แท้จริงที่เกษตรกรได้รับ

2. เกษตรกรอยากให้หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินที่เกิดจากการกู้เงิน ทั้งกับแหล่งเงินทุนภายใต้

กำกับของรัฐและแหล่งเงินทุนอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้มากขึ้นและสามารถปลดหนี้ได้

3. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเทคโนโลยีเกี่ยวกับการพยากรณ์สภาพอากาศให้กับเกษตรกร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการลงทุนและผลิตสินค้าทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการสูญเสียที่เกิดจากภัยธรรมชาติได้

4. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการลดดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งเงินทุนภายใต้กำกับของรัฐ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ได้ในอัตราที่ต่ำลง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้คืนแหล่งเงินกู้ได้มากขึ้นด้วย

5. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือในด้านต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร เช่น ราคาน้ำมันและราคายาทั้งที่ใช้กับพืชและสัตว์ เป็นต้น รวมไปถึงการพิจารณาจัดตั้งกองทุนเกี่ยวกับปุ๋ยและยา เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงปุ๋ยและยาได้อย่างสะดวกและทั่วถึง ในส่วนนี้ก็จะสามารถช่วยให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรโดยรวมลดลงและมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดสินค้าเกษตรมากขึ้น

6. ภาครัฐควรพิจารณาให้แหล่งเงินกู้เพื่อเกษตรกรขยายวงเงินกู้ให้มากขึ้น เพราะเกษตรกรบางรายไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่มากพอที่จะกู้เงินเพื่อนำไปลงทุนได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น การขยายวงเงินกู้ให้จะช่วยให้เกษตรกรเหล่านี้สามารถเข้าถึงเงินทุนได้มากพอกับความต้องการ ภายใต้เงื่อนไขของหลักทรัพย์ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้

7. เกษตรกรส่วนหนึ่งอยากให้ภาครัฐช่วยซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรผลิตออกมาตามฤดูกาล เพื่อรับประกันว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรผลิตได้ในแต่ละฤดูกาล จะได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างเพียงพอ

8. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะสามารถสร้างความเสียหายให้กับพืชผลหรือแม้แต่สัตว์เลี้ยงประเภทต่าง ๆ ได้ เงินที่เกษตรกรได้ลงทุนไปกับการทำเกษตรก็จะสูญไป ทำให้ไม่มีความสามารถที่จะลงทุนในฤดูกาลถัดไป ดังนั้น ภาครัฐก็ควรที่จะมีนโยบายในการดูแลเกษตรกรในส่วนนี้ด้วย

9. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดในการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี QR Code กับผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการระบุที่มาที่ไป หรือคุณลักษณะและคุณสมบัติของผลผลิต ทั้งในด้านแหล่งที่มา คุณภาพและข้อมูลทั่วไปที่จำเป็นสำหรับผู้ซื้อและผู้ขาย ผ่าน Application ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย ทุกที่ ทุกเวลา

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เป็นตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน

1. เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-24 จำนวนและร้อยละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	8	80.00
หญิง	2	20.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-24 พบว่า ละ เพศของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเพศชาย 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และเป็นหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

2. การศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-25 จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี	3	30.00
ปริญญาโท	6	60.00
ปริญญาเอก	1	10.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-25 พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่จบปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาได้แก่ ปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และปริญญาเอก จำนวน 1 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

3. ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-26 จำนวนและร้อยละ ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตำแหน่งหรือหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
ผู้อำนวยการ	7	70.00
หัวหน้าหน่วยงาน	3	30.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-26 พบว่า ตำแหน่งหรือหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 และหัวหน้าหน่วยงาน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ตามลำดับ

4. จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-27 จำนวนและร้อยละ จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 5 ปี	3	30.00
5-10 ปี	4	40.00
มากกว่า 10 ปี	3	30.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-27 พบว่า จำนวนปีที่ทำหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก มากที่สุดคือ 5-10 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาได้แก่ ไม่เกิน 5 ปี และมากกว่า 10 ปี มีจำนวนเท่ากัน คือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00

5. สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-28 จำนวนและร้อยละ สถานที่ทำงานในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

สถานที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
สำนักงานจังหวัดชลบุรี	3	30.00
สำนักงานจังหวัดระยอง	3	30.00
สำนักงานจังหวัดตราด	2	20.00
สำนักงานจังหวัดจันทบุรี	2	20.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-28 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่ ทำงานที่สำนักงานจังหวัดชลบุรี และสำนักงานจังหวัดระยอง ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คือ จังหวัดละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาได้แก่ สำนักงานจังหวัดตราดและสำนักงานจังหวัดจันทบุรี ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คือ จังหวัดละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

6. หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4-29 จำนวนและร้อยละ หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

หน้าที่รับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
บริหาร ช.ก.ส. ในจังหวัดชลบุรี	3	30.00
บริหาร ช.ก.ส. ในจังหวัดระยอง	3	30.00
บริหาร ช.ก.ส. ในจังหวัดตราด	2	20.00
บริหาร ช.ก.ส. ในจังหวัดจันทบุรี	2	20.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4-29 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่ บริหาร ช.ก.ส. ในเขตจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คือ จังหวัดละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาได้แก่ จังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คือ จังหวัดละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบ่งหัวข้อและประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด จำนวนรวม 200 คน พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้อย่างถูกต้องในระบบ โดยกู้ยืมเงินผ่านธนาคาร ธ.ก.ส. ซึ่งมียอดหนี้ตั้งแต่ 100,000-3,000,000 บาท และเกษตรกรเกือบทั้งหมดกำลังอยู่ในช่วงของการผ่อนชำระหนี้ ซึ่งมีบางส่วนที่ได้ชำระจนหมดสิ้นแล้ว และบางส่วนก็มีปัญหาด้านการชำระหนี้ให้ตรงเวลา ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตร และแหล่งเงินทุน ท่านคิดว่า เกษตรกรเหล่านี้มีความสามารถในการชำระหนี้สินหรือไม่ อย่างไร และแนวโน้มของการชำระหนี้สินของเกษตรกรในอนาคตจะเป็นอย่างไร

ตารางที่ 4-30 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรกับทาง ธ.ก.ส. ในจังหวัดชลบุรีเป็นการชำระหนี้ตรงตามกำหนดคิดเป็นร้อยละ 98 และในส่วนของหนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 2 ซึ่งทาง ธ.ก.ส. ได้มีแนวทางแก้ไขสำหรับลูกค้าที่กู้เงินไป มีโครงการกับการพักชำระหนี้ และระบบการทำงานของ ธ.ก.ส. ทำให้การชำระหนี้ของเกษตรกรมีความคล่องตัว เพราะโดยปกติแล้วธนาคารพาณิชย์ทั่วไปจะให้ชำระหนี้เป็นรายเดือน แต่ ธ.ก.ส. จะให้เกษตรกรชำระหนี้ตามแหล่งที่มาจากรายได้
EXE02	หนี้สินในพื้นที่ส่งชำระหนี้ได้ดี NPL 3% ถือว่ามีผู้ค้างหนี้้น้อยมาก ซึ่งมีผลมาจากความหลากหลายของเศรษฐกิจในพื้นที่ตามที่กล่าวมาแล้ว ธ.ก.ส. เองการเพิ่มเติมหน้าที่ในการดูแลเกษตรกร แต่เดิมมีธุรกรรมทางการเงินและสินเชื่ออย่างเดียว ตอนนี้เราเพิ่มเติมการกำกับ ติดตามผล ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ
EXE03	ในรายที่ปล่อยกู้ไปธนาคารก็มีการบริหารจัดการความเสี่ยงให้ และมีการทบทวนราคาประเมินในแต่ละปี และยังมีกรยืดเวลาการการผ่อนชำระตามรอบรายได้ของเกษตรกรด้วย ซึ่งเกษตรกรเองก็ยังสามารถช่วยเหลือจากรัฐบาลเพิ่มเติมอีกด้วย กุศโลบายธนาคารอีกอย่างคือการให้เกษตรกรนำทรัพย์สินมาไว้ที่ธนาคาร ไม่ใช่เพื่อเป็นหลักประกันอย่างเดียว แต่ยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรนำไปกู้ยืมเงินภายนอกเพิ่มเติมอีก

ตารางที่ 4-30 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE04	ความสามารถในการชำระหนี้เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีถือว่าชำระหนี้ได้ดี เพราะผลผลิตในเขตพื้นที่จันทบุรีเป็นผลผลิตตามฤดูกาล เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด เป็นต้น
EXE05	ในโอกาสการชำระหนี้ของเกษตรกรไม่น่ามีปัญหา เนื่องจากเกษตรกรกลัวการเป็นหนี้ ในขณะนี้การชำระหนี้ของเกษตรกรคือเมื่อเก็บผลผลิตได้ก็จะนำเงินไปชำระหนี้ทันที และในส่วนของหนี้สินนอกระบบนั้น ทางหน่วยงานได้มีการออกพื้นที่ประชาสัมพันธ์การบริหารจัดการหนี้นอกระบบให้แก่เกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่กล้าที่จะมาปรึกษากับหน่วยงานเกี่ยวกับปัญหาหนี้ นอกระบบ จึงทำให้หน่วยงานต้องเร่งประชาสัมพันธ์
EXE06	จากการสำรวจมาจากสหกรณ์ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะเป็นหนี้เฉลี่ยอยู่ที่ 80,000 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเชิงเดี่ยว หรือระบบเกษตรกรรมพืชเดี่ยว เป็นรูปแบบการเกษตรที่สังคมเกษตรกรรมของไทยทำกันอย่างแพร่หลาย แต่ผลเสียที่สำคัญของเกษตรกรเชิงเดี่ยวคือ เมื่อปลูกพืชชนิดเดียวกันไปเรื่อย ๆ ผลผลิตที่ได้ออกมานั้นล้นตลาด ส่งผลให้ราคาตกต่ำ เกษตรกรบางรายต้องยอมขายในราคาที่ขาดทุนเนื่องจากหากเก็บไว้นานผลผลิตจะเน่าและเสียหาย กรมพัฒนาที่ดินได้รับมอบนโยบายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ดำเนินการส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชแบบผสมผสาน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีช่องทางการสร้างรายได้อย่างสม่ำเสมอเป็นประจำตลอดปี โดยเกษตรแบบผสมผสาน ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเกษตรแบบยั่งยืน
EXE07	ส่วนใหญ่เกษตรกรจะเป็นหนี้กับทาง ธ.ก.ส. โดยการกู้ยืมลงทุนและเมื่อเกษตรกรเก็บผลผลิตได้ก็นำมาชำระหนี้
EXE08	จากมุมมองของสหกรณ์ถ้าเป็นหนี้เสียแล้วยากที่เกษตรกรจะมาชำระ ในส่วนของการนำสินทรัพย์มาค้ำประกันความเสี่ยงไม่ค่อยมีส่วนที่เอาบุคคลมาค้ำประกันก็เป็นความเสี่ยงที่สูง ในส่วนของสหกรณ์เองก็ต้องวิเคราะห์ลูกหนี้เช่นกัน ไม่เช่นนั้นเกษตรกรจะไม่ชำระหนี้ การแก้ไขปัญหาของสหกรณ์คือสหกรณ์จะขายหนี้ให้กองทุนฟื้นฟูเพื่อที่จะให้เกษตรกรนำเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์

ตารางที่ 4-30 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE09	<p>เกษตรกรมีหลายกลุ่ม ซึ่งก็มีในส่วนของเกษตรกรที่สามารถชำระหนี้ได้ และกลุ่มที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ปัญหานี้สินของเกษตรกรเป็นปัญหาที่สะสมกันมาช้านาน ซึ่งภาครัฐก็พยายามช่วยดูแลแหล่งเงินทุนมาช่วยสนับสนุน ซึ่งปัจจัยในการทำเกษตรนั้นมีหลายปัจจัยหลายอย่าง ไม่ใช่มีแต่เรื่องเงินลงทุนอย่างเดียว อยากให้เกษตรกรมองไปถึงการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรด้วยที่จะทำอะไรไม่ให้เป็นหนี้ต่อ และก่อให้เกิดกำไรสุด ตัวเกษตรกรต้องมีวินัย ต้องรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นก่อให้เกิดกำไร หรือขาดทุน นั่นคือเกษตรกรต้องทำบัญชี เพื่อดูรายรับ รายจ่าย เกษตรกรตั้งปรับวิธีการคิด และวิธีการปฏิบัติ เช่น การเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เป็นเกษตรผสมผสาน เป็นต้น</p>
EXT01	<p>เกษตรกรส่วนใหญ่มีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ แต่ทางสถาบันการเงินเงินควรจะให้ออกโอกาสเกษตรกรในการชำระหนี้สินโดยการขยายระยะเวลาการชำระหนี้และลดอัตราดอกเบี้ย สำหรับแนวโน้มการชำระหนี้สินของเกษตรกรน่าจะมีปัญหาเพราะราคาผลผลิตที่ต่ำ ทำให้รายได้ลดลง</p>
EXT02	<p>เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ไม่เท่ากัน สามารถดูได้จากศักยภาพของตัวเองที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน ซึ่งในเกษตรกรบางรายที่มีวินัย มีความรู้ความสามารถจะเป็นลูกหนี้ชั้นดี บางรายสามารถปิดหนี้ได้หมดก่อนเวลากำหนด ตรงกันข้ามกับเกษตรกรบางรายที่กู้เงินไปนำไปใช้จ่ายผิดวัตถุประสงค์และไร้วินัย ทำให้ไม่สามารถผันเงินทุนที่กู้เป็นกำไรได้ อีกทั้งบางรายขอผ่อนผัน ลดดอกเบี้ย และในบางรายเป็นหนี้สูญ โดยในมุมมองคิดว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดวินัยและความรู้ในเรื่องของการจัดการเกษตรที่ดี ทำให้เกษตรกรไม่สามารถยื่นได้ด้วยตัวเองในปัจจุบัน</p>
EXT03	<p>เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินได้เป็นเฉพาะบางรายเท่านั้น เพราะบางรายลงทุนไปแล้วประสบกับสภาวะผลผลิตการเกษตรราคาตกต่ำ เกษตรกรก็มีความลำบากไม่ได้ผลกำไรจากการทำการเกษตร จึงต้องขอยืดระยะเวลาในการผ่อนชำระออกไปอีก เช่น สับปะรด ปีนี้มีราคาผลผลิตที่ค่อนข้างต่ำและส่งผลให้ขาดทุนค่อนข้างมาก เกษตรกรจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด</p>

ตารางที่ 4-30 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT04	ในปัจจุบันเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ จะมีเพียงส่วนน้อยที่ไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้ ซึ่งทางสถาบันการเงินต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐและเอกชนเองควรจะพิจารณาให้โอกาสเกษตรกรในการชำระหนี้ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม และขยายระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้ ซึ่งปัจจุบันนี้ภาคการเกษตรมีแนวโน้มการชำระหนี้สินที่ยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากระบบการทำเกษตรอาจมีปัญหา เพราะรายได้ของเกษตรกรไม่ดีเท่าที่ควร

ตารางที่ 4-31 สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 1

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์									
	สามารถชำระหนี้ตรงตามกำหนดเป็นส่วนใหญ่มากน้อย 95	หนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 2-3	โครงการกับการพักชำระหนี้	การชำระหนี้มีความคล่องตัวดี	เกษตรกรชำระหนี้ตามรายได้	ใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน	แนวโน้มความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตไม่มีปัญหา	แนวโน้มความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคต	อาจจะมีปัญหา	
EXE01	✓	✓	✓	✓	✓					
EXE02	✓	✓		✓			✓			
EXE03	✓	✓		✓	✓	✓				
EXE04	✓						✓			
EXE05	✓						✓			
EXE06	✓				✓		✓			
EXE07	✓				✓		✓			
EXE08	✓		✓	✓		✓	✓			
EXE09	✓	✓					✓			
EXT01	✓			✓						✓
EXT02	✓	✓		✓	✓					✓

ตารางที่ 4-31 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์								
	สามารถชำระหนี้ตรงตามกำหนดเป็นส่วนใหญ่เกินร้อยละ 95	หนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 2-3	โครงการกับการพักชำระหนี้	การชำระหนี้มีความคล่องตัวดี	เกษตรกรทำหนี้ตามรายได้	ใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน	แนวโน้มความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตไม่มีปัญหา	แนวโน้มความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตอาจจะมีปัญหา	
EXT03	✓	✓	✓		✓				
EXT04	✓	✓			✓				✓
ความถี่	13	7	3	6	7	2	7		3
ร้อยละ	100.00	53.85	23.08	46.15	53.85	15.38	53.85		23.08
อันดับ	1	2	4	3	2	5	2		4

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความสามารถในการชำระหนี้ให้ตรงตามกำหนด โดยเกษตรกรจะชำระหนี้ตามรายได้หรือตามรายรับที่ตนได้รับมาในแต่ละฤดูกาลเก็บเกี่ยว แต่ในขณะเดียวกันก็มีหนี้เสียบางส่วนที่เกิดจากเกษตรกรบางรายที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละประมาณ 2-3 เช่นเดียวกัน ในขณะที่แนวโน้มของความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตไม่มีปัญหา และการชำระหนี้จะมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันในการกู้ ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรส่วนหนึ่งจะเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้หากเกิดปัญหาด้านการเงินขึ้นในอนาคต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเหล่านั้นมีแนวโน้มความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตอาจจะมีปัญหา เพราะอาจเกิดปัญหาในการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้

2. ห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เหตุผลในการกู้เงินของเกษตรกรส่วนใหญ่เพื่อลงทุนทำการเกษตร โดยกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เป็นหลัก และกองทุนหมู่บ้านในบางส่วน ซึ่งใช้เอกสารที่ดินในการค้ำประกันเป็นหลัก โดยเกษตรกรเห็นตรงกันว่าเงินกู้ที่ได้สามารถทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและสามารถขายผลผลิตได้ตามฤดูกาล ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่งเงินกู้ ท่านคิดว่า จะสามารถให้ความ

ช่วยเหลือเกษตรกร ได้อย่างไรบ้าง เริ่มตั้งแต่กระบวนการขอกู้เงิน การลงทุนเพื่อผลิตสินค้าเกษตร ไปจนถึงเรื่องการขายและตลาดจนไปถึงมือผู้บริโภค

ตารางที่ 4-32 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรตลอดห่วงโซ่คุณค่า
หนี้สินของเกษตรกร

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ช.ก.ส. ถือเป็นแหล่งเงินทุนใหญ่ของเกษตรกร เพราะว่า ช.ก.ส. เอื้ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเป็นแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรทุกด้าน ไม่ว่าเกษตรกรจะมีที่ดินมาเป็นหลักประกันหรือรวมกลุ่มกันเพื่อค้ำประกันเพื่อนำเงินไปลงทุนในการทำเกษตร
EXE02	เป็นแหล่งเงินทุน ช.ก.ส. ระยองมีช่องทางการสื่อสารไปตามกองทุนหมู่บ้าน และรัฐวิสาหกิจชุมชน มีการปล่อยกู้กองทุนเพื่อให้เข้าถึงคนในชุมชนด้วย ธนาคารมีการบริหารความเสี่ยงให้แก่เกษตรกรอยู่แล้ว โดยปล่อยเงินกู้ตามโครงการ การตลาดเป็นนโยบายเชื่อมโยงที่ธนาคารเข้ามาส่งเสริมทั้งหอการค้า ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ทำอย่างไรให้เกษตรกรขายสินค้าได้ มีตลาดรองรับ เวลาขายสินค้าจะมองเรื่องห่วงโซ่การผลิตนี้สำคัญ และผลผลิตก็ต้องมีคุณภาพด้วย ช.ก.ส. มีหน่วยงานพัฒนาชนบทให้ความรู้ เพื่อส่งเสริมการตลาด คึงภาคเอกชน และรัฐบาลมาสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาบุคคล หัวขบวน เพื่อต่อยอดลูกขบวน สนับสนุนโครงการเพื่อรวมตัวกัน
EXE03	ช่วยเหลือทางการเงิน ให้ทุนในการลงมือทำ แต่ทางธนาคารก็มีหน้าที่วิเคราะห์ความเสี่ยงให้กับตัวเกษตรกรด้วย สกต. เป็นตัวช่วยในการเชื่อมโยงเกษตรกรกับตลาดกับจตุรัสือ เป็นตัวช่วยในการระบายผลผลิต ธนาคารจะเข้าไปแทรกแซงบ้างผลผลิตที่ไม่สามารถระบายออกได้จริง ๆ เท่านั้น
EXE04	ช.ก.ส. มีเงินทุนมากพอที่จะช่วยเกษตรกรได้ รอบชำระหนี้ก็กำหนดตรงกับรอบการเก็บเกี่ยว ในเรื่องการขายผลผลิต ถ้าเกษตรกรมุ่งเน้นแต่จะขายผลผลิตสดอย่างเดียว ก็จะทำให้เกิดปัญหาสินค้าล้นตลาด ทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ แต่ถ้าเกษตรกรนำผลผลิตมาแปรรูป ก็จะทำให้ยกระดับราคาสินค้าให้สูงขึ้นได้ ทั้งจะทำให้ก่อรายได้ในแง่มุมอื่น ๆ

ตารางที่ 4-32 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE05	เกษตรกรส่วนใหญ่จะกู้เงินกับ ธ.ก.ส. โดยมีโครงการต่าง ๆ รองรับการกู้เงินของเกษตรกร หากเกษตรกรเกิดการติดขัดการชำระหนี้ทางหน่วยงานก็จะช่วยประสานงานไปยัง ธ.ก.ส. เพื่อทำการช่วยเหลือเยียวยา และในขณะนี้ทางหน่วยงานได้สนับสนุนเกษตรกรให้ปลูกพืชให้เป็นที่ต้องการของตลาดและมีการจับบุคลากรให้ลงไปช่วยเหลือและให้ความรู้เกษตรกร
EXE06	แหล่งเงินทุนในแง่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณให้ไว้เป็นทุนช่วยเหลือสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ขายข้าวและพืชผลไร่านสหกรณ์และสหกรณ์นิคมกสิกรรม ฯลฯ โดยมอบให้กรมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรฯ เป็นผู้พิจารณาจัดสรรให้สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ กู้เพื่อเป็นทุน เรียกว่า “ทุนส่งเสริมการสหกรณ์” โดยให้สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ นอกจากสหกรณ์ประเภทหาทุนกู้ไปขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สหกรณ์ที่ได้รับความช่วยเหลือนี้ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ที่ดินและสหกรณ์พาณิชย์ สหกรณ์ต่าง ๆ อาจขอเงินจากกองทุนนี้เพื่อไปปล่อยกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรหรือเอาเป็นทุนรวบรวมผลผลิตให้เกษตรกรก็ได้
EXE07	สหกรณ์จะช่วยดูแลและสมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่ เป็นการช่วยผ่านตัวแทนของสหกรณ์ ซึ่งมีกองทุนไว้สำหรับให้สหกรณ์กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยมอบอำนาจไประดับจังหวัดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้จัดการเพื่อที่จะให้สมาชิกกู้เงินเพื่อไปทำการเกษตร และสหกรณ์ก็มีการเปิดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรอย่างเที่ยงตรง
EXE08	เริ่มแรกเลยต้องดูจากวัตถุประสงค์ของเกษตรกรที่มากู้เงิน และดูตลาดการจำหน่ายผลผลิตดูว่าที่กู้เงินไปลงทุนสามารถนำไปใช้และมีแหล่งจำหน่ายหรือไม่
EXE09	ในกระทรวงเกษตรมีโครงการหลายโครงการที่จะช่วยสนับสนุนเกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน เช่น โครงการแปลงใหญ่ โดยกระทรวงเกษตรผลักดันให้มีมิติ กรม กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำมาก ๆ ซึ่งเกษตรกรต้องมีแผนการผลิตที่ดี และแข็งแรง และต้องมีการบริหารจัดการที่ดีด้วย

ตารางที่ 4-32 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT01	สำหรับการช่วยเหลือเกษตรกรจะพิจารณาเป็นรายบุคคลเพราะศักยภาพของเกษตรกรแต่ละรายไม่เท่ากัน เราจึงต้องมั่นใจว่าเมื่อเราปล่อยเงินกู้ไปแล้วจะไม่เป็นหนี้สูญ สำหรับเรื่องการขายและการตลาดนั้นเราจะต้องช่วยแนะนำและหาตลาดให้เท่าที่ความสามารถเราจะทำได้ เพื่อความอยู่รอดของเจ้าของแหล่งเงินทุนและตัวเกษตรกรผู้กู้เอง
EXT02	การอนุมัติให้เงินกู้กับเกษตรกรที่ขาดศักยภาพมีความเสี่ยงสูง เพราะเกษตรกรเป็นลูกหนี้ธนาคารของรัฐ หรือสหกรณ์จังหวัดอยู่แล้ว ด้วยเกษตรกรหมุนเวียนเงินทุนไม่ทันจึงต้องมาขอเงินภาคเอกชนเพิ่ม บางรายเป็นหนี้สูญได้ ในทางตรงกันข้ามสำหรับเกษตรกรที่มีศักยภาพ การให้เงินกู้เพิ่มเพื่อหมุนเวียนก็สามารถทำได้ เพราะเกษตรกรเหล่านี้จะสามารถนำเงินทุนไปหมุนเวียนเพื่อลงทุนขยายกิจการให้มีผลผลิต อาทิ แปรรูป, การรวมกลุ่ม, การทำเกษตรผสมผสาน, ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และสามารถหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิต การเกษตรที่เกิดขึ้นได้
EXT03	ต้องพิจารณาเกษตรกรที่มาขอเงินเป็นเฉพาะรายเท่านั้น เพราะตัวเกษตรกรเองก็เป็นลูกหนี้ธนาคาร ธ.ก.ส. อยู่แล้ว เนื่องจากสภาพคล่องไม่พอจึงต้องมาขอเงินภาคเอกชนเพิ่ม ซึ่งแสดงว่าศักยภาพในการชำระหนี้ของลูกหนี้เกษตรกรรายนี้ค่อนข้างต่ำ หากปล่อยกู้ให้ อาจจะไม่สามารถผ่อนชำระได้หรือในบางรายหนี้นี้และผลผลิตก็จะขายแพงเพราะใช้ต้นทุนในการผลิตสูง
EXT04	ความช่วยเหลือที่ให้แก่เกษตรกรคงจะมองศักยภาพเป็นรายบุคคล เพราะแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันด้านศักยภาพค่อนข้างสูง การปล่อยกู้เพื่อให้เกษตรกรนำเงินไปลงทุนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบนี้สำคัญเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อตัวของผู้ให้กู้ เกษตรกรที่มีศักยภาพจะเป็นลูกหนี้ที่ดีเนื่องด้วยมีการใช้ตามวัตถุประสงค์ มีวินัยในการใช้จ่ายและผ่อนชำระเงินกู้ มีการวางแผนเป็นลักษณะโครงการเล็ก ๆ สำหรับดำเนินงาน เป็นต้น สำหรับเรื่องการขายและการตลาดนั้นนอกจากคำแนะนำจากภาครัฐแล้ว ในฐานะของเจ้าของเงินทุน คงช่วยแนะนำข้อมูลด้านตลาดร่วมด้วย เพราะหากเกษตรกรขายได้มีกำไรก็จะสามารถยืนได้ด้วยตัวเอง และสามารถชำระเงินคืนให้แก่ผู้ให้กู้ได้ทั้งหมด

ตารางที่ 4-33 สักระยะที่ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 2

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์							
	ช.ก.ส. เป็นแหล่งเงินทุนใหญ่	ปล่อยกู้ในลักษณะกองทุน	ปล่อยเงินกู้ตามโครงการ	มีการบริหารความเสี่ยงให้เกษตรกร	ส่งเสริมการตลาด	มีหน่วยงานพัฒนาชนบท	สนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวกัน	สนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้
EXE01	✓	✓	✓					
EXE02	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
EXE03	✓			✓	✓			✓
EXE04	✓	✓	✓		✓			
EXE05	✓	✓	✓		✓			✓
EXE06	✓	✓	✓			✓		
EXE07	✓	✓	✓		✓			
EXE08	✓	✓	✓		✓			
EXE09	✓		✓	✓				
EXT01	✓	✓	✓		✓			
EXT02	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
EXT03	✓	✓	✓	✓				
EXT04	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
ความถี่	13	11	12	6	8	3	3	4
ร้อยละ	100.00	84.62	92.31	46.15	61.54	23.08	23.08	30.77
อันดับ	1	3	2	5	4	7	7	6

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรตลอดห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร พบว่า เหตุผลในการกู้เงินของเกษตรกรส่วนใหญ่เพื่อลงทุนทำการเกษตร โดย ช.ก.ส. เป็นแหล่งเงินทุนใหญ่ดอกเบี้ยต่ำให้เงินกู้กับเกษตรกรส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด ซึ่ง ช.ก.ส. จะปล่อยเงินกู้ตามโครงการที่เกษตรกรต้องการที่จะลงทุนหรือปล่อยกู้

ในลักษณะกองทุนต่าง ๆ ที่เกษตรกรจะสามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงช่วยส่งเสริมการตลาดให้กับเกษตรกร ในขณะเดียวกันก็ให้การช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องของการบริหารความเสี่ยงให้แก่เกษตรกร โดยการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ กับเกษตรกร โดยจัดให้มีหน่วยงานพัฒนาชนบท รวมทั้งช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาด

3. วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน (Input-process-output)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่แก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินรวมถึงวัตถุดิบหรือทรัพยากรเพื่อการผลิต ด้านคนงาน ด้านการสนับสนุนจากทางภาครัฐและด้านตลาด โดยการขอกู้เงิน ธ.ก.ส. เพื่อลงทุนเพิ่ม ใช้คนในครอบครัวทำงานทั้งหมดแทนลูกจ้าง หรือไม่ก็จ้างแรงงานเป็นรายวัน และหาช่องทางในการขายผลผลิตทางการเกษตรด้วยตนเอง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่งเงินทุน ท่านคิดว่า จะช่วยเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างไรบ้าง

ตารางที่ 4-34 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องวิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ในส่วนของผลผลิตและต้นทุนการเกษตร ทาง ธ.ก.ส. ได้มีการให้เกษตรกรตั้งกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดของลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการธุรกิจจัดซื้อและธุรกิจขาย โดยที่เกษตรกรสามารถขอสินเชื่อจากธนาคารและ สกต. จะเป็นฝ่ายจัดหาจำหน่ายในเกษตรกร และในส่วนของแรงงานทางธนาคารยังไม่มียุทธศาสตร์รองรับ ในส่วนของการหาตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกร คือมีลูกค้าของ ธ.ก.ส. ในส่วนของการรวบรวมผลผลิตของเกษตรกรไปขาย ทาง ธ.ก.ส. ก็ปล่อยเงินกู้ให้
EXE02	เรื่องการบริหารการเงินรวมถึงวัตถุดิบ นั้น ธ.ก.ส. ส่งเสริมให้ลดต้นทุน โดยนำมือจาก สกต. มาช่วยจัดการสำรวจความต้องการเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็น ปุ๋ย ยา การรวบรวมผลผลิตในเกษตรกรในราคาต่ำกว่าท้องตลาด เรื่องแรงงาน ระดับต้นน้ำจะเป็นภาคการเกษตรที่ไม่ใหญ่เกินแรง เกินตัว ส่วนมากใช้แรงงานคนในครอบครัว ซึ่งตอนนี้ ธ.ก.ส. ต่อยอดเรื่องการให้ความรู้ด้านการเงินการบัญชี เพื่อให้เกษตรกรศึกษาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานว่าได้กำไร หรือขาดทุนเพียงไร

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE03	ธนาคารมีเงินทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรกู้ยืมเรื่องแรงงาน อันนี้เป็นเรื่องของตัวเกษตรกรที่ต้องดูแลจัดหาเอง เรื่องปัจจัยการผลิต ก็ตามที่กล่าวมาบ้างแล้ว ที่ ธ.ก.ส. มี สตก. เป็นองค์กรที่ช่วยด้านราคาวัสดุการเกษตร ค่าปุ๋ย ค่ายา แต่อย่างไรเสีย เกษตรกรที่เป็นสมาชิก สตก. ก็ยังได้ปันผลในแต่ละปีจากกำไรการบริหารงานเกษตรกรเพิ่มอีกด้วย
EXE04	เกษตรกรรายย่อยควรมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทั้งเรื่องการผลิต การต่อรองราคา รวมทั้งการรวมกลุ่มกันเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน การรวมกลุ่มจะทำให้เกิดความแข็งแกร่ง แก้ปัญหาเรื่องพ่อค้าคนกลาง ธ.ก.ส. พยายามให้เกษตรกรทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมองเห็นภาพรวมรายได้ ค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น การแก้ไขปัญหาแรงงาน จะต้องมองตั้งแต่เริ่มต้นลงทุนอาจใช้เครื่องจักรแทนแรงงานให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาด้านแรงงาน
EXE05	เงินทุนของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. และนำมาลงทุนในการทำ การเกษตรและสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชเป็นกลุ่มไม่แนะนำให้ปลูกเชิงเดี่ยว ในด้านการจ้างแรงงานส่วนใหญ่จะจ้างเป็นแรงงานต่างด้าวโดยจ้างเป็นรายวัน แต่หลัก ๆ แล้วเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนช่วยเหลือการทำงาน ในด้านการตลาดก็จะมีตลาดประชารัฐ ตลาดธงฟ้า ที่ให้เกษตรกรนำผลผลิตไปขาย
EXE06	รัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริมแต่ละหน่วยงานเป็นชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแก้ไขหนี้สินที่เราดูแลอยู่ ทางด้านการตลาดก็จะมีหน่วยงานดูแลเฉพาะ การส่งเสริมอบรมให้ความรู้ก็จะเป็นอีกหน่วยงาน ด้านแรงงานก็จะมีหน่วยงานที่ดูแลเฉพาะ เป็นต้น
EXE07	กระทรวงเกษตรจะมีหน่วยงานเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกร และมีแนวทางในช่วยเหลือเยียวยาด้านการจำหน่ายผลผลิต โดยมีสหกรณ์สำหรับรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร และการทำการเกษตรก็จะเป็นการทำกันในรูปแบบของครอบครัว และขณะนี้ได้เริ่มทำ smart farmer ขึ้นเพื่อทำให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ตลาด รู้จักใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพเกษตรกร

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE08	เรื่องแรงงานทางสหกรณ์เข้าไปช่วยเหลือไม่ได้ ต้องให้พ่อแม่ปลูกฝังลูกให้รักในการทำการเกษตร ส่วนเรื่องการตลาดหน่วยงานรัฐต้องช่วยเหลือเรื่องตลาดประชารัฐให้กับเกษตรกรรวมถึงการรวมกลุ่มกันเพื่อทำร่วมกันตั้งแต่ทำการเกษตรรวมไปถึงการแปรรูปและการจำหน่ายผลผลิต
EXE09	ปัญหาทุกอย่าง เกษตรกรคือตัวหลัก ซึ่งจะต้องช่วยตัวเองก่อน ในแง่ของวินัยทางการเงิน รวมถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน และเพื่อรับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ถ้ารวมกลุ่มกันก็จะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ เช่น การที่เกษตรกรจะซื้อปุ๋ย ซื้อยา ถ้าซื้อในนามของกลุ่มซึ่งจะซื้อในปริมาณมากก็จะทำให้ได้ราคาที่ถูกขึ้นเป็นต้น และรวมถึงการรวมตัวกันเพื่อใช้อุปกรณ์ทางการเกษตรรวมกัน เช่น รถไถ เครื่องจักรทางการเกษตร เป็นตัว และยังได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งตอนนี้ภาครัฐก็ช่วยดูแลเรื่องของชลประทาน ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ แต่พื้นที่การเกษตรอาจค่อยข้างเยอะทำให้ยังช่วยเหลือไม่ทั่วถึง แต่ถ้าเกษตรกรรวมตัวกันก็จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ง่ายขึ้น
EXT01	เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพื่อให้มีอำนาจการต่อรองเพิ่มมากขึ้น และควรที่จะพยายามลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำปุ๋ยใช้เอง (ปุ๋ยอินทรีย์) ศึกษาตลาดให้ดีเสียก่อนจะทำการผลิต รวมไปถึงมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก
EXT02	สามารถให้ความช่วยเหลือให้ได้สำหรับเกษตรกรที่มีศักยภาพโดยขยายวงเงินกู้ลดอัตราดอกเบี้ย และอาจยืดระยะเวลาการผ่อนชำระเพื่อให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตและนำผลกำไรที่ได้มาผ่อนชำระ สำหรับด้านแรงงานปัจจุบันเกษตรกรรุ่นใหม่เริ่มหันกลับมาทำการเกษตรสมัยใหม่ร่วมกับครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรกลุ่มนี้จะมีศักยภาพในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ สูง ซึ่งเจ้าของแหล่งเงินทุนอาจให้คำแนะนำในบางส่วนสำหรับเรื่องแรงงานและช่องทางการตลาดเพิ่มเติม
EXT03	ช่วยโดยวิธีการหากเกษตรกรคนใดขาดเงินทุนไปลงทุนก็จะให้กู้เงินทุนโดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ และยืดระยะเวลาในการผ่อนชำระที่นานขึ้น

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT04	เกษตรกรควรศึกษาวิธีการจัดการเกษตรเพิ่มเติม อาทิ แนวทางการรวมเกษตรกรแปลงใหญ่, Smart farmer, เกษตร 4.0 เป็นต้น เหล่านี้จะทำให้เกษตรกรมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นปลูกได้มาก ขายได้ดี ไม่ต้องลงทุนสูง สำหรับการจ้างแรงงานคงต้องเน้นคนในครอบครัวเป็นสำคัญเพราะการจ้างคนงานรายวัน-รายเดือนมีความเสี่ยงสูง คนเข้า-ออกสูง สำหรับการตลาดคงต้องศึกษาให้อย่างถี่ถ้วนไม่ปลูกตามกระแสเพราะผลผลิตมีโอกาสที่ราคาขึ้น-ลงการรวมกลุ่มหรือการนำวิธีการจัดการทำเกษตรผสมผสาน, การปลูกทดแทน, การแปรรูปผลผลิต จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ในระดับหนึ่ง

ตารางที่ 4-35 สังกะระห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 3

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์											
	ส่งเสริมเกษตรกรตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร	รองรับผลผลิตของเกษตรกร	ปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	ช่วยลดต้นทุนการผลิต	ให้ความรู้ด้าน	การจัดทำบัญชี	ส่งเสริมเกษตรกรให้รวมกลุ่มเพื่อ	การจ้างงาน				
EXE01	✓	✓	✓									✓
EXE02			✓	✓	✓							
EXE03			✓	✓								
EXE04	✓		✓		✓							✓
EXE05	✓		✓		✓							✓
EXE06			✓	✓	✓	✓						✓
EXE07	✓		✓	✓	✓							
EXE08	✓		✓	✓	✓							
EXE09	✓		✓	✓	✓							✓
EXT01			✓				✓					✓
EXT02					✓							✓

ตารางที่ 4-35 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์										
	ส่งเสริมเกษตรกรตั้งกลุ่มสหกรณ์	การเกษตร	รองรับผลผลิต	ของเกษตรกร	ปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	ช่วยลดต้นทุนการผลิต	ให้ความรู้ด้าน	การจัดทำบัญชี	ส่งเสริมเกษตรกรให้รวมกลุ่มเพื่อ	การจ้างงาน	
EXT03					✓						
EXT04	✓		✓						✓		
ความถี่	7		8		11	6	3		8		
ร้อยละ	53.85		61.54		84.62	46.15	23.08		61.54		
อันดับ	3		2		1	4	5		2		

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องวิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร พบว่า วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรสามารถทำได้โดยรัฐต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ของรัฐได้อย่างสะดวกและทั่วถึง มากกว่านั้น รัฐเองก็ต้องให้การรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง ให้เกษตรกรสามารถอยู่ได้และมีเงินทุนมากพอที่จะใช้เป็นทุนในการผลิตในครั้งถัดไป พร้อมกันนั้นภาครัฐก็ต้องส่งเสริมเกษตรกรให้รวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกันในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต ในขณะที่การส่งเสริมเกษตรกรในการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตรก็เป็นวิธีที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้ได้มากขึ้นด้วยในภาพรวม ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตหรือวัตถุประสงค์การผลิตบางประเภทผ่านการใช้บริการของสหกรณ์การเกษตรที่จัดตั้งขึ้นมาได้ และสิ่งสำคัญอีกหนึ่งประการก็คือ การให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับรายจ่ายและบัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะบริหารจัดการการเงินและแบ่งสรรปันส่วนเงินที่มี เพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และความจำเป็นได้

4. การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ

4.1 จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่บริหารจัดการหนี้สินของตนโดยการปรึกษากับ ธ.ก.ส. เพื่อหาแหล่งเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ ใช้เงินให้ตรงวัตถุประสงค์และชำระหนี้ให้ทันตามกำหนด รวมถึงการแบ่งรายได้เป็นก้อน ๆ เพื่อใช้

จ่ายตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่งเงินทุน ท่านคิดว่า การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอแล้วหรือไม่ อย่างไร แล้วถ้ายังไม่เพียงพอเกษตรกรควรทำอย่างไรเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ตารางที่ 4-36 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ในการจ่ายสินเชื่อของ ธ.ก.ส. เป็นการให้สินเชื่อควบคู่กับการติดตามผล นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่และลงไปช่วยเหลือในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรให้แก่เกษตรกร ปัญหาหลัก ๆ เลย คือ เกษตรกรไปสร้างหนี้เพิ่มธนาคารเลยต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้
EXE02	เวลาที่ ธ.ก.ส. ปลดปล่อยสินเชื่อ จะดูวัตถุประสงค์และแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งธนาคารจะมีการกำกับติดตามการทำกิน และจะกำหนดรอบชำระหนี้ตามรอบรายได้เป็นสำคัญ เพื่อไม่ให้เกษตรกรต้องลำบากเรื่องการเงินมาชำระหนี้ หรือในกรณีที่กู้เงินเพื่อการลงทุน ก็จะต้องมีแผนงาน โครงการมานำเสนอทางธนาคารจะพิจารณาว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ หรือธนาคารมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการลงทุน การจ่ายเงินกู้ก็มีได้จ่ายที่เดียวเป็นก้อนใหญ่ จะจ่ายตามความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ
EXE03	ในส่วนของเกษตรสิ่งที่พี่น้องเกษตรกรทำถือว่าครบถ้วน ในส่วนของธนาคารก็จะดูเรื่องการบริการทั้งรายได้และรายจ่ายของเกษตรกร กำหนดการชำระหนี้ให้มันสอดคล้องกับรอบรายได้และขีดความสามารถที่เกษตรกรจะผ่อนชำระ และจะมีการบริหารจัดการความเสี่ยงให้กับหนี้ที่เป็นเงินกู้ระยะยาวและเป็นเงินก้อนใหญ่มาก ๆ ทางธนาคารก็จะแนะนำให้ทำประกันเพื่อเป็นการบริหารจัดการความเสี่ยง ส่งเสริมการออมและ โครงการอื่น ๆ
EXE04	ถ้าเกษตรกรนำเงินกู้ไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ เกษตรกรจะสามารถชำระหนี้ได้อย่างแน่นอน ยกเว้นเกิดภัยธรรมชาติที่เราไม่สามารถควบคุมได้ และในกรณีที่เกษตรกรกู้เงินเพื่อลงทุน ทางธนาคารก็จะจ่ายตามความก้าวหน้าของโครงการอยู่แล้ว หรือถ้าเกษตรกรประสบภาวะปัญหาให้เข้ามาปรึกษา ธ.ก.ส. จะช่วยหาทางแก้ไขให้

ตารางที่ 4-36 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE05	ในการกู้ยืมเงิน ทาง ธ.ก.ส. ได้ให้เกษตรกรทำโครงการเพื่อที่จะกู้เงินกับทาง ธ.ก.ส. ให้ลงรายละเอียด วัตถุประสงค์ กู้เงินไปทำอะไร และสุดท้ายเรื่อง การตลาด โดยปกติแล้ว ธ.ก.ส. ได้มีการให้เกษตรกรวางแผนการนำเงินกู้ไปใช้ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำเงินไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
EXE06	เกษตรกรต้องรู้จักบริหารจัดการที่เป็นระบบและถูกต้อง ก็สามารถอยู่ในสภาวะ พอเพียงพอได้แล้ว ในกรณีที่เกษตรกรมีปัญหาที่แนะนำให้เข้าไปปรึกษา สหกรณ์ที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ หน้าที่ของสหกรณ์จะคล้าย ๆ กับ ธ.ก.ส. ทั้งเรื่อง การจ่ายเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ ที่ช่วยลดต้นทุนของเกษตรกรได้
EXE07	ให้เกษตรกรบันทึกบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มแต่เกษตรกรเองก็ไม่ได้เห็น ความสำคัญในการบันทึกบัญชี ในส่วนของเกษตรกรเองก็บริหารหนี้ได้ดี แต่มี บ้างที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติก็อาจจะทำให้มีส่วนกระทบ แต่ทางรัฐก็ได้เข้าไป ช่วยเหลือเยียวยาด้วย
EXE08	ต้องลงบัญชีและวิเคราะห์แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดถึงจะประสบความสำเร็จและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยที่การจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้นจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น สามารถใช้จ่ายเงินเหล่านั้นได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และสามารถเก็บ เงินส่วนหนึ่งเพื่อนำไปชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับเงินส่วนอื่น ๆ
EXE09	จากข้อมูลที่ให้มาถือว่าเกษตรกรบริหารจัดการหนี้ได้ดี รู้ว่าจะจัดการบริหารหนี้ อย่างไร ใช้นี้อย่างไร ซึ่งนอกจากการกู้เงินมาทำการเกษตร ก็ต้องมองเรื่อง ยกระดับทางการเกษตรเพิ่มเติมด้วย อย่างที่ภาครัฐสนับสนุนทำเกษตรระบบ 4.0 เพราะถ้าเกษตรกรยังทำแบบเดิม ๆ เกษตรกรก็จะยังไม่มีความก้าวหน้า เกษตรกรต้องทำผลผลิตให้มีคุณภาพและบริหารจัดการเรื่องน้ำใช้เพียงพอ และ นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในการเกษตรเพื่อยกระดับให้เป็นตั้งผู้ผลิต ผู้ขาย
EXT01	เกษตรกรควรมุ่งเน้นการใช้จ่ายเงินที่กู้มาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และ ควรตั้งเป้าหมายการลงทุนและพยายามลดการกู้เงินลงทุนเพื่อมาลงทุนให้น้อย ที่สุดและเงินที่หมุนเวียนนั้นควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ควร วางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 4-36 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT02	จากข้อมูลข้างต้นเห็นว่าเพียงพอแล้วในระดับหนึ่ง การที่เกษตรกรมีวินัยในการใช้จ่ายเงิน ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ และมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินจะช่วยให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรปัจจุบันดีขึ้น ทั้งนี้อาจเพิ่มเติมในเรื่องของการวิเคราะห์และประเมินตลาดผลผลิตการเกษตร การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การแปรรูปผลิตเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม การทำผลผลิตการเกษตรที่มีคุณภาพ การใช้วัตถุดิบทดแทน การทำเกษตรสมัยใหม่ ฯลฯ เหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญให้ การทำการเกษตรเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต
EXT03	เกษตรกรที่กู้เงินมาแล้วควรนำไปลงทุนในการทำการเกษตรจริงตามวัตถุประสงค์ เพราะในบางรายที่ปล่อยเงินกู้เพื่อนำไปลงทุนแล้วไม่ได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ในทางตรงกันข้ามกลับนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น ซื้อรถ และของใช้ฟุ่มเฟือย เป็นต้น เมื่อเงินทุนที่ขอกู้หมดแล้วไม่ได้ผลตอบแทน ธนาคารภาครัฐควรติดตามลงไปตรวจสอบเกษตรกรด้วยว่าได้มีการบริหารจัดการตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เกษตรกรควรใช้เงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดและคุ้มค่าที่สุด
EXT04	การที่เกษตรกรใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์นั้น จะช่วยให้เกษตรกรสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินการต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือต้องมีวินัยในการใช้จ่ายเงิน และมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อควบคุมต้นทุนไม่ว่าจะเป็นค่าแรง ค่าจ้างคนงาน ค่าเครื่องจักร ค่าพันธุ์สัตว์ ค่ากล้าพันธุ์ เป็นต้น และเมื่อดำเนินการได้ดังนี้แล้วจะทำให้ตัวเกษตรกรเองมีกำไรเหลือเก็บเพื่อหมุนเวียนมากขึ้น สามารถผ่อนชำระได้มากกว่าที่กำหนดและเป็นลูกหนี้ชั้นดี ซึ่งหากต้องการขยายวงเงินกู้ในอนาคตเพื่อขยายกิจการก็สามารถทำได้ หรือไม่เป็นลูกหนี้ของทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชนเลยในอนาคต

ตารางที่ 4-37 สักระยะที่ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 4.1

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์						
	ให้สินเชื่อกับผู้กู้การติดตามผล	การให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและตลาด	กำหนดรอบชำระหนี้ตามรอบรายได้	การจ่ายเงินตามความก้าวหน้าของโครงการ	ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ	การบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ	ส่งเสริมการออมและทำบัญชีครัวเรือน
EXE01	✓	✓					
EXE02	✓		✓	✓	✓		
EXE03	✓		✓		✓	✓	✓
EXE04	✓			✓	✓		
EXE05	✓	✓		✓	✓		
EXE06	✓		✓	✓	✓	✓	
EXE07	✓				✓		✓
EXE08							✓
EXE09		✓	✓			✓	
EXT01	✓		✓	✓		✓	
EXT02	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EXT03	✓	✓	✓	✓		✓	✓
EXT04	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความถี่	11	6	8	8	8	7	6
ร้อยละ	84.62	46.15	61.54	61.54	61.54	53.85	46.15
อันดับ	1	4	2	2	2	3	4

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ พบว่า เกษตรกรกู้เงินสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำควบคู่กับการติดตามผลของ ธ.ก.ส. ว่าได้นำเงินกู้ออกไปใช้ตามวัตถุประสงค์หรือโครงการที่ได้ขอไว้หรือไม่ รวมถึงจะมีการจ่ายเงินตามความก้าวหน้าของโครงการที่ได้ดำเนินไปและกำหนดรอบชำระหนี้ตามรอบรายได้ของ

เกษตรกรที่ได้จากการขายผลผลิตตามฤดูกาล ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรยังคงควรได้รับคำปรึกษา โครงการและปัญหาต่าง ๆ จากภาครัฐ เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการ บริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย ในขณะที่เดียวกัน รัฐก็ควรให้ความรู้เกี่ยวกับ การทำการเกษตรและตลาด รวมไปถึงส่งเสริมการออมและทำบัญชีครัวเรือนให้เกษตรกรสามารถ บริหารจัดการรายรับรายจ่ายได้อย่างเป็นระบบ

4.2 จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า ปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การชำระหนี้ ให้ตรงต่อเวลา การกู้เงินดอกเบี้ยต่ำจาก ธ.ก.ส. การลดต้นทุนการผลิต การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ ตลาดและการประกันราคาที่เหมาะสม ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่ง เงินกู้ ท่านเห็นด้วยกับความเห็นของเกษตรกรเหล่านี้หรือไม่ และท่านคิดว่า ยังมีปัจจัย อื่น ๆ ที่ จะสามารถช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกหรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ 4-38 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมี ประสิทธิภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	หัวใจสำคัญของเกษตรกร คือ ราคาและตลาดรองรับ และมีการประกันราคา ผลผลิตต้องมีระบบในการควบคุมในการปลูกผลผลิตเพื่อเป็นที่ต้องการของ ตลาด เพราะในขณะที่เกษตรกรปลูกพืชตามกระแสทำให้ผลผลิตออกมามาก ตลาด
EXE02	ถือว่าเกษตรกรไทยเข้าใจหลักการนี้ได้อย่างถูกต้อง เพราะการชำระหนี้ให้ตรง เวลานั้นมีผลต่อประวัติการชำระหนี้ ซึ่งทาง ธ.ก.ส. มีการปรับขึ้นเกษตรกร เพื่อลดดอกเบี้ยให้เกษตรกรที่เป็นลูกค้าประวัติการชำระดี
EXE03	ธนาคารมีการติดตามความก้าวหน้าในโครงการที่เกษตรกรทำ รวมถึงการ ช่วยเหลือเมื่อมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีผลกระทบอีกด้วย ธ.ก.ส. มุ่งสนับสนุน ให้เกษตรกรไทยก้าวผ่านการเป็นผู้ผลิตระดับต้นสู่การเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจเกษตร สนับสนุนให้นานวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ร่วมกับการทำเกษตร ทั้งการผลิต การตลาด ธ.ก.ส. จะมีการจัดการเงินทุน การบัญชี การพัฒนาฝีมือ แรงงาน การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แก่เกษตรกร

ตารางที่ 4-38 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE04	<p>ช.ก.ส. แบ่งลูกหนี้เป็นชั้น ๆ ถ้าเกษตรกรชำระหนี้ได้ดีตรงเวลาที่กำหนด ทำให้ประวัติการชำระหนี้ของเกษตรกรดีขึ้น ธนาคารก็ลดดอกเบี้ยให้ตามระยะเวลาประวัติชำระหนี้ จะทำให้เกษตรกรลดต้นทุนได้อย่างดี และอีกตัวคือเกษตรกรต้องผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ จะได้ราคาดี ขายได้ง่ายขึ้น อำนาจต่อรองมากขึ้น</p>
EXE05	<p>ขณะนี้ช.ก.ส. ได้มีการจัดระดับชั้นในการชำระหนี้ของเกษตรกร หากเกษตรกรชำระตรงกำหนดก็จะเป็นลูกค้าชั้นดี แต่ถ้าเกษตรกรมีเหตุให้ชำระล่าช้าก็ให้ชี้แจงกับ ช.ก.ส. เพื่อที่จะรักษาระดับชั้นไม่ให้ตกลงไป การประกันราคาผลผลิตได้มีการพูดคุยกับเกษตรกรในเรื่องของการคำนวณต้นทุนการผลิตและกำหนดการประกันราคาผลผลิต และมีการสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชเกษตรแปลงใหญ่</p>
EXE06	<p>ดอกเบี้ยต่ำเป็นนโยบายภาครัฐที่จะลดต้นทุนการผลิต ก็จะได้ส่วนต่างจากการผลิตมากขึ้น การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพให้ตัวเกษตรกรมันจะต้องสอดคล้องกันเพื่อการขาย ก็จะช่วยเรื่องการตลาดได้ การประกันราคา ภาครัฐจะประกันราคาเฉพาะพืชเศรษฐกิจเท่านั้น เพราะรัฐมีงบประมาณจำนวนจำกัด ซึ่งรัฐเองก็มีคู่ทางทางการตลาดอยู่แล้ว เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถระบายผลผลิตออกสู่ตลาดและนำรายได้ที่ได้รับจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรไปเป็นทุนในการผลิตในครั้งถัดไป</p>
EXE07	<p>ให้เกษตรกรบันทึกบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มแต่เกษตรกรเองก็ไม่ได้เห็นความสำคัญในการบันทึกบัญชี ในส่วนของเกษตรกรเองก็บริหารหนี้ได้ดี แต่มีบ้างที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติก็อาจจะทำให้มีส่วนกระทบ แต่ทางรัฐก็ได้เข้าไปช่วยเหลือเยียวยาด้วย</p>
EXE08	<p>เห็นด้วยกับการลดดอกเบี้ย ลดต้นทุน แต่ต้องมีการวางแผน รัฐจะต้องหาองค์ความรู้ให้เกษตรกร จัดหาวิธีการแปรรูปผลผลิต ในอนาคตต้องมี GAP ต้องตรวจสอบได้ว่าผลผลิตมาจากที่ไหน ทุกอย่างต้องเตรียมความพร้อมให้กับเกษตรกรด้วย และส่งเสริมเกษตรกรด้านต่าง ๆ ทั้งการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การหาตลาดมารับผลผลิต รวมถึงให้ความรู้ที่จำเป็นกับเกษตรกรอย่างทั่วถึง</p>

ตารางที่ 4-38 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE09	ถ้าเกษตรกรปรับระดับให้เป็นผู้ผลิต และผู้ขาย หาดตลาดและช่องทางการจำหน่ายเอง มีการบริหารจัดการสินค้าที่ครบวงจร เพิ่มมูลค่าของผลผลิตตัวเองให้ได้ และควรมีการส่งออกด้วย นอกเหนือจากการขายในประเทศ รวมถึงการแปรรูป ก็จะเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ เกษตรกรต้องปรับตัวและดูเทรนด์ของโลก ยกกระบบขึ้นให้ได้ ดูและคุณภาพผลผลิตของตัวเองให้ดี การดูแลคุณภาพผลผลิตก็ต้องดูแลตั้งแต่เริ่มต้นปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว ถ้าเกษตรกรสามารถมองให้ครบวงจรได้ก็จะช่วยให้ได้กำไรได้เยอะมากขึ้น
EXT01	เห็นด้วยกับความเห็นของเกษตรกรสำหรับปัจจัยอื่น ๆ ที่จะสามารถช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ 1) เกษตรกรควรมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน 2) เกษตรกรควรมีผู้นำหลักปรัชญาพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมด้วย
EXT02	เห็นด้วยกับข้อมูลแนวทางดังกล่าว ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วคือ เกษตรกรควรมีการวางแผนการดำเนินงาน มีการติดตามผลการดำเนินงาน การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การประเมินและวิเคราะห์ตลาดผลผลิต การเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรต้องใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์และมีวินัยในการใช้จ่ายเป็นสำคัญร่วมด้วย
EXT03	เห็นด้วยกับแนวทางที่ได้ชี้แจง ซึ่งเกษตรกรเองควรมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
EXT04	เห็นด้วยกับแนวทางของเกษตรกรที่กล่าวมาทั้งหมด นอกจากนี้เกษตรกรควรนำหลักการบริหาร-การทำบัญชีรายรับรายจ่ายมาใช้ควบคู่กัน ควรมองการดำเนินการอื่น ๆ เพิ่มเติม อาทิ การทำการเกษตรยุคใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การคาดการณ์ตลาดที่ดี การทำโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนเกษตรกรที่ทำอยู่ และต้องประหยัด-พอเพียงร่วมด้วย

ตารางที่ 4-39 สักระยะที่ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 4.2

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์													
	ราคาขายผลิตภัณฑ์การเกษตร	ตลาดรองรับ	การประกันราคาผลผลิต	ความต้องการของตลาด	ควบคุมการปลูกพืชผลเกษตร	การชำระหนี้ให้ตรงเวลา	การลดต้นทุนการผลิต	การกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำจาก ธ.ก.ส.	การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ	การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ	สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม	สนับสนุนการจัดการบัญชี	การพัฒนาฝีมือแรงงาน	ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
EXE01	✓	✓	✓	✓	✓									
EXE02						✓	✓	✓	✓					
EXE03						✓				✓	✓	✓	✓	✓
EXE04	✓	✓				✓	✓		✓					
EXE05			✓			✓	✓			✓				
EXE06	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓					
EXE07						✓		✓			✓			
EXE08	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓					
EXE09	✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓		✓	✓
EXT01					✓				✓	✓		✓		
EXT02					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
EXT03	✓	✓	✓	✓			✓		✓	✓				
EXT04	✓	✓	✓	✓			✓		✓	✓		✓		
ความถี่	7	7	6	5	6	6	8	5	9	6	3	5	2	3
ร้อยละ	53.85	53.85	46.15	38.46	46.15	46.15	61.54	38.46	69.23	46.15	23.08	38.46	15.38	23.08
อันดับ	3	3	4	5	4	4	2	5	1	4	6	5	7	6

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพ พบว่า นอกจากจะเห็นด้วยกับปัจจัยด้านการชำระหนี้

ให้ตรงต่อเวลา การกู้เงินดอกเบี้ยต่ำจาก ธ.ก.ส. การลดต้นทุนการผลิต การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ ตลาดและการประกันราคาที่เหมาะสมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังมองว่าปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ราคาขายผลิตภัณฑ์การเกษตร 2) ควบคุมการปลูกพืชผลเกษตรและการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ อยู่เสมอ 3) สนับสนุนการจัดทำการบัญชีครัวเรือน 4) สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมและการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร 5) การพัฒนาฝีมือแรงงาน

5. การส่งเสริมจากภาครัฐ

5.1 จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินจากภาครัฐในด้านการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ การขยายวงเงินกู้แก่เกษตรกร การพักชำระหนี้ รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในการเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ มากกว่านั้นยังมีการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่งเงินทุน ท่านคิดว่า ในปัจจุบันภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรนอกเหนือไปจากข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรในข้างต้นหรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ 4-40 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการส่งเสริมจากภาครัฐในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ในส่วนของภาครัฐนโยบายหลัก ๆ เลข คือ การจัดประชุม การอบรมให้ความรู้ และมีกองทุนต่าง ๆ ในส่วนของ ธ.ก.ส. ก็ช่วยเหลือในส่วนของตลาดนำการทางการผลิตให้เกษตรกร ทางธนาคารสนับสนุนและให้สินเชื่อในส่วนของลูกค้าที่เป็น SMEs ทางการเกษตร และให้หน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้กับเกษตรกร
EXE02	รัฐบาลมีการส่งเสริมช่วยเหลือเยอะ ยกตัวอย่างเรื่องการบริการจัดการเรื่องแก้ไขหนี้ในระบบ โดยรัฐจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดไว้ให้แก่เกษตรกรรวมถึงบุคคลทั่วไปที่เป็นหนี้ในระบบ เพื่อช่วยเหลือเจรจาต่อรองกับเจ้าหนี้ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันนี้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนนั้นง่ายมาก เกษตรกรไม่จำเป็นต้องพึ่งหนี้สินในระบบเลยด้วยซ้ำ

ตารางที่ 4-40 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE03	<p>ช.ก.ส. มีนโยบาย เกษตรกรแปลงใหญ่ โดยการให้เกษตรกรใช้เครื่องมือร่วมกัน โดยให้ธนาคารคิกคอกเบี้ยที่ต่ำ ส่วนที่ต่างรัฐจะเป็นออกให้ กระทรวงเกษตรเข้ามาดูแลในภาคีเครือข่ายจะลงมาสนับสนุน ธนาคารสนับสนุนเงินทุน ช.ก.ส. เป็นธนาคารพัฒนาชนบท ในชนบทมีอะไรบ้างที่ ช.ก.ส. จะลงไปช่วยพัฒนาได้ อะไรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรและเกี่ยวข้องกับชุมชน ช.ก.ส. สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้หมด โดยส่วนราชการเป็นตัวหลักทำหน้าที่ในส่วนของรัฐ</p>
EXE04	<p>ช.ก.ส. มีหน้าที่ให้ความรู้แก่เกษตรกรทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ก็ให้เกิดการเรียนรู้ให้เกิดความแข็งแกร่งในกลุ่มนั้น ๆ ส่งเสริมความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งตัวนี้จะทำให้เกษตรกรสามารถรวมกันทำได้หลาย ๆ อย่าง เช่น การผลิต ทั้งการซื้อปัจจัยการผลิต และเรื่องความรู้ด้านการผลิต</p>
EXE05	<p>แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้นำมาให้เกษตรกรนำมาปรับใช้กับการทำเกษตร โดยให้ปลูกพืชแบบผสมผสานควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์เพื่อให้เกษตรกรได้ตอบโจทย์ตามแนวทาง เกษตรกรจะได้อยู่อย่างพอเพียง</p>
EXE06	<p>เศรษฐกิจพอเพียงพอ การพักชำระหนี้ การอบรมส่งเสริมเพิ่มอาชีพเสริม เป็นนโยบายภาครัฐที่มีอยู่แล้วและเป็น โครงการที่ดี และในส่วนของสหกรณ์นั้น เราก็มีการจัดชั้นลูกหนี้สมาชิกอยู่แล้ว ซึ่งจะจัดตามความมีวินัยทางการเงินในการชำระหนี้ และระดับขีดความสามารถของสมาชิกสหกรณ์ฯ</p>
EXE07	<p>รัฐได้ส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรแบบครอบคลุมแล้ว</p>
EXE08	<p>แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ดีที่เกษตรกรควรนำไปใช้</p>
EXE09	<p>เราจะต้องแบ่งกลุ่มเกษตรกร การแบ่งกลุ่มเกษตรกรเป็นไปตามแนวเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงพอ เกษตรกรจำพวกนี้คือไม่ยอมมีหนี้ ไม่ก่อหนี้ เกษตรพืชผสมผสาน กลุ่มที่จะยกระดับจากเกษตรพื้นฐานเป็น SME รวมถึงเกษตรกรที่แข็งแกร่งแล้วยกระดับตัวเองได้แล้ว เป็นต้น</p>
EXT01	<p>ทางภาครัฐ มีการจัดหาตลาดสำหรับภาคการเกษตรให้ และลงมาจับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเอง เพื่อเป็นการพยุงราคาผลผลิตการเกษตร ภาครัฐได้ลงมาช่วยจัดหาปัจจัยในการผลิตในราคาที่ เป็นธรรมให้แก่เกษตรกร เช่น ปุ๋ย เครื่องจักร ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์พืช และสัตว์ เป็นต้น</p>

ตารางที่ 4-40 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT02	ปัจจุบันทางภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการทำโครงการต่าง ๆ กับเกษตรกร อาทิ เกษตรแปลงใหญ่ เกษตรกร 4.0 Smart farmer การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้ง SME ในภาคของการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังไม่การซื้อหนี้ของเกษตรกร โดยกองทุนฟื้นฟูหนี้สินเกษตรกรร่วมด้วย
EXT03	ทางภาครัฐ มีการจัดหาตลาดสำหรับภาคการเกษตรให้ และรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเอง เพื่อเป็นการพยุงราคา
EXT04	นโยบายจากภาครัฐข้างต้นค่อนข้างครอบคลุมการสนับสนุนที่มีต่อเกษตรกรลูกหนี้เกือบทั้งหมด ในฐานะของแหล่งเงินกู้ภาคเอกชน (นอกระบบ) นอกจากการยืดระยะเวลาการผ่อนชำระ การขยายวงเงินกู้แล้ว อาจดำเนินการในบทบาทของพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรในเรื่องของการให้คำแนะนำ คำปรึกษาในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำการเกษตรและช่องทางการตลาดที่ดีแก่ตัวเกษตรกร รวมไปถึงการกวดขันวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายที่ประหยัด และตรงตามวัตถุประสงค์ที่เคยได้มีการตกลงกันไว้ในเบื้องต้น

ตารางที่ 4-41 สังกะราห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 5.1

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์									
	การอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร	การจัดตั้งกองทุนในรูปแบบต่าง ๆ	การส่งเสริมการตลาดนำ	การทางการผลิต	สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	การบริหารจัดการหนี้ นอก ระบบ และพักชำระหนี้	นโยบาย เกษตรกรแปลงใหญ่และเศรษฐกิจพอเพียง	การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกร		
EXE01	✓	✓	✓		✓					
EXE02						✓				
EXE03	✓	✓			✓		✓			✓
EXE04	✓									✓
EXE05							✓			

ตารางที่ 4-41 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์						
	การอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร	การจัดตั้งกองทุนในรูปแบบต่างๆ	การส่งเสริมการตลาดนำ	การทางการผลิต	สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	การบริหารจัดการพื้นที่นอกระบบ และพักรักษาพื้นที่	นโยบาย เกษตรกรแปลงใหญ่และเศรษฐกิจพอเพียง
EXE06	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EXE07	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EXE08							✓
EXE09					✓	✓	✓
EXT01		✓	✓				
EXT02		✓	✓			✓	✓
EXT03			✓			✓	
EXT04	✓		✓		✓	✓	✓
ความถี่	6	6	7	6	6	7	7
ร้อยละ	46.15	46.15	53.85	46.15	46.15	53.85	53.85
อันดับ	2	2	1	2	2	1	1

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องการส่งเสริมจากภาครัฐในปัจจุบัน พบว่า นอกจากเกษตรกรส่วนใหญ่จะได้รับการส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินจากภาครัฐในด้านการจัดตั้งกองทุนต่างๆ การขยายวงเงินกู้แก่เกษตรกร การพักรักษาพื้นที่ รวมถึงการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในการเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตรประเภทต่างๆ มากกว่านั้นยังมีการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ภาครัฐยังช่วยส่งเสริมในเรื่องของการส่งเสริมการตลาดนำ การทางการผลิต การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง การอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่างๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง มากกว่านั้นยังช่วยเกษตรกรในการบริหารจัดการหนี้นอกระบบอีกด้วย

5.2 จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า การปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้ต่ำกว่านี้ การหาตลาดและประกันราคาผลผลิต รวมไปถึงการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ดูแลนโยบายด้านการเกษตรและแหล่งเงินกู้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร และท่านคิดว่า ภาครัฐจะสามารถช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ด้วยวิธีอื่น ๆ อีกหรือไม่ อย่างไรบ้าง

ตารางที่ 4-42 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องรัฐควรจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ความสำเร็จของเกษตรกรมองว่าเป็นการลดดอกเบี้ย สังเกตได้จากหลาย ๆ โครงการที่ปลอดดอกเบี้ย เกษตรกรก็ยังบริหารจัดการหนี้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยที่จะทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จ คือ โครงสร้างการผลิต สิ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรได้คือ 1) การสร้างปัจจัยพื้นฐานการผลิต 2) องค์ความรู้ ซึ่งต้องทำควบคู่กันไปเพื่อที่จะทำให้เกษตรกรมีประสิทธิภาพมากขึ้น
EXE02	การให้ข้อมูลที่หลากหลาย การส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการตลาด ให้เกษตรกรเป็นเรื่องสำคัญ อยากให้มองมุมมองใหม่ ๆ รับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร แล้วนำไปปรับใช้ อาจปรับให้การกำกับดูแลตนเองในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ไปสู่ตำบล ก้าวไปสู่จังหวัด แล้วรัฐเป็นที่ปรึกษาควบคุม เป็นต้น
EXE03	ธนาคารมีบทบาทที่ต้องดูแลให้ครอบคลุมทั้งหมด ตัวเกษตรกรเองต้องเข้มแข็งด้วยตัวเอง ต้องมีวินัยทางการเงิน ชำระหนี้ได้ พอชำระหนี้ตรงกำหนด ธนาคารก็มีลดหนี้ให้ และยังมีบริการค้ำดอกเบี้ยให้อีกในโครงการชำระดีมีคืน ธนาคารมีบริการทางการเงิน แนะนำการออม และ ธ.ก.ส. ยังเข้าไปเป็นคณะกรรมการของจังหวัด เพื่อที่จะได้รับข้อมูลต่าง ๆ ของเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน หรือแม้กระทั่งการจัดอบรมให้ความรู้เกษตรกร
EXE04	สร้างกลไกการค้าที่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกร เพราะตัวนี้จะเป็นข้อตกลงทางการค้า บังคับให้ทั้งสองผ่าน ทั้งฝั่งซื้อ และฝั่งขาย เกษตรกรก็จะพูดคุยกันได้ง่าย ค้าขายกันได้ง่าย ในคุณภาพและปริมาณที่เยอะขึ้น ราคาดีขึ้น

ตารางที่ 4-42 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE05	ต้องใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปช่วยเสริมในการประกอบอาชีพ จะทำให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนและปลูกพืชให้หลากหลาย และ นำผลผลิตไปแปรรูปเพื่อต่อยอดผลผลิต
EXE06	ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกร เช่น ถ้าจัดฝึกอบรมอาชีพเสริมให้ เกษตรกรแล้ว เกษตรกรไม่นำมาพัฒนาตัวเอง ไม่ลงมือทำ ก็จะไม่เห็นผล ดังนั้นตัวเกษตรกรเองนำต้องสิ่งที่รัฐให้ไปต่อยอดเองด้วย
EXE07	ทางเราไม่ได้ทำด้านนี้โดยตรง ส่วนใหญ่กระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้ดูแล แต่ที่ให้ความช่วยเหลือคือโครงการดีเด่นแล้วเกิดปัญหาเกิดขึ้น จึงทำให้ ผลผลิตมีคุณภาพที่ต่ำลง และการจำหน่ายผลผลิตในท้องตลาดส่วนใหญ่จะเป็นของเอกชน ผลผลิตของเกษตรกรก็ไม่ได้ออกสู่ท้องตลาดเท่าที่ควร มีการ สร้างปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการต่อยอด รวมถึงการให้ข้อมูลที่หลากหลาย กับเกษตรกร เพื่อการส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืน
EXE08	ปัจจุบันภาครัฐก็ทำอยู่ แต่ก็ยังแก้ไขปัญหาได้ไม่ทั้งหมด ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกร ต้องให้เกษตรกรเปิดใจรับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่มีความ ประสงค์จะให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกร
EXE09	รัฐช่วยประกันราคามานานแล้ว แต่ตอนนี้มีโครงการ เกษตรพันธสัญญา หรือ คอนแทรคฟาร์มมิ่ง (Contract farming) คือ ระบบการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ หรือการเพาะปลูกพืช ที่มีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าระหว่างฝ่าย เกษตรกร หรือเจ้าของฟาร์ม กับคู่สัญญา คือ "ผู้รับประกัน" ซึ่งมักเป็น บริษัทเอกชนที่สัญญาว่าจะซื้อผลผลิตคืนจากอีกฝ่ายในราคาที่ตกลงกันตั้งแต่ ต้น เรียกว่า "ราคาประกัน" ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อครบกำหนดสัญญา แต่ส่วนมากไม่ค่อยได้ทำกันเนื่องจาก ราคาตลาดไม่คงตัว จึงทำให้ไม่ค่อยกล้า ที่จะทำสัญญากัน เช่น ถ้าตกลงราคากันที่ 20 บาท แต่ถ้าถึงเวลาขายจริงราคา ตอนนั้นอาจได้ถึง 25-30 บาท เกษตรกรก็ไม่อยากขายตามสัญญา เป็นต้น
EXT01	ภาครัฐควรเข้ามาศึกษาข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกรเพื่อใช้เป็นแนวทางใน การบริหารจัดการหนี้สิน และภาครัฐควรเข้ามาศึกษาข้อมูลของกลุ่มเกษตรกร เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม

ตารางที่ 4-42 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXT02	เห็นด้วยกับข้อมูลข้างต้น ทั้งนี้ภาครัฐอาจต้องลงมาศึกษาถึงตัวเกษตรกรในแต่ละกลุ่มเพิ่มเติม เนื่องจากเกษตรกรในแต่ละกลุ่มมีข้อจำกัด, มีความคล้ายคลึง และมีความแตกต่าง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อให้ตัวเกษตรกรเองสามารถยืนได้ด้วยตนเอง และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การเลือกใช้วิธีกำกับและดูแลอาจต้องมีการปรับเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในอนาคต
EXT03	ทางภาครัฐควรที่จะเข้ามาศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรให้เสียก่อนที่จะอนุมัติปล่อยเงินกู้ให้
EXT04	เห็นด้วยกับข้อมูลข้างต้น นอกจากนี้ภาครัฐควรเข้ามาศึกษาและกำกับดูแลเกษตรกรในทุก ๆ มิติ เริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกทั้งหมด เพื่อที่จะสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ตรงจุด และได้ผลสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็งและสามารถยืนได้ด้วยตัวเองอีกครั้ง

ตารางที่ 4-43 สักระยะที่ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 5.2

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์										
	การลดดอกเบี้ยเงินกู้	การสร้างปัจจัยพื้นฐาน	การผลิตและการต่อยอด	การให้ออกกำลังกาย	การให้ข้อมูลที่หลากหลาย	การส่งเสริมอาชีพ	ส่งเสริมการตลาด	รัฐทำหน้าที่ให้บริการ	ส่งเสริมให้สร้างมีวินัย	ทางการเงิน	การลดหนี้
EXE01	✓	✓	✓								
EXE02					✓	✓	✓	✓			
EXE03	✓			✓	✓			✓	✓		✓
EXE04							✓				
EXE05		✓				✓					
EXE06				✓		✓	✓	✓			

ตารางที่ 4-43 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์									
	การลดดอกเบี้ยเงินกู้	การสร้างปัจจัยพื้นฐาน	การผลิตและการส่งออก	การให้องค์ความรู้	การให้ข้อมูลที่หลากหลาย	การส่งเสริมอาชีพ	ส่งเสริมการตลาด	รัฐทำหน้าที่ให้คำปรึกษา	ส่งเสริมให้สร้างวินัยทางการเงิน	การลดหนี้
EXE07		✓			✓	✓				
EXE08	✓						✓	✓	✓	✓
EXE09	✓	✓				✓	✓			✓
EXT01				✓	✓			✓	✓	✓
EXT02	✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓
EXT03	✓				✓				✓	✓
EXT04	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความถี่	7	6	6	6	6	7	6	7	6	7
ร้อยละ	53.85	46.15	46.15	46.15	46.15	53.85	46.15	53.85	46.15	53.85
อันดับ	1	2	2	2	2	1	2	1	2	1

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานของรัฐในเรื่องรัฐควรจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร พบว่า นอกจากการปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้ต่ำกว่านี้ การหาตลาดและประกันราคาผลผลิต รวมไปถึงการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ การจะทำให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการหนี้สินของให้มีประสิทธิภาพได้ รัฐควรทำหน้าที่ให้คำปรึกษาที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างวินัยทางการเงิน รวมถึงเข้าไปช่วยดูแลเรื่องการลดหนี้ โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการผลิตและการส่งออก รวมถึงการให้องค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการผลิต การเงินและเรื่องอื่น ๆ ซึ่งจะต้องมาจากข้อมูลที่มาจากหลากหลายแหล่งที่มาและจำเป็นกับเกษตรกร

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตารางที่ 4-44 สรุปคำสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE01	ปัจจุบันเกษตรกรเข้าถึงแหล่งหนี้ได้ง่ายขึ้น สาเหตุที่เกษตรกรที่กู้เงินง่ายเพราะขาดความรู้ในการกู้เงิน เกษตรกรไม่มีความรู้ในการจัดการระบบการเงิน ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น และหัวใจสำคัญที่ทำให้เกษตรกรสามารถบริหารหนี้สินได้ คือ การให้ความรู้กับเกษตรกรและการสื่อสารการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ
EXE02	สมัยนี้ ต้องมองการตลาดและคุณภาพผลผลิตเป็นสำคัญ ผลผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย แปรรูปผลผลิตเพื่อไม่ให้สินค้าล้นตลาด ต้องมีความจัดฝึกอบรม สนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เฉพาะทางแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรต่อยอดสินค้า ต้องฝึกวินัย และมองภาพรวมในระยะไกล ๆ
EXE03	-
EXE04	มองที่คุณภาพของผลผลิตที่เกษตรกรผลิต คุณภาพตัวนี้จะเป็นตัวช่วยให้ขายได้ราคาสูง จะทำให้ทุกคนปรับเข้าสู่ความเป็นสากล และกลไกของภาครัฐที่จะมาดูแลและให้เกิดความเป็นธรรมเพราะถ้าพูดถึงทางฝั่งเงินทุน ก็ถือว่าคนส่วนใหญ่เข้าถึงได้คืออยู่แล้ว และมีต้นทุนที่เหมาะสม
EXE05	ต้องช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีเงินทุนเพราะอนาคตต้องใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยทำการเกษตร ดังนั้นเกษตรกรรายย่อยจึงไม่มีทุนในการซื้อเครื่องจักร และให้สนับสนุนในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร และการบริหารจัดการหนี้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น
EXE06	ตัวเกษตรกรเป็นปัจจัยที่จะทำให้ทุกอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรต้องมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือตัวเองเป็นหลักก่อน ซึ่งนโยบายของภาครัฐที่ริเริ่มช่วยเหลือเกษตรกรมีมากมาย เช่น การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเพื่อเป็นการผ่อนคลายเกษตรกร จากภัยธรรมชาติ การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ลดดอกเบี้ย ฟื้นฟูอาชีพ ส่งเสริมอาชีพ
EXE07	ควรวางแผนการผลิต การใช้จ่าย และวิเคราะห์ความเสี่ยงต่าง ๆ อย่างมีระบบ และวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ตารางที่ 4-44 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปคำสัมภาษณ์
EXE08	เกษตรกรควรมีวินัยในการชำระหนี้ มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา ซึ่งจะช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือ และง่ายต่อการขอเงินกู้หรือขอสินเชื่อเกี่ยวกับสถาบันทางการเงินในครั้งต่อไป
EXE09	หัวใจหลักก็คือ ตัวเกษตรกรจะต้องวางแผนการลงทุนการผลิต เพื่อให้ได้รายได้เพื่อก่อให้เกิดกำไร เกษตรกรจะอย่างไรให้ผลผลิตมีคุณภาพ แล่นี้เกษตรกรก็จะมีเงินชำระหนี้ และเกษตรกรก็จะเติบโตได้
EXT01	เกษตรกรควรมีความรู้ในเรื่องของการทำการตลาด และควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างจริงจังและให้เกิดผลในการปฏิบัติ
EXT02	การบริหารหนี้สินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องมาจากตัวเกษตรกรเองที่มีวินัยในการใช้จ่ายและดำเนินการต่าง ๆ ตรงตามวัตถุประสงค์ มีการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ และมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อีกทั้งต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ตลาดสินค้าการเกษตรให้เป็นอย่างดีก่อนที่จะเริ่มลงทุนทำการเกษตรหรือผลิตสินค้าการเกษตร
EXT03	แหล่งเงินทุนของภาครัฐและภาคเอกชนควรปล่อยเงินกู้ให้เกษตรกรบางรายที่มีศักยภาพในการชำระหนี้และมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น และเกษตรกรควรมีประวัติการผ่อนชำระที่ดี และเกษตรกรควรมีความรู้และความเข้าใจเรื่องของการตลาดการเกษตรร่วมด้วย
EXT04	สิ่งที่สำคัญที่สุดของการบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพคือ เกษตรกรเองจำเป็นต้องมีวินัย มีการดำเนินงานและใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ รวมไปถึงการหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการทำการเกษตรเริ่มตั้งแต่การมองปลายทางคือการมองตลาดย้อนกลับ ไปจนถึงต้นทางคือการผลิต (การทำการเกษตร)

ตารางที่ 4-45 สักระยะที่ประเมินจากผลการสัมภาษณ์ในข้อที่ 6

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์						
	ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้ และการตลาด	การสื่อสารการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ	ต้องการตลาดและคุณภาพผลิตภัณฑ์สำคัญ	ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ปรับรูปผลผลิต	ต้องมีความจืดคืออบรม ความรู้เฉพาะทางแก่เกษตรกร	เกษตรกรควรมีวินัยในการชำระหนี้	น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จริงจัง
EXE01	✓	✓					
EXE02		✓	✓	✓	✓	✓	
EXE03							
EXE04		✓	✓				
EXE05	✓	✓				✓	
EXE06	✓	✓	✓	✓	✓		
EXE07	✓		✓	✓	✓	✓	
EXE08						✓	✓
EXE09	✓		✓	✓			
EXT01	✓						✓
EXT02	✓					✓	
EXT03					✓	✓	
EXT04	✓				✓		
ความถี่	8	5	5	4	5	3	2
ร้อยละ	61.54	38.46	38.46	30.77	38.46	23.08	15.38
อันดับ	1	2	2	3	2	4	5

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกร ตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรไทยและเจ้าหน้าที่นอกระบบ ผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการหาแนวทางการบริหารหนี้สิน

เกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวณนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการบริหารนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพนั้น ทั้งเกษตรกรและภาครัฐควรทำในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ภาคเกษตรกร

1.1 การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย รวมไปถึงการแบ่งสันปันส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ทั้งการลงทุนในกระบวนการผลิต การขนส่ง การจัดเก็บ การตลาด และแบ่งหนึ่งส่วนเพื่อเป็นเงินเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

1.2 การชำระหนี้ตามกำหนด เกษตรกรจำเป็นจะต้องมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลาและตามจำนวนที่กำหนด เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและรักษาเครดิตของตนไว้ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพิจารณาของสถาบันการเงินในการปล่อยกู้สินเชื่อในครั้งถัดไป แต่ถ้าหากเกิดปัญหาสุดิวสัย ไม่สามารถชำระหนี้ได้ทันตามกำหนดเวลา เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องเข้าไปขอคำปรึกษาจากสถาบันการเงิน เพื่อหาทางออกร่วมกัน เช่น การขยายเวลาชำระหนี้ การพักชำระหนี้ หรือการลดดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

1.3 การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐ และหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขปลีกย่อยอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์และเอื้อต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 100.00

1.4 การปลูกพืชไร่สวนผสมหรือปลูกพืชหลากหลายประเภท ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องมึผลผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายผสมผสานกัน เพื่อให้แน่ใจว่า ในกรณีที่ผลผลิตชนิดหนึ่งเกิดปัญหา ไม่สามารถขายได้หรือไม่ได้รับการประกันราคา ก็จะมีผลผลิตชนิดอื่น ๆ ทดแทนกันได้ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรจะยังมีรายรับจากการขายผลผลิตชนิดอื่น ๆ แทนที่จะมีผลผลิตชนิดเดียวและขายไม่ได้เลย มากกว่านั้นการแปรรูปผลผลิตอย่างมีคุณภาพและหลากหลายก็จะช่วยสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภคได้มากขึ้นอีกด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 30.77

1.5 การให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและต้องมุงความต้องการของตลาดให้เป็นเรื่องที่จะต้องใส่ใจอยู่เสมอ เพราะผลผลิตที่มีคุณภาพจะช่วยให้ขายได้ราคาดี สามารถที่จะนำเข้าสู่ตลาดได้ง่ายและมีความต้องการสูงกว่าผลผลิตที่มีคุณภาพในระดับกลางหรือต่ำกว่า 69.23

1.6 การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการทำงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต และการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต เช่น

เงินทุน ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องจักร ฯลฯ ให้แก่สมาชิกในสหกรณ์ทุกคน โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 58.85

1.7 น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บนพื้นฐานของระบบวัตถุนิยมและเทคโนโลยีทั้งด้านการสื่อสารและกระบวนการผลิตที่ทันสมัย ซึ่งถ้าหากเกษตรกรมีดำเนินชีวิต กินอยู่อย่าง ไม่มีความพอเพียงแต่พอดี ก็อาจทำให้การบริหารจัดการด้านการเงิน ทั้งรายรับ รายจ่าย เกิดปัญหาขึ้นได้ในอนาคตได้ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 53.85

2. ภาครัฐ

2.1 ประกันราคาผลผลิตเกษตร และหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

2.2 ให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ การอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง ควรมีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ ทั้งในด้านนโยบายส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ หรือการช่วยเหลือเรื่องปัจจัยการผลิตและวิธีการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบอย่างถูกต้อง เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

2.3 สถาบันที่เป็นแหล่งเงินทุนภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ความช่วยเหลือเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้อย่างสะดวกทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

2.4 สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 23.08

2.5 ให้ความช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

2.6 ส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับ รายจ่ายและบัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่

จะบริหารจัดการการเงินและแบ่งปันปันส่วนเงินที่มี เพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และความจำเป็นได้ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 46.15

2.7 ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการโครงการอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 61.54

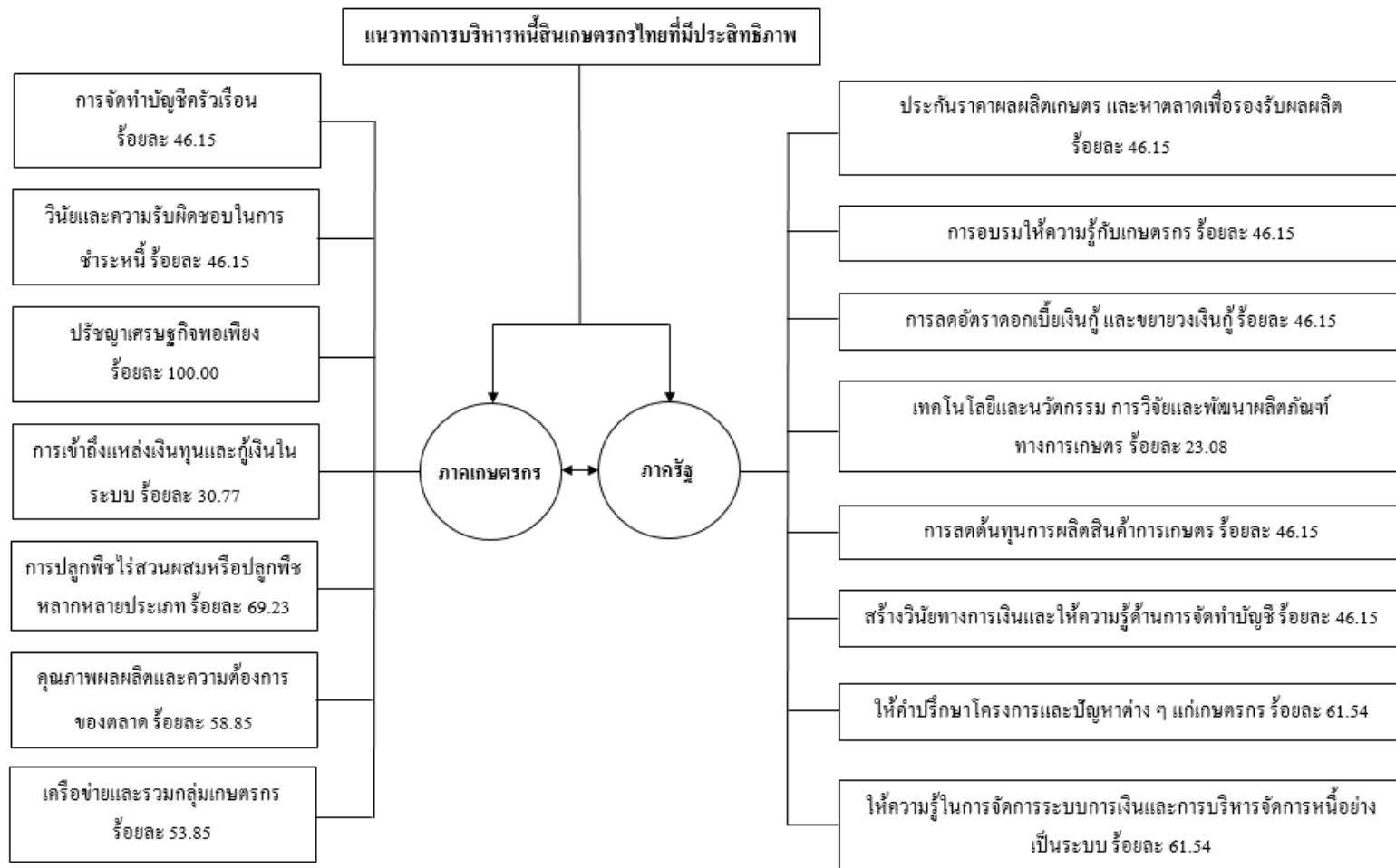
2.8 ให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงให้ความรู้ด้านการตลาดที่จำเป็น เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรกรให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกลไกตลาดและสามารถแข่งขันได้ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 61.54

จากผลการสรุปแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรและตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรไทย ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมนั้น สามารถทำได้หลายวิธี และหลายขั้นตอน ซึ่งหลัก ๆ นั้น ทั้งตัวเกษตรกรเองและการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ก็มีแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยให้การบริหารหนี้ของเกษตรกรสามารถทำได้มีประสิทธิภาพ โดยเกษตรกรจะต้องเรียนรู้และลงมือจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย รวมถึงการแบ่งปันปันส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องแบ่งเงินส่วนหนึ่ง เพื่อนำไปชำระหนี้ให้เป็นไปตามกำหนด ซึ่งจะต้องสร้างมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและรักษาเครดิตของตนไว้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพิจารณาของสถาบันการเงินในการปล่อยกู้สินเชื่อกครั้งถัดไป และจะช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐได้อย่างรวดเร็วและมีอุปสรรคน้อยที่สุด เพื่อหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขปลีกย่อยอื่น ๆ ในขณะเดียวกันการปลูกพืชไร่สวนผสมหรือปลูกพืชหลากหลายประเภท สร้างผลผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายผสมผสานกัน ก็จะช่วยให้เกษตรกรมีความยืดหยุ่นในการประกอบอาชีพมากขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเหล่านั้น เกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและต้องมองความต้องการของตลาดให้เป็นเรื่องที่จะต้องใส่ใจอยู่เสมอ โดยการสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และสร้างอำนาจการต่อรองในตลาด ยิ่งไปกว่านั้น เกษตรกรควรได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ

สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บนพื้นฐานของระบบวัตถุนิยมและเทคโนโลยีทั้งด้านการสื่อสารและกระบวนการผลิตที่ทันสมัย

ในขณะที่ ภาครัฐก็ต้องเข้ามาช่วยประกันราคาผลผลิตเกษตร และหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ อีกทั้งจะต้องช่วยให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ ให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง มีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ ในขณะที่สถาบันที่เป็นแหล่งเงินทุนภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ความช่วยเหลือเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้อย่างสะดวกทั่วถึงและเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เพื่อใช้เทคโนโลยีและความรู้ต่าง ๆ ช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร ในขณะเดียวกันภาครัฐก็ต้องให้การส่งเสริมเกษตรกรในการสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับ รายจ่ายและบัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็นในครอบครัว รวมถึงให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนิน โครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการ โครงการอย่างเป็นระบบควบคุมไปด้วย และภาครัฐควรให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงให้ความรู้ด้านการตลาดที่จำเป็น เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรกรให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกลไกตลาดและสามารถแข่งขันได้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งเกษตรกรและตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็น โมเดลของการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังภาพที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 โมเดลการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน ใน 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการบริหารการเงิน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการบริหารการเงิน เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าเกษตรกรควรที่จะจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย รวมไปถึงการแบ่งสิ้นปีส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และการออม มากกว่านั้น จะต้องมีความยืดหยุ่นและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลาและตามจำนวนที่กำหนด และจำเป็นต้องพยายามกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐและหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ

ประเด็นที่ 2 ด้านกระบวนการผลิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านกระบวนการผลิต เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไรที่ว่า เกษตรกรควรผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลายประเภท เพื่อให้แน่ใจว่า ในกรณีที่ผลผลิตชนิดหนึ่งเกิดปัญหาไม่สามารถขายได้หรือไม่ได้รับการประกันราคา ก็จะมีผลผลิตชนิดอื่น ๆ ทดแทนกันได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและต้องมองความต้องการของตลาดให้เป็นเรื่องที่จะต้องใส่ใจอยู่เสมอ ในขณะที่ภาครัฐก็ต้องให้การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด รวมถึงช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด

ประเด็นที่ 3 ด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรมีการสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกันในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต และการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต เช่น เงินทุน ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องจักร ฯลฯ ให้แก่สมาชิกในสหกรณ์ทุกคน

ประเด็นที่ 4 ด้านราคาผลผลิตและตลาด

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านราคาผลผลิตและ

ตลาด เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ที่ว่า ภาครัฐควรช่วยเหลือเกษตรกรในการประกันราคาผลผลิตเกษตร และหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ

ประเด็นที่ 5 ด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากรัฐ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากรัฐ เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง ควรมีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ รวมถึงให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการโครงการอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย

ประเด็นที่ 6 ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บนพื้นฐานของระบบวัตถุนิยมและเทคโนโลยีทั้งด้านการสื่อสารและกระบวนการผลิตที่ทันสมัย

ส่วนที่ 3 ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group)

จากการจัดทำกรสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุมชั้น 8 วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีประเด็นในการสนทนาทั้งหมด 6 ประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นหลัก ๆ จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนแรกและส่วนที่ 2 ของการวิจัย และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการสนทนากลุ่มได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการบริหารการเงิน

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าเกษตรกรควรที่จะจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย รวมไปถึงการแบ่งบันปันส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตาม

วัตถุประสงค์และการออม มากกว่านั้น จะต้องมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลาและตามจำนวนที่กำหนด และจำเป็นต้องพยายามกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐและหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ

ตารางที่ 4-46 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 1

กลุ่มตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		ต้องวิเคราะห์หนี้ก่อนว่าหนี้ของเกษตรกรเกิดจากอะไร และหาทางออกให้กับหนี้ ถ้าไม่สามารถชำระได้ก็ขอพักหนี้ ถ้ามีวินัยทางการเงินที่ดี จะกู้ที่ไหนก็ได้ เกษตรกรต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ต้องหารายได้เพิ่มเพื่อมาใช้ในการผลิตแบบเดิมก็ยังขาดทุน ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อจะหลุดพ้นจากการเป็นหนี้ให้ได้ เกษตรกรกับ SME ไม่แตกต่างกัน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนค่อนข้างยาก แล้วยังเป็นเกษตรกรยิ่งแล้วยังเข้าถึงยากยิ่งขึ้น ต้องสร้างจิตสำนึกกับกลุ่มเกษตรกรให้มีความรับผิดชอบในการชำระหนี้ เพื่อที่เกษตรกรเหล่านี้จะได้เติบโตขึ้นหรือเดินต่อไปอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้
FCG02	✓		
FCG03	✓		-
FCG04	✓		สถาบันจะต้องวิเคราะห์ว่าเกษตรกรมีรายได้และต้องชำระเงินในช่วงไหน และอะไรที่ทำให้เกษตรกรกู้หนีนอกระบบมากขึ้น การเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนภาครัฐสร้างหนี้เป็นภาระให้กับเกษตรกรอย่างมาก สิ้นเชื่อในระบบกลุ่มมีการค้างชำระหนี้้น้อยมาก เกษตรกรมีวินัยทางการเงินกับภาครัฐน้อยกว่าภาคเอกชน การมีวินัยในตนเองการกู้เงินในระบบ แยกให้ชัดเจนในการกู้ในระบบแบ่งออกเป็นแต่ละประเภทว่าเป็นหนี้ที่เกิดจากโครงการส่งเสริมของรัฐ การกู้ยืมธนาคารพาณิชย์ หรือเกิดจากกู้ยืมสถาบันเกษตรกร
FCG05	✓		

ตารางที่ 4-46 (ต่อ)

ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG06	✓		วินัยของตนเองจะเกิดขึ้นเมื่อส่งกับผลกระทบต่อตนเอง การที่มีหลักค้ำประกันเป็นตัวบุคคลวินัยในการชำระหนี้ไม่ดี แต่การที่มีหลักค้ำประกันเป็นหลักทรัพย์สินในการชำระหนี้ดีกว่า มีส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่แล้ว เพราะเป็นเงื่อนไขในการขอกู้เงิน เงินสหกรณ์มีอัตราดอกเบี้ยถูกกว่านอกระบบอยู่แล้ว แต่บางครั้งเงินไม่พอ ซึ่งการกู้นอกระบบง่ายกว่าในการได้เงินมาใช้
FCG07	✓		-
FCG08	✓		-
FCG09	✓		เกษตรกรจะทำงานระหว่างกลุ่ม ก็ให้รู้ว่าคนคนนี้สามารถยืมเงินเราได้เท่าไร ทำยังไงให้เขารักกลุ่มของเราเองให้เขามีวินัยในการเงิน มีคุณธรรมในใจต้องเชื่อมั่นในตนเอง กฎระเบียบทางสังคมที่คอยบังคับเขา กฎระเบียบที่เราสร้างขึ้นมาคือข้อตกลงร่วมกัน แล้วก็มีวินัยร่วมกัน ชุมชนวันนี้มีกลุ่มที่แข็งแรง สามารถนำเงินของกลุ่มในชุมชนไปแก้ปัญหาหนี้เสียในชุมชนได้

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 1 ด้านการบริหารการเงิน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเห็นด้วยที่ว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเกษตรกร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย และการออม แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ การปลูกจิตสำนึกเกษตรกรให้มีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา รวมไปถึงเกษตรกรจะต้องสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้จากภาครัฐได้อย่างสะดวกมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าเงินในระบบหลายเท่าตัว

ประเด็นที่ 2 ด้านกระบวนการผลิต

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไม่อย่างใด ที่ว่าเกษตรกรควรผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลายประเภท เพื่อให้แน่ใจว่า ในกรณีที่ผลผลิตชนิดหนึ่งเกิดปัญหา ไม่สามารถขายได้หรือไม่ได้รับการประกันราคา ก็จะมีผลผลิตชนิดอื่น ๆ ทดแทนกันได้ ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและต้องมองความต้องการของตลาดให้เป็นเรื่องที่จะต้องใส่ใจอยู่เสมอ ในขณะที่ภาครัฐก็จะต้องให้การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด รวมถึงช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด

ตารางที่ 4-47 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		ปัจจุบันเกษตรกรต้องเผชิญกับการแข่งขันสูง ต้องมีกลุ่มเกษตรกรช่วยเหลือร่วมมือกัน ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการลดต้นทุน ให้ความรู้เกษตรกรในด้านการวางแผนการดำเนินงานให้เห็นถึง Demand และ Supply ยังไม่สมดุลกัน ที่สำคัญคือ เกษตรกรจะต้องมี Option เสริม ในเรื่องของผลผลิต เพื่อเกื้อกูลกันและกัน ในยามที่ผลผลิตบางอย่างล้นตลาด
FCG02	✓		เห็นด้วยกับการที่ผลิตสินค้าที่หลากหลาย เพราะจะทำให้เราลดความเสี่ยงไม่ว่าจะเรื่องด้านหลักฐานสินค้าที่จะลงตลาด ส่วนเรื่องสำคัญคือการสนับสนุน ปลูกพืชหรือทำเกษตรกรรมในชนิดเดียวกันและต้องมีนวัตกรรมที่แตกต่างเพื่อเพิ่มคุณภาพให้กับผลผลิตของตัวเองให้ดีให้มีประสิทธิภาพมากกว่าคนอื่น
FCG03	✓		-

ตารางที่ 4-47 (ต่อ)

ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG04	✓		ในเรื่องของรัฐจะต้องไปสนับสนุนปัจจัยการผลิตของภาคเกษตรกร สนับสนุนยิ่งสร้างความอ่อนแอ ดังนั้นต้องไม่สนับสนุนแต่การสนับสนุนเป็นไปในด้านอื่นเกี่ยวกับด้านความรู้ด้านตลาด การเจรจาการค้า การปรับปรุงนวัตกรรมให้เพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรกร ช่วยเกษตรกรมีความเข้มแข็ง
FCG05	✓		-
FCG06	✓		ต้องมีการสรรสร้างนวัตกรรม ดังนั้น บัญชีจะสร้างนวัตกรรมอะไรได้นอกจากการบันทึก ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเกษตรกรทุกคนมีมือถือสมาร์ทโฟน ซึ่งเป็นการสนับสนุนด้านการบัญชีด้วยเทคโนโลยี
FCG07	✓		เห็นด้วยกับประเด็นที่ 2 แต่เราจะแก้ปัญหาหลักทรัพย์เอาอย่างแบบนี้ได้อย่างไร
FCG08	✓		ภาครัฐมีข้อมูลมากที่สุดซึ่งต้องวิเคราะห์ถึงปัญหาให้ดี ถ้าไม่มีนวัตกรรมเราอยู่ยาก ถ้าลดต้นทุนไม่ได้เราอยู่ยาก การทำบัญชีเป็นปัจจัยหลัก จะสามารถวิเคราะห์ต้นทุนหรือต้นทุนแฝงได้ พยายามหานวัตกรรมมาสนับสนุนภาคการเกษตร ช่วยลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพ ไม่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวเพราะต่อไปนี้จะเสี่ยงมาก
FCG09	✓		รัฐบาลเน้นเรื่องเกษตรอินทรีย์แต่ไม่ได้ควบคุมการปล่อยสารเคมี ภาครัฐต้องเอาจริงในเรื่องนี้ ด้านเมล็ดพันธุ์ ภาครัฐก็ส่งเสริมบ้างแต่ยังมีปัญหาด้านการเก็บเกี่ยว และการจัดเก็บ จึงอาจเป็นช่องทางให้พ่อค้าคนกลางเอารัดเอาเปรียบเกษตรกรได้

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 2 ด้านกระบวนการผลิต ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเห็นด้วยที่ว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยวจะทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับความเสี่ยง สูงต่อการเกิดภาวะขาดสินค้าทดแทน เกษตรกรควรผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลายเพื่อทดแทนกันได้ ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและความต้องการของตลาด ในส่วนของภาครัฐก็ต้องให้การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา ให้ความรู้กับเกษตรกร รวมถึงช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตในด้านต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็มีผู้เชี่ยวชาญบางท่านให้ความเห็นว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ภาคเกษตรกรยิ่งสร้างความอ่อนแอ เพราะเกษตรกรเองจะไม่พยายามที่จะไขว่คว้าด้วยตนเอง จะสร้างนิสัยให้กับเกษตรกรที่มีแต่จะตั้งรับแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการอื่น ๆ เข้ามาทดแทน เพื่อให้ต้นทุนการผลิตลดลงอย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 3 ด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรมีการสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกันในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต และการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต เช่น เงินทุน ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องจักร ฯลฯ ให้แก่สมาชิกในสหกรณ์ทุกคน

ตารางที่ 4-48 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 3

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		เห็นด้วยกับหัวข้อในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยการบริหารหนี้สินได้อย่างไร แต่ว่าแค่รวมกลุ่มอย่างเดียวมันอาจจะยังไม่พอ แต่ถ้ากลุ่มได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นวิสาหกิจชุมชนเป็นสหกรณ์ มีการรวมซื้อรวมขายเพื่อให้ค่าไม่ถูกกดราคาและที่สำคัญจะทำให้เขาเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลและร่วมคิดร่วมทำ ในกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งเขาสามารถที่จะบริหารจัดการสินค้าได้ เห็นด้วยกับการรวมกลุ่ม

ตารางที่ 4-48 (ต่อ)

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG02	✓		การรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายมันทำให้เรามีอำนาจในการ ต่อรองกับพ่อค้า ไม่ว่าจะเป็ในด้านของเงินทุนหรือ การผลิต ดิฉันมองว่าเครือข่ายจะทำให้มีอำนาจในการ ต่อรอง
FCG03	✓		ถ้าไม่รวมกลุ่มแก้ไขปัญหา เราจะทำยังไงให้ตัวเอง เข้มแข็ง ถึงจะอยู่รอด อย่างน้อยเกษตรกรก็จะพยายาม ขวายหาอะไรก็ได้ที่ทำให้ตัวเองผ่านวิกฤตนี้ได้
FCG04	✓		เห็นด้วยกับการรวมกลุ่ม แต่การรวมกลุ่มจะต้องเป็น กลุ่มที่มีอุดมการณ์คล้ายกันหรือเหมือนกัน แต่ถ้ารวมกลุ่ม กันเพื่อให้เกิดพลังเฉย ๆ ผมว่ามันไม่ได้ประโยชน์ ต้อง อยู่ที่อุดมการณ์ของระบบต้องสอดคล้องกัน
FCG05	✓		การผลักดันนโยบายก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่าง ชาวสวนยางที่รวมกลุ่มกันเพื่อผลักดันนโยบายให้ รัฐบาลได้มองเห็นว่าแนวทางนี้น่าจะเป็นแนวทางที่จะ แก้ไขปัญหาได้ถูกจุดมากกว่า ดังนั้น การรวมพลัง ทางด้านการต่อรองยังเป็นการผลักดันนโยบายในฝ่าย ของภาครัฐด้วย เห็นด้วยทั้งหมด
FCG06	✓		เห็นด้วยสำหรับการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย ยกตัวอย่างของลชลบุรีก็เลยปลานิลจากเดิมเป็นกลุ่ม แม่บ้านเลี้ยงกินกันภายในก็เกิดเป็นรัฐวิสาหกิจที่ สามารถแปรรูปปลานิลได้หลากหลายรูปแบบซึ่งตอนนี้ ก็ได้กลายเป็นขนมทานเล่นไปแล้ว แปลงใหญ่ได้มี ระบบสหกรณ์ขึ้นมาโดยที่คนของแปลงใหญ่ได้มาเป็น สมาชิกของสหกรณ์ด้วยอาจจะใช้ตรงนี้เป็นศูนย์รวมใน การรวมตัวกันเพื่อจะขายนอกประเทศ

ตารางที่ 4-48 (ต่อ)

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG07	✓		-
FCG08	✓		สิ่งที่ชัดเจนเลยคือ อำนวยการต่อรอง เราสามารถรวบรวมผลผลิตในการพัฒนาคุณภาพจำแนกแยกประเภทหรือสร้างมาตรฐานให้กับเกษตรกร การกำหนดมาตรฐานเดียวในการส่งโรงงาน มีการรวบรวมมาที่เดียวกันสามารถลดต้นทุนและสร้างกำไรมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ แต่ละกลุ่มจะเลือกผู้นำกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ที่ดี แชร่ความรู้ได้ แชร่ผลประโยชน์กันได้ อยากให้ลงลึกไปว่าวิธีการรวมกลุ่มนั้นควรจะเอามาอบรมหรือมาสัมมนาร่วมกันเพื่อ แชร่ความรู้ร่วมกันให้มันเกิดประโยชน์
FCG09	✓		

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 3 ด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร ผู้วิจัยสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเห็นด้วยที่ว่า การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการแข่งขันและการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง ในขณะที่ผู้นำก็ต้องเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์และสามารถบริหารจัดการผลประโยชน์ให้กับสมาชิกทุกคนได้อย่างเป็นธรรม เสมอภาค และเท่าเทียมกันทุกคนได้

ประเด็นที่ 4 ด้านราคาผลผลิตและตลาด

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าภาครัฐควรช่วยเหลือเกษตรกรในการประกันราคาผลผลิตเกษตร และหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่าง ๆ

ตารางที่ 4-49 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 4

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		<p>เรื่องการประกันภัยพืชอันนี้เห็นด้วย กลุ่มชาวสวนเขาก็เจอภัยพิบัติเจออะไรเข้ามาเรื่อย ๆ ไม่ได้รับชดเชย เพราะฉะนั้นเกษตรกรมีความเสี่ยงสูงมาก ระบบประกันภัยพืชนี้แหละจะช่วยพวกเขาได้ เรื่องการประกันราคาไม่เห็นด้วยในการเข้าไปประกันราคาผลผลิตทั้งหมด แต่เป็นการประกันราคาให้กับเกษตรกรเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะ Contract farming เพราะฉะนั้นการประกันราคาให้เกษตรกรที่เขายินดีที่จะประกันราคา น่าจะสนับสนุนเขา ในตอนนี้ก็มีเกษตรกรพันธสัญญาที่จะเข้ามาช่วยเหลือตรงนี้ แต่กประเด็นเรื่องการแปรรูปเข้าไปด้วย เกษตรกรต้องรู้ว่าตนเองต้องปลูกอะไร โดยการดูจากการทำบัญชีวิเคราะห์และรู้ว่ารายได้ต่อเดือนต่อปีเป็นอย่างไร</p> <p>ไม่เห็นด้วยกับการประกันราคา เพราะว่าเรากำลังมองว่าถ้าเราประกันราคาเกษตรกรมักปลูกพืชที่มีการประกันราคามากกว่า การตลาดที่ดีจะทำให้สินค้าไปรอด</p>
FCG02	✓		<p>รัฐควรเข้ามาเยียวยาเห็นด้วยในเรื่องนี้ เรื่องเครือข่ายต้นน้ำเป็นเรื่องของเกษตรกร SME คือ ผู้เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเพราะฉะนั้นให้เสนอกับกรมส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงกัน เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้กับเกษตรกร</p>
FCG03	✓		-
FCG04	✓		<p>เกษตรกรที่ผลิตมะพร้าวที่สามารถอัพตัวเองขึ้นไปสู่ระดับต่างประเทศ สภาพคล่องเขาไม่ได้ เพราะมันจะมีเงื่อนไขทางการค้า ยอดขายสูงยิ่งตาย เพราะฉะนั้นเราจะช่วยเขาอย่างไร บางรายจะต้องไปสร้างหนี้อกระบบเพื่อที่ว่าให้ตนเองอยู่รอดได้ แต่ลืมนึกถึงต้นทุนและดอกเบี้ยที่จะเพิ่มขึ้น</p>

ตารางที่ 4-49 (ต่อ)

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG05	✓		-
FCG06	✓		ในส่วนของการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ จริง ๆ ก็เห็นด้วย ในส่วนการประกันราคาผลผลิตยังช่วยไม่ได้ มันเกินกว่าที่จะช่วยตัวเกษตรกรต้องพยายามช่วยตัวเองในการพัฒนาคุณภาพ รวมทั้งการลดต้นทุน ไม่เพียงแต่การรวมกลุ่มกันขาย
FCG07	✓		-
FCG08	✓		สำหรับผมในเรื่องการประกันราคาไม่เห็นด้วย หัวใจสำคัญคือ การมีตลาดชัดเจน เราใช้ความสามารถของภาครัฐในการหาตลาดให้ ในเรื่องของการเยียวยาเราส่วนใหญ่จะเยียวยาหลังเหตุการณ์ แต่การประกันรับไม่ไหวเพราะมันเกินกำลัง
FCG09	✓		การประกันราคา มันขึ้นอยู่กับตัวของเกษตรกรด้วย ถ้าเกษตรกรไม่รู้จักรักษาคุณภาพของสินค้าของตนเอง ให้ประกันยังไงก็ไม่รอด เรื่องการเยียวยา ที่รัฐลงมาช่วย ต้องช่วยให้ถูกวิธีด้วย การช่วยเหลือต้องตรงจุดบุคคล ที่สมควรจะได้รับการช่วยเหลือนั้นจริง ๆ

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 4 ด้านราคาผลผลิตและตลาด ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่ภาครัฐควรช่วยเหลือเกษตรกรในการประกันราคาผลผลิตเกษตร เพราะอาจเกินกำลังที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการทำตลาดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยเกษตรกรในเรื่องการจำหน่ายผลผลิตในแต่ละฤดูกาล ในขณะเดียวกันผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยในส่วนการให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่าง ๆ แต่ต้องคัดเลือกเฉพาะผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนที่แท้จริงเท่านั้น

ประเด็นที่ 5 ด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากภาครัฐ

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง ควรมีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ รวมถึงให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการโครงการอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย

ตารางที่ 4-50 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 5

กลุ่มตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		การให้คำปรึกษาจากภาครัฐอย่างเดียวมันไม่พอ ภาครัฐเป็นแค่ส่วนหนึ่งในการให้ความรู้ แต่ความรู้มันมาจากทุกภาค อยากจะให้ไปเพิ่มเติมประเด็นนี้ ดังนั้นตรงนี้จะต้องเชื่อมโยงหรือหาผู้ที่จะมาเข้าร่วม เห็นด้วยกับหัวข้อนี้ แต่การที่ภาครัฐรวบรวมข้อมูลของเกษตรกรเข้าถึงเกษตรกรได้มากแค่ไหน คือเกษตรกรเองเข้าถึงข้อมูลไม่ได้ ให้ปลูกอะไรก็จะปลูก มีพื้นที่ขนาดไหนเราไม่รู้เกษตรกรเองก็ไม่รู้เหมือนกัน จะทำยังไงให้เกษตรกรเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ มันควรจะเข้าถึงได้แล้ว
FCG02	✓		
FCG03	✓		-
FCG04	✓		ในส่วนของประเด็นตรงนี้คือเราเห็นด้วยทุกอย่าง แต่ว่าประเด็นคือการให้ความรู้มันมันจะต้องปรับกระบวนการ เพราะที่ผ่านมาเราเห็นจุดอ่อนชัด ๆ นั่นก็คือการเป็นผู้ป้อนและก็ปริมาณ คือเราให้ความรู้จัดอบรมสัมมนาไปแต่เกษตรกรยังไม่ต้องการที่จะรู้มันก็ไม่ได้ผล ดังนั้นเรื่องของกระบวนการมันต้องเปลี่ยน เห็นด้วยแต่มันต้องสอดคล้องกับยุคปัจจุบันด้วยครับ

ตารางที่ 4-50 (ต่อ)

กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG05	✓		-
FCG06	✓		ในการให้ความรู้ ก็พยายามทุกวิถีทางที่จะให้เขารู้เท่าทัน ทุกอย่างโดยเฉพาะเงินในกระเป๋าตัวเอง ความรู้ในด้าน ไหนบ้างถ้าอธิบายเป็นภาษาพูดไม่ได้ก็จะเอาเป็นภาพ ลักษณะในงานจากนิทรรศการซัก กระทรวงเกษตรให้ ความรู้แก่เกษตรกรเยอะ บางที่เกษตรกรมางานต่าง ๆ ก็จะมีเอกสารจะมีอะไรเยอะแยะ ฉะนั้นความรู้ที่ให้ไป เนี่ยถ้าเพียงแต่เกษตรกรรู้จักและนำมาใช้แล้วก็เอามา บริหารจัดการใช้กับชีวิตตัวเองก็น่าจะเพียงพอ
FCG07	✓		-
FCG08	✓		-
FCG09	✓		ผมก็เป็นหนึ่งในผู้อบรมที่ทำจูนทรีหลาย ๆ ตัวที่มี ประโยชน์ ซึ่งก็หาความรู้เบื้องต้นจากโทรศัพท์ก็ได้รับ ประโยชน์มาก เกษตรกร รุ่นหลังค่อนข้างตื่นตัว ทุกคน เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีและความรู้ที่จะหาได้ จากอินเทอร์เน็ตหรือว่าจากกระทรวงเกษตรที่พยายามให้ ความรู้พวกเรา ซึ่งก็เห็นด้วยกับประเด็น

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย
จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 5 ด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากภาครัฐ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า
ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเห็นด้วยที่ว่า ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้
เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมองว่ามี
การสื่อสารที่ครอบคลุมถึงการให้คำปรึกษาโครงการและ การบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกรอย่าง
ทั่วถึง จะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะประสบผลสำเร็จในการดำเนินโครงการได้

ประเด็นที่ 6 ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้ บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บนพื้นฐานของ ระบบวัตถุนิยมและเทคโนโลยีทั้งด้านการสื่อสารและกระบวนการผลิตที่ทันสมัย

ตารางที่ 4-51 ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 6

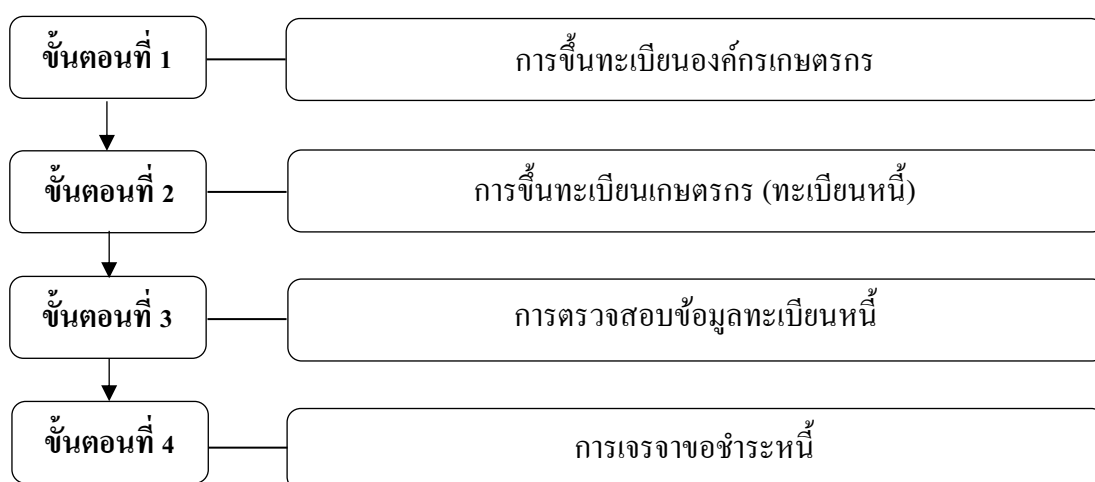
กลุ่ม ตัวอย่าง	ความเห็น		รายละเอียดความเห็น
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
FCG01	✓		-
FCG02	✓		-
FCG03	✓		-
FCG04	✓		เราอย่าคิดว่าการเป็นหนี้เป็นสิ่งที่เลวร้าย มันไม่ใช่ ถ้าหากเรามีหนี้สินแล้วทำให้ชีวิตเราขับเคลื่อนไปในทางที่ดีขึ้น มีแรงผลักดันที่จะหาเงินมาชำระหนี้ ทำให้เราสร้างรายได้ หนี้ไม่ใช่สิ่งไม่ดีเสมอไป แต่เราต้องเข้าใจเป็น ทำอย่างไรให้การมีหนี้แล้วทำให้ชีวิตเราขับเคลื่อนพัฒนาขึ้น
FCG05	✓		-
FCG06	✓		จากการลงพื้นที่จริง ทุกชุมชนสามารถนำมาปรับใช้ได้จริง 2 ปี เราก็ได้เกษตรกรที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้เป็นบุคคลต้นแบบเห็นผลจริงเพียงเวลาไม่นาน
FCG07	✓		-
FCG08	✓		-
FCG09	✓		การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผมเชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยเกษตรกรให้พ้นจากการเป็นหนี้ได้ ช่วยเหลือเกษตรกร การน้อมนำเอาการจดบันทึก รายรับรายจ่าย บัญชี การทำชีวิตจริงให้มีชีวิตที่ดีได้ ไม่อด เป็นแนวทางที่ดีที่ทำให้เกษตรกรไม่เป็นหนี้

จากผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 9 ท่าน ในประเด็นที่ 6 ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเห็นด้วยที่ว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่จะช่วยเกษตรกรให้พ้นจากการเป็นหนี้ได้ การจดบันทึกรายรับรายจ่าย การทำบัญชีครัวเรือน เป็นแนวทางที่ดีที่ทำให้เกษตรกรไม่เป็นหนี้ เกษตรกรควรมีส่วนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

จากผลการวิจัยทั้ง 3 ส่วน ข้างต้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรไทยเป็นหนี้แยกตามประเภทของสถาบันเจ้าหนี้เรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) คิดเป็นร้อยละ 100
2. สหกรณ์และกองทุน คิดเป็นร้อยละ 76
3. ธนาคารพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 48
4. นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 22
5. เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ 22

โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกรทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมาในข้างต้นดังภาพที่ 4-2

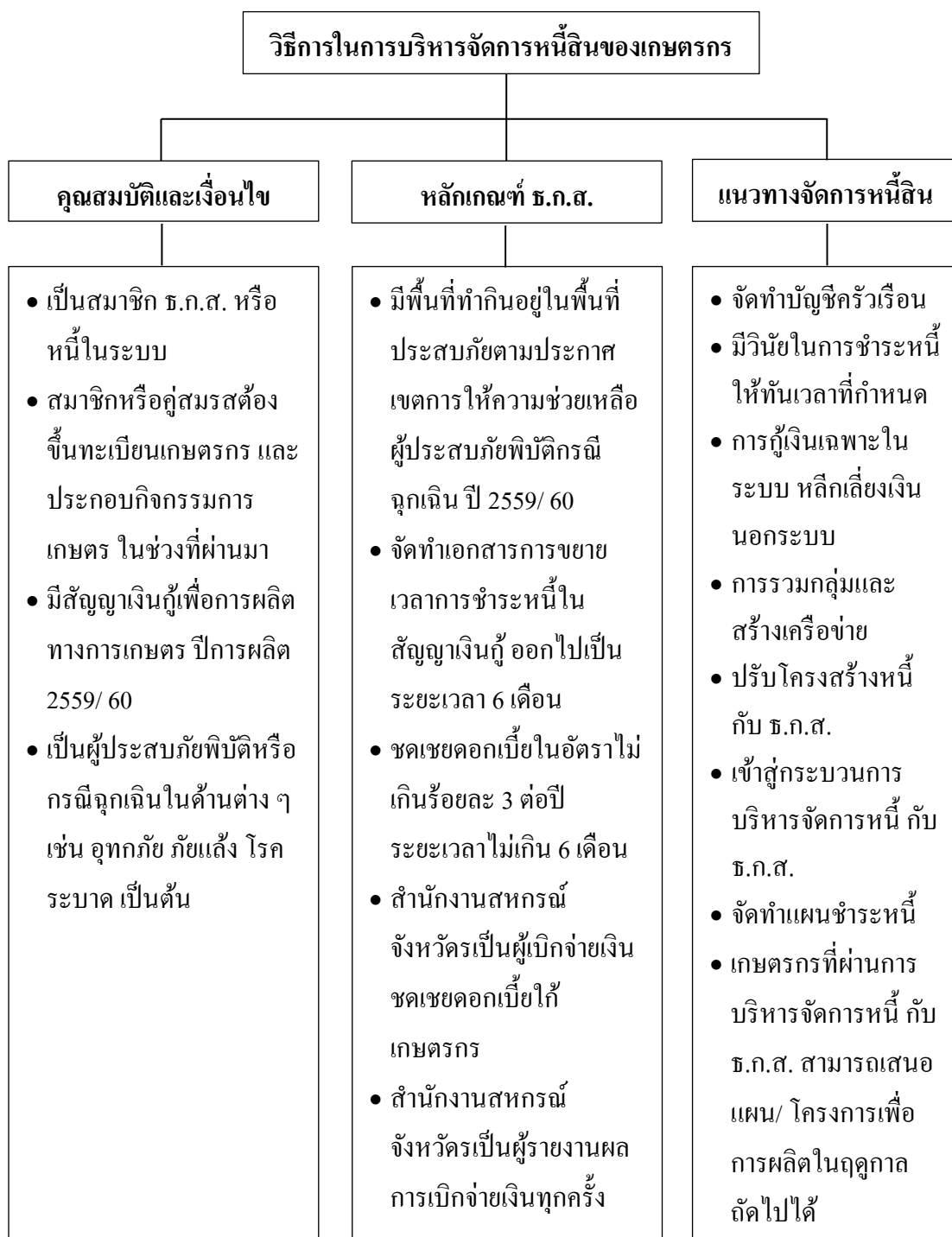
ภาพที่ 4-2 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกร

ภาพที่ 4-2 (ต่อ)

ซึ่งแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ แยกตามประเภทของสถาบันเจ้าหนี้ สามารถทำได้ดังนี้

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.)

ภาพที่ 4-3 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ ธ.ก.ส.

2. สหกรณ์และกองทุน

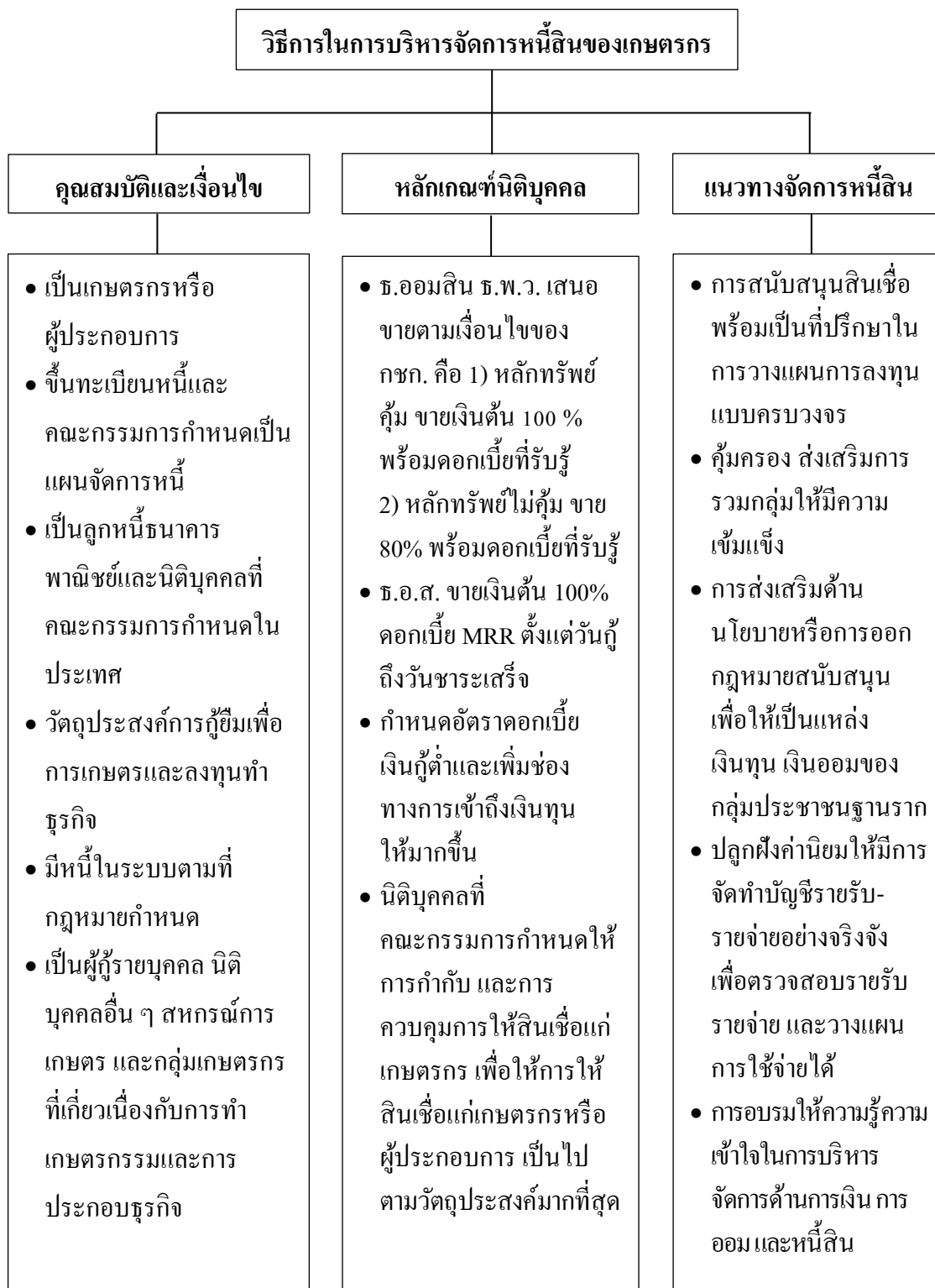
ภาพที่ 4-4 การบริหารจัดการหนี้สินจากการเป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน

3. ธนาคารพาณิชย์

ภาพที่ 4-5 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

4. นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ)

ภาพที่ 4-6 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

5. เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก

ภาพที่ 4-7 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้สถาบันทางการเงินทั้ง 5 ประเภทในช่วงต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปในภาพรวมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คุณสมบัติของเกษตรกรและเงื่อนไขต่าง ๆ

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า คุณสมบัติของเกษตรกรที่ต้องการจะเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการหนี้ในโครงการต่าง ๆ ทั้งกับหน่วยงานของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอกก็คือ เกษตรกรจะต้องเป็นสมาชิกขององค์กรการเกษตรที่จัดตั้งขึ้น โดยภาครัฐหรือเรียกอีกแบบหนึ่งก็คือหนี้ในระบบ และขึ้นทะเบียนเกษตรกร และประกอบกิจกรรมการเกษตร รวมถึงมีสัญญาเงินกู้เพื่อการผลิตทางการเกษตรปีการผลิตที่ต้องการความช่วยเหลือ เป็นผู้ประสบภัยพิบัติหรือ กรณีฉุกเฉินในด้านต่าง ๆ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาด เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดเป็นหนี้ NPL และเงินที่ได้รับการสนับสนุนจะต้องใช้สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่จะต้องมีหนี้เงินต้นรวมกันทุกสถาบันการเงิน และหรือสถาบันเกษตรกร รวมกันไม่เกิน 2.5 ล้านบาท ในขณะที่สำหรับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นหนี้นอกระบบ เกษตรกรสามารถที่จะเป็นหนี้นอกระบบได้ เพื่อหันกลับมาเข้าสู่ระบบการบริหารการเงินที่เกษตรกรสามารถที่จะชำระหนี้ได้ในอนาคต ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีหนังสือคำร้องของเกษตรกรพร้อมแนบเอกสารประกอบที่จำเป็น เช่น สำเนาบัตรประชาชน สัญญากู้ยืม คำฟ้อง ประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สิน ฯลฯ รวมถึงหนังสือสำนักงานกองทุนฯ สาขาจังหวัดนำส่งตัวเกษตรกรและรับรองการเป็นสมาชิกองค์กรเกษตรกร

ประเด็นที่ 2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณา

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า หลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยรวม คือ เกษตรกรจะต้องมีพื้นที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ประสบภัยตามประกาศ เขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินในปีนั้น ๆ ซึ่งจะขยายเวลาการชำระหนี้ในสัญญาเงินกู้ออกไปเป็นระยะเวลา 6 เดือน และชดเชยดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 3 ต่อปี ระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยสำนักงานสหกรณ์จังหวัดเป็นผู้เบิกจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ยให้แก่เกษตรกรและรายงานผลการเบิกจ่ายเงินทุกครั้ง ซึ่งถ้าเงินต้นไม่เกิน 1 ล้านบาท กฟก.ชำระหนี้ไม่เกิน 50% พร้อมค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย ส่วนดอกเบี้ยและค่าปรับตัดทิ้ง แต่ถ้าเงินต้นคงค้างเกิน 1 ล้านบาทถึง 2.5 ล้านบาท กรณีหลักทรัพย์ค้ำประกันนี้ กฟก.ชำระหนี้หนี้แทนเกษตรกรไม่เกิน 90% พร้อมค่าใช้จ่ายเงินต้นคงค้างเกิน 1 ล้านบาทถึง 2.5 ล้านบาท กรณีหลักทรัพย์ไม่ค้ำประกัน กฟก.ชำระหนี้ไม่เกิน 50% พร้อมค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย เงินคงค้างเกิน 2.5 ล้านบาท ให้พิจารณาเป็นราย ๆ ไป ในขณะเดียวกันเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารพาณิชย์จะให้ สินเชื่อ โดยพิจารณาจากหลักทรัพย์ค้ำ

ประกันเป็นสำคัญ ในกรณีการให้สินเชื่อประเภทรายบุคคล ธนาคารจะให้เกษตรกรจำนอง หลักทรัพย์ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ต่ำกว่า อัตราดอกเบี้ยชั้นสูงร้อยละ 1-1.5 ต่อปี หลังจากปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกรแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะทำการกำกับ และการควบคุมการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เพื่อให้การให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุด รวมถึงการร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานราชการและหรือเอกชนในรูปของโครงการต่าง ๆ ด้วย ในส่วนของเกษตรกรที่เป็นหนี้บุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคาร SMEs ได้เสนอขายตามเงื่อนไขของคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน คือ หลักทรัพย์ค้ำ ขยายเงินต้น 100% พร้อมดอกเบี้ยที่รับรู้ และหลักทรัพย์ไม่ค้ำ ขยาย 80% พร้อมดอกเบี้ยที่รับรู้ ในขณะเดียวกันธนาคารอาคารสงเคราะห์ขยายเงินต้น 100% ดอกเบี้ย MRR ตั้งแต่วันที่ถึงวันชำระเสร็จ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงเงินทุนให้มากขึ้น ในขณะที่ สำหรับเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกนั้น รัฐจะซื้อไม่เกินราคาที่ซื้อจากสำนักงานบังคับคดี หรือซื้อไม่เกินราคาประเมินของทางราชการ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ และจะการกำกับ และการควบคุมการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เพื่อให้การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการ เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุด รวมถึงการติดตามผลการช่วยเหลือ ในขณะเดียวกัน สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จะเป็นผู้จัดทำรายงานสรุปผลการช่วยเหลือเกษตรกรให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ปีละ 1 ครั้ง เพื่อนำไปประมวลผลการทำงานและกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันในปีต่อ ๆ ไป

ประเด็นที่ 3 แนวทางจัดการหนี้สินของเกษตรกร

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า แนวทางจัดการหนี้สินของเกษตรกร สามารถทำได้โดย เกษตรกรจะต้องรู้จักการจัดทำบัญชีครัวเรือนและศึกษาการบริหารจัดการด้านการเงิน การออมและหนี้สิน โดยภาครัฐเองก็จะต้องให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้ เทคนิคและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะตรวจสอบรายรับ-รายจ่ายของตน และสามารถวางแผนการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสามารถช่วยสร้างวินัยในการชำระหนี้ให้กับเกษตรกร ในขณะเดียวกัน เกษตรกรจะต้องกู้เงินเฉพาะในระบบที่ทางภาครัฐให้การรับรอง ไม่ว่าจะเป็นธนาคารของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ หรือนิติบุคคลที่ได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหลีกเลี่ยงเงินนอกระบบ พร้อมทั้งจะต้องรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็ง และเข้าไปติดต่อหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลหนี้ของเกษตรกรเพื่อปรับโครงสร้างหนี้และเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ เพื่อจัดทำแผนชำระหนี้และฟื้นฟูอาชีพให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ได้ โดยมุ่งการปรับโครงสร้างของลูกหนี้มากกว่าทางการเงิน ที่เกษตรกรที่ผ่านการบริหารจัดการหนี้ สามารถเสนอแผน/โครงการเพื่อการผลิตในฤดูกาลถัดไปได้

โดยเฉพาะกับ ช.ก.ส. มากกว่านั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาจะต้องให้ข้อมูลครบถ้วนถูกต้อง โดยจะต้องจัดให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยจะต้องแต่งตั้งผู้ประสานงานหรือคณะกรรมการที่มีตัวแทนทุกฝ่าย

ในขณะเดียวกัน ธนาคารจะต้องช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดจากการให้กู้ยืม และจะต้องมีการยกเว้นหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักการและกฎหมายบางข้อ เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงเงินกู้มากขึ้น มากกว่านั้นจะต้องให้การสนับสนุนสินเชื่อพร้อมเป็นที่ปรึกษาในการวางแผนการลงทุนแบบครบวงจร ทั้งด้านการทำนิติกรรมสัญญาบนพื้นฐานความเสมอภาคและเป็นธรรม การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท และด้านบรรลาคดี ในการจัดทนายความอาสาให้แก่สมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจะเป็น การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 คน ตัวแทนหน่วยงาน ภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน เพื่อหาแนวทางในการ บริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บ ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นที่จะนำไปยืนยันในการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 10 คน แล้วจึงทำการสรุป ผลการวิจัยพร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการและคู่มือแนวทางการบริหาร หนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการวิจัยไว้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มี ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำได้ดังนี้

ตารางที่ 5-1 สรุปแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ ภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

แนวทาง	
ภาคเกษตรกร	ภาครัฐ
1. การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อบริหารจัดการ การเงินรายรับ รายจ่าย รวมไปถึงการ แบ่งส่วนปันส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตาม วัตถุประสงค์ และเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	1. ประกันราคาผลผลิต และหาตลาดเพื่อ รongรับผลผลิตอย่างทั่วถึง รวมถึงให้ความ ช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความ เดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

แนวทาง	
ภาคเกษตรกร	ภาครัฐ
<p>2. การชำระหนี้ตามกำหนด เกษตรกรจำเป็นต้องมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลาและตามจำนวนที่กำหนด เพื่อสร้างค่านาเชื่อถือและรักษาเครดิตของตนไว้ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพิจารณาของสถาบันการเงินในการปล่อยกู้สินเชื่อกครั้งถัดไป</p> <p>3. การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐ และหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบอัตราดอกเบี้ยสูงและเงื่อนไขปลีกย่อยอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์และเอื้อต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร</p> <p>4. การปลูกพืชไร่สวนผสมหรือปลูกพืชหลากหลายประเภท ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องมึผลผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายผสมผสานกัน เพื่อให้แน่ใจว่าในกรณีที่ผลผลิตชนิดหนึ่ง ไม่สามารถขายได้ ก็จะมีผลผลิตชนิดอื่น ๆ ทดแทนกันได้</p> <p>5. การให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและความต้องการของตลาด เพราะผลผลิตที่มีคุณภาพจะช่วยให้ขายได้ราคาดี สามารถที่จะนำเข้าสู่ตลาดได้ง่าย และมีความต้องการสูงกว่าผลผลิตที่มีคุณภาพในระดับกลางหรือต่ำกว่า</p> <p>6. การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต และการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต</p>	<p>2. ให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ การอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตร ควรมีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ</p> <p>3. สถาบันที่เป็นแหล่งเงินทุนภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ความช่วยเหลือเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้อย่างสะดวกทั่วถึงและเท่าเทียมกัน</p> <p>4. สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด</p> <p>5. ให้ความช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด</p> <p>6. ส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างวินัยทางการเงิน และให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับ รายจ่ายและบัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะบริหารจัดการการเงินและแบ่งปันส่วนเงินที่มี เพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และความจำเป็นได้</p>

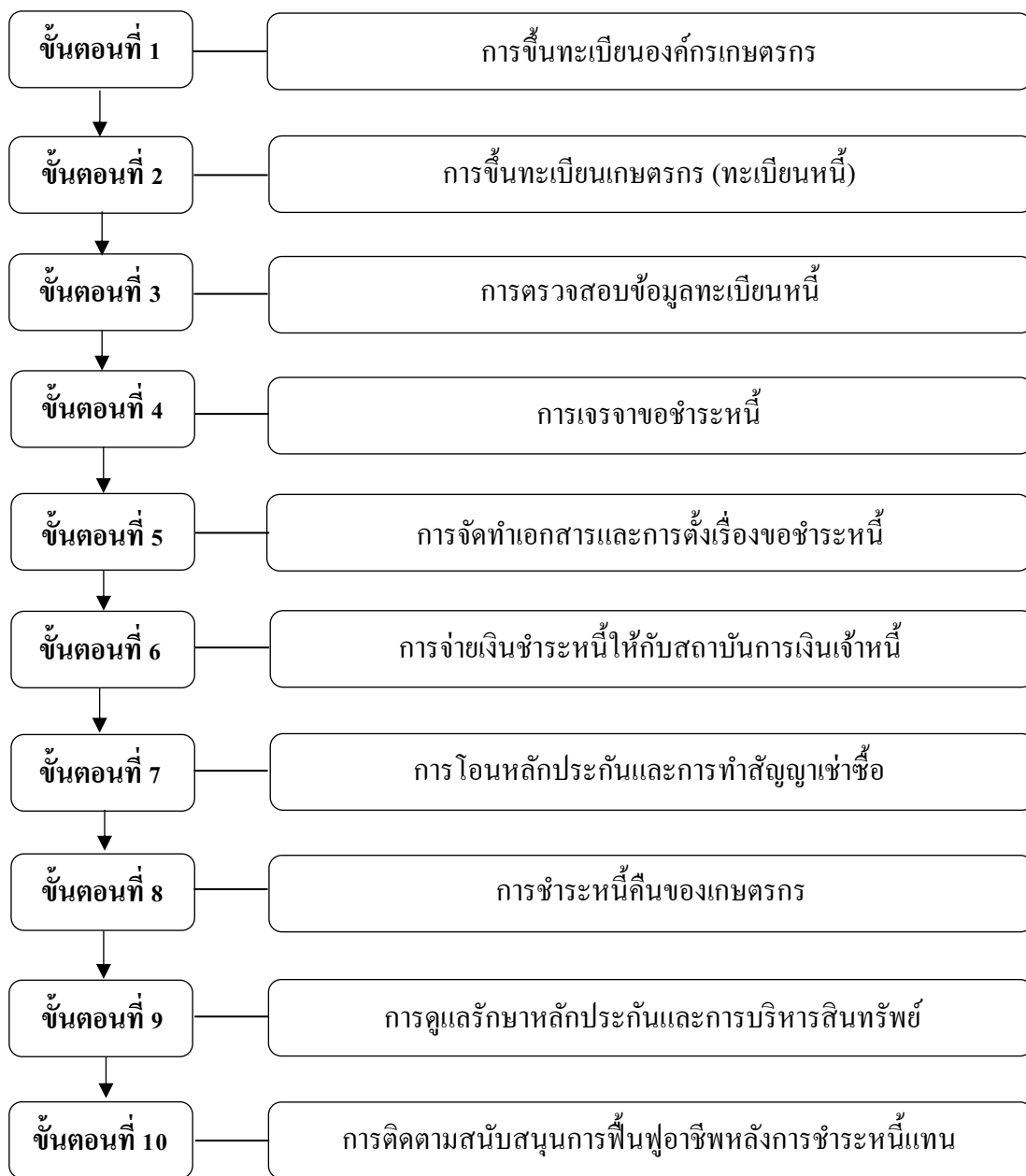
ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

แนวทาง	
ภาคเกษตรกร	ภาครัฐ
7. น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว	7. ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนิน โครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมี ความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหาร จัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการ โครงการ อย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย 8. ให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและ การบริหารจัดการหนี้เป็นระบบ สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงให้ความรู้ด้านการตลาดที่จำเป็น เพื่อให้ เกษตรกรสามารถปรับตัวและเตรียมความ พร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรกรให้ เป็นไปตาม เจริญใจและกลไกตลาดและสามารถแข่งขันได้

จากผลการวิจัยทั้ง 3 ส่วน ข้างต้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 200 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรไทยเป็นหนี้แยกตามประเภทของสถาบันเจ้าหนี้เรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100
2. สหกรณ์และกองทุน คิดเป็นร้อยละ 76
3. ธนาคารพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 48
4. นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 22
5. เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ 22

โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกรทั้ง 5 ประเภท ที่กล่าวมาในข้างต้นดังภาพที่ 5-1

ภาพที่ 5-1 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการหนี้สินของเกษตรกร

ซึ่งแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ แยกตามประเภทของสถาบันเจ้าหนี้ สามารถทำได้ดังนี้

แนวทางที่ 1 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.)

1. ลักษณะหนี้

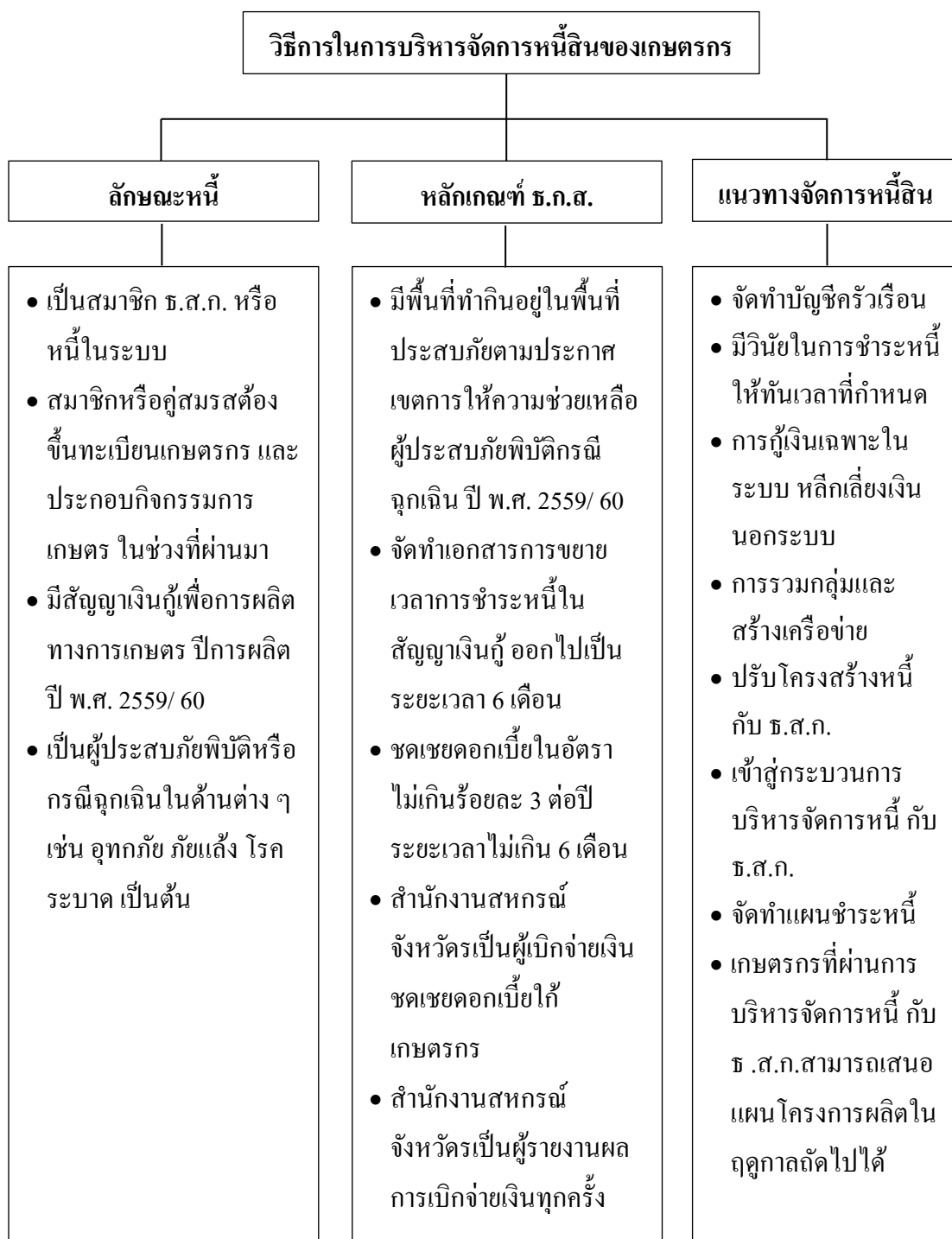
เกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) หรือหนี้ในระบบ

ธนาคารของรัฐนั้น เกือบจะทั้งหมดจะกู้เงิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงทุนเกี่ยวกับการเกษตร อาทิเช่น การลงทุนผลิตหรือปลูกพืชประจำฤดูกาล ค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ในกระบวนการผลิตต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น รถไถ รถขน รถหว่าน รถหยอดเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น โดยเกษตรกรจะเป็นสมาชิกหรือคู่สมรสต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกร ประกอบกิจกรรมการเกษตร ในช่วงที่ปีผ่านมา ละมีสัญญาเงินกู้เพื่อการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรส่วนนี้มีหนี้สินมาจากการลงทุนทำการเกษตรไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้ตามเป้าหมาย และมีเกษตรกรบางส่วนเป็นผู้ประสบภัยพิบัติหรือกรณีฉุกเฉินในด้านต่าง ๆ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาด เป็นต้น

2. แนวทางการบริหารจัดการหนี้

เกษตรกรจะต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายเงินและสร้างระเบียบวินัยทางการเงิน รวมถึงวินัยในการชำระหนี้ให้ทันเวลาที่กำหนด ในขณะเดียวกัน เกษตรกรจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบทุกประเภท เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดการถูกเอาเปรียบจากเจ้าหนี้นอกระบบ เพื่อขอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐด้านการเงินในทุกรูปแบบ เกษตรกรมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาการกู้เงินเฉพาะในระบบเท่านั้น หากมีเงื่อนไขที่ไม่ผ่านการพิจารณาเงินกู้ในระบบ เกษตรกรจะต้องปรึกษากับหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องเงินกู้ที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด เพื่อการบริหารจัดการหนี้ให้มีประสิทธิภาพ เกษตรกรจะต้องยื่นเรื่องเพื่อขอปรับโครงสร้างหนี้กับ ธ.ก.ส. และเข้ากระบวนการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบกับ ธ.ก.ส. โดยเกษตรกรและ ธ.ก.ส. จะต้องมีการจัดทำแผนชำระหนี้ที่เป็นไปได้ร่วมกันกับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเกิดภาระจากการชำระหนี้ที่น้อยที่สุด และสามารถมีเงินเหลือมากพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งเกษตรกรที่ผ่านการบริหารจัดการหนี้กับ ธ.ก.ส. ครบทุกขั้นตอนแล้ว ก็สามารถเสนอแผนหรือโครงการเพื่อการขอเงินในการผลิตหรือลงทุนในฤดูกาลถัดไปได้ มากกว่านั้น เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ปัจจัยในการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักรที่จำเป็นในการผลิต รวมไปถึงการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในกลุ่ม ทั้งนี้ก็จะช่วยให้เกิดความร่วมมือและความช่วยเหลือในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ทำให้การทำการเกษตรมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้นได้

จากแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ในข้างต้น สามารถเขียนเป็น โมเดลสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5-2 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ ธ.ก.ส.

แนวทางที่ 2 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน

1. ลักษณะหนี้

เกษตรกรที่เป็นหนี้สหกรณ์และกองทุนเกือบทั้งหมดจะเป็นสมาชิกองค์กรเกษตรกร เป็นหนี้ในระบบตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีมูลหนี้เงินต้นรวมกันทุกสถาบันการเงินและหรือสถาบันเกษตรกรรวมกันไม่เกิน 2.5 ล้านบาท ซึ่งมูลหนี้ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ไม่สามารถชำระได้ตามเวลา และส่วนหนึ่งเป็นหนี้ NPL หรือหนี้สูญซึ่งวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงินจากสหกรณ์และกองทุนก็เพื่อการเกษตรและเพื่อการอุปโภค บริโภคแต่โดยกรณีที่วัตถุประสงค์ไม่ใช่เพื่อการเกษตรต้องผ่านการอุทธรณ์ก่อนจึงจะสามารถได้รับการอนุมัติเงินกู้ยืมนั้น ๆ ปัจจุบันเกษตรกรสามารถที่จะเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างหนี้กับภาครัฐได้ โดยการขอขึ้นทะเบียนหนี้เพื่อการบริหารจัดการหนี้ซึ่งจะมีคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรทำหน้าที่ดูแลและกำหนดเป็นแผนจัดการหนี้อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน

2. แนวทางการบริหารจัดการหนี้

สิ่งแรกที่เกษตรกรจะต้องรับรู้และเข้าใจก็คือ เกษตรกรจะต้องพิจารณาถึงการกู้เงินเฉพาะในระบบเท่านั้น โดยกู้เงินผ่านสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและภายใต้การกำกับหรือรับรองโดยรัฐ ซึ่งจะมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้เงินจากนอกระบบหรือเอกชนที่ไม่ได้รับการรับรองจากรัฐ ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรจำเป็นจะต้องเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนเบื้องต้น เพื่อการบริหารรายรับ รายจ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในรอบครัว รวมถึงการวางแผนการใช้จ่ายและลงทุนที่จำเป็นเบื้องต้นได้ ซึ่งผลดีของการทำบัญชีครัวเรือนนอกจากจะทำให้การบริหารจัดการรายรับ รายจ่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ระเบียบวินัยในการชำระหนี้ก็จะสามารถทำได้ติดตามไปด้วยเช่นกัน สิ่งที่สำคัญประการต่อมาคือ การรวมกลุ่มเกษตรกรและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันในกลุ่มเกษตรกร เพื่อส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ข่าวสาร ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี เครื่องจักรหรืออุปกรณ์การเกษตรที่จำเป็น รวมถึงการสร้างโอกาสทางการลงทุนให้กันและกันอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เกษตรกรจะต้องเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ โดยการแจ้งความประสงค์ขอปรับโครงสร้างหนี้กับสหกรณ์และกองทุนที่เป็นหนี้อยู่ โดยร่วมมือกันจัดทำแผนชำระหนี้ที่สามารถยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย พร้อมทั้งจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถลืมตาอ้าปากและกลับมาผลิตสินค้าเกษตรได้อีกครั้ง ซึ่งเกษตรกรที่ผ่านการบริหารจัดการหนี้และแผนฟื้นฟูอาชีพแล้ว สามารถเสนอแผนโครงการใหม่เพื่อพัฒนาอาชีพหรือยกระดับการแข่งขันได้

จากแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นหนี้สหกรณ์และกองทุนในข้างต้น สามารถเขียนเป็นโมเดลสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5-3 การบริหารจัดการหนี้สินจากการเป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน

แนวทางที่ 3 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

1. ลักษณะหนี้

เกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่แล้ว เกษตรกรที่กู้เงินจะเป็นสมาชิกองค์กรเกษตรกรใดองค์กรหนึ่งหรือหลายองค์กร โดยกู้เงินเพื่อวัตถุประสงค์ในการลงทุนทำการเกษตร และใช้จ่ายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ โดยหนี้ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นหนี้ในระบบตามที่กฎหมายกำหนดที่อยู่ภายใต้กำกับของรัฐหรือเป็นลูกหนี้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศ โดยจะต้องมีคุณสมบัติในการเป็นผู้กู้รายบุคคล นิติบุคคลอื่น ๆ สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร ลักษณะของหนี้เกษตรกรในกลุ่มนี้คือ เกษตรกรขาดสภาพคล่อง ชำระค้างงวดไม่ตรงตามกำหนดในช่วงแรกและไม่ส่งงวดชำระหนี้ในช่วงต่อมา เพราะผลผลิตไม่เป็นไปตามเป้าซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็มีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตส่วนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ไม่สามารถชำระเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ได้ทันตามกำหนด ทำให้เกิดเป็นหนี้สะสมและนำไปสู่หนี้เสียในที่สุด เพื่อให้ภาครัฐเข้ามาช่วยบริหารจัดการหนี้ได้ เกษตรกรจะต้องขึ้นทะเบียนหนี้และจะมีคณะกรรมการกำหนดเป็นแผนจัดการหนี้อย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรที่เป็นลูกหนี้ทุกคน

2. แนวทางการบริหารจัดการหนี้

ธนาคารพาณิชย์สามารถที่จะช่วยเกษตรกรได้โดยการมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างของลูกหนี้มากกว่าทางการเงิน เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เป็นหนี้นั้น ขาดสภาพคล่องทางการเงินจึงทำให้ไม่สามารถที่จะชำระหนี้คืนธนาคารพาณิชย์ได้ ดังนั้น การมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างทางการเงินกับเกษตรกร อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะเกษตรกรยังไม่สามารถช่วยตนเองได้ในช่วงแรกที่เข้าโครงการปรับโครงสร้างหนี้ การมุ่งเน้นด้านการเงินแทนที่จะเป็นการช่วยเหลือแต่อาจกลายเป็นการเพิ่มภาระให้กับเกษตรกรมากขึ้น ซึ่งการมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างของลูกหนี้จะเป็นการฟื้นฟูแก้ไขหนี้เชิงโครงสร้างเพื่อให้สามารถชำระหนี้ได้เสียก่อน โดยจะต้องมีการดำเนินการอย่างทันทั่วทั้ง มีการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนถูกต้องในทุกมิติกับทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายเกษตรกร โดยจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทั้งทั้งสองฝ่าย ซึ่งคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนของทุกฝ่ายจะแต่งตั้งผู้ประสานงานให้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานตลอดช่วงระยะเวลาที่ดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้และในระหว่างดำเนินแผนฟื้นฟู นอกจากนี้ หลักเกณฑ์อีกหนึ่งข้อที่สำคัญสำหรับเกษตรกรคือ ให้สิทธิเหนือหลักประกันของเจ้าหนี้ในปัจจุบันคงมีอยู่ต่อไป รวมถึงการให้สินเชื่อใหม่เพื่อการปรับโครงสร้างหนี้กับเกษตรกร เพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดจากการให้กู้ลง และที่สำคัญก็คือ จำเป็นที่จะต้องมีการยกเว้นหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักการบางข้อที่เป็นข้อจำกัด เพื่อช่วยเกษตรกรผ่านพ้นช่วงแรกของการปรับโครงสร้างหนี้ให้ได้เสียก่อน

จากแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์ในข้างต้น สามารถเขียนเป็น โมเดลสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5-4 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

แนวทางที่ 4 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้บุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐ

1. ลักษณะหนี้

หนี้สินของเกษตรกรที่เกิดจากการกู้เงินนิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเกษตรกรหรือผู้ประกอบการที่เป็นลูกหนี้ธนาคารพาณิชย์และนิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดในประเทศ หรือมีหนี้ในระบบตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นผู้กู้รายบุคคล นิติบุคคลอื่น ๆ สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมและการประกอบธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์การกู้ยืมเพื่อการเกษตรและลงทุนทำธุรกิจ โดยหนี้สินส่วนใหญ่เกิดจากการขาดสภาพคล่องทางการเงิน โดยมีสาเหตุหลักมาจากผลผลิตตามฤดูกาลไม่เพียงพอตามเป้าหมายจากเกิดภัยพิบัติหรือโรคระบาดชนิดต่าง ๆ ในขณะที่หนี้สินของเจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่ลงทุนทำธุรกิจจะมีหนี้สินที่มีสาเหตุมาจากการดำเนินธุรกิจขาดทุน ไม่สามารถขายสินค้าหรือบริการได้ตามเป้าหมาย ทำให้ขาดสภาพคล่องทางการเงินและทำให้วินัยทางการเงินการชำระหนี้เสียไปด้วย ทำให้เกิดมูลหนี้สะสมจนกลายเป็นหนี้ที่อาจจะไม่สามารถชำระได้หรือหนี้ NPL

2. แนวทางการบริหารจัดการหนี้

นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อปรับโครงสร้างหนี้ พร้อมทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการวางแผนการลงทุนทั้งด้านการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแบบครบวงจร เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะดำเนินโครงการหรือการลงทุนการผลิตสินค้าเกษตรประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุดคุ้มค่างบเงินลงทุน มากกว่านั้น ภาครัฐจะต้องให้การคุ้มครอง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือกันในกลุ่มสมาชิกในด้านต่าง ๆ เช่น องค์กรความรู้ ข่าวสารที่สำคัญ ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งวัตถุดิบ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น นอกจากนี้รัฐจะต้องให้การส่งเสริมด้านนโยบายหรือการออกกฎหมายสนับสนุนเพื่อให้นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐเป็นแหล่งเงินทุนที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถเป็นแหล่งเงินออมของกลุ่มประชาชนฐานรากได้ ในขณะเดียวกัน รัฐก็ต้องส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมกับเกษตรกรให้รู้จักการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบรายรับรายจ่าย และวางแผนการใช้จ่ายที่จำเป็น ผ่านการอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการด้านการเงิน การออม และการบริหารจัดการหนี้สินที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะหลุดพ้นการเป็นหนี้ได้อย่างแท้จริง

จากแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นหนี้นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) ในช่วงต้น สามารถเขียนเป็น โมเดลสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5-5 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

แนวทางที่ 5 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก

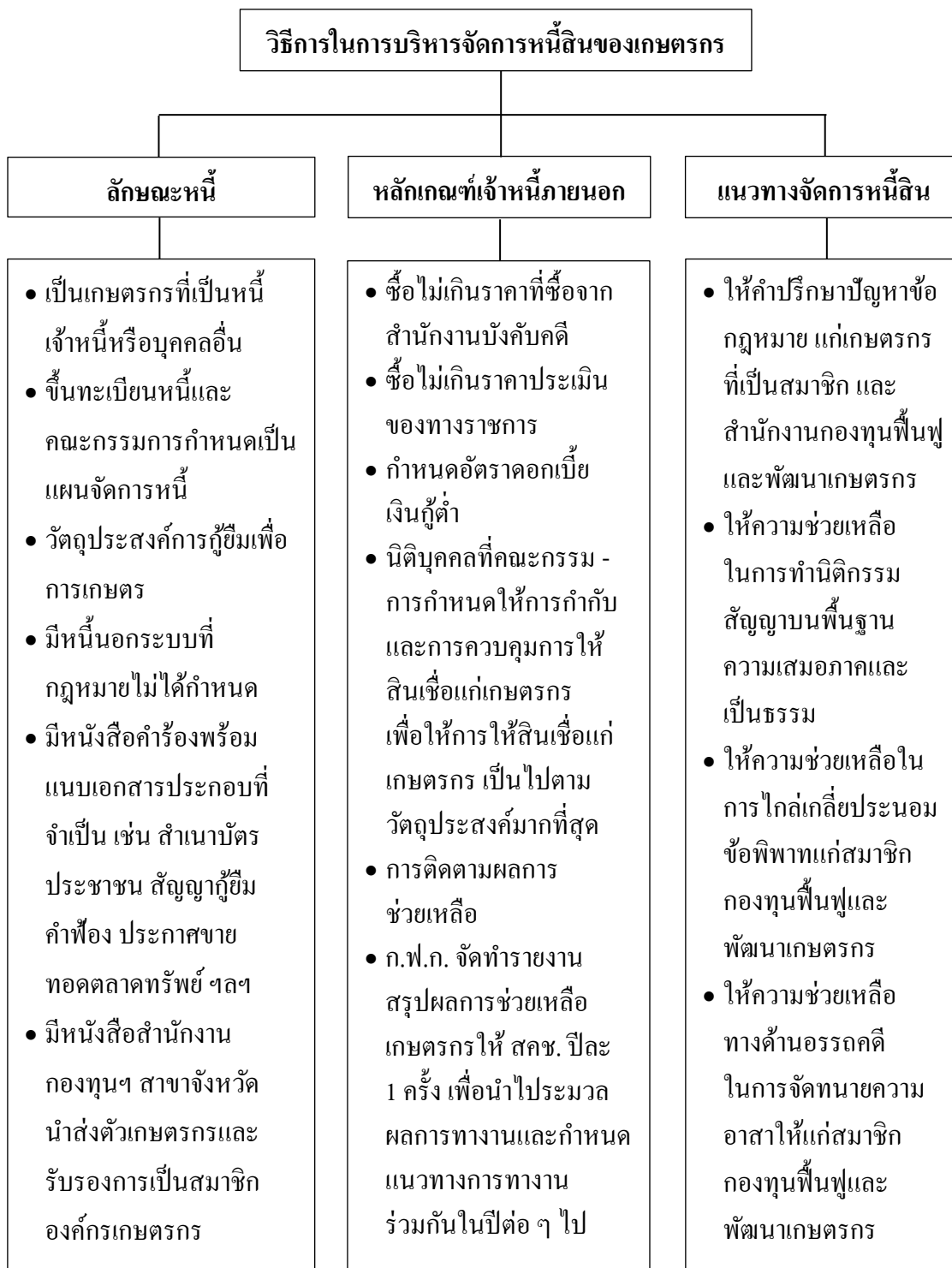
1. ลักษณะหนี้

เกษตรกรส่วนใหญ่จะกู้ยืมจากคนใกล้ชิดตัว ได้แก่ ญาติ คนรู้จัก เพื่อน เพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือ กู้ยืมจากนายทุนด้วยสัญญาและดอกเบี้ยที่ไม่เป็นธรรม โดยเหตุผลของการกู้เงินของเกษตรกรก็เพราะต้องการเงินเร่งด่วนหรือฉุกเฉิน และเป็นการกู้เงินที่มีความสะดวก เนื่องจากไม่ต้องการกู้เงินจำนวนมากสูง เพราะส่วนหนึ่งเกษตรกรกู้เงินจากสถาบันการเงินไม่ได้ เช่น มีคุณสมบัติไม่ครบ หรือไม่มีบุคคลค้ำประกัน ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า หากภาครัฐต้องการให้ประชาชนเข้ามากู้สินเชื่อในระบบมากขึ้นจะต้องทำให้การกู้สินเชื่อในระบบมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาของหนี้ในระบบส่วนหนึ่งยังเกิดจากการหลอกลวงของเจ้าหนี้นอกระบบซึ่งหวังที่จะยึดหลักทรัพย์ของผู้กู้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรซึ่งมีที่ดิน พนักงานรัฐวิสาหกิจและข้าราชการใกล้เกษียณหรือครอบครัว ซึ่งเจ้าหนี้สามารถไปขออายัดเงินเดือนหรือเงินบำนาญได้เมื่อมีการฟ้องร้องคดี และ ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งมีรายได้เพียงพอที่จะจ่ายดอกเบี้ยรายวันอัตราสูงได้ จะเห็นได้ว่าหนี้เหล่านี้มีลักษณะที่เสียเปรียบเจ้าหนี้ทุกด้าน และทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถหลุดพ้นได้

2. แนวทางการบริหารจัดการหนี้

ภาครัฐโดยสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจะต้องให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่เกษตรกรเกี่ยวกับการกู้เงินนอกระบบอย่างเพียงพอ รวมถึงให้ความช่วยเหลือในการทำนิติกรรมสัญญาบนพื้นฐานความเสมอภาคและเป็นธรรมระหว่างเกษตรกรและเจ้าหนี้และให้ความช่วยเหลือทางด้านอรรถคดี ในการจัดทนายความอาสาให้แก่สมาชิกกองทุนฯ เพื่อใช้ในการต่อสู้คดีในการพิจารณาคดีในชั้นศาล ในขณะเดียวกัน ก็ให้ความช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทแก่สมาชิกกองทุนฯ และเจ้าหนี้นอกระบบ โดยจัดตั้งหน่วยแก้หนี้นอกระบบภายในธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มากกว่านั้น สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจะต้องจัดระเบียบให้เจ้าหนี้นอกระบบขออนุญาตดำเนินธุรกิจสินเชื่อในระบบและเร่งรัดการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ในขณะเดียวกันก็เพิ่มช่องทางเข้าถึงสินเชื่อแก่ลูกหนี้ ให้อนุญาตประกอบสินเชื่อพีโกไฟแนนซ์ สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับ และ ธนาคารออมสินและ ธ.ก.ส. ออกแบบผลิตภัณฑ์สินเชื่อแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบที่มีเงื่อนไขผ่อนปรน รวมถึงการเพิ่มศักยภาพลูกหนี้ สนับสนุนด้านการฟื้นฟูอาชีพผ่านกลไกคณะอนุกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้ของลูกหนี้นอกระบบ ให้การสนับสนุนองค์กรการเงินชุมชน สร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ เผยแพร่ความรู้และทักษะทางการเงินแก่ประชาชนและจัดทำฐานข้อมูลหนี้นอกระบบ

จากแนวทางหรือวิธีการในการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นหนี้บุคคลที่ คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) ในช่วงต้น สามารถเขียนเป็น โมเดลสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5-6 การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรจากการเป็นหนี้สถาบันทางการเงินทั้ง 5 ประเภท ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปในภาพรวมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะหนี้

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า คุณสมบัติของเกษตรกรที่ต้องการจะเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการหนี้ในโครงการต่าง ๆ ทั้งกับหน่วยงานของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอก ก็คือ เกษตรกรจะต้องเป็นสมาชิกขององค์กรการเกษตรที่จัดตั้งขึ้น โดยภาครัฐหรือเรียกอีกแบบหนึ่งก็คือหนี้ในระบบ และขึ้นทะเบียนเกษตรกร และประกอบกิจกรรมการ เกษตร รวมถึงมีสัญญาเงินกู้เพื่อการผลิตทางการเกษตรปีการผลิตที่ต้องการความช่วยเหลือ เป็นผู้ประสบภัยพิบัติหรือ กรณีฉุกเฉินในด้านต่าง ๆ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาด เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดเป็นหนี้ NPL และเงินที่ได้รับการสนับสนุนจะต้องใช้สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่จะต้องมีหนี้เงินต้นรวมกันทุกสถาบันการเงิน และหรือสถาบันเกษตรกร รวมกันไม่เกิน 2.5 ล้านบาท ในขณะที่สำหรับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นหนี้นอกระบบ เกษตรกรสามารถที่จะเป็นหนี้นอกระบบได้ เพื่อหันกลับมาเข้าสู่ระบบการบริหารการเงินที่เกษตรกรสามารถที่จะชำระหนี้ได้ในอนาคต ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีหนังสือคำร้องของเกษตรกรพร้อมแนบเอกสารประกอบที่จำเป็น เช่น สำเนาบัตรประชาชน สัญญากู้ยืม คำฟ้อง ประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สิน ฯลฯ รวมถึงหนังสือสำนักงานกองทุนฯ สาขาจังหวัดนำส่งตัวเกษตรกรและรับรองการเป็นสมาชิกองค์กรเกษตรกร

ประเด็นที่ 2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณา

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า หลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยรวม คือ เกษตรกรจะต้องมีพื้นที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ประสบภัยตามประกาศ เขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินในปีนั้น ๆ ซึ่งจะขยายเวลาการชำระหนี้ในสัญญาเงินกู้ ออกไปเป็นระยะเวลา 6 เดือน และชดเชยดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 3 ต่อปี ระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยสำนักงานสหกรณ์จังหวัดเป็นผู้เบิกจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ยให้แก่เกษตรกรและรายงานผลการเบิกจ่ายเงินทุกครั้ง ซึ่งถ้าเงินต้นไม่เกิน 1 ล้านบาท กฟก.ชำระหนี้ไม่เกิน 50% พร้อมค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย ส่วนดอกเบี้ยและค่าปรับตัดทิ้ง แต่ถ้าเงินต้นคงค้างเกิน 1 ล้านบาทถึง 2.5 ล้านบาท กรณีหลักทรัพย์ค้ำประกันหนี้ กฟก.ชำระหนี้หนี้แทนเกษตรกรไม่เกิน 90% พร้อมค่าใช้จ่ายเงินต้นคงค้างเกิน 1 ล้านบาทถึง 2.5 ล้านบาท กรณีหลักทรัพย์ไม่ค้ำประกัน กฟก.ชำระหนี้ไม่เกิน 50% พร้อมค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย เงินคงค้างเกิน 2.5 ล้านบาท ให้พิจารณาเป็นราย ๆ ไป ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารพาณิชย์จะให้ สินเชื่อ โดยพิจารณาจากหลักทรัพย์ค้ำ

ประกันเป็นสำคัญ ในกรณีการให้สินเชื่อประเภทรายบุคคล ธนาคารจะให้เกษตรกรจำนองหลักทรัพย์ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ต่ำกว่า อัตราดอกเบี้ยขั้นสูงร้อยละ 1-1.5 ต่อปี หลังจากปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกรแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะทำการกำกับ และการควบคุมการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เพื่อให้การให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุด รวมถึงการร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานราชการและหรือเอกชนในรูปของโครงการต่าง ๆ ด้วย ในส่วนของเกษตรกรที่เป็นหนี้สินบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด (ธนาคารของรัฐ) เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคาร SMEs ได้เสนอขายตามเงื่อนไขของคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน คือหลักทรัพย์ค้ำ ขยายเงินต้น 100% พร้อมดอกเบี้ยที่รับรู้ และหลักทรัพย์ไม่ค้ำ ขยาย 80% พร้อมดอกเบี้ยที่รับรู้ ในขณะที่เดียวกันธนาคารอาคารสงเคราะห์ขยายเงินต้น 100% ดอกเบี้ย MRR ตั้งแต่วันที่ถึงวันชำระเสร็จ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงเงินทุนให้มากขึ้น ในขณะที่ สำหรับเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกนั้น รัฐจะซื้อไม่เกินราคาที่ซื้อจากสำนักงานบังคับคดี หรือซื้อไม่เกินราคาประเมินของทางราชการ โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ และจะการกำกับ และการควบคุมการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เพื่อให้การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการ เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุด รวมถึงการติดตามผลการช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกัน สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จะเป็นผู้จัดทำรายงานสรุปผลการช่วยเหลือเกษตรกรให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ปีละ 1 ครั้ง เพื่อนำไปประมวลผลการทำงานและกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันในปีต่อ ๆ ไป

ประเด็นที่ 3 แนวทางจัดการหนี้สินของเกษตรกร

จากโมเดลการบริหารจัดการหนี้เกษตรกรทั้ง 5 โมเดล พบว่า แนวทางจัดการหนี้สินของเกษตรกร สามารถทำได้โดย เกษตรกรจะต้องรู้จักการจัดทำบัญชีครัวเรือนและศึกษาการบริหารจัดการด้านการเงิน การออมและหนี้สิน โดยภาครัฐเองก็ต้องให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้ เทคนิคและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะตรวจสอบรายรับ-รายจ่ายของตน และสามารถวางแผนการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสามารถช่วยสร้างวินัยในการชำระหนี้ให้กับเกษตรกร ในขณะเดียวกัน เกษตรกรจะต้องกู้เงินเฉพาะในระบบที่ทางภาครัฐให้การรับรอง ไม่ว่าจะเป็นธนาคารของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ หรือนิติบุคคลที่ได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหลีกเลี่ยงเงินนอกระบบ พร้อมทั้งจะต้องรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็ง และเข้าไปติดต่อหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลหนี้ของเกษตรกรเพื่อปรับโครงสร้างหนี้และเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ เพื่อจัดทำแผนชำระหนี้และฟื้นฟูอาชีพให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ได้ โดยมุ่งการปรับโครงสร้างของลูกหนี้มากกว่าทางการเงิน ที่เกษตรกรที่ผ่านการบริหารจัดการหนี้ สามารถเสนอแผน/โครงการเพื่อการผลิตในฤดูกาลถัดไปได้ โดยเฉพาะกับ ธ.ก.ส. มากกว่านั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาจะต้องให้ข้อมูลครบถ้วนถูกต้อง โดย

จะต้องจัดให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยจะต้องแต่งตั้งผู้ประสานงานหรือคณะกรรมการที่มีตัวแทนทุกฝ่าย ในขณะเดียวกัน ธนาคารจะต้องช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดจากการให้กู้ยืม และจะต้องมีการยกเว้นหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักการและกฎหมายบางข้อ เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงเงินกู้มากขึ้น มากกว่านั้นจะต้องให้การสนับสนุนสินเชื่อพร้อมเป็นที่ปรึกษาในการวางแผนการลงทุนแบบครบวงจร ทั้งด้านการทำนิติกรรมสัญญาบนพื้นฐานความเสมอภาคและเป็นธรรม การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท และด้านอรรถคดี ในการจัดทนายความอาสาให้แก่สมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถแบ่งการอภิปรายผลแบ่งออกได้เป็น 5 แนวทาง แยกตามประเภทหนี้ของเกษตรกร ดังนี้

แนวทางที่ 1 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.)

การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายเงินและสร้างระเบียบวินัยทางการเงิน รวมถึงวินัยในการชำระหนี้ให้ทันเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับ Easton (1953) ที่ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีเชิงระบบว่า ชีวิตต้องดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ มีการจัดการร่วมกันในทุกแขนงให้เกิดระบบที่เอื้อต่อการคงอยู่ของทั้งตนเองและครอบครัว เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐาน โดยจะมีการปรับตัวเพื่อสร้างระบบให้มีความสมดุลเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ตลอดไป (Easton, 1953) ในขณะเดียวกัน เกษตรกรจะต้องบริหารจัดการการเงินอย่างมีวินัย เพื่อให้มีความสามารถในการชำระหนี้ตามกำหนดและตรงต่อเวลา เช่นเดียวกับผลการศึกษาจาก TDRI โดย นิพนธ์ พัวพงศกรและคณะ (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการภาคเกษตรกรรมยังรวมถึงการวางแผนล่วงหน้ามีผลต่อการทำการเกษตร การจัดทำรายรับ-รายจ่าย มีผลต่อการประกอบอาชีพการมีเงินฝากในธนาคารน้อย มีผลต่อความมั่นคงในชีวิต ดังนั้น ความรู้ด้านการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะบริหารจัดการการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ขนิษฐา วนะสุข และคณะ (2557) ที่ได้วิเคราะห์เอาไว้ว่า การขยายตัวของหนี้ภาคครัวเรือนในระดับสูง ย่อมส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหาสภาพคล่องลดลง เนื่องจากต้องมีการระงับในการชำระหนี้มากขึ้น และต้องระมัดระวังการใช้จ่าย ขณะเดียวกัน สถาบันการเงินเริ่มวิตกกังวลกับคุณภาพของหนี้ที่ต่อเติมมีปัญหา จึงใช้นโยบายเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ ยิ่งกดดันให้การบริโภคชะลอตัวมากขึ้น และยังกระทบต่อเนื่องไปถึงภาคการลงทุน

ให้ชะลอตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกัน เกษตรกรก็ควรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเงินกู้ในระบบ ภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐ ได้อย่างสะดวก และหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบทุกประเภท เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดการถูกเอาเปรียบจากเจ้าหนีนอกระบบ สอดคล้องกับ Dornbusch, Fischer and Startz (2008) ที่มองว่า การเข้าถึงบริการทางการเงินที่ง่ายขึ้น จากการกระจายตัวที่ดีขึ้นของผู้ให้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาระบบของสถาบันการเงิน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความหลากหลายช่องทางการให้บริการทางการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความสะดวกและมีต้นทุนที่เหมาะสมในการเข้าถึงบริการทางการเงินมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ที่ตรงกับความต้องการของครัวเรือนให้มากขึ้น ประกอบกับครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินดีขึ้น ทำให้ครัวเรือนเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายยิ่งขึ้น ในขณะที่เกษตรกรจะต้องยื่นเรื่องเพื่อขอปรับโครงสร้างหนี้กับ ธ.ก.ส. และเข้ากระบวนการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นทางการกับ ธ.ก.ส. โดยเกษตรกรและ ธ.ก.ส. จะต้องมีการจัดทำแผนชำระหนี้ที่เป็นไปได้ร่วมกันกับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเกิดภาระจากการชำระหนี้ที่น้อยที่สุด และสามารถมีเงินเหลือมากพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ สอดคล้องกับ Ripley and Franklin (1991) ที่กล่าวว่า การแก้ปัญหาใด ๆ จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ เรียกว่าเป็นขั้นตอนการแก้ปัญหาหรือปรับปรุง ซึ่งการกำหนดชุดของกระบวนการอย่างมีแบบแผน เช่น การจำแนกลักษณะของปัญหา การจัดทำทางเลือกนโยบายหรือข้อเสนอแนะนโยบาย การให้ความเห็นชอบนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย ทฤษฎีนี้เรียกว่า “ตัวแบบกระบวนการ” เพื่อให้สามารถเข้าไปบริหารจัดการหรือแก้ปัญหานั้น ๆ ให้กับประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ มากกว่านั้น เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ บัณฑิตในการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักรที่จำเป็นในการผลิต รวมไปถึงการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในกลุ่ม ทั้งนี้ก็จะช่วยให้เกิดความร่วมมือและความช่วยเหลือในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ทำให้การทำการเกษตรมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้นได้ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ เพิ่มศักดิ์ มกราทิรมย์ (2561) กล่าวว่า การนำไปสู่การปรับโครงสร้างอำนาจและการพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเอง องค์กรที่มีส่วนช่วยเหลือและเกี่ยวข้อง สถาบันเกษตรกรหรือสภาเกษตรกร ควรจะต้องยกระดับการทำงานในระดับกลุ่มและองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ให้เป็นสถาบัน ในรูปแบบสภาเกษตรกร ให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการปัญหาของเกษตรกรด้วยตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น จึงจะทำให้เสียงของเกษตรกรมีพลังและข้อเสนอของเกษตรกรได้รับการพิจารณาจาก ฝ่ายรัฐบาลอย่างจริงจัง สอดคล้อง Queralta (1996 อ้างถึงใน ศิริรักษา โภคาพานิชย์, 2560) ที่กล่าวว่า การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อบุคคลและ

สังคมเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มจะช่วยหล่อหลอม เสริมสร้างบุคลิกภาพ ปลุกฝังค่านิยม บรรทัดฐานที่สำคัญของสังคม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การเสียสละต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และอื่น ๆ อิทธิพลของกลุ่มเหนือบุคคลจะมีมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับบุคคลมีความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มมากน้อยแค่ไหน

แนวทางที่ 2 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้สหกรณ์และกองทุน

เกษตรกรจะต้องพิจารณาถึงการกู้เงินเฉพาะในระบบเท่านั้น โดยกู้เงินผ่านสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและภายใต้การกำกับหรือรับรองโดยรัฐ ซึ่งจะมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้เงินจากนอกระบบหรือเอกชนที่ไม่ได้รับการรับรองจากรัฐ สอดคล้องกับ Dornbusch, Fischer and Startz (2008) ที่กล่าวว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ ทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรกู้เงินเพื่อการลงทุนมากขึ้น แต่เกษตรกรมีการบริหารจัดการ โครงการที่ได้ลงทุนไปและความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ไม่คิดพอก็ทำให้ประสบกับความล้มเหลวในการลงทุนอยู่เสมอ การให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ จากรัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสามารถช่วยให้เกษตรกรประสบผลสำเร็จในการลงทุนได้ ซึ่งรัฐสามารถที่จะให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้ว่าเป็นระบบในขณะเดียวกัน เกษตรกรจำเป็นจะต้องเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนเบื้องต้น เพื่อการบริหารรายรับรายจ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในครอบครัว รวมถึงการวางแผนการใช้จ่ายและลงทุนที่จำเป็นเบื้องต้นได้ สอดคล้องกับ คณะอนุกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์และกรอบการปฏิรูป (2558) ที่ให้ความเห็นว่า เกษตรกรจะสามารถแข่งขันได้ ทางหนึ่งก็คือ การลดต้นทุนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ ดังนั้น การสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับ รายจ่ายและบัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็น จะช่วยให้การวางแผนด้านปัจจัยการผลิตพื้นฐาน จะสามารถลดต้นทุนการผลิตที่ไม่จำเป็นตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการกระบวนการถัดไปได้อย่างยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ที่กล่าวว่า แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินในจุดเริ่มต้นนั้น จะต้องมาจากตัวเกษตรกรเอง การจดบันทึก/ บัญชีครัวเรือน จะทำให้ทราบรายได้รายจ่ายของครัวเรือนเพื่อวางแผนการปรับลดค่าใช้จ่าย ในขณะที่สถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ควรพิจารณานโยบายการให้สินเชื่อ โดยมุ่งเน้นการให้สินเชื่อในรูปของสินเชื่อกลุ่มเกษตรกร แทนการให้สินเชื่อรายบุคคล เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้เกษตรกรเองควรมีแนวทางการปรับตัว มากกว่านั้น Easton (1953) และขนิษฐา วณะสุข และคณะ (2557) ที่ได้กล่าวว่า การมีชีวิตอยู่ของประชาชนอย่างเป็นระบบ จะต้องเกิดจากการจัดการร่วมกันในทุกแขนงให้เกิดระบบที่เอื้อต่อการคงอยู่ของทั้งตนเองและครอบครัว เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐาน ดังนั้น การจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ

จะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการใช้จ่ายและการชำระหนี้ได้อย่างคล่องตัว มีความยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน ภาครัฐควรให้คำปรึกษาโครงการในเรื่องปัญหาต่าง ๆ และการบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกร ในขณะเดียวกัน การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันในกลุ่มเกษตรกรก็เป็นสิ่งที่จะสามารถช่วยให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกในด้านต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ข่าวสาร ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี เครื่องจักรหรืออุปกรณ์การเกษตรที่จำเป็น รวมถึงการสร้างโอกาสทางการลงทุนให้กันและกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557) กล่าวว่า แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินด้วยตนเองสามารถทำได้โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อทำการระดมทุน หรือสร้างอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ และการปรับเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก/ สัตว์ที่เลี้ยง โดยเน้นพืช/ สัตว์ที่ให้ผลตอบแทนสูง โดย Queral (1996 อ้างถึงใน สิริณา โภคาพานิชย์, 2560) มองว่า การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มจะช่วยหล่อหลอม เสริมสร้างบุคลิกภาพ ปลูกฝังค่านิยม บรรทัดฐานที่สำคัญของสังคมเพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การเสียสละต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และอื่น ๆ อิทธิพลของกลุ่มเหนือบุคคลจะมีมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับบุคคลมีความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มมากน้อยแค่ไหน ในขณะที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2554) กล่าวว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกร จะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองและการแข่งขันในตลาดได้ ซึ่งการมีกลุ่มที่เข้มแข็งจะเป็นเกราะป้องกันเกษตรกรจากการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ช่วยให้อำนาจการต่อรองทั้งด้านราคา ปริมาณผลผลิต ตลาด หรือแม้แต่ความจำเพาะของผลผลิตทางการเกษตรบางชนิดในฤดูขาดแคลน เช่น ทูเรียน บางสายพันธ์ เป็นต้น ดังนั้น การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ กองทุน หรือแม้แต่วรรณกรรมอย่างไม่เป็นทางการ ก็จะช่วยให้เกษตรกรรอดพ้นจากการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง มีอำนาจในการต่อรองราคาเพิ่มขึ้นและที่สำคัญก็คือ สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้สามารถมีกำไรและเหลือเงินมากพอในการนำไปชำระหนี้ได้ มากกว่านั้น ควรจะต้องใช้กลไกชุมชนและสถาบันอื่นเข้าร่วมด้วย การใช้วิทยุการสมัยใหม่ ด้านการผลิต การตลาด การเงิน เข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายด้านการผลิต ในขณะที่เกษตรกรจะต้องเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ โดยการแจ้งความประสงค์ขอปรับโครงสร้างหนี้กับสหกรณ์และกองทุนที่เป็นหนี้อยู่ โดยร่วมมือกันจัดทำแผนชำระหนี้ที่สามารถยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย พร้อมทั้งจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถลืมตาอ้าปากและกลับมาผลิตสินค้าเกษตรได้อีกครั้ง สอดคล้องกับ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) ที่กล่าวว่า ภาวะฉุกเฉินที่ทำให้เกษตรกรบางรายประสบกับปัญหาการชำระหนี้สิน หากรัฐบาลมีนโยบายให้เกษตรกรกลุ่มนี้หยุดพักชำระหนี้ได้ชั่วคราว ก็จะ

ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรบางรายที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เงิน แต่ปัญหา คือ รัฐบาลหลายชุดต่างก็มีนโยบายให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และมีโครงการพักชำระหนี้หลาย ๆ โครงการ จนทำให้พฤติกรรมการใช้เงินของเกษตรกรแย่ลง ซึ่งกระทบฐานะทางการเงินของสถาบันการเงิน รัฐที่ปล่อยกู้ได้ โครงการพัฒนาหรือลดความยากจนของภาครัฐประสบกับปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับแรงจูงใจและความพยายาม กล่าวคือ ผู้ที่รับการช่วยเหลือต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะ ตักตวงผลประโยชน์แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา โดยไม่มีความพยายามที่จะร่วมมือกันในการ แก้ไขปัญหา ผลท้ายที่สุด คือทำให้ในระยะยาวทุกคนเสียประโยชน์มากกว่าเมื่อเทียบกับกรณี ที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา ดังนั้น การเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ของเกษตรกรจะช่วยให้ เกษตรกรสามารถบริหารจัดการหนี้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบ ผลสำเร็จได้

แนวทางที่ 3 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์สามารถที่จะช่วยเกษตรกรได้โดยการมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างของ ลูกหนี้มากกว่าทางการเงิน เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เป็นหนี้นั้น ขาดสภาพคล่องทางการเงินจึงทำ ให้ไม่สามารถที่จะชำระหนี้คืนธนาคารพาณิชย์ได้ สอดคล้องกับ ขนิษฐา วนะสุข และคณะ (2557) กล่าวว่า การขยายตัวของหนี้ภาคครัวเรือนในระดับสูง ย่อมส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหา สภาพคล่องลดลง เนื่องจากต้องมีภาระในการชำระหนี้มากขึ้น และต้องระมัดระวังการใช้จ่าย ขณะเดียวกันสถาบันการเงินเริ่มวิตกกังวลกับคุณภาพของหนี้ที่ต่อเค้ามมีปัญหา จึงใช้นโยบาย เข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ ยิ่งกดดันให้การบริโภคชะลอตัวมากขึ้น และยังกระทบต่อเนื่องไปถึง ภาคการลงทุนให้ชะลอตามไปด้วย สุดท้ายเมื่อการบริโภค การลงทุน และการส่งออกชะลอตัว พร้อม ๆ กันย่อมกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเข้าไปช่วยเหลือ เกษตรกรในการปรับโครงสร้างหนี้ จำเป็นจะต้องมีการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนถูกต้องในทุกมิติกับ ทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายเกษตรกร โดยจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับ ถวิวัติ บุรีกุล (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ พวกเขา เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดแบบสองทาง การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่ม เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบ ความห่วงกังวลของกลุ่มและค่านิยมร่วมกัน รวมทั้ง เป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิด สร้างสรรค์ (Creighton, 2005) หลักเกณฑ์อีกหนึ่งข้อที่สำคัญสำหรับเกษตรกรคือ ให้สิทธิเหนือ

หลักประกันของเจ้าหน้าที่ในปัจจุบันคงมีอยู่ต่อไป สอดคล้องกับ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) ที่กล่าวว่า ในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พยายามสร้างโอกาสให้กับประชาชนที่ด้อยโอกาสรวมถึงเกษตรกรที่เป็นหนี้ในด้านการให้สิทธิพิเศษ ตัวอย่างการให้ความช่วยเหลือด้านเงินให้กู้ยืมผ่านกลไกต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในการกำกับของรัฐบาลโดยตรง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สถาบันทางการเงินของรัฐต่าง ๆ ภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และที่รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนการจัดตั้งแต่ให้ประชาชนบริหารกันเอง เช่น สหกรณ์ สถาบันทางการเงินของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น ซึ่งการสร้างกลไกที่ช่วยให้คนที่ประสบปัญหาทางการเงินและไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินในระบบการเงินกระแสหลักอย่างธนาคารพาณิชย์ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกยิ่งขึ้นผ่านความช่วยเหลือของภาครัฐ จะช่วยลดข้อจำกัดทางการเงิน (Financial constraint) ของคนกลุ่มนี้ แต่ความช่วยเหลือของภาครัฐด้วยการสนับสนุนเงินทุนจะไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาทางการเงินและหนี้สินของคนกลุ่มดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการให้สินเชื่อใหม่เพื่อการปรับโครงสร้างหนี้กับเกษตรกรเพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดจากการให้กู้ยืม จะช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับเกษตรกรผู้เป็นหนี้ได้ สอดคล้องกับ Dornbusch, Fischer and Startz (2008) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจในการก่อหนี้ส่วนหนึ่งมาจากการให้อัตราดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการแข่งขันปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงิน เพื่อรองรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ และเป็นการขยายฐานลูกค้าให้มากขึ้น ถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้หนี้ภาคครัวเรือนเร่งตัวสูงขึ้น โดยสถาบันการเงินใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกอย่างต่อเนื่องและหลายรูปแบบ ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น แต่การกู้เงินในระบบหรือจากสถาบันที่ได้รับการรับรองจากภาครัฐ มีความเสี่ยงน้อยกว่าการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบที่ไม่มีการรับรอง มากกว่านั้น วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล (2550) ก็กล่าวว่า ภาครัฐเองควรสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมภาคการเกษตร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการเกษตรของเกษตรกรที่ครบวงจร ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดของพืชผลทางการเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของเกษตรกร และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันกับภาคธุรกิจอื่นได้ ในขณะเดียวกัน สถาบันการเงิน ควรทบทวนนโยบายการให้สินเชื่อ โดยมุ่งเน้นการให้สินเชื่อในรูปแบบของสินเชื่อกลุ่ม แทนการให้สินเชื่อรายบุคคล เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม โดยมีตัวแทนของกลุ่มชาวบ้านในการควบคุม และการตรวจสอบการกู้ยืมเงินและการชำระหนี้ของสมาชิกภายในกลุ่มกันเอง และที่สำคัญก็คือ จำเป็นที่จะต้องมีการยกเว้นหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักการบางข้อที่เป็นข้อจำกัด เพื่อช่วยเกษตรกรผ่านพ้นช่วงแรกของการปรับโครงสร้างหนี้ให้ได้เสียก่อน สอดคล้องกับ Acemoglu and Zilibotti (1997) ที่กล่าวว่า ระบบการเงินที่ดีช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนภายนอก ช่วยกระจายหรือโอนความเสี่ยง การพัฒนาระบบการเงิน กลไก

ของตลาดการเงิน และสถาบันการเงินให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ จะเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมด้านการลงทุน การผลิต การจ้างงาน และส่งผลต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ การศึกษาหลายชิ้นชี้ว่า ประเทศที่ระบบการเงินและตลาดการเงินทำหน้าที่ได้ดี (Well-functioning) มากกว่านั้น นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) มองว่า การสร้างกลไกที่ช่วยให้คนที่ประสบปัญหาทางการเงินและไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินในระบบการเงินกระแสหลักอย่างธนาคารพาณิชย์ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกยิ่งขึ้นผ่านความช่วยเหลือของภาครัฐ จะช่วยลดข้อจำกัดทางการเงิน (Financial constraint) ของคนกลุ่มนี้ แต่ความช่วยเหลือของภาครัฐด้วยการสนับสนุนเงินทุนจะไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาทางการเงินและหนี้สินของคนกลุ่มดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน

แนวทางที่ 4 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐ

นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อปรับโครงสร้างหนี้ พร้อมทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการวางแผนการลงทุนทั้งด้านการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องแบบครบวงจร สอดคล้องกับ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558) ที่ค้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดศักยภาพด้านต่าง ๆ เช่น ขาดความรู้ความสามารถด้านกระบวนการลงทุนเพาะปลูกที่หลากหลาย จึงเป็นปัจจัยที่สามารถส่งผลต่อการก่อกำเนิด ดังนั้น การให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการลงทุนการเกษตรและธุรกิจที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เกษตรกรมีทางเลือกในการบริหารจัดการด้านการผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องได้ ซึ่งสิ่งที่สำคัญและเกษตรกรจะต้องคำนึงถึงเสมอคือ การให้ความสำคัญกับคุณภาพผลผลิตและการตลาด สอดคล้องกับ Baudrillard (1975) ที่ได้เสนอแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุและการบริโภคสังคม ปัจจุบันไว้ว่า การทำความเข้าใจการบริโภคในปัจจุบันจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจในเรื่องของการสร้างคุณค่า และความหมายวัตถุที่เรียกว่า “การบริโภคเชิงสัญลักษณ์” ซึ่งเป็นลักษณะการบริโภคที่ทำให้ผู้บริโภคมีความรู้สึกว่าตนเองมีเอกลักษณ์ (Identity) แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ในสังคมที่สามารถผลักดันให้เกิดการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถสร้างคุณค่าและก่อให้เกิด “การบริโภคเชิงสัญลักษณ์” ขึ้นได้ในที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Bentham (1994) ที่กล่าวไว้ในทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่ได้อธิบายถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในลักษณะที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด ประกอบกับภายใต้การเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า สังคมบริโภคนิยม ซึ่งเป็นลักษณะทางสังคมที่ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของความต้องการที่ไม่จำกัด การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จึงเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับ

เกษตรกร สอดคล้องกับ จริยา สุทธิไชยา (2559) ที่กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน สร้างองค์ความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรได้ เช่นเดียวกับความเห็นของ Gorbarchev (2000) ที่มองว่า ปัญหาของโลกในปัจจุบันคือ มีการกระตุ้นการบริโภคในปริมาณที่มาก สาเหตุเพราะตัวชี้วัดความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตอยู่ที่การบริโภควัสดุปัจจัย ทำให้เกิดความต้องการที่ไม่จำกัด ในขณะที่ ภาครัฐจะต้องให้การคุ้มครอง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือกันในกลุ่มสมาชิกในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ข่าวสารที่สำคัญ ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งวัตถุดิบ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2554) กล่าวว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกร จะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองและการแข่งขันในตลาดได้ ซึ่งการมีกลุ่มที่เข้มแข็งจะเป็นเกราะป้องกันเกษตรกรจากการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ช่วยให้อำนาจการต่อรองทั้งด้านราคา ปริมาณผลผลิต ตลาด หรือแม้แต่ความจำเป็นของผลผลิตทางการเกษตรบางชนิดในฤดูขาดแคลน เช่น ทุเรียน บางสายพันธุ์ เป็นต้น ดังนั้น การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ กองทุน หรือแม้แต่รวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ก็จะช่วยให้เกษตรกรรอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง มีอำนาจในการต่อรองราคามากขึ้นและที่สำคัญก็คือ สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้สามารถมีกำไรและเหลือเงินมากพอในการนำไปชำระหนี้ได้มากกว่านั้น ควรจะต้องใช้กลไกชุมชนและสถาบันอื่นเข้าร่วมด้วย การใช้วิทยาการสมัยใหม่ ด้านการผลิต การตลาด การเงิน เข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายด้านการผลิต ในขณะที่ Queral (1996 อ้างถึงใน ศิริณา โภคาพานิชย์, 2560) ก็ได้แสดงความเห็นว่า การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มจะช่วยหล่อหลอม เสริมสร้างบุคลิกภาพปลูกฝังค่านิยม บรรทัดฐานที่สำคัญของสังคมเพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การเสียสละต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และอื่น ๆ อิทธิพลของกลุ่มเหนือบุคคลจะมีมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับบุคคลมีความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มมากน้อยแค่ไหน มากกว่านั้นรัฐจะต้องให้การส่งเสริมด้านนโยบายหรือการออกกฎหมายสนับสนุนเพื่อให้นิติบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดหรือธนาคารของรัฐเป็นแหล่งเงินทุนที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถเป็นแหล่งเงินออมของกลุ่มประชาชนฐานรากได้ สอดคล้องกับ Dornbusch, Fischer and Startz (2008) ที่กล่าวว่า การเข้าถึงบริการทางการเงินที่ง่ายขึ้นในปัจจุบันของเกษตรกร จะเกิดจากการกระจายตัวที่ดีขึ้นของผู้ให้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาระบบของสถาบันการเงิน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความหลากหลายช่องทางการให้บริการทางการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความสะดวกและมีต้นทุนที่เหมาะสมในการเข้าถึงบริการ

ทางการเงินมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ที่ตรงกับความต้องการของครัวเรือนให้มากขึ้น ประกอบกับครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินดีขึ้น ทำให้ครัวเรือนเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายยิ่งขึ้น ในขณะที่ นิพนธ์ พัวพงศกรและคณะ (2558) กลับมองว่าการปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำส่งผลให้รัฐต้องแบกรับความเสี่ยงต่อการที่เกษตรกรไม่ชำระเงินคืนในอนาคต ในขณะที่เกษตรกรมีความพึงพอใจกับการบริโภคในปัจจุบันและให้ความสำคัญน้อยกับสวัสดิการในอนาคต เกษตรกรกลุ่มนี้จะเลือกใช้จ่ายเงินที่สามารถกู้ยืมมาได้ไปกับการบริโภคในปัจจุบัน แทนที่จะลงทุนเพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นในอนาคต ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว เกษตรกรที่นำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้ในการบริโภคเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ หากเกษตรกรขาดความสามารถในการลงทุน หรือ ตัดสินใจลงทุนผิดพลาดอันเป็นผลทำให้เกิดขาดทุนจากการลงทุนแทนที่จะมีรายได้มากขึ้นในอนาคตจากการลงทุนในปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้เกษตรกรรายนี้มีรายได้สุทธิในอนาคตน้อยลง เพราะต้องชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งส่งผลให้สวัสดิการลดลง ในขณะเดียวกัน รัฐก็จะต้องส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมกับเกษตรกรให้รู้จักการจัดทำบัญชีครัวเรือนจ่ายอย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบรายรับรายจ่าย และวางแผนการใช้จ่ายที่จำเป็น สอดคล้องกับ ผลการศึกษาจาก TDRI โดย นิพนธ์ พัวพงศกรและคณะ (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการภาคเกษตรกรรมยังรวมถึงการวางแผนล่วงหน้ามีผลต่อการทำการเกษตร การจัดทำรายรับ-รายจ่าย มีผลต่อการประกอบอาชีพ การมีเงินฝากในธนาคารน้อย มีผลต่อความมั่นคงในชีวิต ดังนั้น ความรู้ด้านการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้เป็นระบบ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะบริหารจัดการการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่ Easton (1953) และ ขนิษฐา วนะสุข และคณะ (2557) ที่ได้กล่าวว่าชีวิตต้องดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ มีการจัดการร่วมกันในทุกแขนงให้เกิดระบบที่เอื้อต่อการคงอยู่ของทั้งตนเองและครอบครัว เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐาน โดยจะมีการปรับตัวเพื่อสร้างระบบให้มีความสมดุลเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ ซึ่งในปัจจุบันการขยายตัวของหนี้ภาคครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ย่อมส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหาสภาพคล่องลดลง เนื่องจากต้องมีภาระในการชำระหนี้มากขึ้น และต้องระมัดระวังการใช้จ่าย ดังนั้น การจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการใช้จ่ายและการชำระหนี้ได้อย่างคล่องตัว มีความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน ภาครัฐควรรื้อคำปรึกษาโครงการในเรื่องปัญหาต่าง ๆ และการบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกร

แนวทางที่ 5 สำหรับเกษตรกรที่เป็นหนี้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก

ภาครัฐ โดยสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจะต้องให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่เกษตรกรเกี่ยวกับการกู้เงินนอกระบบอย่างเพียงพอ รวมถึงให้ความช่วยเหลือในการทำนิติกรรม

สัญญาบนพื้นฐานความเสมอภาคและเป็นธรรมระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่และให้ความช่วยเหลือทางด้านอรรถคดี ในการจัดทนายความอาสาให้แก่สมาชิกกองทุนฯ เพื่อใช้ในการต่อสู้คดีในการพิจารณาคดีในชั้นศาล สอดคล้องกับ ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ที่กล่าวเกี่ยวกับ ธรรมนูญการปกครองตามกฎหมาย (Rule of law) ไว้ว่า ประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายที่เป็นธรรม และบังคับใช้อย่างเป็นกลาง ปกป้องสิทธิของประชาชนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสิทธิของเสียงข้างน้อย นอกจากนี้จะต้องมีระบบศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และผู้รักษากฎหมายที่เป็นกลาง ไม่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ซึ่งความเสมอภาคและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Equity and inclusiveness) จะสามารถสร้างความมั่นใจได้ว่า ทุกคนจะรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่เกิดความรู้สึกแปลกแยกและรับรู้ถึงความมีคุณค่าของตน เช่นเดียวกับ Barker (1990) และ Gilliland (1984) ที่กล่าวว่า การปกครองและบริหารองค์กรเพื่อชุมชนจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ (เจมส์ แอล เครย์ตัน (2551) ที่กล่าวว่า หลักธรรมนูญสามารถสร้างระบบการปกครองที่ดีได้ก็เพราะเนื้อแท้ของหลักการเป็นเรื่องการใช้หลักคุณธรรมและความเสมอภาคเท่าเทียมเป็นตัวตั้ง ซึ่งหลักธรรมนูญจะช่วยทำให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น มีสิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกัน ในขณะที่เดียวกัน กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรก็ควรให้ความช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทแก่สมาชิกกองทุนฯ และเจ้าหน้าที่นอกระบบ โดยจัดตั้งหน่วยเจ้าหน้าที่นอกระบบภายในธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สอดคล้องกับ นพพร โพธิ์รังสิยากร (2550) ที่กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยประนีประนอม เป็นการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจกระทำได้ทั้งขณะเกิดข้อพิพาท แต่ยังไม่นำคดีไปสู่ศาลและเมื่อนำคดีไปสู่ศาลแล้ว หากเป็นการตกลงนอกศาล ผลของข้อตกลงก็จะเป็นไปตามที่ได้ตกลงกันและผูกพันบังคับกันได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 850 ถึง 852 ถ้าเป็นการตกลงกันในศาลผลจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 อันทำให้ผูกพันตามคำพิพากษาตามยอม เช่นเดียวกับความเห็นของสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม (2550) ที่กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยประนีประนอม เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ช่วยระงับข้อพิพาทให้แก่สังคม โดยมีจุดมุ่งหมายสุดท้าย คือ ทำให้คู่ความสามารถตกลงกันได้ ซึ่ง ตะวัน มานะกุล (2552) ให้ความเห็นว่า คู่พิพาทที่มีความต้องการให้คนกลางซึ่งก็คือ ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาทเข้ามามีส่วนในการประนีประนอมและยุติความขัดแย้ง แต่ไม่มีหน้าที่หรืออำนาจในการกำหนดหรือบังคับให้คู่พิพาทต้องได้ตกลงกันหรือกำหนดผลของการเจรจา สอดคล้องกับ ฌพชาติ ธรรมศักดิ์ (2550) ที่กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยสำหรับประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยไว้อย่าง

ชัดเจน แต่มีการทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย ซึ่งกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ควรที่จะเข้ามาทำหน้าที่นี้ เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่นอกระบบกับเกษตรกรสามารถที่จะหาข้อตกลงกันได้ อย่างสันติและเกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายมากที่สุด มากกว่านั้น สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกรจะต้องจัดระเบียบให้เจ้าหน้าที่นอกระบบของอนุญาตดำเนินธุรกิจสินเชื่อในระบบและเร่งรัด การบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 สอดคล้องกับ สำนักงานสถิติ แห่งชาติ (2556) ที่กล่าวว่า รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบของประชาชน โดยมีการ ดำเนินการผลักดันให้ประชาชนที่เป็นหนี้ระบบเปลี่ยนหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ในระบบเพื่อลด ภาระค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณเงินกู้ของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้ใน ระบบสถาบันการเงินในเครือข่ายของรัฐได้ง่ายขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เพิ่มช่องทางเข้าถึงสินเชื่อแก่ ลูกหนี้ ให้อนุญาตประกอบสินเชื่อพีโกไฟแนนซ์ สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับ และ ธนาคารออมสินและ ธ.ก.ส. ออกแบบผลิตภัณฑ์สินเชื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบที่มีเงื่อนไขผ่อน ปรน รวมถึงการเพิ่มศักยภาพลูกหนี้ สนับสนุนด้านการฟื้นฟูอาชีพผ่านกลไกคณะกรรมการ ฟื้นฟูและพัฒนาสภาพการหารายได้ของลูกหนี้ระบบ สอดคล้องกับคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ที่ได้ กล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เกี่ยวกับการเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้จะมุ่งเน้นไปที่ กลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในระดับกลางหรือระดับบนที่มีความสามารถในการผลิตเพื่อการค้าหรือการ ส่งออก ให้มีการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด สามารถเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยและเพิ่มมูลค่าสินค้า ส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบ Cluster สร้าง เครือข่ายและทำข้อตกลงซื้อขาย Contract farming เพื่อมุ่งสู่อุตสาหกรรมแปรรูป เช่นเดียวกับ ยุทธศาสตร์ที่ 3 โดย คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) ด้านการเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งเรื่องของการวิจัย พัฒนาการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นวิจัยเชิงทฤษฎี การวิจัยพัฒนาอาหารสัตว์ หรือนวัตกรรมเครื่องมือ ทางการเกษตร เครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือใน ด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตรในอีกทางหนึ่งนอกเหนือ ไปจากการสนับสนุน บัณฑิตพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด มากกว่านั้น การให้การสนับสนุนองค์การการเงินชุมชน สร้างเครือข่ายขององค์กรการเงินชุมชน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ เผยแพร่ความรู้และทักษะ ทางการเงินแก่ประชาชนและจัดทำฐานข้อมูลหนี้สินนอกระบบ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้การ บริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรสามารถทำได้คล่องตัวมากขึ้น สอดคล้องกับ

คณะอนุกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์และกรอบการปฏิรูป (2558) ที่กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยจะต้องให้พัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุน พัฒนาทักษะและองค์ความรู้และยกระดับผลิตภาพแรงงานเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสู่สากล ยกระดับศักยภาพของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ไทยให้ก้าวไกลสู่สากลและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกร โดยสถาบันที่เป็นแหล่งเงินทุนภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ความช่วยเหลือเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้อย่างสะดวกทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันกับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการชำระหนี้สินของเกษตรกร ดังนี้

1. ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำและภัยพิบัติทางธรรมชาติ รัฐบาลควรยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านการประกันราคาสินค้าเกษตรที่มีความอ่อนไหวด้านราคาและตลาด เช่น ทูเรียน สับปะรด ยาง เป็นต้น เพื่อรองรับผลผลิตที่ออกมาในแต่ละฤดูกาลอย่างเพียงพอและทั่วถึง ในขณะเดียวกัน รัฐก็ควรให้ความช่วยเหลือและการเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเสียหายจากกรณีเกิดภัยพิบัติ เพื่อให้เกษตรกรสามารถฟื้นตัวและกลับมาลงทุนเพื่อการเกษตรได้ใหม่อีกครั้งโดยเร็วที่สุด
2. เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการผลิต ทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และผลผลิตเหล่านั้นอาจจะมีคุณภาพที่ไม่ดีเพราะขาดการควบคุมคุณภาพอย่างเพียงพอ ทำให้อำนาจในการต่อรองทางด้านราคาไม่สามารถที่จะทำได้เต็มที่เท่าที่ควร ดังนั้น การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด จึงเป็นสิ่งที่ภาครัฐควรที่จะให้ความสำคัญและผลักดันนโยบายด้านนี้ให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม
3. ปัญหาหนี้ในระบบ จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนหนึ่งยังคงใช้บริการเงินกู้นอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยสูงอยู่ ทำให้เกษตรกรในส่วนนี้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนเงินกู้นอกระบบ ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นบ่วงหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมแบบไร้ระบบควบคุม ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การทวงหนี้เกษตรกรโดยใช้ความรุนแรง การยึดทรัพย์สินทั้งที่ดิน ที่นา ไร่ สวน เป็นต้น ดังนั้น ภาครัฐควรเข้ามาดูแลและให้ความช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถเข้ามาอยู่ในระบบการเงินภายใต้การกำกับของรัฐได้ ซึ่งจะช่วยลดภาระอัตราดอกเบี้ยสูงที่ต้องจ่ายให้กับหนี้

นอกระบบได้ เมื่อเกษตรกรเข้ามาอยู่ในระบบแล้วก็จะมีความสามารถในการชำระหนี้เพิ่มขึ้น เพราะไม่ต้องชำระเงินกู้ดอกเบี้ยที่สูงเกินจริงอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการผลิตและบริหารจัดการกระบวนการ ซึ่งอาจส่งผลให้คุณภาพและมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรไม่ได้รับการควบคุม ดังนั้น ภาครัฐควรให้การสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการกระบวนการผลิตให้ได้ประสิทธิผลมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ต้นทุนต่ำที่สุด

2. เกษตรกรขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการการเงิน การบัญชีอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ภาครัฐที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ควรจัดให้มีการฝึกอบรม ให้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนพื้นฐาน เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดการระบบการเงิน รายรับ รายจ่ายได้อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการใช้จ่าย เก็บออม และสามารถแบ่งเงินส่วนหนึ่งเพื่อการชำระหนี้ได้อย่างคล่องตัว มีความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือกองทุนหมู่บ้าน รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต เช่น เงินทุน ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องจักร ฯลฯ ให้แก่สมาชิกในสหกรณ์ทุกคน ดังนั้น ผู้นำชุมชนและเกษตรกรควรที่จะจัดให้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร และเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับผู้ค้าคนกลาง อีกทั้งยังจะช่วยในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดสินค้าเกษตรอีกด้วย

4. การให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกรไม่เพียงพอและต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรบางรายที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการโครงการ ไม่สามารถประสบความสำเร็จจากการลงทุนได้ ส่งผลให้เกษตรกรเหล่านี้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ดังนั้น เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า ภาครัฐควรจะต้องให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเกษตรกรอย่างเพียงพอทั้งในเรื่องการจัดการโครงการและในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากเกษตรกร

1. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องของพุงราคาหรือประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร เพราะปัจจุบันราคาผลผลิตทางการเกษตร ขึ้นลงตามฤดูกาลและกลไกตลาด ซึ่งอาจไม่ได้สะท้อนถึงต้นทุนและผลกำไร ขาดทุนที่แท้จริงที่เกษตรกรได้รับ

2. เกษตรกรอยากให้หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้สินที่เกิดจากการกู้เงิน ทั้งกับแหล่งเงินทุนภายใต้กำกับของรัฐและแหล่งเงินทุนอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้มากขึ้นและสามารถปลดหนี้ได้

3. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเทคโนโลยีเกี่ยวกับการพยากรณ์สภาพอากาศให้กับเกษตรกร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการลงทุนและผลิตสินค้าทางการเกษตร ได้อย่างถูกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการสูญเสียที่เกิดจากภัยธรรมชาติได้

4. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการลดดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งเงินทุนภายใต้กำกับของรัฐ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ได้ในอัตราที่ต่ำลง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้คืนแหล่งเงินกู้ได้มากขึ้นด้วย

5. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือในด้านต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร เช่น ราคารับซื้อและราคาขายทั้งที่ใช้กับพืชและสัตว์ เป็นต้น รวมไปถึงการพิจารณาจัดตั้งกองทุนเกี่ยวกับปุ๋ยและยา เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงปุ๋ยและยาได้อย่างสะดวกและทั่วถึง ในส่วนนี้ก็จะสามารถช่วยให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรโดยรวมลดลงและมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดสินค้าเกษตรมากขึ้น

6. ภาครัฐควรพิจารณาให้แหล่งเงินกู้เพื่อเกษตรกรขยายวงเงินกู้ให้มากขึ้น เพราะเกษตรกรบางรายไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่มากพอที่จะกู้เงินเพื่อนำไปลงทุนได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น การขยายวงเงินกู้ให้จะช่วยทำให้เกษตรกรเหล่านี้สามารถเข้าถึงเงินทุนได้มากพอกับความต้องการ ภายใต้เงื่อนไขของหลักทรัพย์ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้

7. เกษตรกรส่วนหนึ่งอยากให้ภาครัฐช่วยซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรผลิตออกมาตามฤดูกาล เพื่อรับประกันว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรผลิตได้ในแต่ละฤดูกาล จะได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างเพียงพอ

8. ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะสามารถสร้างความเสียหายให้กับพืชผลหรือแม้แต่สัตว์เลี้ยงประเภทต่าง ๆ ได้ เงินที่เกษตรกรได้ลงทุนไปกับการทำเกษตรก็จะสูญไป ทำให้ไม่มีความสามารถที่จะลงทุนในฤดูกาลถัดไป ดังนั้น ภาครัฐก็ควรที่จะมีนโยบายในการดูแลเกษตรกรในส่วนนี้ด้วย

9. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดในการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี QR Code กับผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการระบุที่มาที่ไป หรือคุณลักษณะและ

คุณสมบัติของผลผลิต ทั้งในด้านแหล่งที่มา คุณภาพและข้อมูลทั่วไปที่จำเป็นสำหรับทั้งผู้ซื้อและผู้ขายผ่าน Application ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย ทุกที่ ทุกเวลา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาด้านการบริหารจัดการด้านการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกชำระหนี้ของเกษตรกรเพิ่มเติม เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพทางการบริหารจัดการการเงินและการชำระหนี้ให้กับเกษตรกร โดยเน้นด้านการเงินเป็นหลัก ตั้งแต่ต้นน้ำ ไปกลางน้ำและจนถึงปลายน้ำ ครอบคลุมทั้งห่วงโซ่ เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุในแต่ละกระบวนการว่า ตรงจุดใดหรือขั้นตอนไหนที่เกษตรกรไม่เข้าใจ ไม่ได้ปฏิบัติตามถูกต้อง และตรงไหนที่จะสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาได้บ้าง มากกว่านั้น ก็ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการอบรม ให้ความรู้กับเกษตรกรด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือนพื้นฐาน และให้ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การบริหารจัดการด้านการเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการชำระหนี้ให้กับเกษตรกรให้มากขึ้น ผลการวิจัยในส่วนนี้ สามารถที่จะนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการการเงินให้กับเกษตรกรในปัจุบันประมาณถัดไปได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกษตรกรสามารถหลุดพ้นหรือไกล่เกลียดที่จะจากการเป็นหนี้ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป

2. ควรทำการศึกษาแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการสนับสนุนด้านการเงินแต่เพียงอย่างเดียว เช่น แนวคิดโครงการ Bridge finance ของ ธ.ก.ส. จังหวัดชลบุรี โดยแนวคิดของโครงการก็คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มก้อนกัน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนวัตถุดิบในกระบวนการผลิตให้กับ โครงการ หรือ SMEs ของเกษตรกรที่ขาดสภาพคล่องในการจัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินโครงการหรือลงทุนต่อ ซึ่งเป็นลูกค้าชั้นดี มีระเบียบวินัยในการชำระหนี้กับ ธ.ก.ส. และสถาบันการเงินมาโดยตลอด แต่ปัจจุบันวงเงินกู้เต็ม ไม่สามารถกู้เพิ่มได้อีก โดยเกษตรกรหรือ SMEs เหล่านี้จะต้องได้รับการประเมินแล้วว่า จะสามารถกลับมาสภาพคล่องและดำเนินกิจการหรือโครงการต่อไปได้ เจริญเติบโตได้ หากได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพออีกครั้ง โดย ธ.ก.ส. จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรวมกลุ่มเพื่อเจรจา แลกเปลี่ยน ให้ยืมหรือสนับสนุนวัตถุดิบต่าง ๆ ที่จำเป็นในกระบวนการผลิต จากแหล่งวัตถุดิบอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรหรือ SMEs เหล่านี้ สามารถพลิกฟื้นจากวิกฤตและกลับสู่เส้นทางกิจการหรือโครงการที่ควรจะเป็นได้ ซึ่งผลของการศึกษาจะช่วยเพิ่มทางเลือกและทางออกให้กับกลุ่มเกษตรกรและ SMEs บางราย ให้มีความยืดหยุ่นและสร้างโอกาสในการฟื้นตัวอีกครั้ง แทนที่จะต้องปิดโครงการหรือกิจการไปเพียงเพราะประสบปัญหาวิกฤตในบางช่วงเวลาเท่านั้น

บรรณานุกรม

- กนกรดา มาโนชญ์นิรันดร์. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้สินในระบบครัวเรือนเกษตร ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กนกวรรณ กุลบุตร. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ร้านอาหารสีเขียวของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กมลวรรณ พิมพ์แพทย์, อุมพร สุทธิคุณ, โอริณรัชช์, กรรณิการ์ จะกอ และนิพล แก่นโกมล. (2559). *แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินชาวนาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้*. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ การจัดการธุรกิจและเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านบริหารธุรกิจราชชมงคลพระนคร และการนำเสนอผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ 16-17 ธันวาคม 2559* (หน้า 637-648). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, (2560). *รายงานมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และดุลการค้าของไทย สถิติการค้า*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ditp.go.th/main.php?filename=statistics>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). *ข้อมูลกองทุน กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.opsmoac.go.th/main.php?filename=index2016>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *รายงานการประชุมคณะกรรมการสงเคราะห์เกษตรกร ครั้งที่ 3/ 2560 วันที่ 24 มีนาคม 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กัลยา วานิชย์บัญชา.(2542). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ขนิษฐา วนะสุข, จุฬารัตน์ โฆษะโก และภาวนิสร์ ชั่ววัลลี. (2557). *หนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ส่วนเศรษฐกิจภาค สำนักงานภาคใต้ ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- คณะอนุกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์และกรอบการปฏิรูป. (2558). *ยุทธศาสตร์ชาติ*. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180115094226.pdf
- จิริยา สุทธิไชยา. (2559). *จีดีพีภาคเกษตรปี60ฟื้น ผลพวงหมดยกยแฉ่ง “รัฐ-ศก. โลก”* นนุ. เข้าถึงได้จาก <http://www.thansettakij.com/content/120592>
- จิริศักดิ์ จิยะนันท์ และคณะ. (2542). *สภาพแวดล้อมขององค์การการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันความรับผิดชอบด้านสังคมและจริยธรรมในองค์การ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- เจมส์ แอล. เกรย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล, เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, แปล). ขอนแก่น: ซีริกัณฑ์ ออฟเซ็ท.
- ชุลีพร มาสเนตร, อนิวัช แก้วจางค์ และอรจันทร์ ศิริโชติ. (2555). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจอาหารทะเลแปรรูปพื้นบ้านของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(3), 94-107.
- ฐปณีย์ วิชญชน และรุ่งนภา พิตรปรีชา. (2555). การสร้างตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจพลังงานในประเทศไทย. *วารสารประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 5(1), 83-98.
- ณพชาติ ธรรมศักดิ์. (2550). *บทบาทของศาลและปัญหาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีความที่ขึ้นสู่ศาล*. วิทยานิพนธ์เนติมหาบัณฑิต, สาขาวิชากฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ตะวัน มานะกุล. (2552). *กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014/06/กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย_ตะวัน-มานะกุล.pdf
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา. กรุงเทพฯ: ณ สถาบันพระปกเกล้า.
- ธานี นาคเกิด (2555). *การพัฒนาระบบการวัดผลการปฏิบัติงาน โดยอาศัยการวัดผลคุณภาพ (BSC) กรณีศึกษา: โรงงานผลิตพลาสติก*. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม, คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ธีรภัทร ประยูรสิทธิ. (2559). *กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เผยข้อมูลการจัดสรรเงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร: วิเคราะห์เศรษฐกิจ เชียงใหม่นิวส์*. เชียงใหม่: เชียงใหม่รายวัน.

- นภาพร ลิ้มประพันธ์. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตร ในเขตจังหวัดสุโขทัย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชา บริหารธุรกิจ, คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- นิพนธ์ พัวพงศกร. (2556). *การแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตรกับการกระจุกตัวของผลตอบแทน ส่วนเกิน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.*
- นิพนธ์ พัวพงศกร, จารุวรรณ เสงตระกุล, ชัยสิทธิ์ อนุชิตารวงศ์, เศรษฐา อินทวิทักย์, อติญา อารยพงศ์, อุไรรัตน์ จันทศิริ, ภาระวี สุวรรณดิษฐากุล, กัมพล ปั้นตะกั่ว, นิภา ศรีอนันต์, มัทนา นันตา และมาเรียม กริมี่. (2558). *โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานของกองทุนในกำกับของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร.*
- นิศดารค์ เวชยานนท์. (2551). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์. กรุงเทพฯ: กราฟิโก ซิสเต็มส์.*
- เนติมา นิจจันพันธ์ และพนม คลีฉายา. (2555). *การสร้างแบบวัดสำหรับการประเมินผลการดำเนิน กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทธุรกิจในประเทศไทย. วารสารประชาสัมพันธ์ และการโฆษณา, 5(2), 65-91.*
- โนวาบิสส์. (2561). *กลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่. เข้าถึงได้จาก <http://www.novabizz.net/management-101.html>*
- ประคัลภ์ ปันพาลังกูร. (2554). *การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาองค์กร. เข้าถึง ได้จาก <https://prakal.wordpress.com/>*
- ประโยชน์ สังกัดถิ่น. (2555). *รายงานการวิจัย เรื่องนโยบายสาธารณะยุคหลังสมัยใหม่: ศึกษากรณี นโยบายสาธารณะเชิงปริกษาหรือขององค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าชุมชน โคนหินลาด จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.*
- ปัทม์ปวีณ รัตนรงค์นุรักษ์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมัน ลำปะหูลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี. การค้นคว้า อิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการเงิน, คณะพาณิชยศาสตร์และ การบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- พสุ เดชะรินทร์. (2548). *Balanced scorecard รู้ลึกในการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.*

- พหล ศักดิ์คะทนต์ และอิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน. (2554). รายงานผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาดัชนีชี้วัด และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทย โดยชุมชนใน จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2547). ประสิทธิภาพของหน่วยงาน ทฤษฎีองค์การสำหรับนักรัฐประศาสน ศาสตร์. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาทฤษฎีองค์การ. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เพิ่มศักดิ์ มกรากิรมย์. (2561). วิฤติเกษตรกร. เข้าถึงได้จาก http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=417&auto_id=24&TopicPk=
- มงคล การดี. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาแม่แตง ภูมิศึกษา หน่วยอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มานิตย์ สิงห์ทองชัย และระติมา ภูริรุ่งภิญโญ. (2557). การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือน ตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัด อุทัยธานี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 11-13 มิถุนายน 2557 (หน้า 337-343). ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณภา วงศ์สวรรค์, ขนิษฐา เสถียรพีระกุล, ปราโมช ศีตะโกเศศ และเกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง. (2559). แนวทางการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสมของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 4 สวนสุนันทาวิชาการระดับชาติด้านการ วิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 8 สิงหาคม 2559 (หน้า 343-350). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา.
- วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล. (2550). หนี้สินของเกษตรกรในชนบทไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจ การคลัง.
- วารุณี ศรีชัย. (2555). ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน. ส่วนหนึ่ง ของวิชา 751409 (แบบฝึกหัดการวิจัยปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบัน). เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา ดำนธำรงกุล. (2549). INVEST: การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาองค์กร. วารสาร *Engineering Today*, 4(45), 3-6.

- วิษณุ อรรถวานิช. (2558). การประเมินผลกระทบของโครงการรับงานข้าวที่มีต่อ สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.agripolicyresearch.com/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=807>
- ศศิชา สืบแสง. (2549). นโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริภา โภคาพานิชย์. (2560). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศิริพงษ์ รักใหม่. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคาร: กรณีศึกษาผู้ประกอบการร้านอาหารและภัตตาคารในเขตประเวศ และเขต พระโขนง กรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 3(1), หน้า 1-24.
- ศิริพร กันนิเทศ. (2553). ปัญหาหนี้สินเกษตรกร คริวเรือน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2559). เกษตรกรไทยปี 59 เป็นหนี้มากขึ้น ซึ่งผลผลิตราคาตกและภัยธรรมชาติเป็นสาเหตุมากที่สุด. เข้าถึงได้จาก <https://www.citizenthaipbs.net/node/11670>
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2547). คุณลักษณะของปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ และ KPI ในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์. เข้าถึงได้จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_news/2547/QANEWS71_25470501.pdf
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2555). ผลดีผลเสียของการนำเข้าข้าวทุกเมล็ด. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- สมชาย ชาญณรงค์กุล. (2554). อนุมัติกองทุนสงเคราะห์ เกษตรกร 500 ล้านบาท. ข่าวและกิจกรรม. ข่าวเกษตรรายวัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2549). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมภาร ดอนจันดา และคณิศร ภูนิคม. (2556). ตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจกึ่งแสวงหากำไร โดยประยุกต์ใช้หลักการบาลานซ์สกอร์การ์ด: กรณีศึกษาโครงการตามพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการผลิตและอุตสาหกรรม, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2546). *คู่มือการพัฒนาระบบบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). *รวมบทความการระงับข้อพิพาททางเลือก คุญฟ้อง เรื่อง ไกล่เกลี่ย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร*. เข้าถึงได้จาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13577
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2554: แบบสำรวจรายได้ของครัวเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556: แบบสำรวจรายได้ของครัวเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2550). *รายงานผลการศึกษาระยะเศรษฐกิจสังคมและแรงงานเกษตร ปีเพาะปลูก 2548/49*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *การศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER5/DRAWER094/GENERAL/DATA0000/00000569.PDF>
- สุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2556). ความเข้าใจในทฤษฎีสุนทรียะ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี* 9(2), 161-179.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จริตสนิทวงศ์การพิมพ์.
- อัจฉราวดี ดวงโต. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนเงินกู้ล่าช้าของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร. การค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, คณะบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- อิสยาห์พร อินทวัน. (2555). *ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน. การค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- อุบลทิพย์ งามวิบูลย์. (2555). *การวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวชี้วัด น้ำหนัก ค่าเป้าหมายและเกณฑ์การให้คะแนนของตัวชี้วัดระดับกลาง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงคมนาคม.
- Acemoglu, D., & Zilibotti, F. (1997). Was prometheus unbound by chance? Risk, diversification, and growth. *Journal of Political Economy*, 105(4), 709-51.

- Aghion, P., & Howitt, P. (1992). *Growth and cycles through creative destruction*. Ontario: University of Western Ontario.
- Anderson, J. E. (1994). *Public policy-making: Introduction* (2nd ed.). New York: Houghton.
- Ando, A., & Modigliani, F. (1963). The “life-cycle” hypothesis of saving aggregate implications and tests. *American Economic Review*, 53(1), 55-84.
- Andrews, K. R. (1980). *The concept of corporate strategy* (Revised ed.). Illinois: Irwin.
- Barker, R. (1990). *Political legitimacy and the state*. Oxford: Oxford University Press.
- Baron, R. A., & Greenberg, J. (1998). *Behavior in organization*. Boston: Allyn & Bacon.
- Baudrillard, J. (1975). *The mirror of production*. St Louis: Telos Press.
- Bender, K. W. (2016). Process innovation-case studies of critical success factors. *Engineering Management Journal*, 12(4), 17-24.
- Bentham, G. (1994). *Personal communication*. Bown: University of East Anglia.
- Bertrand, L. A. (1958). *Rural sociology*. New York: McGraw-Hill.
- Boyd, J. H., & Prescott, E. C. (1986). Financial intermediary-coalitions. *Journal of Economic Theory* 38, 211-232.
- Bradley, A. J., & McDonald, M. P. (2011). Social Media versus Knowledge Management. Retrieved from <https://hbr.org/2011/10/social-media-versus-knowledge>
- Branson, W. H. (1989). *Macroeconomic theory and Policy*. New York: Harper & Row.
- Brown, J. D. (1995). *The elements of language curriculum: A systematic approach to program development*. New York: Heinle & Heinle.
- Buytendijk, F. (2006). The five keys to building a highperformance organization (gartner group). *Business Performance Management Magazine*, 52(February 2006), 80-92.
- Claude Littner Business. (2016). *Organization management*. Retrieved from <https://www.uwl.ac.uk/academic-schools/business>
- Cohen, A. (2014). Crazy for Ya Ba: Methamphetamine use among northern Thai youth. *International Journal of Drug Policy*, 25(4), 776-782.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evaluation*. Cornell: Rural Development Committee Center for International Studies Cornell University.

- Considine, M. (1994). *Public policy: A critical approach*. South Melbourne, Australia: MacMillan.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. San Francisco: Jossey Bass.
- Del Vecchio, A. (2016) *The application of filter theory to the study of supply chain dynamics*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/245310158_The_application_of_filter_theory_to_the_study_of_supply_chain_dynamics
- Dess, G. G., Rasheed, A., McLaughlin, K., & Priem, R. (1995). The new corporate architecture. *Academy of Management Executive*, 9(3), 1995, 7-20.
- Dharmniti. (2016). *Modern business management program*. Bangkok, Thailand: Dharmniti Seminar And Training.
- Diamond, D. W. (1984). Financial intermediation and delegated monitoring. *Review of Economic Studies* 51, 393-414.
- Diamond, D. W., & Dybvig, P. H. (1983). Banking runs, deposit insurance, and liquidity. *Journal of Political Economy*, 91, 401-419.
- Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2008). *Macroeconomics* (10th eds.). New York: McGraw Hill.
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. New York: Harper
- Dror, Y. (1968). *Public policy-making re-examined*. San Francisco: Chandlers.
- Drucker, P. F. (2016). *The practice of management*. New York: Harper & Row.
- Dye, T. R. (1984). *Understanding public policy* (5th ed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Easton, D. (1953). *The political system*. New York: Knopt.
- Eulau, H., & Prewitt, K. (1973). *Labyrinths of democracy*. Indianapolis: Bobbs-Merril.
- Fayol, H. (1949). *General and industrial management*. London: Sir Isaac Pitman & Sons.
- Ferguson, C. (2002). Decadence as Scientific Fulfillment. *PMLA: Publications of the Modern Language Association of America*, 117(3), 465-478.
- Fiedler, A. (1976). *Theory of leadership effectiveness*. New York: McGraw-Hill.
- Fornaroff, A. (1980). *Community involmnet in health system for primary health care*. Geneva: World Health Organization.

- Frederick, S (2016). *Development and Application of a Value Chain Research Approach to Understand and Evaluate Internal and External Factors and Relationships Affecting the Economic Competitiveness in the Textile Value Chain*. Retrieved from <https://globalvaluechains.org/person/frederick-stacey>
- Friedrich, C. J. (1963). *Constitutional Government*. New York: McGraw-Hill.
- GHG Protocol. (2011). Greenhouse Gas Protocol Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard. Retrieved from <https://www.wri.org/publication/greenhouse-gas-protocol-corporate-value-chain-scope-3-accounting-and-reporting-standard>
- Gibson, J. L., Ivancevich, J. M., & Donnelly, J. H. (1994). *Organizations*. Irwin: McGraw-Hill.
- Gilliland, M. (1984). *Forensic evidence and the police: The effects of scientific evidence on criminal investigations (p. 117)*. Washington, DC: US Department of Justice, National Institute of Justice.
- Gorbachev, M. (2000). *On my country and the world*. New York: Columbia University Press.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis (7th ed.)*. New Jersey: Pearson Education Limited.
- Harrison, P., Sussman, O., & Zeira, J. (1999). *Finance and growth: theory and evidence*. Washington, DC: Federal Reserve Board (Division of Research and Statistics), mimeo.
- Hay, D. G. (1979). Social participation of individuals in rurals communities of the north-east. *Rural Sociology, 16*, 127-136.
- Hecl, H. H. (1972). Review article: Policy analysis. *British Journal of Political Science, 2*(1), 83-108.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategies into action*. Boston: Harvard Business School Press.
- Kaplinsky, R., Morris, M. (2001). *A handbook for value chain research, paper prepared for the IDRC*. Retrieved from <http://www.ids.ac.uk/ids/global/pdfs/VchNov01.pdf>
- Kasperson, R. E., & Breitbank, M. (1974). *Participation, Decentralization and Advocacy Planning*. Resource Paper No.25. Washington D. C: Association of American Geographers.
- Katherine, A. (2015). *What Is a Value Chain Analysis?* Retrieved from <https://www.businessnewsdaily.com/5678-value-chain-analysis.html>

- King, R. G., & Levine, R. (1993). Finance, entrepreneurship, and growth: theory and evidence. *Journal of Monetary Economics*, 32, 513-542.
- Kotelnikov, V. (2016). *Innovation-friendly organization*. Retrieved from http://www.1000advice.com/guru/innovation_organization_vk.html
- Koufman, H. F. (1949). *Participation in organized activities in selected kentuckylocalities*. Lexington, KY: Kentucky.
- Lawler, E. E. (2005). Creating high performance organization. *Asia Pacific Journal of Human Resource*, 43,(10), 33-43.
- Lawrence, P. R., & Lorsch, J. W. (1967). *Organization and environment*. Boston, MA: Cambridge.
- Leatt, P., Shortell, S. M., & Kimberly, J. (2000). Issues in organization design. In S. Shortell and A. Kaluzny (eds.), *Healthcare management: A text in organization theory and behaviour (pp.274-306)* (4th ed.). New York: Delmar.
- Lester, J. P., & Stewart, J. (2000). *Public policy: An evolutionary approach* (2nd ed). Belmont Calif: Wadsworth.
- Levine, R. (2004). Law, finance , and economic growth. *Journal of Financial Intermediation*, 8, 36-67.
- Lisk, F. (1985). *Popular participation in planning for basic needs: Concepts, methods and practices*. Hants: Gower.
- Lowi, T. J. (1968). *American business, public policy, case studies, and political theory*. Retrieved from <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199646135.001.0001/oxfordhb-9780199646135-e-36>
- Lukac, C. B. (2011). *Organizational theory and public policy*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/292775233_Organizational_Theory_and_Public_Policy
- Magretta, J., Birkinshaw, J., & McCrimmon, M. (2003). *What management is*. London, UK: Profile Books.
- Mayo, E. (1973). *The human problems on industrial civilization*. New York: Macmillan.
- McCormick, D., & Schmitz, H. (2001). *Manual for value chain research on home workers in the garment industry*. Sussex: Institute of Development Studies, University of Sussex.

- Meyer, K. E. (2004). *Entrepreneurship in transition economies*. New York: McGraw-Hill.
- Michener, H. A., & Delamater, J. D. (1999). *Social psychology*. New York: Harcourt Brace.
- Middlemist, R. D., & Hitt, M. A. (1988). *Organization behavior: Managerial strategies for performance*. St. Paul: West Publishing.
- Mills, C. W. (1956). *The power elite*. London: Oxford University Press.
- Moorhead, G., & Griffin, R. W. (1995). *Organizational behavior: Managing people and organization* (4th ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Mustafa, E. (2011). *international energy investment law: Stability through contractual clauses*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Newstrom, J., & Devis, K. (2002). *Organization behavior human behavior at wort* (11th ed.). | New York: The McGrew-Hill.
- Oakley, P. (1984). *Approaches to participation in rural development*. Geneva: International Office.
- Phillips, H. P. (1965). *Thai peasant personality: The patterning of interpersonal behavior in the village of Bang Chan*. California: University of California Press.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage*. New York: Free Press.
- Prewitt, K., & Verba, S. (1983). *An introduction to American government* (4th ed.). New York: Harper & Row.
- Reeder, W. W. (1974). *Some aspects of the information social participation of farm families in New York State*. New York: Unpublished Ph.D Dissertation, Cornell University.
- Rhodes, R. A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Study* 44, 1-2.
- Ripley, R. B., & Franklin, G. A. (1982). *Bureaucracy and policy implementation*. Homewood III: Dorsey Press.
- Ripley, R. B., & Franklin, G. A. (1991). *Congress, the bureaucracy, and public policy* (5th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Robbinsons, S. P. (1993). *Organizational behavior: Concept, controversies, and applications*. (6th ed.). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Romer, P. M. (1990). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94, 1002-1037.

- Saunders, M. M. (2010). Small-scale mechanical testing: Applications to bone biomechanics and mechanobiology. *Proceedings of the 2010 SEM Annual Conference and Exposition on Experimental and Applied Mechanics*, (284), 1-8.
- Schofield, J. (2016). *Why chaotic storage is perhaps the best inventory management system*. Retrieved from <http://www.systemid.com/learn/whychaotic-storage-is-perhaps-the-best/>
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.
- Sharkansky, I. (1970). *Policy analysis in political science*. Chicago: Markham.
- Shepard, Joan M. (1999). *Developing responsibility for completing and hanging in daily homework assignments for students in grades three, four and five*. Florida: Nova Southeastern University.
- Shermon, G. (2004). *Competency based HRM*. New Delhi: Tata McGraw-hill.
- Status Flow. (2014). *Strategic management*. Richardson, TX: Status Flow.
- Suggett, D. J. (2014). Effective light absorption and absolute electron transport rates in the coral pocillopora damicornis. *Plant Physiol, Biochem*, 83, 159-67.
- Sussman, O. (1993). A theory of financial development. In *Finance and Development: Issues and Experience*, Ed: A. Giovannini, (pp. 29-64). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sweetland, S. R., & Hoy, W. K. (2000). School characteristics and educational outcomes: Toward and organizational model of student achievement in middle schools. *Educational Administration Quarterly*, 36(5), 703-729.
- Taylor, F. W. (2002). *The principles of scientific management*. New York: Harper.
- The Economic Times. (2016). *Value chain global consumers products private limited*. Retrieved from <https://economictimes.indiatimes.com/company/value-chain-global-consumers-products-private-limited/U15494TN2012PTC083866>
- Turner, J. R. (1993). *The handbook of project-based management: Improving the process for achieving strategic objectives*. London: McGraw-Hill.
- UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development: A UNDP policy document*. Retrieved from [http:// www.magnet.undp.org/policy/chapter1.htm](http://www.magnet.undp.org/policy/chapter1.htm)

- United Nation. (1981). *Popular participation as a strategy for promoting community level action and nation development*. Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert. Department of International Economic and Social Affair. New York :United Nation.
- WBCSD. (2011). *Value chain' definitions and characteristics*. Retrieved from <https://www.cisl.cam.ac.uk/graduate-study/pgcerts/pdfs/Value%20Chain%20Definitions%20Rev%201%20-Updated%20links.pdf>
- Weber, M. (1966). *The theory of social and economic organization*. (4th ed.). New York: The Free Press.
- Wenda, F. (2016). *Nine ways modern business management systems save advisers a fortune*. Retrieved from <https://www.intelliflo.com/blog/nine-ways-modernbusiness-management-systems-save-advisers-a-fortune>
- Westford School. (2016). *Digital learning*. Retrieved from <https://www.westfordk12.us/district/digital-learning>
- William, G. F. (1980). *Management*. New York: The Dryden Press.
- World Bank. (1989). *Sub-saharan Africa: From crisis to sustainable growth*. Washington DC: The World Bank.
- World Health Organization. (2001). *WHO Health and Health System Responsiveness Survey*. Retrieved from <http://www.who.int/responsiveness/en/>
- Yamane, T. (1976). *Statistics: An introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

สำหรับสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐ

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Graduate school of Commerce Burapha University

169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก
เรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย
สำหรับเกษตรกรไทย

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรกรรม เป็นอาชีพของคนไทยมายาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพการเกษตร ผลผลิตเกษตรกรกรรม เป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้มาสู่ประเทศเป็นลำดับหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) แต่ในความเป็นจริงพบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้ยากจนต้องกู้ยืมเงินทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว และต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและกลายเป็นผู้เช่าที่ดินต้องเสียค่าเช่าในอัตราสูง นอกจากนี้เกษตรกรผู้ผลิตตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเกษตรกรกรรมขึ้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหาร โดยมุ่งเอาเปรียบราคาเพื่อให้ตนได้รับผลกำไรจากการซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากเกษตรกรให้มากที่สุด รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรให้หลุดพ้นจากหนี้สิน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และให้สามารถเพิ่มผลผลิตและมีรายได้สูงขึ้น และเพื่อช่วยพยุงราคาขายผลิตผลเกษตรกรกรรมขึ้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหารให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเป็นผลดีแก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคภายในประเทศ (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2554) และจากข้อมูลของ Office of Agricultural Economics (2014) ซึ่งให้เห็นว่าครัวเรือนภาคการเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 204.1 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2542 เป็น 453.3 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2555 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.71 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 1.10 ในปี พ.ศ. 2555 โดยขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน จากสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตรมากกว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร โดยเกษตรกรในทุกภาคมีการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตรเช่นเดียวกัน แต่มีอัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินในครัวเรือนเกษตร (Office

of Agricultural Economics, 2014) โดย Thiraphat Prayunsitthi (2016) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจในการส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เน้นนโยบายในการให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมพลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต การแปรรูป และการตลาดให้สูงขึ้น ซึ่งจากรายงานการศึกษาหนี้สินเกษตรกรไทยของ TDRI โดย Niphon Pouponsakorn et al., (2015) พบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ตลาดสินเชื่อชนบทมีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมตลาดสินเชื่อชนบทรอบงำด้วยสินเชื่อในระบบที่นายทุนเงินกู้คิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงมาก แต่พัฒนาการของตลาดสินเชื่อในช่วงที่ผ่านมาทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไทยสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบที่คิดดอกเบี้ยต่ำได้ง่ายขึ้น แต่หากพิจารณาสถานะลูกหนี้ของเกษตรกรโดยใช้ข้อมูลรายงานฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ พบว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ มีลูกหนี้ระหว่างร้อยละ 8-75 ของสินทรัพย์รวมในปี พ.ศ. 2555-2556 อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า สถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือ สหกรณ์ ด้วยอัตราอุดหนุนที่สูงมาก ทั้งในรูปของสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำการให้เช่าที่ดินหรือเช่าซื้อในราคาที่ต่ำกว่าตลาดค่อนข้างมาก (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) การขายปัจจัยการผลิตที่เงินทุนหมุนเวียนผลิตและจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรที่ไม่สามารถชำระคืนหนี้ได้ตามกำหนดเวลา (Niphon Pouponsakorn et al., 2015) สถาบันการเงินของรัฐที่สนับสนุนสินเชื่อฯ กำลังประสบกับปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพในระดับที่สูง โดยเฉพาะมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณร้อยละ 38.7 สูงสุดร้อยละ 79 ซึ่งจากผลการศึกษามูลหนี้เกษตรกรไทยของ TDRI ยังพบอีกว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอุปสรรคสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) ขาดระบบการติดตามและประเมินผลลัพท์ของการให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างเป็นระบบและชัดเจน 2) มีบทบาทหน้าที่ทับซ้อนหรือคล้ายคลึงกัน 3) เน้นการอุดหนุนเงินทุนหรือราคามากกว่าการพัฒนาศักยภาพและอาชีพของเกษตรกร 4) ดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมในส่วนที่ภาคเอกชนดำเนินการอยู่แล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายผลผลิตขั้นต้น 5) โครงสร้างอัตราค่าค้างยังไม่สอดคล้องกับภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบ 6) การบริหารงานยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร 7) สถาบันการเงินของรัฐขาดการพัฒนากระบวนการข้อมูล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการในระยะต่อไป และ 8) เกษตรกรขาดทักษะด้านการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและการเงิน

จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผลการดำเนินงานสถาบันการเงินของรัฐไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยเกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีนอกระบบกว่าร้อยละ 40 (Office of Agricultural Economics, 2014) นอกจากนี้ ที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ ตลอดจนขาดการประเมินที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินของรัฐในระบบสินเชื่อเพื่อเกษตรกร ความเป็นไปได้ในการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ การปรับโครงสร้างหรือควรวรรณสถาบันการเงินของรัฐเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถหลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจนได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐและการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อเป็นการหาแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร จึงเป็นที่มาของการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มความสามารในการชำระหนี้สินแก่สถาบันการเงิน สร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังว่า จะสามารถศึกษาและทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาของหนี้สินเกษตรกรไทย และค้นพบแนวทางที่จะสามารถช่วยให้การบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรเหล่านี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. การศึกษา.....
3. ตำแหน่ง.....
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน.....ปี
5. สถานที่ทำงาน.....
6. หน้าที่รับผิดชอบ.....

ส่วนที่ 2 ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

1. ปัจจุบัน ท่านมีหนี้สินอะไรบ้าง และเป็นจำนวนประมาณเท่าใด
2. ท่านมีหนี้แบบในระบบหรือนอกระบบประมาณเท่าใด

ส่วนที่ 3 ห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร

1. เหตุผลในการกู้เงิน
2. ปัญหาอุปสรรคในการกู้เงิน
3. ท่านกู้เงินจากแหล่งใด
4. ท่านมีการค้ำประกันหรือไม่ และเอกสารค้ำประกันเพื่อเงินที่ผ่านมา
5. ท่านกู้เงินเพียงผู้เดียวหรือกู้ร่วมกับผู้อื่น และมีกระบวนการอย่างไรบ้าง
6. เงินกู้สามารถทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร
7. ท่านกู้เงินเพื่อลงทุนแล้วสามารถขายได้กำไรหรือขาดทุนอย่างไร โปรดให้ความ

คิดเห็น

ส่วนที่ 4 วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน (Input-Process-Output)

1. ท่านแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินได้อย่างไร โปรดอธิบาย
2. ท่านแก้ไขปัญหาด้านการจัดการคนได้อย่างไร โปรดอธิบาย
3. ท่านแก้ไขปัญหาด้านวัตถุดิบหรือทรัพยากรเพื่อการผลิตได้อย่างไร โปรดอธิบาย
4. ท่านแก้ไขปัญหาด้านการสนับสนุนจากทางภาครัฐได้อย่างไร โปรดอธิบาย
5. ท่านแก้ไขปัญหาในด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับหนี้สินได้อย่างไร โปรดอธิบาย

ส่วนที่ 5 การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ

1. ท่านคิดว่า การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยควรทำอย่างไร
2. ท่านคิดว่า ปัจจัยที่จะช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

ส่วนที่ 6 การส่งเสริมจากภาครัฐ

1. ท่านคิดว่า ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านคิดว่า ภาครัฐจะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

วันที่สัมภาษณ์.....

เวลา.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่กำกับดูแลด้านการเงินภาคการเกษตร

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Graduate school of Commerce Burapha University
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย สำหรับผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่กำกับดูแลด้านการเงินภาคการเกษตร

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรไทยเป็นอาชีพของคนไทยมายาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพการเกษตร ผลิตผลเกษตรกรเป็นสินค้าขายออกที่ทำรายได้มาสู่ประเทศเป็นลำดับหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) แต่ในความเป็นจริงพบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้ยากจนต้องกู้ยืมเงินมาใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว และต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและกลายเป็นผู้เช่าที่ดินต้องเสียค่าเช่าในอัตราสูง นอกจากนี้เกษตรกรผู้ผลิตตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลิตผลเกษตรกรขั้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหาร โดยมุ่งเอาเปรียบราคาเพื่อให้ตนได้รับผลกำไรจากการซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากเกษตรกรให้มากที่สุด รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรให้หลุดพ้นจากหนี้สิน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และให้สามารถเพิ่มผลิตผลและมีรายได้สูงขึ้น และเพื่อช่วยพยุงราคาขายผลิตผลเกษตรกรขั้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหารให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเป็นผลดีแก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคภายในประเทศ (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2554) และจากข้อมูลของ Office of Agricultural Economics (2014) ซึ่งให้เห็นว่าครัวเรือนภาคการเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 204.1 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2542 เป็น 453.3 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2555 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.71 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 1.10 ในปี พ.ศ. 2555 โดยขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน จากสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรมากกว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร โดยเกษตรกรในทุกภาคมีการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร

เช่นเดียวกัน แต่มีอัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินในครัวเรือนเกษตร (Office of Agricultural Economics, 2014) โดย Thiraphat Prayunsitthi (2016) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจในการส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เน้นนโยบายในการให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมพลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เพื่อปรับเปลี่ยน โครงการสร้างการผลิต การแปรรูป และการตลาดให้สูงขึ้น ซึ่งจากรายงานการศึกษาหนี้สินเกษตรกรไทยของ TDRI โดย Niphon Poupongsakorn et al., (2015) พบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ตลาดสินเชื่อชนบทมีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมตลาดสินเชื่อชนบทรอบง้าด้วยสินเชื่อในระบบที่นายทุนเงินกู้คิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงมาก แต่พัฒนาการของตลาดสินเชื่อในช่วงที่ผ่านมาทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไทยสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบที่คิดดอกเบี้ยต่ำได้ง่ายขึ้น แต่หากพิจารณาสถานะลูกหนี้ของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลรายงานฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ พบว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ มีลูกหนี้ระหว่างร้อยละ 8-75 ของสินทรัพย์รวมในปี พ.ศ. 2555-2556 อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า สถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือ สหกรณ์ ด้วยอัตราอุดหนุนที่สูงมาก ทั้งในรูปของสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำการให้เช่าที่ดินหรือเช่าซื้อในราคาที่ต่ำกว่าตลาดค่อนข้างมาก (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) การขายปัจจัยการผลิตที่เงินทุนหมุนเวียนผลิตและจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรที่ไม่สามารถชำระคืนหนี้ได้ตามกำหนดเวลา (Niphon Poupongsakorn et al., 2015) สถาบันการเงินของรัฐที่สนับสนุนสินเชื่อฯ กำลังประสบกับปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพในระดับที่สูง โดยเฉพาะมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณร้อยละ 38.7 สูงสุดร้อยละ 79 ซึ่งจากผลการศึกษามูลหนี้เกษตรกรไทยของ TDRI ยังพบอีกว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอุปสรรคสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) ขาดระบบการติดตามและประเมินผลลัพท์ของการให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างเป็นระบบและชัดเจน 2) มีบทบาทหน้าที่ทับซ้อนหรือคล้ายคลึงกัน 3) เน้นการอุดหนุนเงินทุนหรือราคามากกว่าการพัฒนาศักยภาพและอาชีพของเกษตรกร 4) ดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมในส่วนที่ภาคเอกชนดำเนินการอยู่แล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายผลผลิตขั้นต้น 5) โครงสร้างอัตราค่าจ้างยังไม่สอดคล้องกับภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบ 6) การบริหารงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 7) สถาบันการเงินของรัฐขาดการพัฒนากระบวนการข้อมูล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการในระยะต่อไป และ 8) เกษตรกรขาดทักษะด้านการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและการเงิน

จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผลการดำเนินงานสถาบันการเงินของรัฐไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยเกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีนอกระบบกว่าร้อยละ 40 (Office of Agricultural Economics, 2014) นอกจากนี้ ที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ ตลอดจนขาดการประเมินที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินของรัฐในระบบสินเชื่อเพื่อเกษตรกร ความเป็นไปได้ในการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ การปรับโครงสร้างหรือควรวรรณสถาบันการเงินของรัฐเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถหลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจนได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐและการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อเป็นการหาแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร จึงเป็นที่มาของการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งในการชำระหนี้สินแก่สถาบันการเงิน สร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังว่า จะสามารถศึกษาและทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาของหนี้สินเกษตรกรไทย และค้นพบแนวทางที่จะสามารถช่วยให้การบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรเหล่านี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. การศึกษา.....
3. ตำแหน่ง.....
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน.....ปี
5. สถานที่ทำงาน.....
6. หน้าที่ฝึคชอบ.....

ส่วนที่ 2 ภาพรวมภาวะหนี้สินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

2.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และ ตราด จำนวนรวม 200 คน พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้อย่างถูกต้องในระบบ โดยกู้ยืมเงินผ่านธนาคาร ธ.ก.ส. ซึ่งมียอดหนี้ตั้งแต่ 100,000-3,000,000 บาท และเกษตรกรเกือบทั้งหมดกำลังอยู่ในช่วงของการผ่อนชำระหนี้ ซึ่งมีบางส่วนที่ได้ชำระจนหมดสิ้นแล้ว และบางส่วนก็มีปัญหาด้านการชำระหนี้ให้ตรงเวลา

คำถาม ท่านคิดว่า เกษตรกรเหล่านี้มีความสามารถในการชำระหนี้สินหรือไม่ อย่างไร และแนวโน้มของการชำระหนี้สินของเกษตรกรในอนาคตจะเป็นอย่างไร

1.
2.
3.
4.
5.

ส่วนที่ 3 ห่วงโซ่คุณค่าหนี้สินของเกษตรกร

3.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เหตุผลในการกู้เงินของเกษตรกรส่วนใหญ่เพื่อลงทุนทำการเกษตร โดยกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เป็นหลัก และกองทุนหมู่บ้านในบางส่วน ซึ่งใช้เอกสารที่ดินในการค้ำประกันเป็นหลัก โดยเกษตรกรเห็นตรงกันว่าเงินกู้ที่ได้ สามารถทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและสามารถขายผลผลิตได้ตามฤดูกาล

คำถาม ท่านคิดว่า จะสามารถให้ความช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างไรบ้าง เริ่มตั้งแต่กระบวนการขอกู้เงิน การลงทุนเพื่อผลิตสินค้าเกษตร ไปจนถึงเรื่องการขายและการตลาดจนไปถึงมือผู้บริโภค

1.
2.
3.
4.
5.

ส่วนที่ 4 วิธีการปลดหนี้หรือแก้ปัญหาหนี้สิน (Input-Process-Output)

4.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่แก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินรวมถึงวัตถุประสงค์หรือทรัพยากรเพื่อการผลิต ด้านคนงาน ด้านการสนับสนุนจากทางภาครัฐและด้านตลาด โดยการขอกู้เงิน ธ.ก.ส. เพื่อลงทุนเพิ่ม ใช้คนในครอบครัวทำงานทั้งหมดแทนลูกจ้าง หรือไม่ก็จ้างแรงงานเป็นรายวัน และหาช่องทางในการขายผลผลิตทางการเกษตรด้วยตนเอง

คำถาม ท่านคิดว่า จะช่วยเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างไรบ้าง

1.
2.
3.
4.
5.

ส่วนที่ 5 การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ

5.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่บริหารจัดการหนี้สินของตนโดยการปรึกษากับ ธ.ก.ส. เพื่อหาแหล่งเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำใช้เงินให้ตรงวัตถุประสงค์และชำระหนี้ให้

คำถาม ท่านคิดว่า การบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอแล้วหรือไม่ อย่างไร แล้วถ้ายังไม่เพียงพอเกษตรกรควรทำอะไรเพิ่มเติม เพื่อให้บริหารหนี้สินเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.
2.
3.
4.
5.

5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า ปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา การกู้เงินดอกเบี้ยต่ำจาก ธกส. การลดต้นทุนการผลิต การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ ตลาดและการประกันราคาที่เหมาะสม

คำถาม ท่านเห็นด้วยกับความเห็นของเกษตรกรเหล่านี้หรือไม่ และท่านคิดว่า ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่จะสามารถช่วยให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกหรือไม่ อย่างไร

1.
2.
3.
4.
5.

ส่วนที่ 6 การส่งเสริมจากภาครัฐ

6.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินจากภาครัฐ ในด้านการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ การขยายวงเงินกู้แก่เกษตรกร การพักชำระหนี้ รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในการเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ มากกว่านั้นยังมีการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

คำถาม ท่านคิดว่า ในปัจจุบันภาครัฐได้ให้การส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรนอกเหนือไปจากข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรในข้างต้นหรือไม่ อย่างไร

1.
2.
3.
4.
5.

6.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า การปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้ต่ำกว่านี้ การหาตลาดและประกันราคาผลผลิตรวม ไปถึงการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จะช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

คำถาม ท่านคิดว่า ภาครัฐจะสามารถช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ด้วยวิธีอื่น ๆ อีกหรือไม่ อย่างไรบ้าง

1.
2.
3.
4.
5.

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1.
2.
3.
4.
5.

วันที่สัมภาษณ์.....

เวลา.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ค

แบบสันทนาการกลุ่ม

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Graduate school of Commerce Burapha University
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

แบบสันทนาการกลุ่ม
เรื่อง แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย
สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรรวม เป็นอาชีพของคนไทยมายาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพการเกษตร ผลิตผลเกษตรกรรม เป็นสินค้าออกที่ทำรายได้มาสู่ประเทศเป็นลำดับหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) แต่ในความเป็นจริงพบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้ยากจนต้องกู้ยืมเงินทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว และต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและกลายเป็นผู้เช่าที่ดินต้องเสียค่าเช่าในอัตราสูง นอกจากนี้เกษตรกรผู้ผลิตตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลิตผลเกษตรกรรมขั้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหาร โดยมุ่งเอาเปรียบราคาเพื่อให้ตนได้รับผลกำไรจากการซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากเกษตรกรให้มากที่สุด รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรให้หลุดพ้นจากหนี้สิน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และให้สามารถเพิ่มผลผลิตและมีรายได้สูงขึ้น และเพื่อช่วยพยุงราคาขายผลิตผลเกษตรกรรมขั้นต้นและผลิตภัณฑ์อาหารให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเป็นผลดีแก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคภายในประเทศ (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2554) และจากข้อมูลของ Office of Agricultural Economics (2014) ซึ่งให้เห็นว่าครัวเรือนภาคการเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 204.1 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2542 เป็น 453.3 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2555 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.71 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 1.10 ในปี พ.ศ. 2555 โดยขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน จากสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินครัวเรือนภาคเกษตรมากกว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร โดยเกษตรกรในทุกภาคมีการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตรเช่นเดียวกัน แต่มีอัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินในครัวเรือนเกษตร (Office of Agricultural Economics, 2014) โดย Thiraphat Prayunsitthi (2016) ปลัดกระทรวงเกษตรและ

สหกรณ์ กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจในการส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เน้นนโยบายในการให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมพลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เพื่อปรับเปลี่ยนโครงการสร้างการผลิต การแปรรูป และการตลาดให้สูงขึ้น ซึ่งจากรายงานการศึกษาหนี้สินเกษตรกรไทยของ TDRI โดย Niphon Pouponsakorn et al., (2015) พบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ตลาดสินค้าเกษตรที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมตลาดสินค้าเกษตรที่รอบงำด้วยสินเชื่อในระบบที่นายทุนเงินกู้คิดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงมาก แต่พัฒนาการของตลาดสินค้าเกษตรในช่วงที่ผ่านมาทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไทยสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบที่คิดดอกเบี้ยต่ำได้ง่ายขึ้น แต่หากพิจารณาสถานะลูกหนี้ของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลรายงานฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ พบว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ มีลูกหนี้ระหว่างร้อยละ 8-75 ของสินทรัพย์รวมในปี พ.ศ. 2555-2556 อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า สถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือ สหกรณ์ ด้วยอัตราอุดหนุนที่สูงมาก ทั้งในรูปแบบของสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำการให้เช่าที่ดินหรือเช่าซื้อในราคาต่ำกว่าตลาดค่อนข้างมาก (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) การขายปัจจัยการผลิตที่เงินทุนหมุนเวียนผลิตและจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรที่ไม่สามารถชำระคืนหนี้ได้ตามกำหนดเวลา (Niphon Pouponsakorn et al., 2015) สถาบันการเงินของรัฐที่สนับสนุนสินเชื่อฯ กำลังประสบกับปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพในระดับที่สูง โดยเฉพาะมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณร้อยละ 38.7 สูงสุดร้อยละ 79 ซึ่งจากผลการศึกษามูลหนี้เกษตรกรไทยของ TDRI ยังพบอีกว่า สถาบันการเงินของรัฐส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอุปสรรคสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) ขาดระบบการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างเป็นระบบและชัดเจน 2) มีบทบาทหน้าที่ทับซ้อนหรือคล้ายคลึงกัน 3) เน้นการอุดหนุนเงินทุนหรือราคามากกว่าการพัฒนาศักยภาพและอาชีพของเกษตรกร 4) ดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมในส่วนที่ภาคเอกชนดำเนินการอยู่แล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายผลผลิตขั้นต้น 5) โครงสร้างอัตราค่าจ้างยังไม่สอดคล้องกับภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบ 6) การบริหารงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 7) สถาบันการเงินของรัฐขาดการพัฒนากระบวนการข้อมูล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการในระยะต่อไป และ 8) เกษตรกรขาดทักษะด้านการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและการเงิน

จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผลการดำเนินสถาบันการเงินของรัฐไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยเกษตรกรใน 4 จังหวัด

ภาคตะวันออกเป็นหนี้ในระบบกว่าร้อยละ 40 (Office of Agricultural Economics, 2014) นอกจากนี้ ที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ ตลอดจนขาดการประเมินที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินของรัฐในระบบสินเชื่อเพื่อเกษตรกร ความเป็นไปได้ในการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐต่าง ๆ การปรับโครงสร้างหรือควรวรมสถาบันการเงินของรัฐเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถหลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจนได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการสถาบันการเงินของรัฐและการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อเป็นการหาแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร จึงเป็นที่มาของการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกรไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการชำระหนี้คืนแก่สถาบันการเงิน สร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังว่า จะสามารถศึกษาและทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาของหนี้สินเกษตรกรไทย และค้นพบแนวทางที่จะสามารถช่วยให้การบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกรเหล่านี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

คำถามการสนทนาแบบกลุ่ม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. การศึกษา.....
3. ตำแหน่ง.....
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน.....ปี
5. สถานที่ทำงาน.....
6. หน้าที่ฝึคชอบ.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

จากผลการสรุปแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรและตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ใน 6 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการบริหารการเงิน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการบริหารการเงิน เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าเกษตรกรควรที่จะจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับและรายจ่าย รวมไปถึงการแบ่งสิ้นปันส่วนและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และการออมทรัพย์ มากกว่านั้น จะต้องมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา และตามจำนวนที่กำหนด และจำเป็นต้องพยายามกู้เงินในระบบภายใต้การกำกับดูแลจากภาครัฐและหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ

ประเด็นที่ 2 ด้านกระบวนการผลิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านกระบวนการผลิต เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าเกษตรกรควรผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลายประเภทและเป็นที่ยอมรับตามความต้องการของตลาด เพื่อให้แน่ใจว่าในกรณีที่ผลผลิตชนิดหนึ่งเกิดปัญหา ไม่สามารถขายได้หรือไม่ได้รับการประกันราคา ก็จะมีผลผลิตชนิดอื่น ๆ ทดแทนกันได้ ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลผลิต และต้องมองความต้องการของตลาดให้เป็นเรื่องที่จะต้องใส่ใจอยู่เสมอ ในขณะที่ภาครัฐก็จะต้องให้

การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมถึงการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตรให้มีความรู้และสามารถใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด รวมถึงช่วยเหลือในด้านการลดต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตร โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ ก่อสร้างพันธุ์ พันธุ์สัตว์น้ำ เครื่องจักร และปัจจัยอื่น ๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด

ประเด็นที่ 3 ด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกร เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรมีการสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการจ้างงานหรือแบ่งปันแรงงานซึ่งกันและกันในกรณีที่เกิดภาวะแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาลผลิต และเพื่อการแบ่งปันเครื่องจักรที่ใช้ในการทำการเกษตรภายในกลุ่มของเกษตรกร รวมไปถึงการตั้งกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต เช่น เงินทุน ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ ก่อสร้างพันธุ์ พันธุ์สัตว์น้ำ เครื่องจักรเพื่อการเกษตร ฯลฯ ให้แก่สมาชิกในสหกรณ์ทุกคน

ประเด็นที่ 4 ด้านราคาผลผลิตและการตลาด

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านราคาผลผลิตและการตลาด เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าภาครัฐควรช่วยเหลือเกษตรกรในการประกันราคาผลผลิตเกษตร และหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง รวมไปถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ซึ่งภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

ประเด็นที่ 5 ด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากภาครัฐ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการให้ความรู้และการให้คำปรึกษาจากภาครัฐ เพื่อให้การบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่าภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง ควรมีการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงในทุกมิติ รวมถึงให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความก้าวหน้า โดยในระหว่างนั้นจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการโครงการอย่างเป็นระบบควบคู่ไปด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่ 6 ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร ที่ว่า เกษตรกรควรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกษตรกรและครอบครัวสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วบนพื้นฐานของระบบวัตถุนิยมและเทคโนโลยีทั้งด้านการสื่อสารและกระบวนการผลิตที่ทันสมัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๒๒๓/ว.๑๖๘๑

วิทยาลัยพณิชยศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
อ. เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ดร.จู่อะดี พงศ์มนิรัตน์ หัวหน้าผู้ตรวจการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ นายกวิน มุสิกการ รหัสประจำตัว ๕๖๘๗๐๐๕๗ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ วิทยาลัยพณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ศึกษาวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ “แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนนี เมธิโยธิน เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะขออนุญาตเผยแพร่ขอสัมภาษณ์ท่าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

วิทยาลัยพณิชยศาสตร์ จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน เพื่อให้ นิสิตได้ทำการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ หากมีข้อสงสัยประการใดสามารถประสานโดยตรงได้ นายกวิน มุสิกการ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๘๖๑๕-๕๑๘๕๕ หรือ อีเมล kawin.musika@gmail.com

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายไพรินทร์ ทองภาพ)
รองคณบดี รักษาการแทน
คณบดีวิทยาลัยพณิชยศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพณิชยศาสตร์
โทร. ๐ - ๓๘๓๙ - ๔๙๐๐ ต่อ ๑๐๘
โทรสาร ๐ - ๓๘๓๙ - ๔๙๐๐ ต่อ ๑๑๒

ที่ ศธ ๖๒๒๓/ว.๑๖๑๓

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
อ. เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๗ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการทำดัชนีนิพนธ์

เรียน ผู้บริหารแหล่งเงินทุนภาคเอกชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ นายกวิน มุสิกการ รหัสประจำตัว ๕๖๘๗๐๐๕๗ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ศึกษาดัชนีนิพนธ์ในหัวข้อ “แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนี เมธิโยธิน เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมดัชนีนิพนธ์ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะขอความอนุเคราะห์ขอสัมภาษณ์ท่าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการทำดัชนีนิพนธ์ดังกล่าว

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อให้ยินดีได้ทำการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ หากมีข้อสงสัยประการใดสามารถประสานโดยตรงได้ นายกวิน มุสิกการ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๘๖๑๕-๕๑๘๕๕ หรือ อีเมล kawin.musika@gmail.com

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

S:สพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระพีพร ศรีจำปา)
คณบดีวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

โทร. ๐ - ๓๘๓๙ - ๕๙๐๐ ต่อ ๑๐๘

โทรสาร ๐ - ๓๘๓๙ - ๕๙๐๐ ต่อ ๑๑๒

ภาคผนวก จ

หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม

ศธ ๖๒๒๓/ว.๒๐๐๓

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
อ. เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญร่วมเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อประกอบการทำดัชนีพันธ

เรียน คุณจوزهดี พงศ์มณีรัตน์ หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย : คำถามประกอบการประชุมกลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ นายกวิน มุสิกา รหัสประจำตัว ๕๖๘๗๐๐๕๗ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
การจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ ศึกษาดัชนีพันธในหัวข้อ “แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย” โดยมี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชนนี เมธิโยธิน เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมดัชนีพันธ ซึ่งนิสิตมีความจำเป็นที่จะขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) ในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา
๑๕.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๘ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการทำดัชนีพันธดังกล่าว

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ในครั้งนี้หาก
ท่านมีข้อสงสัยสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้จาก นายกวิน มุสิกา นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
การจัดการสาธารณสุข รุ่นที่ ๓ หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๘๖๑๕-๕๑๘๕๕ หรือ อีเมล kawin.musika@gmail.com

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายไพรินทร์ ทองภาพ)

รองคณบดี รักษาการแทน
คณบดีวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

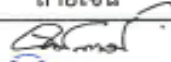
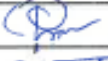

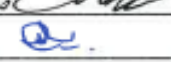

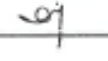

โทร. ๐ - ๓๘๓๙ - ๔๙๐๐ ต่อ ๑๐๘

โทรสาร ๐ - ๓๘๓๙ - ๔๙๐๐ ต่อ ๑๑๒

ภาคผนวก จ

แบบลงชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม

ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Meeting)
หัวข้อ "แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย"
วันจันทร์ที่ 16 กรกฎาคม 2561 เวลา 15.00-17.00 น.

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ลายเซ็น	เบอร์ติดต่อ
1	ท่านดร.จู่ละดี พงศ์เมธีรัตน์		
2	ท่านเพ็ญทิพย์ พระจะเด็จ		096-4453 695
3	ท่านศรีจรรยา สดศิริวิรัฐ		
4	ท่านสมวุฒิ พิวศรี คุณสมวุฒิ พิวศรี คุณสมวุฒิ พิวศรี คุณสมวุฒิ พิวศรี		0816059607
5	ท่านอิทธิพร มาประจวบ		082-705-4426
6	ท่านพิมพ์ อนันต์กวีดิการ		
7	ท่านวิชา มุสิก		081-3853762
8	ท่านธนกฤต กุณณะ		098-9195479
9	ท่านปัญญา กุณณะ		081-8631159
10	นางสุนันท์ สีนอง		081-5896162 (1116941116)
11			
12			
13			
14			

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างภาพถ่ายเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

นายอำนาจ สุวภัทรชัย: เกษตรกรจังหวัดชลบุรี

นายสมชาย พันธ์เพ็ญเจริญ: เกษตรกรจังหวัดชลบุรี

นายวินัย รักษ์บดี: เกษตรกรจังหวัดชลบุรี

นายวินัย ถ้ำเลิศ: เกษตรกรจังหวัดระยอง

นายภิญโญ สมัยมงคล: เกษตรกรจังหวัดระยอง

นายประทีป สติตมั่น: เกษตรกรจังหวัดระยอง

นางวาริ วงศ์วิญญู: เกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

นายประเสริฐ อินทไชย: เกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

นายอ่อน แดงจันทร์: เกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

นางกัญญา สมัครนรงค์: เกษตรกรจังหวัดตราด

นายวิรัตน์ ชวลา: เกษตรกรจังหวัดตราด

นายธำรงค์ เหล็กเพชร: เกษตรกรจังหวัดตราด

ภาคผนวก ข

ภาพถ่ายผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลด้านการเงินภาคการเกษตรผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ท่านดร.จوزهดี พงศ์มณีรัตน์: หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรฯ

ท่านสุพร วัตรางกูล: ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบแก้ไขปัญหานี้ดิน

ท่าน โสภณ ศรี โยธิน: ผู้อำนวยการธนาคารกองแผนงานกระทรวงเกษตรฯ

ท่านพาวุฒิ ตาลบำรุง: ผู้อำนวยการธนาคาร ธ.ก.ส. จังหวัดชลบุรี

ท่านอุทัย ฝายสัจจา: ผู้อำนวยการธนาคาร ธ.ก.ส. จังหวัดระยอง

ท่านวรภาส บุญมั่น: ผู้อำนวยการธนาคาร ธ.ก.ส. จังหวัดจันทบุรี

ท่านว่าที่ร้อยโทบัณฑิต ช่างสมบูรณ์: ผู้อำนวยการธนาคาร ธ.ก.ส. จังหวัดตราด

ท่านอโนทัย จุงใจ: เกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดชลบุรี

ท่านศรีจรรยา สดศิริวิรัฐ: ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ จังหวัดชลบุรี

ภาคผนวก ฅ

ภาพถ่ายผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม

ภาพการประชุมสนทนากลุ่มประเด็นแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย

ภาพการประชุมสนทนากลุ่มประเด็นแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย

ภาคผนวก ๑

ตัวอย่างภาพถ่ายการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรไทย 4 จังหวัดภาคตะวันออก

ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรไทย 4 จังหวัดภาคตะวันออก

ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรไทย 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียง